

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

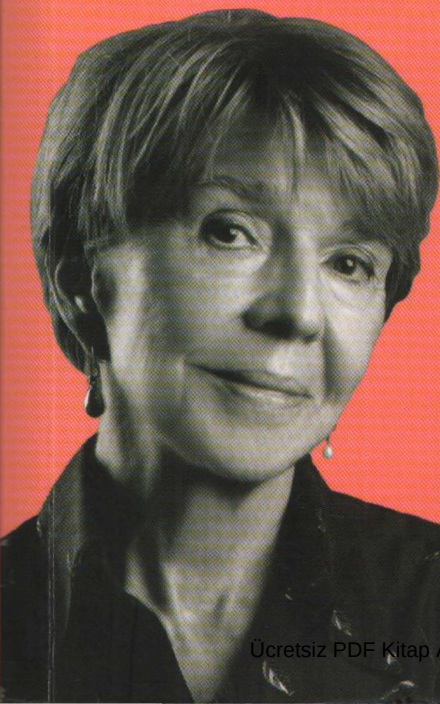
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Emine Uşaklıgil

Şim- di- lik

Bu Ka- dar

Serra Yılmaz ve Emine Uşaklıgil Anlatıyor

2. BASKI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

♥ can

© 2018, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2018

2. basım: Kasım 2018, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Editör: Cem Alban

Düzeltili: Burçak Başpınar

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Burak Tıgılı

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Serra Yılmaz Kapak Fotoğrafı: Gökhan Çırak

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2

Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-3863-0

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

EMİNE UŞAKLIĞİL

ŞİMDİLİK BU KADAR

SERRA YILMAZ VE
EMİNE UŞAKLIĞİL ANLATIYOR

ANLATI

Emine Uşaklıgil'in Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

***Bir Şehri Yok Etmek*, 2014**

EMİNE UŞAKLIGİL, Fransa'nın Vichy kentinde doğdu. Paris Institut d'Etudes Politiques'ten mezun oldu. *Ayrıntılı Haber*, *Cumhuriyet*, *YeniYüzyıl*, NTVMSNBC internet sitesi, *Cumhuriyet* ve IBS Danışmanlık Şirketi'nde yöneticilik yaptı. Onat Kutlar ile İstanbul Film Ajansı ve Mediamiks kurumlarında sinema prodüktörlüğü, bir dönem internet üzerinden yayımlanan *AB Mektubu* aracılığıyla internet yayıncılığı, Alkazar Sineması'nda işletmecilik, simultane çevirmenlik, Ege'de zeytincilik ve 2011'de yayımlanan *Benim Cumhuriyet'im*, 2014'te yayımlanan *Bir Şehri Yok Etmek*'le yazarlık gibi muhtelif meslekler icra etmiştir.

İçindekiler

Başlarken	13
-----------------	----

I. BÖLÜM: ÇOK DİLLİ, ÇOK GEZMİŞ ÇOK KİMLİKLİ BİR AKTİVİST OYUNCU

Konservatuvar Eğitimini Almamış Olmanın Nimetleri	21
İtalya'nın Kapısı Nasıl Açılır?	22
Güzeller Güzeli Floransa	24
Şehir Tiyatroları'ndan Kovulmanın Nimetleri	26
Yeni Oyun Seçmenin Zorlukları	31
Siyasetle Yoğrulmak	38
Siyasi Angajman	39
Paris ve Siyaset	40
Aktif Siyaset mi?.. Haşa!	41
Çok Dilli Olmanın Sayısız Nimetleri	42

II. BÖLÜM: ÇOCUKLUK...

Sanatla İç İçe Büyümek	51
İki Babanın Hayatındaki Kore	55
Bu İşin Ucu Darağacı	56
Hayatların Kesişmesi	57
Dondurmam Kaymak!	61
Sert Mizaçlı Ama Haşarı Bir Semih Bey	63
Paris'e Atanmama Yolu Cihangir'e Çıkar	65
Kitap Kurtları	69

İlle de Fransız Okulu	70
Cihangir'de Kök Salmak	71
Süreyya Paşa Deyip de Geçmemeli	72
Kayıt Tutan Anne	73
Anne Baba Boşanıyor	74
III. BÖLÜM: KENDİNE YENİ BİR AİLE SEÇMEK	
Milani'ler	79
Milani Ailesinin İlginç Öyküsü	81
1994: Çok Kara Bir Yıl	84
Artık Tarih Olmuş Bir İstanbul	88
Gelip Geçen Kiracılar	89
Sainte-Pulchérie'nin Yaratıcı Tembeli	92
IV. BÖLÜM: HAYATTA BAŞLANGIÇLAR	
Kuklalarla Tiyatro Sevdası	99
İlle de Oyunculuk	107
Caen İle Paris Arasında Mekik Dokumak	108
Yoldaş Boumédiène	109
Türkiye'ye Dönmek	110
Takma Diş Deyip Geçmeyelim	110
Yıl: 1853. Yer: Kırım	114
Yıl 1967. Yer: Ankara'nın Az Ötesinde Saraycık Köyü	114
Pek Özel Bir Muhtıra	118
Bir Aile Nasıl Parçalanır	120
Haydi, Tekrar Cumhuriyet'li Hayat	121
V. BÖLÜM: SONUNDA SAHNEDE	
1977	131
Nihayet Dostlar	135
Tiyatroya İlk Adım	136
Kararlar Bozulmak Üzere Alınır	137
Levend'e Göre 1977-1980 Dünyası	138

VI. BÖLÜM: DÜNYAYA AÇILMAK

Politikanın Yolu Vietnam'a Çıkar	143
Vietnam	145
Vietnam Kehaneti Doğru Çıkınca	146
İşkencenin Derin İzleri	148
İçimde Büyüyen Özlem	150

VII. BÖLÜM: "DARBE"LER

İstanbul'a Kavuşmak ve Darbe.....	155
Birlikteliklerin Düşmanı Darbeler.....	157
Koşulların Ağırlığı	160

VIII. BÖLÜM: SIKIYÖNETİMDE YAŞAMAK VE ANNE OLMAK

Disiplin Başka, Hürriyet Başka	165
Kızım Ayşe	166
Serra'nın Kızı Olmak	171
12 Eylül Kurbanı Daktilo	174
Bu Arada, <i>Cumhuriyet</i> 'te	175
Asıl Görev	177

IX. BÖLÜM: "CUMBURLOP" SİNEMA!

Sinemaya İlk Adımlar	183
İkinci Adım, Üçüncü Adım Derken	184
Ömer Kavur'un Sessizliği	187
Benim Hayalim Hep Tiyatro Oyuncusu Olmaktı	188
Şöhretin Yolu <i>Anayurt Otel</i> 'inden Geçer	189
Değişmeye Mahkûm Şehirler	193

X. BÖLÜM: YENİ BAŞLANGIÇLAR

Hayat Yeniden	197
Sahneye Koymanın Zorlukları	201
Paralel Simultane Kariyeri	203
Çeviri Ânında Olmazsa Olmaz	205

Özbekçe Bilmesen de Çevirirsin	210
Çevirmen Tepki de Çekerse	212
Ah Fatma Ah	213
XI. BÖLÜM: YENİ DARBELER	
İki Arkadaş, İki Kanser	217
Bir İntiharın Hüzünlü Anatomisi	220
Kovulma Ortaklığı: Şehir Tiyatroları'ndan Kovulma	225
Kovulmak Derken	229
Bir Kez Daha, Yeniden Hayat	231
<i>Yeniyüzyıl</i>	231
Meslekler Çok, Ödül Yok	233
XII. BÖLÜM: YENİ MACERALAR, YENİ LİMANLAR	
<i>Harem Suare</i> ve Ferzan Özpetek Filmleri	237
Hain Bir Kadınla Karşılaşmak	242
Mesleğe Özel Bir Bakış	246
Japonya Macerası	247
Son Sözümüz: Bugünden Yarına	253
Serra Yılmaz Filmografisi	257

Başlarken...

*Hayatı hafife alın
ki hafiflik yüzeysellik değildir,
her şeye yukarıdan bakarak uçmak,
kalbinizde ağırlık taşımamaktır.¹*

İtalo Calvino

"Oyunculuk bu işte... Her kılığa girebilmek... Bir büyük projenin, bir maceranın içinde size düşen rolü oynamak... Ve bunu yaparken asla yalnız olmadığınızı, etrafınızdaki herkesin, diğer oyuncuların, figüranların, teknisyenlerin, ışıkçı veya makyajcılarının da bir büyük arkadaş grubu olup aynı serüvene katıldıklarını bilmek. Ve hepstyle dost olmak. İşte oyunculuk bu demek."²

Elinizdeki kitap birbirinden oldukça farklı iki arkadaşın sohbeti. Biri –Serra Yılmaz– oyuncu, müthiş bir hafıza-ya sahip, kendini rahatça anlatabilen biri. Ancak bugünkü şen şakrak, dışadönük, eğlenceli Serra'ya bakıp aldanmamalı. Bu hal onun için bilinçli bir seçimdir. Serra, yaşadığı zorluklardan sonra hayatı hafife almayı seçerek sıkıntılarını

1. Çeviren Serra Yılmaz.

2. Jeanne Moreau, Atila Dorsay ile söyleşi, 2000.

aşmış. İki arkadaştan diğerine yani bana gelince, yıllar geçtikçe hafızasını sürekli hafiflettiği gibi, kendinden söz etmekten de pek hazzetmeyen biri oldum. *Cumhuriyet* gazetesinden tasfiye edilmenin kolay hazmedilecek bir tecrübe olduğunu iddia edecek değilim. Zira tasfiye edilen yalnız ben değildim, benimle birlikte yenilenmekten ve değişimden yana bir genç kuşak da dışlanmıştı. Arkama bakmadan gazeteden ayrıldım. O günden bugüne gazetede pek çok şey yaşandı. Yapmak istediğim gazete bir düş olarak kaldı. Başka meslekler icra ettim, çiftçilik dahil... Fakat itiraf edeyim: Bugün bile gazetenin geleceği için kaygılanmadan edemiyorum.

Özetle Serra ile çok farklıyız. Serra'nın hafızasını kıskanmıyorum ama bende bir tuhafılık olduğunu düşünüyorum. Bu tuhafılık nereden kaynaklanıyor bilemiyorum; yıllar geçtikçe, geçmişî büyük ölçüde rafa kaldırıyor ve unutuyorum. Serra bunu şöyle yorumluyor: "Bir çeşit unutma ve iyileşme, geleceğe dönük olma arzusu..." Şurası kesin, aşkta olsun, dostluklarda olsun birlikte bir şeyler yapmak, yapabilmek önemli. Haliyle bu çalışma dostluğumuzun pekişmesine ve birbirimizi daha iyi tanımamıza vesile oldu.

Serra bu kitabı oluşturma sürecinde kendi birtakım kusurlarını saptamış: mesela mutfakta bana hiç iş yaptırmadığını, iş devretme konusunda takıntılı olduğunu. İkimizle ilgili de şöyle bir karşılaştırma yapmış: "Ben ufacık bir şey bile olsa şiddetli karamsarlıklara kapılabilen biriyim. Önerilere de kulaklarımı tıkıyorum. Halbuki mesela bir sorun hakkında sana danıştığımda sen hep inanılmaz sakın, iyimser ve yapıcı yaklaşıyorsun. Karşına bir sorun çıktığında çok sağlıklı ve sakın bir yaklaşımla baş ediyorsun." Kendi açımdan baktığımda ise şunu görüyorum: Serra'nın aşçılığı, onun mutfakta saniyeler içinde harikalar yaratması, hayata bakışı, yaptığı her işe yoğunlaşması ve bu yoğunlaşmayla gelen dağınıklığı... bütün bunlara ve daha bir dolu başka ayrıntıya tanık olmak, bunları kavramak aramızdaki dostluğa apayrı bir derinlik kazandırdı.

İşin eğlenceli yönü ikimiz de ne zaman ve nasıl tanıştığımızı hatırlamıyoruz. Bununla birlikte sohbet ilerledikçe daha önce farkına varmadığımız bazı ortak özelliklerimizi keşfettik. Ortak mizah anlayışımızdan söz ederken Serra şöyle dedi: “Beni, seninle olan ilişkimde en etkileyen şeylerden biri mizah anlayışın... Birlikte çok güldüğüm insanlardan birisin ve yaptığım esprileri anladığını bilmek benim için çok önemli...” Bu hususta hislerimiz karşılıklı. Kendimi yakın hissettiğim insanlarla birlikte gülebilmek benim için de çok değerli.

Biz bu kitabı yapmaya özellikle kendi yetişme sürecimizde İstanbul’daki hayatı hatırlamak için başladık. İstanbul eskisi gibi değil. İstanbulluların soyu da neredeyse tükendi. O dönemde nasıl yaşıyordu, çocukluğumuzda, gençliğimizde, yeniyetmeliğimizde İstanbul nasıl bir şehirdi, ilişkiler nasıldı? Dilimiz döndüğü ve belleğimiz yettiğinde bu sorulara, kendi tanıklıklarımız üzerinden karşılıklar bulmaya çalıştık. Gençliğime kadar İstanbul’da yaşamadım, ancak yazdan yaza gelip gittiğim için Serra’yı dinlemek, ucundan yakaladığım o İstanbul’u gözümde canlandırmak hayli keyifli bir deneyim oldu.

Hele İstanbul’la ilgili epeyce kötümser bir kitap¹ yazmış biri olarak itiraf ediyorum ki, İstanbul’un geleceğini düşünmek insanı yoğun bir karamsarlığa sürüklüyor. Çünkü kent inanılmaz bir baskı altında. Bütün kentler değişir. Fakat bir kentin ruhunu yitirmesi trajik bir kayıptır. İtalyan *La Stampa* gazetesinde 15 Ağustos tarihinde çıkan “İstanbul’un ışıkları sönüyor: Turistler terör saldırılarından ve polis baskısından kaçıyor”² başlıklı yazı İstanbul’un yok oluşundan ve giderek “tek tipleştiği”nden söz ediyor. Neyse, içiniz rahat olsun, bundan böyle özel harekât timlerince eğitilen silahlı “Gece Kartalları” üstlendikleri bekçilik göreviyle hepimizi

1. Emine Uşaklıgil, *Bir Şehri Yok Etmek, İstanbul’da Kazanmak ya da Kaybetmek*, Can Yayınları, İstanbul, 2013.

2. Nilgün Cerrahoğlu, *Cumhuriyet*, 17 Ağustos 2017.

sıkı takibe alacak. Bu da herhalde kaybolan ruh geri dönmesin diye alınmış üst düzey bir tedbirdir. Geçelim...

* * *

Ruth Rendell kardeşsiz çocuklar konusunda ilginç tespitlerde bulunur. Rendell'a göre tek çocuk, hele kız çocuğu ise, dost edinmeyi hayat felsefesi edinir. Serra bunun mükemmel bir örneği. Ben de, tek çocuk olmamakla birlikte, ablamla aramızdaki büyük yaş farkı nedeniyle "yarım-tek çocuk" sayılıyorum ve dostluğun yerini dolduracak başka bir şeyi hayal bile edemem.

Serra'ya göre, "İnsanın bir dostu olur, derler. Niye bir olsun? Sen dostluğu beslemeyi, sürdürmeyi biliyorsan bir de olur, on da olur. Ayrıca herkesin hayatındaki yeri farklıdır. Dostluktaki kıskançlıkları da hiç anlamam. Neticede benim yerim farklı, senin yerin farklı ortak dostlarımızın nazarında. Herkesin yeri farklı... Onun için önemli olan, o dostluğa güvenmeye, onu beslemeye devam etmek. Dostluk benim için aşktan bile önemli. Çünkü aşk netice itibarıyla daha fani bir duygu, ama aşk bittiğinde yine dostluk kalıyor geriye. Dost olabilmek aşkta da çok önemli ki aşkın tutkulu yanı bittikten sonra da ortak bir şey kalabilsin. O yüzden bence hayat-taki en önemli şey dostluk ve dostluklara nasıl yaklaştığın, onları nasıl beslediğin. Yazışmasak da, görüşmesek de bir araya geldiğimiz ya da arada bir telefonla haberleştiğimizde bıraktığın noktadan devam eden o şey dostluk."

Söylediklerine katılıyorum. Herhalde dostluk böyle bir şey... Sağlam temeller üzerine kuruluysa, uzun aralara rağmen bıraktığın yerden devam eder gerçek dostluk... Nâzım Hikmet'in "Dostluk" adlı şiirinde dediği gibi: "O gider, bu gider, şu gider, / dostluk, sen yanı başımızda kalırsın."¹

* * *

1. Nâzım Hikmet, *Bütün Şiirleri*, YKY, İstanbul, 2016.

Serra Yılmaz, tiyatro ve sinema oyuncusu olması bir yana, kabiliyet yelpazesi şaşırtıcı ölçüde geniş bir sanatçı. Türkiye’de Türk, İtalya’da İtalyan, Fransa’da Fransız. Simultane çevirmen. Gençliğinde aktivist, bugün dünya ve Türkiye’nin geleceğinden endişeli. Çok okumuş, okuduklarını özümsemiş, sanattaki gelişmeleri sürekli takip eden meraklı bir insan. Hem gurme hem yaratıcı bir aşçı. İflah olmaz bir seyyah. İronik durumları gözünden kaçırmayan, esprili, eğlenmeyi seven, eğlenceli, kendi esprileri de dahil kahkahayı rahatça patlatan, kendisiyle barışık bir kişilik.

En iyisi Serra’nın öne çıkan üç özelliğini anlatarak başlamak.

I. BÖLÜM

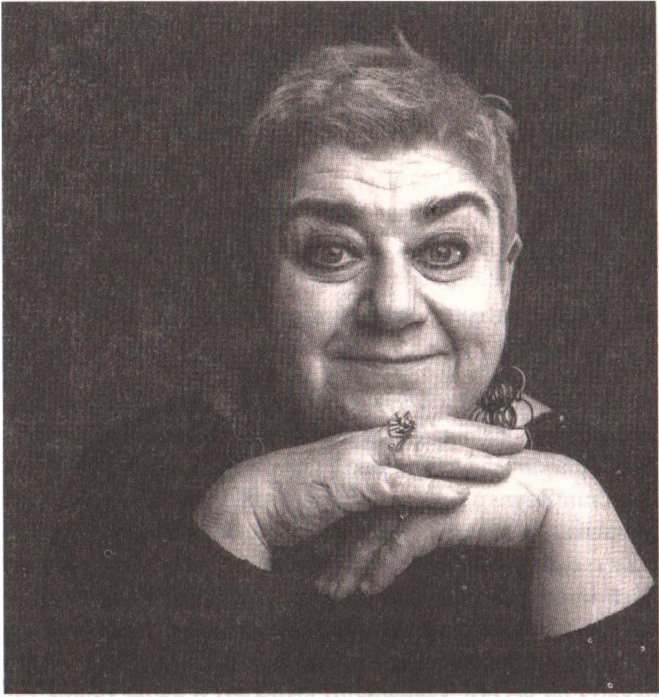
Çok Dilli, Çok Gezmiş,
Çok Kimlikli Bir Aktivist Oyuncu

Konservatuvar eğitimi almamış olmanın nimetleri

En iyisi oyuncu Serra ile başlamak. Büründüğü kimliklere gelince... *Şehnaz Tango*'nun Kadriye'si, *İstanbul'un Gözleri Mahmur*'un, kendi taktığı ismiyle, Asude'si, *Anayurt Otel*'nin Zeynep'i, Ferzan Özpetek filmlerinin vazgeçilmez oyuncusu ve daha niceleri. Samimi ve doğal bir oyuncu. Karakter oyuncululuğundaki başarısının sırrını şöyle açıklıyor: "Ben bunu sahiciliğe bağlıyorum. Düşündüğümde hakikaten oynarken içten oynadığımı görüyorum ve bunun seyirciye de geçtiğine inanıyorum. Bu sadece oyunculukta değil, hayatta da geçerli. Oynadığım kişilikleri o kadar büyük bir keyifle, inanarak oynuyorum ki, bu duyguyu aktarabilmek büyük bir mutluluk, büyük bir ayrıcalık."

Konservatuvar eğitimi almamış olmaktan pek memnun. Bu eğitimin verdiği kötü alışkanlıklardan kurtulmak için çok zaman ve çaba sarf etmek gerektiğini söylüyor muzip bir ifadeyle. Kaldı ki, seyirciyle ilişkisi daha ilkokuldayken sahneye koyduğu müsamelerle başlıyor.

Gelgelelim Ferzan Özpetek'in filmleri yoluyla İtalyanların gönlünü fethetmiş olmasına. İtalyan basınına göre Özpetek'in uğuru. Ve her durumda sakın ve rahat. Özelliklerini say say bitmez, haliyle ister istemez herkesin başka bir Serra algısı var. Mesela Murat Çelikkan şöyle anlatmış Serra'yı: "Serra'nın yüzü ister onlarca oyuncu arasında figürasyon yapsın, ister kalabalık ve ünlü bir oyuncu kadrosu arasında

İri gözlü Serra Yılmaz (Fotoğraf: Emre Yunusoğlu)

yer alsın, hemen fark edilir. İri gözleri, yaramaz ve insana çeşitli maceralar vaat eden bakışları ve tabii rahatlığı.”

İtalya’nın kapısı nasıl açılır?

Serra kadercici değil. Fakat bir çeşit kadercilik ifade eden “Kısmetse olur,” cümlesi misali, kismete inanan bir insan. Bazı şeylerin, zamanı geldiğinde gerçekleştiğine inanıyor. Şu örneği veriyor: Ferzan Özpetek *Hamam* [1997] filmini çekerken asistanı Leyla Özalp’ti. Leyla, Serra’yı tanıyor ve onun İtalyanca bildiğini biliyor. Lakin Serra hiçbir şekilde seçmelere çağrılmıyor, Ferzan’a da Serra’dan bahsedilmiyor.

Sadece çekim bittiğinde filmdeki bir mektubun çevirisi için ona müracaat ediliyor.

Serra o yazın başında Roma'da bir tiyatro toplantısına katılır. Akşam da *Hamam* filminin müziklerini yapan grup Transandental'ın konserini izlemeye gider. Konserin verildiği, Fransız Büyükelçiliği binası olarak kullanılan muhteşem Farnese Sarayı'nın bulunduğu Farnese Meydanı'nda dolaşır. Ferzan Özpetek'in orada olup olmadığını merak etse de, henüz hiç karşılaşmadıkları için zaten birbirlerini o kalabalıkta ayırt etmelerinin olanaksız olduğunu düşünür, geçer.

Geliriz 1997 sonbaharına. Ferzan Özpetek yirmi dört saatliğine Strasbourg'a, Faruk Günlaltay'ın düzenlediği Türk Filmleri Haftası için gelir. Orada tanışrlar. Özpetek, Serra'nın Türkçe gibi İtalyanca konuşmasından etkilenir, "Seninle çalışmak isterim," der. Serra bu karşılaşmayı şöyle aktarıyor:

"Çok fazla üstünde durmadım, çünkü birçok yönetmen bu lafı sırf kibarlık olsun diye söyleyebiliyor. Bu tür sözler somutlaşmadıkça inanmam, görelim olsun tavrım var hayatta. Ancak hakikaten de aradan birkaç ay geçtikten sonra elinde bir senaryoyla çıkageldi İstanbul'a ve bana *Harem Suare*'nin hikâyesini getirdi. Bu hikâyede beni çok etkileyen şey, bir anlamda anneannemin hayatına göndermeleri olan bir hikâye olmasıydı. Neredeyse anneannemin hayattaki rolünü bana öneriyordu. Sonuçta bir tesadüf sonucu –eğer tesadüf diye bir şey varsa hayatta– Ferzan'la tanışmış oldum. Ferzan'la tanışmış olmak tabii ki benim için çok önemli, çünkü Ferzan'la olan işbirliğim profesyonel anlamda bana İtalya'nın kapısını açtı. 12 yıldır Floransa'da tiyatrodan oynayabiliyorsam Ferzan'la yaptığım filmler sayesinde. Yani Ferzan'la olan işbirliği bana çok şey kattı; maddi manevi çok şey kattı. Şuna da inanıyorum: Belki Leyla bizi tanıştırsaydı benden o kadar hoşlanmayacaktı, çünkü neticede bizim yaptığımız işin en büyük zaafı ve en zor yanı başkasının arzusuna bağlı olması. Ne kadar iyi oyuncu olursan ol, sana bakan yönetmen seni bir başka biçimde hayal etmiyorsa se-

ninle çalışamaz. Bunu baştan itibaren idrak etmiş olduğumdan hiçbir yönetmene gidip, 'Seninle çalışmak isterim,' demedim. Çünkü bunu demenin bir anlamı yok."

Güzeller güzeli Floransa

Serra ile Floransa'da buluşmak ve bu kitaba orada başlamak doğru bir seçimdi. Aylardan şubat. Serra art arda on iki yıldır kapalı gişe oynayan *L'Ultimo Harem*'den (Son Harem) sonra, yönetmen Angelo Savelli'nin Elif Şafak'ın *Baba ve Piç* romanından uyarladığı *La bastarda di Istanbul* adlı oyunu oynuyor. *L'Ultimo Harem*'i kaçırmış olmam üzücü, zira önümüzdeki yıl tekrar sahneye konulması konusunda henüz karar yok.

Serra'nın kaldığı stüdyo daire eski bir manastırın içinde küçük bir çatı katı. Komşu kapımızdaki çift eğlence kaynağımız. Gündüzleri erkekle selamlaşıyoruz. Kadından çıt yok. Gece olduğundaysa, adamcağızın faaliyetlerinin pek tatmin edici olduğunu düşünmemizi istiyor olacak ki, duvarları inletecek cinsten sesler çıkartıyor. Çok gülüyoruz. Zira sesler pek samimi gelmiyor. Ev çok merkezî bir yerde... Sokaktaki dükkânlar mütevazı ve İtalya'ya özgü. Floransa'nın tarihi merkezinde, rahatsız edici ve dünyanın her yerini işgal etmiş McDonald's ve benzerleri yok. McDonald's'ın Duomo Meydanı'nda dükkân açma isteği tepkilere yol açmış zamanında. Bugüne dek de engellendi. Duomo Meydanı'ndaki kurala göre, tarihi miras, yalnız binalar değil bu mahallelerde süregelen hayat ve ticaret de sıkı bir koruma altında. Dondurulmuş ya da önceden pişirilmiş ürünler satanların orada dükkân açması imkânsız.

Gündüz sohbet ediyoruz. Sahnede olsun, özel hayatta olsun Serra mükemmel bir anlatıcı. İnsanı şaşkına çeviren bir hafızası var. İnsan dinledikçe dinliyor, sonra bir ayrıntıya takılıp soruyor ve Serra hiç duraksamadan anlatıveriyor. Serra'nın belleği, bir yaşında, babaannesinin ölümü için okutulan mevlitte ne giydiğini hatırlaması gibi, fevkalade ayrıntıları kaydet-

miş, yeri geldiğinde hatıraları harmanlayıp bir öyküye dönüş-türüyor. Hatırlamak, bunu vurgulamak ve sahnede olmak arasında bir ilişki var sanki. Yıllar geçtikçe geçmişe ilgisini kaybeden benim gibi biri için buna tanık olmak ilginç bir tec-rübe. O anlattıkça, kendi geçmişimden bir dizi öykünün hafı-zamın derinliklerinde canlandığını fark ediyorum.

Ara sıra sohbete ara veriyor, sokaklara dökülüp dolaşıyo-ruz. Floransa tarih ve güzelliğin her köşeye sızdığı bir şehir... Sakin, dayatmacı olmayan, sindirilmiş bir güzellik. Floran-sa'da en rahat aylar ocak, şubat ve mart. Turizm mevsiminin açılmasıyla 400 bini katbekat aşan şehrin sakinleri bu aylar-da rahat, samimi ve şakacı.

Savelli'nin, sahneye koyduğu *L'Ultimo Harem* ile Serra Yılmaz'ı Floransa izleyicisiyle buluşturması, Serra'nın ço-cukluğuna dayanan Toskana ilişkisini iyice derinleştirdi. Flo-ransalıların Serra'yı ne kadar takdir ettiğine ne kadar da sev-diğine tanık olmak için, kendisiyle şehirde dolaşmak yeterli. Samimi ve doğal oyunculuğu, kendisiyle barışık kişiliği Flo-ransalıları fethetmiş. En olmadık yerlerde birileri ona doğru geliyor, selamlıyor, tebrik ve teşekkür ediyor. *L'Ultimo Ha-rem*'in Floransa'da topladığı bunca kalabalık bir müdavim izleyici her oyuna nasip olmasa gerek. Piyesi on iki yılda beş hatta sekiz kez gören insanlar var. Mesela ilk 2004'te veya 2005'te gören kalkıyor, 2011'de bir daha gelip görüyor. 2015'te, hadi görümcemle birlikte çocukları götüreyim, di-yen olabiliyor. Dolayısıyla Floransa gibi küçük bir şehirde bunca yıldır oynamasına rağmen *L'Ultimo Harem*'in seyircisi bitmedi bir türlü. Bu yıl Floransa'ya yirmi dakika mesafe uzaklıktaki Campi Bisenzio'da sahneye konan *L'Ultimo Ha-rem*'in kapalı gişe oynaması da bunun kanıtı.

İtalyanların Serra sevgisi eğlenceli durumlara da yol aça-biliyor. Örneğin çevirmenliğini yaptığı bir İtalyan milletvekili-ne Ankara Müzesi'ni gezdiren Serra, İtalyan turistlerin ilgisine mazhar olunca milletvekili, "İyi de ben de İtalya'nın milletve-kiliyim," diyerek isyan eder. Başka bir sefer, yaşlı bir İtalyan teyze Serra'yı sokakta durdurup, "Sen o oyuncusun, ben seni

tanıyorum ama sen İtalyan değilsin galiba,” der. Serra yaşlı teyzenin ilgisinden memnun cevap verir: “İtalyan değilim, Türk’üm.” Teyze teselli eder tabii, “Olsun ben de Sicilyalıyım.”

Şehir Tiyatroları’ndan kovulmanın nimetleri

Serra’nın Floransa’daki on iki yıllık tiyatro serüveni aslında İstanbul’da başlar. Ferzan Özpetek’in arkadaşlarından Angelo Savelli ile tanışır. Ahbaplık gelişir. O dönem Şehir Tiyatroları’nda dramaturg olarak çalışan Serra, Angelo’nun Goldoni’yi İstanbul’da sahneye koymasını sağlar. Goldoni’yi iyi bilen Savelli çok güzel bir oyun sahneye koyar ve oyun uzun süre oynar. Ondan sonra Savelli’nin Türkiye’de başka işbirlikleri de olur, hem Şehir Tiyatroları’yla hem opera sahnelediği Devlet Tiyatroları’yla.

Şehir Tiyatroları’ndan kovularak serbest kalmak Serra’ya Floransa kapılarını açar. Çoktandır İtalya’da Serra ile bir şey yapma hayali kuran Savelli, bu haber üzerine harekete geçer. 2004’te işe koyulurlar. Savelli’nin başlangıçtaki fikri tek kişilik bir kadın oyunu sahneye koymak, özellikle de *Harem Suare* filminden bir adaptasyon yapmaktır. Ne ki filmin hikâyesinin haklarını prodüktör Tilde Corsi vermez. Bu arada, “Tek kişilik oyunlardan hep sıkılmışımdır. Birkaç kişi olsun ki sahnede eğlenelim,” diye düşünen Serra, Savelli’ye tek kişilik bir oyun oynamak istemediğini bildirir. Sonrası çorap söküğü misali gelişir. Savelli Floransa’da yaşayan Ayşe Saraçgil’in *Bukalemun Erkek* kitabı ile karşılaşır. Kitap, Osmanlı’nın son döneminden itibaren Türk edebiyatındaki erkek figürüne ilişkin bir denemedir. Kitapta Nazlı Eray’dan yapılan alıntılar Savelli’nin dikkatini çeker. Zira o sırada Fatima Mernissi’yi¹ okumaya başlamıştır. Harem konusunu ve

1. Prof. Fatima Mernissi (1940-2015), Faslı feminist ve yazar, *Pegenin Ötesi: İslam Toplumunda Kadın Erkek Dinamikleri*, *Kadınların İsyanı ve İslami Hafıza* gibi kitapları vardır. *Haremden Kaçan Şehrazat* adlı eserinde kendi çocukluk anılarından yola çıkarak Fas’ta 1940’ların haremını anlatır.

Nazlı Eray'ın hikâyelerini çok çarpıcı bulur. Serra'nın o sırada oturup çeviri yapacak vakti olmayınca, Ayşe Saraçgil yardımcı olur ve Nazlı Eray'ın iki hikâyesi için –"Monte Cristo" ve "Düş Sokağı"– Savelli'ye bir çeşit simultane çeviri yapar.

Angelo Savelli ve Rifredi Tiyatrosu'nun müdürü Giancarlo Mordini iflah olmaz Ferzan Özpetek hayranları olunca, Angelo Savelli *Harem Suare*'den esinlenir, filmdeki iki-üç fikri kullanır. Bu onun için Ferzan Özpetek'e duyduğu saygının bir çeşit ifadesidir. Hatta piyesteki iki bölümü ayıran uzun müzikli diyapozitif gösterisinde Ferzan Özpetek'in *Karşı Pencere* filmindeki pastalarıyla bir fotoğrafını da koyar.

Sonuçta oyun *Harem Sua-*
re filmine benzer bir şekilde
başlıyor. Hareme yeni gelmiş
genç ve acemi bir kız, deneyim-
li bir kalfanın yanında. Bir hare-
mağası gelip, "Bu akşam çok
süslenmen gerekiyor zira Valide
Sultan'ın davetine gideceksin.
Padişah hazretleri oraya gelip
bu geceyi geçireceği kızı seçe-
cek," diye buyuruyor. Bunun üzerine
Seza Kalfa'yı (Serra haremde bir
gönderme olarak onun adını
Yılmaz'a: "Ne yapmam lazım. Be-

[illegible]

L'Ultimo Harem'in afişi

dahi onun bana duyduğu ilgiyi nasıl canlı tutabilirim?” Kalfa da, “Ona hikâye anlatacaksın,” der. Kız itiraz eder: “Hikâye mi anlatayım!? Benden başka şeyler bekliyordur.” Arna kalfa ısrar eder: “Hikâye anlat. Bak, Şehrazat’ı hatırla! Şehrazat bir hükümdarın dikkatini, ilgisini cezbeden hikâyeler anlatarak sağ kaldı.” Kız: “Peki siz hikâye bilir misiniz?” diye sorunca kalfa, *Binbir Gece Masalları*’ndan “Kanatlı Kadın” masalını bir taraftan anlatmaya bir taraftan oynamaya başlar. Aşkın aslında kadınları esarete sürüklediğini anlatan bu öyküye göre, bir süre sonra aşktan özgürleşen kadın kanatlarına yeniden kavuşur. Öykü bitince yeniden başlangıç sahnesinin gerçekliğine dönülür –ve tıpkı *Harem Suare* filminde olduğu gibi– haremağası gelir ve der ki, “Artık burada kalamazsınız, iktidar değişti, padişahlık sona erdi. Başka bir yere gitmeniz lazım.” Kimi ailesine gidebilecekken kimisi ne yapacağını bilmez ve böylece birinci perde sona erer.

İkinci bölüm Nazlı Eray’ın “Monte Kristo” ve “Düş So-kağı” öykülerinin bir örgüsü. Bu bölümde de aşk ve kadınların aşk uğruna kabullendikleri, sineye çektikleri esaret hali,

L'Ultimo Harem ve La Bastarda di Istanbul afişleriyle

ve bu esaretten kaçarak kurtuluşa değin fantastik durumlar anlatılıyor.

“Benim için piyesin şöyle bir ilginçliği var. Piyes müthiş oryantalist bir havada başlıyor. Duman makinesiyle duman yapılıyor. Etrafa kokular, tütsüler konuyor... İki çeşmeden sular akıyor... Tam oryantalist bir ressamın fırçasından çıkmış egzotik bir tablo: Göbektaşı üzerine uzanmış güzel bir kız, bir kalfa... Fakat egzotizmle başlayan, insanları büyüleyen ve ilginç gelen oryantalist bir ortamda bir şey anlatacakmış gibiymişken, hikâyeyi çok farklı bir yere götürüyoruz. Benim hoşuma giden yanı o. Ankara’da geçen ve çok daha günümüze gönderme yapan, aynı zamanda çok daha fantezi üzerine kurulu bir yere götürüyoruz seyirciyi. Ayrıca bu oyunun bir özelliği var: Seyirci de, biz de, hepimiz birlikte sahnedeyiz. Sahnenin üzerine bir tribün kuruluyor. O tribün taş çatlasa 150 kişi alıyor. Dolayısıyla seyirciler ve oyuncular arasında çok yakın bir ortam yaratılmış. Bu da ilginç geliyor seyirciye, çünkü sahneye çıkarken bizim kulislerin önünden geçiyorlar, tiyatronun sahne arkasına da girmiş oluyorlar. İnsanlara ânı paylaşmak cazip geliyor. Ben en ön sırada oturan seyircinin burnunun dibine giriyorum diyebilirim. Özellikle *Binbir Gece Masalları*’nı anlattığım sahnede benim en hoşuma giden şeylerden biri şu: genci yaşlısı, seyreden ve dinleyen herkesin tek kelimeyle ağzı bir karış açık, masal dinleyen bir çocuk ifadesiyle bana bakakalması. Ayrıca bu piyeste Angelo çok sevdiği bir anlatımı kullanıyor. O da Luca Ronconi’nin İtalyan tiyatrosunda başlattığı bir anlatım biçimi. Yani kişiler, ben buyum, demeden sunucu gibi konuşuyorlar. Sözgelimi, “Nebile bir ev kadınıydı, böyle yapardı, şöyle yaşardı...” Bu şekilde üçüncü şahısta anlatıp sonra karakteri oynamaya başlıyorlar. Dolayısıyla oyunu oynarken beni en etkileyen şeylerden biri kör seyircilerimiz oldu. Kör seyirciler için oyun olağanüstü. Zira yapılan her şeyi bir yandan anlatıyoruz bir yandan oynuyoruz. Görmeseler dahi her şeyi takip edebiliyorlar. Hatta ben çok istedim görme engelliler derneklerinin gelmesini, ama böyle bir örgütlenmeyi başaramadık.”

Floransa'da Savelli ve Serra'nın yeni başarısı *La bastarda di Istanbul* yani *Baba ve Piç*'i¹ seyretme şansı buldum. Hem de iki kez, sıkılmadan. İkisinde de salonlar tıklım tıklımdı doluydu. İtalya'ya her gelişinde İtalyancayı düzgün bir şekilde öğrenme arzusu yeniden depreşen, vakit ayırıp İtalya'da dil kursuna gitmek üzere bir türlü zaman ayırmamış ben, elimde metin, sahne arkasında büyük bir keyifle oyunu takip edebildim.

Serra ile Floransa'da gezinmek keyifli. Dolaşırken karşıma çıkan büyük ve havası çok hoş bir kitapçıda birçok Türkiyeli yazarın kitaplarının olması dikkatimi çekti. Orhan Pamuk ve Elif Şafak dışında daha niceleri. Türkiyeli yazarların İtalya'da ne ölçüde tanındığını merak ettim. Serra'ya göre bundan on yıl önce kesinlikle bu kadar çok seçenek bulmak söz konusu değildi...

"Avrupa'da en çok okuyan millet İtalyanlar değil ama yine de Türkiye'ye göre daha çok okuyorlar. Netice itibarıyla İtalya'da son dönemde birçok Türk yazar çevriliyor; Buket Uzuner'in *Ada* adlı romanı çevrilmişti yıllar önce. Aynı şekilde Şebnem İşigüzel'in *Sarmaşık* adlı romanı da çevrildi. Halide Edip Adivar, sonra Hakan Günday'ın hem *As*'ı hem de *Daha*'sı çevrildi ve çok büyük ilgi gördü. Onun dışında Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* de çok dikkat çekti. Esmahan Aykol'un ve Mehmet Murat Somer'in polisiyeleri de çok okunuyor. Hatta Mehmet Murat Somer'in bir kitabından tiyatroya bir adaptasyon yapsak diyordu Angelo Savelli. Murathan Mungan'ın bir tek *Çador*'u çevrildi, ki daha fazla çevrilmesi gerektiğine inanıyorum. Fethiye Çetin'in *Anneannem*'i de çevrildi. Yani epey çeviri var netice itibarıyla."

1. Elif Şafak'ın romanı *Baba ve Piç* Müslüman-Türk Kazancı ailesiyle Türkiye kökenli Ermeni-Amerikalı Çakmakçıyan ailesinin İstanbul-San Francisco hattında iç içe geçen ve doksan yıla yayılan öykülerini, 1915'in etrafında anlatıyor.

Yeni oyun seçmenin zorlukları

Serra *Son Harem* kadar büyük bir başarıdan sonra bir oyun seçmenin çok zor olduğunu anlatıyor: “Savelli çeşitli tekliflerde bulundu, ama bu tekliflerin hiçbirisini cazip bulmadım. Bu kadar sükse yapmış bir piyesten sonra yine cazip olan, yine değişik, yine şaşırtıcı bir şey olmasını arzuladım. Bu arada *L'Ultimo Harem*'i oynarken arada bir okumalar da yaptık. Mesela Orhan Pamuk'un *İstanbul*'unu Mehmet Günsur'la okuduk. Almanya'da yaşayan ve polisiye yazan Esmahan Aykol'un *Hotel Bosphorus*'u o kadar beğenildi ve eğlenceli bulundu ki okuma birkaç kez tekrar edildi.”

Baba ve Piç okuması da beğeni toplayınca, Savelli eserin haklarını almak üzere harekete geçer. Serra ile tanışan Elif Şafak yardımcı olunca, İngiliz telif hakları ajansının tereddütleri aşılır. Savelli kolları sıvar ve kitabı tiyatroya uyarlar. Romandaki oldukça kalabalık bir oyuncu kadrosu gerektiren Kafe Kundera için, videolu yaratıcı bir çözüm bulunarak maliyetler düşürülür. Sahneye konduğu andan itibaren oyun büyük bir ilgi görür. Floransa'dan olsun, turnelerde olsun kapalı gişe oynaması, bu oyunun da yıllarca oynayabileceğine işaret.

Savelli, *La bastarda di Istanbul*'u sahnelemek için Elif Şafak'tan güçlüklerle, Serra Yılmaz'ın gösterdiği yoğun çaba sayesinde izin alabildiğini anlatıyor: “Serra Yılmaz gibi çok başarılı ve sempatik bir oyuncuyla burada çalışmaya devam etmekten memnunum. Floransa halkı, Türkiye üzerine yaptığımız her projeyi ve Serra Yılmaz'ı çok seviyor. Ben Türk dünyasını, kültürünü tanımaya devam ettiğim bu yolculuk için çok mutluyum. Bir diğer toplumun düşünce yapısını, psikolojisini kavramak için tiyatro çok önemli bir araç.”¹

Serra şöyle karşılık veriyor Savelli'ye: “Angelo Savelli, adaptasyon konusunda çok başarılı bir yönetmen. *Baba ve Piç* oyununu geçen günlerde kaybettiğimiz, çok büyük bir tiyatro yönetmeni olan Luca Ronconi'ye adadı. Bunun ne-

1. Cumhuriyet, 6 Mart 2015.

deni Ronconi'nin, tiyatroya üçüncü şahıs anlatımları getirmiş olması. Yani ben Banu'yu oynuyorum, ama aynı zamanda da Banu'nun kim olduğunu anlatıyorum. Oyunun, 1915' in 100. yılına denk gelmiş olması çok da anlamlı oldu. Ancak biz özellikle bunu planlamamıştık, kendiliğinden oldu ve bu güzel bir rastlantı."

Çoğumuz gibi, Serra da tehcirden ve Ermenilerin çektiklerinden geç haberdar oldu. Büyüdüğü dünya Rumların, Ermenilerin, Yahudilerin yortularda, Paskalyalarda ve herkesin özel günlerinde yenilen şeyleri birbirlerine ikram ettiği, bütün bayramların ortaklaşa kutlandığı bir dünya idi. Farklı dinlerden insanlarla yan yana olmaya alışık bir aileden geldiğinden, bu onun için doğaldı. Öte yandan okulda öğretilen tarih dersinden nefret ediyordu. Bu da tarihle ilgili birçok şeyi çok daha geç keşfetmesine neden oldu. Gerçi okuldaki resmî tarihten ne öğrenebilirdi, o ayrı mesele. Fakat tarihe ilgi duymuş olsaydı, anlatılmayanların izlerini daha erken sürebilirdi.

"Bazı şeyleri öğrenmeyi kesinlikle reddettim. Çünkü tarihin öğretilme şekline gıcık oluyordum. Birtakım şeylerin, özellikle manasız bilgilerin ezberletilmesi beni sinir ediyordu. Çocukken bile bunları öğrenmeyi reddeden bir yapım vardı ve hep ikmale kaldım lisedeyken. Tek derse bile kaldığım oldu. Bir de fende hiç kimse kalmıyordu benden başka. Tek başıma imtihanlara girip çıkar, sonunda mecburen üstesinden gelirdim, sınıfı geçmek için.

Neticede Ermeni meselesini 1987 yılında keşfettim, yani bayağı geç bir vakitte. Bazı şeylerin yaşandığını, soykırım iddialarını biliyordum. Biraz da utanarak 1987 yılını özellikle hatırlıyorum. Venedik Film Festivali'ne ilk aşkım ve can dostum Paolo Milani ile birlikte arabayla gittik. Paolo'lar Adatepe tarafından tatil dönüşündelerdi, Çanakkale'de feribotta buluştuk ve Milano'ya birlikte gittik. Onların evini üs olarak kendime tuttum ve dokuz hafta kadar Avrupa'da kaldım. On yıllık aradan sonra ilk kez yurtdışına çıkıyordum. O zaman Paolo ile karısı Milano'da oturuyor-

lardı. Şehir merkezinde Milano’da tarihî ve büyük bir kompleks içindeydi evleri ve aynı komplekste oturan sürüyle arkadaşları, eşleri, dostları vardı. Bunlardan biri de televizyonda çalışan, gazetecilik yapan Ermeni bir çocuktu.

Bir akşam hep birlikte oturduk. O birtakım şeyler söyledi, ben de dedim ki evet birtakım şeyler oldu –yani Türk resmî tezi ağzıyla– ama savaş sırasında oldu. Savaş sırasında her taraf birbirine birtakım eziyetler ediyor. Bütün bunları bu şekilde savunduktan bir süre sonra tesadüfen *Musa Dağ’da Kırk Gün* adlı kitabı elime aldım. Kitabın yazarı Avusturyalıdır. Ancak bu kitabı okuduğumda olayı anladım. Ermeni meselesini keşfetmem *Musa Dağ* kitabı aracılığıyla oldu ve bu bende çok büyük bir üzüntü yarattı. Çok gözyaşı döktüm bunu keşfettiğimde. Derinden sarsıldım. Netice itibarıyla, tepki olarak Sainte-Pulchérie’de okuyan Ermeni bir arkadaşımı, Hilda Tuncer’i bulmaya karar verdim. Yazları Hilda’nın ailesi Kireçburnu’na giderdi tatile. Kireçburnu’nda annemin okul grubundan Vedia Teyze otururdu. Dolayısıyla biz de Kireçburnu’na giderdik ve sık sık Hilda’yı görürdüm. Okuldan çıkınca evine gittiğim, benim evime gelen arkadaşlarımdan biriydi Hilda.

Hilda ile ilgili eğlenceli bir hikâye var. Lisede, Saint-Benoît’da okurken hocalarımın neredeyse hepsiyle çok yakın dost oldum. Zaten aramızdaki yaş farkı çok azdı. Ben 16 yaşındayken onlar da 24 civarındalardı. Dolayısıyla ilk önce Fransızca hocam Monique Badet’le arkadaş oldum. Monique aracılığıyla da bütün diğer hocalarımla. Bunlardan biri de fizik-kimya hocamız Luc Raibon’du. Luc, Hilda’yı ikmale bırakacaktı, müdahale edip, ‘Hilda’yı geçir,’ demiştim. ‘Hilda iyi bir talebedir ama fene yatkın değil, yapma ona bunu,’ demiştim... Böylece Luc’e baskı yaparak Hilda’nın ikmale kalmasına engel olmuşum. Hilda bunu hiçbir zaman bilmedi, bu kitabı okuyunca öğrenecek.

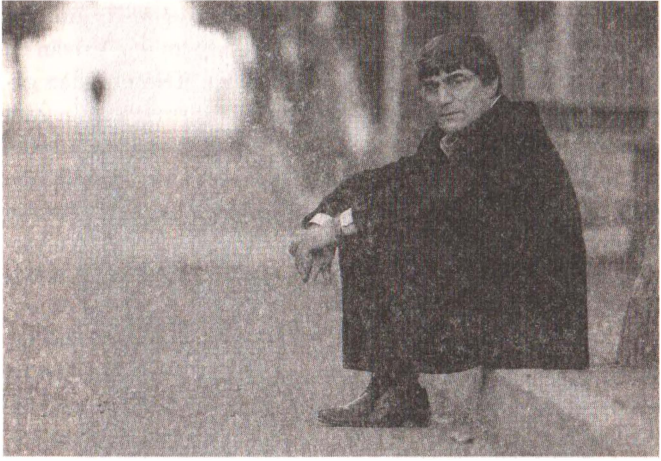
Fransa’ya okumaya gittikten sonra Hilda ile kardeşi İrma’nın izini tamamen kaybettim. Döndükten sonra çok istedim bulmayı. Özellikle *Musa Dağ*’ı okuduktan sonra tu-

haf bir biçimde kendime yakın Ermeni arkadaşları görmek ve bunu onlarla paylaşmak gibi bir duygu geldi. Arıyorum, arıyorum Hilda'yı bulamıyorum. O arada rastladığım bütün diğer Ermeni arkadaşlarıma soruyorum Hilda Tuncer'i. Aradan yıllar geçti ve Hilda'yı nihayet buldum.

2006 ya da 2007 yılında Paris'te bir arkadaşla Facebook'ta bir şeyler yaparken arkadaşım, 'Facebook'ta bir sürü profil var senin adına,' dedi. Ben de, 'Allah Allah, benim tek bir profilim var,' dedim. Bak sana göstereyim dedi, açtı ve gösterdi. Böylece adıma açılmış bir sürü sahte profil ya da hayran sayfası olduğunu keşfettim. Bu hayran sayfalarından birinde birdenbire hayretle Hilda Tuncer'den bir mesaj gördüm. Hilda bana diyor ki: 'Bilmem hatırlıyor musun, biz okulda arkadaştık. Ben Los Angeles'ta yaşıyorum.' Yıllardır aradığım Hilda'yı böylece buluverdim. O gün bugündür Hilda'yla hep temas içindeyim. Hâlâ buluşamadık. Malum bizim mesleğin sıkıntıları. Para olunca vakit olmuyor, vakit olunca para olmuyor. O, çok fazla seyahat etmiyor. Bir de anladığım kadarıyla psikolojik olarak Türkiye'ye pek gelmek istemiyor... Ben çok istiyorum Los Angeles'a gitmek, hasret gidermek... Skype'ta konuşuyoruz, WhatsApp'ta konuşuyoruz, sürekli haberleşiyoruz. Çok fazla angaje oluyorum diye zaman zaman endişeleniyor. Uzakta ama her şeyi takip ediyor.

Sonra bir gün Yiğit Bener'le¹ birlikte Avrupa Konseyi'nin bir toplantısında çeviri yapıyorduk. Yine azınlıklar, insan hakları konulu bir toplantıda simultane çeviri yapıyoruz. Hrant Dink diye bir adam konuşuyor. Dedim ki, 'Bravo... Ne kadar doğru şeyler söylüyor. Ne kadar doğru bir yerden bu sorunu ele alıyor.' Biz böylece Hrant'la tanıştık, her anlamda. Kendi kendime keşfedip kendi kendime yaşadığım bir olay böylece bir anda kamu alanına taşındı ve mesaj taşıyıcı bir niteliğe büründü. Bunun üzerine Hrant'ı takip eder oldum. Zaten kendisini de en son yine böyle bir toplantıda

1. Serra'nın yakın dostu, simultane çevirmen, kalemini başarıyla oynatan çevirmen ve yazar.

Hrant Dink

görmüştüm. Avrupa Konseyi'nin azınlıklara yönelik bir komisyona gelmişti; Haliç'e bakan Goldenhorn Otelinde özel bir görüşme yapılmıştı, biz de Yiğit'le birlikte tercüme ediyorduk. Onu orada son kez gördüm; sarıldık, öpüştük. Benim için böyle bir süreç Ermeni Soykırımı'nı keşfedişim.

Özetle ben Hrant'ın fikirlerine katılan biriyim. Tanışmak, anlaşmak, buluşmak, konuşmak ve paylaşmak gerekiyor. Bütün bunları keşfettikten sonraki tavrım hep bu yönde oldu. Bundan önce zaten Sedef Ecer'in yazdığı *Silsilename* adıyla Türkçeye çevrilmiş olan *Les Descendants* oyununda rol aldım. *Silsilename* bir Avrupa Birliği projesiydi. Fransız, Türk, Alman ve Ermeni ortaklığıyla gerçekleştirilen bu Avrupa projesinde bütün bu ülkelerden gelen oyuncular farklı dillerde oynuyorlardı. Ben hikâyedeki diktatörü oynuyordum ve diktatör Fransızca konuşuyordu. Bu oyunu bir ay kadar Erivan'da prova ettik ve prömiyeri Erivan'da Hamasgayin Tiyatrosu'nda oldu. Sonra Mayıs 2011 Paris'te Vincennes'de La Cartoucherie'deki La Tempete Tiyatrosu'nda oynadık. Biraz düş kırıcı bir proje oldu. İlginç bir deneydi

ama yönetmenin yeterince becerikli olmadığını düşünüyorum. Yine de güzel bir deneydi. Tabii ki benim için Erivan'da kalmak ve Ermenistan'ı keşfetmek ilginçti. Diasporadan gelen Ermenilerin bakışıyla görmüyordum Ermenistan'ı. Zira diasporadan gelen Ermeniler, belki kendi hikâyelerini biraz geç keşfetmelerinin neden olduğu apansız bir çaresizlik hissiyle 'ne yapabiliriz, nasıl katkıda bulunabiliriz' duygusuna kapılıyorlar. Haliyle Ermenistan'a yatırım, Ermenistan'a yardım, Ermenistan'a gitme-gelmeler derken orayı sanki ikinci bir vatan gibi görmeye başlıyorlar.

Benim gözlemlediğim kadarıyla bu duyguya kapılan insanlar arasında aslında Türkiye'de yaşamamış olan, Türkiye'yi bilmeyenler de var... Ermenistan'ın Türkiyeli Ermenilerin kültürüyle ortak bir yanı pek yok, Sovyet etkisi çok hissediliyor. Paris'te yaşayan İstanbullu bir Ermeni arkadaşımın, 'Ben bu Sovyetik dağlık ve mafyöz ülkeyle herhangi bir yakınlık hissetmiyorum,' dediğini çok iyi anlıyorum. Çünkü o, İstanbul kökenli, hiçbir şekilde bir ortak nokta bulması mümkün değil Erivan'la, Ermenistan'a gitmek de istemiyor."

Serra bugüne dek bu konuda kültürel faaliyetler aracılığıyla bir katkıda bulunmaya daha yatkın olmasının nedenini böyle açıklıyor. Floransa'da oynadığı *Baba ve Piç*'i seyretmeye gelen çok büyük birçoğunluğun Ermeni sorunu hakkında en ufak bir fikri olmadığını anlatıyor. Mesela Scandicci Belediyesi'nde katıldığı "Hayatımın Kitabı" faaliyetinde birinin kâkıp, "Nedir Ermeni Sorunu?" demesi bunun bir örneği.

İtalya'da Ermeni cemaatinin Fransa'da olduğu gibi geniş olmadığını, oysa Fransa'da herkesin bir biçimde Ermeni sorunu konusunda bilgili ve ilgili olduğunu anlatıyor. İtalya'da Ermenilerin en yoğun oldukları yer Venedik. Toskana'da ise çok az Ermeni yaşıyor. Serra'nın Floransa'da tanıdığı üç-beş Ermeni'den hiçbiri gelmemiş Scandicci'deki toplantıya... Haliyle kimse, "Bakın ben Ermeni'yim, siz bunları anlattınız ama..." diye söz almamış. Toplantı sırasında Serra, Hrant'ın hep savunduğunu tekrar ederek, büyük travma geçiren toplumların karşılıklı tedavi görmesi gerektiğini söylemiş. Böyle-

Serra Erivan'da

si bir tedavi uygulanmadığında ortaya çıkabilecek sonuçlara dikkat çekmiş, İsrail örneğini vermiş. Toplantıya katılan Selenikli bir Yahudi bu sözleri üzerine, "İsrail devleti değil İsrail hükümeti demeniz gerekirdi," diye tepkisini dile getirmiş. Serra ise, "Hükümeti kastetmiyorum, devleti kastediyorum çünkü bu politika devletin istikrarlı ve devamlı politikası. Türk devleti için geçerli olduğu gibi," diye karşılık vermiş.

İlginçtir, *Baba ve Piç* oyununda şaşmaz bir biçimde alkışlanan sahnelerden biri, Amerika'daki Çakmakçıyan ailesinin kızı Emmy'nin, "piç" Asya ile İstanbul'da gezip tozduktan ve Kundera Kafe'ye gidip geldikten sonra birbirlerine sarılıp dostluk mesajı verdikleri sahne. Bu sahne her akşam, mutlaka alkış alıyor. Serra bu sorunu bir aile öyküsü aracılı-

ğıyla insanlara anlatmanın çok yerinde bir davranış olduğunu düşünüyor.

“Dolayısıyla *Baba ve Piç*’te Banu’yu oynamaktan çok memnunum... Mesela geçen sene oyunu Floransa’da oynamaya başladığımızda oyuna gelen ve burada yaşayan, kebabçı sahibi olan Ermeniler çok duygulandılar seyredince. Gelip bana teşekkür ettiler. Ki oyunda çok militan bir şey yok. Sen de gördün. Gayet *soft* bir oyun... Metin de öyle zaten...”

Siyasetle yoğrulmak

Ermeni Soykırımı’ndan söz etmişken ister istemez Serra’nın siyasete ne zaman ilgi duymaya başladığını da konuştuk. 13 Eylül 1954 doğumlu Serra’nın birinci yaş günü 6-7 Eylül Olayları’nın hemen sonrasına rastladığından, yağmalanmış Stella Pastanesi’nden Serra’nın pastası alınamıyor. Bahsi geçen Stella daha sonra Tarlabası’nda bir pastane açar ve Serra oradan çok alışveriş eder. Özellikle minik ıspanaklı föyteler alır ondan. Haliyle ailesinden 6-7 Eylül’de ciddi bir olayın yaşandığını çok erken duyar ama ne olduğunu anlaması zaman alır. Ortaokuldayken bu olaylar bilinçlenmesini, siyaseti merak etmesini tetikler. Babasının kendi hayatından birçok otobiyografik unsur taşıyan (ve bu kitapla birlikte yayımlanan) 6-7 Eylül Olayları’nın başlangıcıyla biter. Romanı bitiren bir anlamda 6-7 Eylül Olayları’dır.

Bana gelince Ankara’da beş-altı yaşında bir çocukken anemin bir tepkisi beni tuhaf bir meselenin varlığına uyandırdı. Evde Sultan Hanım diye bir aşçı vardı. Evde çalışan biri gelip anneme ihbarda bulunmuştu, “Sultan Hanım yatağın altında çeşitli erzak istifliyor,” diye. Annem çok kızmış, “Bunları duymamış olayım, Sultan çok zor dönemler yaşadı,” diye sertçe çıkmıştı. Sultan’ın Ermeni olduğunu, ciddi şeyler yaşadığını böylece öğrendim. Aklımın bir köşesinde yer etmiş bu öykü, sonradan beni bu meseleyi anlamaya yönlendirdi.

Zira Halid Ziya Uşaklıgil’in oğlu Bülent Uşaklıgil ve Yunus Nadi’nin kızı Leyla’nın çocuğu olmak, ister istemez si-

yasetle yoğrulmak anlamını taşıyor. Babanız Türkiye'yi temsil etme görevini taşıyorsa, anneniz de *Cumhuriyet* gazetesinin ortaklarındansa, evdeki birçok sohbetin Türkiye ve dünya siyaseti etrafında dönmesi kaçınılmaz olur. Haliyle diplomat babanın meraklı kızı olarak, siyasete çok erken bir yaşta ilgi duydum.

6-7 Eylül Olayları'nda babamın ne kadar üzüldüğünü ve kaygılandığını hatırlarım. Adnan Menderes'in yönetiminden ve Türkiye'deki gidişattan kaygılıydı. Sabırlı babam benimle sohbet etmekten kaçınmazdı. Kendisini soru yağmuruna tutardım tabii. İlgimi anlayışla karşılardı. Komünizmin ne olduğunu da merak etmiş, anlatılanları cazip bulmuştum. Ne ki Kasım 1956'da Sovyet birlikleri Macar isyanını bastırmak için Budapeşte'yi işgal etti. Sovyetler tekrar Macaristan üzerindeki hâkimiyetini tesis etmişti. Budapeşte'nin işgal edildiği gün bir Macar orkestrası Kopenhag'da konser veriyordu. Hayatlarının en zor konseriydi muhakkak. Üzüntüleri her çaldıkları notaya yansiyordu. Konser salonunda bulunan dinleyiciler de çalanların üzüntüsünü anlıyor ve paylaşıyordu. Bense sayelerinde Çingene ezgileriyle tanıştım. Koşullar ne olursa olsun, sahneye çıkmak mecburiyetine böylece tanık oldum. Anlatılan masallara kapılmamanın, olayları anlamanın esas olduğunu da anladım. İlk önemli siyaset dersimi birinci elden 12 yaşında almış oldum. Ve babama bir daha komünizmle ilgili soru sormadım.

Siyasi angajman

Serra'nın siyasete karşı duyarlı olmasında manevi aile olarak seçtiği Milani ailesinin katkısı önemli. Renzo Milani, demokrat tavırları ve açıklığıyla bir baba imgesi oluşturmuş. Demokrat olmanın yanı sıra kendi mesleğinin haklarını savunmaktan yana olan bir baba. Milani ailesindeki direniş ve İtalyan Komünist Partisi hikâyeleri de beslemiş Serra'yı. Hiçbir zaman bir parti militanı olmak istemediğini vurguluyor, ne dün ne de bugün. Bugün de herhangi bir partiye oy

verin diyen bir insan olmak istemediğini söylüyor. Duruşuyla, yaptığı seçimlerle zaten tutumunu açıkladığını düşünüyor. Sanatçının sorumluluğunun ille de bir partiyi işaret etmek olduğuna inanmıyor.

İnsanlara yeterince düşünme alanı yaratmayan bir ülkede büyüdüğümüzün etkilerine değiniyor. İnsanlara bir düşünme alanı bırakmanın önemine dikkat çekiyor. Sözgelimi herkesin kendi hayatında kendinde saklı doğaçlama kabiliyetini bulabileceğini, şu ya da bu durumda bu kabiliyeti kullanabileceğini düşünüyor.

Bir oyuncu olarak, “Bu oyunun mesajı ne?” lafı kadar nefret ettiğim bir başka laf olamaz. Çünkü herhangi bir sanat faaliyetinde ve sanat eserinde mesaj aramanın abesle iş tugal olduğunu düşünüyorum. O eser kendi varoluşuyla zaten bir şey diyor. Bunun ötesinde bir mesaja ihtiyacı yok. Benim angajmanım bu yönde bir angajman,” diyor.

Paris ve siyaset

Şili’de, 11 Eylül 1973 tarihinde, sosyalist başkan Salvador Allende kanlı bir askerî darbeye devrildi. Bu darbeye dünyanın seçimle başa gelmiş ilk sosyalist hükümeti devrilmiş oldu. Yerine ise General Pinochet’nin 17 yıl sürecek diktatörlüğü kuruldu.

Serra tam o sırada Paris’e geldi. Şili darbesi onu çok etkilemişti. Gelir gelmez Pinochet’ye karşı bir yürüyüşe katıldı. O dönem boyunca Şili’yle ilgili her şeyi çok yakından takip etti. Darbenin nasıl olduğunu anlamaya çalıştı. Chris Marker’ın *La Spirale*’inin ne denli ilginç bir film olduğuna dikkat çekiyor. Film Allende’ye yapılan darbeyi anlatır. Salvador Allende’nin ve partisi Halk Birliği’nin yükselişine paralel olarak adım adım Allende’yi yok etmek üzere ABD desteğiyle düzenlenen kampanyaları, istikrarsızlaştırma tekniklerini inceler. Olayların birbiriyle bağlantılarını kurar, Şili’de Amerikan tröstleri ile CIA’in darbeye yol açan olaylardaki etkilerini irdeler.

Serra Şili vakasının yalnızca kendi hayatını değil, o kuşağı da çok derinden etkilediğini düşünüyor. Şili’de yaşananları, başta Neruda’yı ve Allende’yi takip etmeye başlamasının nedeni budur. Kaçınılmaz olarak Şili’yle Türkiye arasındaki benzerlikleri aramaya koyulur.

Aktif siyaset mi?.. Haşa!

Aktif siyaset konusunda Serra açık: Hiçbir zaman aktif siyaset yapmadı, yapmayacak. Bununla birlikte İlerici Kadınlar Derneği’nde (İKD) bir miktar militanlık yapmış olabilir. O dönem çeşitli gecekondu'lara gidip kadınlara cinsellik ve doğum kontrolü konusunda eğitimler verdi, İstanbul’un değişik gecekondu semtlerini keşfetti. Keza Barış Derneği’nde¹ de bir süre çalıştı. Ama hiçbir zaman bir partinin üyesi olmadı. Bundan sonra olması da ihtimal dahilinde görünmüyor. Siyasi bir duruşun, siyasi bir duyarlılığın, hatta angajmanın aktif siyaset anlamına gelmediği konusunda hemfikiriz.

Serra genelde insanlarla kolay iletişim kuran biri. Köyde köylüyle yerde oturup gayet rahat konuşur, herhangi bir bakanla da aynı rahatlıkla iletişim kurar, sarayda yetişenlerle de. Herkesle, her sınıftan, her kategoriden insanla sohbet edebilen, her yere uyum sağlayabilen Çerkes anneannesinden kendisine geçen bir yetenek bu. Bu rahatlığı sahnede bir oyuncu, sokakta bir aktivist olarak yaptıklarına farklı bir boyut katan bir özellik.

1. Barışın savunulması amacıyla yazarlar, siyasetçiler ve bilimciler tarafından 1972 yılında İstanbul’da kurulan Barış Derneği, 12 Eylül Askerî Darbesi’yle birlikte kapatıldı. Darbeciler, derneğin kurucuları ve yöneticileri hakkında TCK’nın 141 ve 142. maddeleri uyarınca dava açtılar. İddianamede özetle, derneğin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği yanlısı olduğu, Türkiye’deki meşru düzene ve bu düzeni sağlayan ittifaklara, NATO’ya karşı olduğu, mevcut düzeni yıkarak yerine Marksist bir düzen getirmeyi amaçladığı ileri sürülüyordu. Derneğin yönetici ve kurucuları 27 Şubat 1982’de tutuklandılar. Mahmut Dikerdem, Reha İsvan, Orhan Apaydın, Erdal Atabek, Aykut Göker, Tahsin Usluoğlu, Haluk Tosun, Şefik Asan, Aybars Ungan, Ali Taygun, Uğur Kökten, Metin Özek, Niyazi Dalyancı, Atıl Behramoğlu, Ali Sirmen, Gencay Saylan, Ergun Elgin, Orhan Taylan, Hüseyin Bas, Nedim Tarhan, Mustafa Gazalci, İsmail Hakkı Örtorun, Nurettin Yılmaz, Kemal Anadil ve Melih Tümer tutuklandı. Aynı yılın sonunda serbest bırakıldılar, 1991’e kadar uzayan bir mahkeme sürecinden sonra beraat ettiler.

Fransa'da üniversite öğrencisiyken *Groupe Femmes*'a katılan Serra Türkiye'ye döndüğünde kadın meselelerine olan ilgisinden kopmak istemez. Haliyle İKD'nin kapısını çalar. İKD Şişli Şubesi üyeliği sayesinde gecekondlu mahallelerine gidip gelmeye başlar. 1977 yılının başında Levend Yılmaz'la da çıkmaya başlamıştı. Günlerden bir gün başta Levend olmak üzere kimseye haber vermeden elini kolunu sallayarak Mete Caddesi'ndeki İKD Merkezi'ne gider. Onlar da birinin, kimsenin tavsiyesi olmaksızın gelivermesine şaşırırlar. Serra Dostlar Tiyatrosu'ndan da söz edince, Levend'i arayıp kimin nesi kimin fesi, casus mudur, nedir diye hakkında küçük bir araştırma yapmayı da ihmal etmezler. Levend, Serra'nın kendisine haber vermemiş olmasına şaşırınca Serra da cevabı yapıştirir: "Ben sana söylemeden bir sürü şey yapıyorum."

O dönemde Sula Bozis, Aslı Pirhasan, Latife Tekin, Gönül Orbey ve niceleriyle birlikte İKD'nin Şişli Şubesi'ne üye olur. "Benim için çok ilginç bir deneydi. Üniversiteyi Türkiye'de okumadığımdan, benim için keşfedecek birçok şey vardı," diyen Serra, Şişli Şubesi'nin ilgilendiği gecekondlu mahallelerinde cinsellik, gebelik ve doğum konusunda eğitimler verir. Şişli civarındaki Alibeyköy'den İstinye Pınar Mahallesi'ne kadar bütün gecekondlu mahallelerini tanır. Kar, kış, kıyamet de olsa gecekondlulara ulaşır. Aslında kendisi için de bu sürecin eğitici yanı ağır basar. Verdiği eğitimlerse, çok ilgi görür. Latife'nin *Gece Dersleri* adlı kitapta topladığı hikâyeleri işte bu dönemi anlatır.

Çok dilli olmanın sayısız nimetleri

"Dil bir insanın mekânı mıdır? Bir bakıma doğru, çünkü her dilin dünya görüşü ve düşünme tarzı var. Birçok mekânda devinmek yersiz yurtsuzluğu getiriyor beraberinde. Bu da bir kazanç, çünkü bakış yelpazeniz genişliyor."

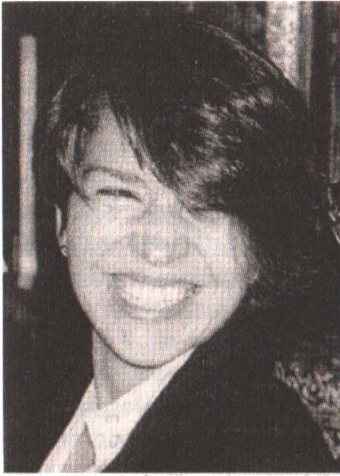
Doğru bir dil tanımlaması. Elbette en geniş anlamda, yani edebiyatı ve sinemasıyla, tiyatrosu ve sanatıyla. Dil ve çevirinin önemi konusunda on iki yaşında unutmadığım bir ders

almıştım. Ailece Paris'teydik. O dönem Türkiye'nin Danimarka büyükelçisi olan babamı otelde iki misafiri ziyaret etmişti. İkisi de beni çok etkilemişti. Birincisi Numan Mene-mencioglu'ydü¹. Duruşuyla, yürüyüşüyle, her şeyiyle iz bırakan biri. İkinci ziyaretçi Fuad Carim'di. O da diplomat. Fakat alışılmış diplomatlardan oldukça farklı. Uzun beyaz saçlar, rahat bir giyim, keskin bakışlı mavi gözler. Kitap okuduğumu görünce elimdeki Tolstoy'un *Savaş ve Barış*'ına göz attı ve, "Çocuğum, Rusça okuyamayacağına göre (mükemmel bir Rusçası vardı) at bu berbat Fransızca çeviriye ve bari aslına çok daha yakın İngilizce çevirisinden oku," demişti.

Bugün konuştuğum üç dil neredeyse anadillerim gibi: Fransızca, Türkçe, İngilizce. Ne ki Türkiye'de doğmamış ve ancak üniversiteyi bitirdikten sonra yurda dönmüş biri olarak uzunca bir süre Türkçem başıma dert oldu. Dilim çalar, insanlar meraklanır, malum meraklıdır Türkler. Soru sormaktan da hiç çekinmezler. Haliyle, nerelisiniz, diye başlarlar sormaya, "İstanbullu," deyince de şaşırırlar. Sonrası çorap söküğü gibi gelişir ve mevzu Halid Ziya Uşaklıgil'in torunu olmama dayanır. Karşımdaki hayıflandıkça, "Nasıl olur da bu kadar önemli bir yazarın torununun dili böyle çalar," benzeri yorumlar yapılır. Hele Yunus Nadi'nin de torunu olduğumu keşfedenler, daha da hayret eder, hayretlerini gizleme zahmetine de katlanmazlar. Türkiye'ye döndüğüm ilk yıllar insanların merakı karşısında mahcup olurdum. Canım sıkılırdı. Neyse ki zamanla dilimin çalması hafifledi de bu dertten kurtuldum. Aslına bakarsanız bu durum insanlarla iletişim kurmama engel değil yardımcı da oldu kimi zaman.

Dil hâkimiyetine gelince; üç dilde eşit derecede rahat olmam birçok yerde ve birçok durumda insanlarla ilişki kurma-

1. Hukukçu, Türkiye'nin yetiştirdiği önemli diplomatlardan, siyaset ve devlet adamı (1893-1958). Anne ve baba tarafından dedeleri Namık Kemal ve Ayan Meclisi Başkanı Menemenlizade Rifat Bey'e uzanır. Numan Bey, İkinci Dünya Savaşı esnasında Hariciye Kâtibi Umumisi olmuştur. Türkiye'nin savaşa girmemesi için ustalıkla bir diplomatik tutum geliştirir. Savaşın sonlarına doğru Paris Büyükelçiliği'ne atanır ve 1956'da da emekli olur.

Emine Uşaklıgil *Cumhuriyet*'in yükseliş günlerinde

mı kolaylaştırdı. Birçok konumda kendimi rahat, tartışılan meseleye hâkim hissetmemi sağladı. Fransa'da Fransızlar tereddüt eder, Fransız mıyım acaba diye. Keza İngiltere'de de beni Fransız sanırlar. Türkiye'de ise Türk, ama acaba nereli olabilir merakını hep uyandıran bir Türk!

Serra'ya gelince Türkiye olsun, Fransa ya da İtalya olsun, her yerde rahat her yerde dostluklar kurmuş bir insan. Fransa'da evinde, İtalya'da da. Bu iki

kültür onun bir parçası olduğu gibi, kendini bu iki kültürün de bir parçası olarak görüyor. Dolayısıyla, hakikaten Floransa'da Floransalı yani İtalyan bir anlamda. Aslında bu durum da doğal. Zira Serra'nın çok küçük yaştan itibaren İtalyan kültürünün içinde yetişmesinin getirdiği büyük bir rahatlığı var. Milani ailesinin içinde kitaplardan edinilemeyecek, ancak bir İtalyan ailenin içinde yaşandığında öğrenilebilecek türden sayısız bilgiye vâkıf olmuş. Üstelik Milani ailesinin bir de Fransız yanı var. Baba İtalyan, ama anne Fransız. Neticede bu iki ülkede de kendini evinde hissediyor, onların kültürlerine hâkim; edebiyatlarını, müziklerini özümsemiş, yine de bütün öğrenimini Fransızca yaptığı için Fransa'yı çok daha iyi biliyor.

Hiçbir şekilde bu iki ülkede de kendini yabancı bir ülkede gibi hissetmediğini söylüyor. Gelgelelim kendini bu dilleri konuşurken yabancı bir dil konuşuyor hissetmese de başka bir dilde tiyatro yapmanın zorlukları da olduğunu anlatıyor.

Dil konusunu açmışken, Serra'nın annesinin Levend'e yaptığı uyarı da ilginç... Serra, Levend'le birlikte yaşamaya karar verip annesinin evinden ayrıldıktan sonra bir gün anne-

sinin evine yemeğe giderler. Serra'nın yemek servisi yapmasını fırsat bilen annesi Levend'e, "Fransızca biliyor musun?" diye sorar. Bilmediğini söyler Levend. "Hemen öğren, yoksa Serra ile çok sıkıntı çekersin," der anne. Levend çok çabalar öğrenmek için ama bir türlü öğrenemez. Serra'nın yorumu: "Çok yakınında olan bir insana ilişkinin başlangıcında ve tabii çok âşık olduğun zaman tercümanlık yapıyorsun ama aradan bir süre geçtikten sonra o tercümanlığı yapmaktan sıkılıyorsun ve bırakıyorsun. Bu da ilişkiyi zedeleyebiliyor. Annem o konuda haksız değildi. Uyarısı haklı bir uyarıydı."

Ayşe'ye hamile olduğunda çocuğu da çift dilli yapacak mıyım, yapmayacak mıyım diye düşünür. Taraftar olanlar da vardır, karşı görüşte olanlar da. Sonra Serra, kızının Fransızcaya kendisi kadar hâkim olmadığı takdirde, Serra Yılmaz'ın varlığının büyük bir bölümüne ulaşamayacağını düşünür. Dolayısıyla kızının Fransızca da bilmesi gerektiğinde karar kılar, böylece Ayşe küçüklüğünden itibaren Fransızca öğrenir. Üç yaşına varınca da Papyon Okulu'na, bugünün Pierre Loti'sine gitmeye başlar. Böylece annesinin Fransızcasına erişir.

Serra: "Aslında dil tamamen bir yetenek meselesi. Zaman geçtikçe bunu çok iyi gördüm ve ikna oldum. Tabii ki ne kadar genç yaşta, ne kadar çok dile aşına olmaya başlarsan öğrenme şansın da o kadar artıyor. Ama yine de bir yetenek. Kesinlikle bir yetenek ve o yeteneğe sahip değilsen ne kadar çaba sarf edersen et öğrenemiyorsun. Şiveden söz etmiyorum. Çok isteyen, çok hevesli olan ve asla beceremeyen çok insan gördüm."

Haklı olmalı. Daha doğrusu dilden ne anladığımıza bağlı: dil bilmek, sadece konuşabilmek, okumak ise, haklı. Ama bunun ötesinde bir kültürü özümsemek söz konusuysa, mesele dilin ötesine geçer, geniş bir eğitim ve merak gerektirir.

"İtalyanca konuştuğumda –bir Türk oyuncu olarak tanınmasam– kimse nereli olduğumu anlamıyor. Aslında İtalyan olmadığımı işaret eden bir özelliğim var. O da pek bir

yöresel bir şivemin, lehçemin olmaması. Mesela Toskana'da, Toskana'ya çok özgü bir şive var. Sözelimi 'k'leri 'h' gibi söylerler; Coca Cola'ya Hoha Hola derler. Dolayısıyla bu çok tipik bir Toskana konuşmasıdır ve ritmi biraz değişiktir. Venedik yöresi konuşmasının müziği tamamen farklıdır. Benim arkadaşlarım da Toskanalı olduğundan, tabii ki buraya özgü deyimleri, deyişleri arada kullanıyorum. Ama resmî bir görüşmedeysem kullanmıyorum, çünkü bunlar biraz daha gündelik konuşma diline ait... Dolayısıyla şive yoksunluğu, bir miktar acaba İtalyan mı sorusuna yol açabiliyor. Bugün durum farklı zira hemen hemen herkes biliyor ki oyuncuyum, Türk asılıyım, Türk'üm.

Tiyatroda İtalyanca oynamaya başladığımda özellikle birinci yıl çok yoruldum, çünkü İtalyancaya, Fransızcaya olduğum kadar hâkim değilim. Bir kere hiçbir zaman İtalyanca eğitimi, bu konuda bir ders almadım. Tamamen arkadaşlarımla öğrendim. Arkadaşlarımla öğrendiğim ve sadece gündelik hayat için yeterli olan bu İtalyancayı da daha sonra kendi gayretimle, kitap okuyarak geliştirdim. Yazarım fakat oturup İtalyanca tez yaz deseler zorlanırım. Bir İtalyan'a okutmam gerekir. Dolayısıyla İtalyancaya doğru çeviriyi bir tek film altyazısında yapıyorum ve onu da mutlaka bir İtalyan arkadaşımınla yeniden okuyorum, bir hata yapmayayım diye...

Tiyatroda oynadığım zaman, ister istemez bütün oyuncularla olduğu gibi, metni tam olarak hatırlayamadığın anlar oluyor. Tam olarak hatırlayamadığın o anda o metni sen kendi laflarınla anlatıyorsun. Dün akşam oldu mesela... tam deyimini hatırlamadım ama ne söylemem gerektiğini iyi kötü bildiğimden onu başka bir biçimde söyledim. Ama o başka bir biçimde söylemenin de aynı üslupta olması lazım. İlk yıl bu beni çok yordu. Mesela dilek kipi dediğimiz fiil zamanı İtalyancada sokaktaki adam tarafından bile pek kullanılmayan ve yeterince hâkim olunmayan bir zaman kullanımı... Ben de hiç eğitim almadığımdan dilek kipi kullanımına pek hâkim değildim. Oysa *Binbir Gece Masalları*'nı oynuyorsam *Binbir Gece Masalları*'nda dilek kipi kullanımı çok ağırlıkta-

Serra Paris sokaklarında (Fotoğraf: Levent Özçelik)

dır, çünkü bir masal ve edebiyat dili... İlk yıl beni çok yordu, oyundan çıktığımda kendimi bayağı yorgun hissediyordum. Ama sonra giderek hâkim oldum ve tiyatro İtalyancamın ilerlemesini sağladı.

İtalya'da sokakta da herkesle konuşuyorum. Orada öyle bir rahatlık var. Türkiye'de de eskiden böyleydi. Eskiden demek geliyor içimden çünkü giderek bunları kaybediyoruz. Sokakta herkes birbiriyle konuşuyor İtalya'da. Birbirine laf atan, konuşan insan çok... Otobüste yaşlı bir hanım binip birdenbire sana bütün hayatını anlatabiliyor. Çünkü konuşmaya ihtiyacı var, onu dinleyen çok fazla insan yok kendi çevresinde. İtalya o anlamda insanı mutlu eden bir yer. Fransa'dan farklı. Gerçi Fransa'nın güneyi biraz daha böyle..."

Emine: "Bence daha çok bir yapı, bir karakter meselesi.

İnsanları merak etmek. Sempatî ve empatiyle yaklaşmak. Rahat ve eşit hissetmek. Türkiye’de doğmamış, yaşamamış, okumamış biri olarak Türkiye’ye döndüğümde bu rahatlığı çok sevmiştim. Hatta beni mest etmişti. İnsanların, kim olurlarsa olsun, ne olurlarsa olsun, kendilerini rahat ve eşit hissetmeleri ve rahat ve eşit ilişkiler kurmaları ne kadar ufuk açıcı olabiliyor... Şu da önemliydi: sınıflar arası geçirgenlik topluma umut aşılayan bir olguydu. Kendilerinin olmasa da çocuklarının önünün açık olması inancı, sınıf atlama konusunda örneklerin çokluğu, insanların geleceğe umutla bakmalarına yol açıyordu. Ayrıca çok meraklı olmaları, her şeyi sorabilmeleri de şaşırtıcıydı. İnsan ilk başta şaşırıyor, sonra bunun sadece meraktan kaynaklandığını, kötü bir yönü olmadığını anlıyor... Bütün bu hal sormak, anlamak, merak edip karşındakini bir yerlere oturtmak ihtiyacından kaynaklanıyordu herhalde.”

Serra: “Çok meraklılar ve hiçbir şekilde özel alan kavramları yok: Sözelimi hastaneye gidiyorsun, sırada bekliyorsun. Yanına gelen teyze hemen sorar, ‘Neyin var evladım?’ Neyim varsa var, bu aslında mahrem bir konu. Ama hiç öyle bir anlayış yok Türkiye’de. Şimdi caydırmak için, ‘Basurum azdı,’ diyeceğim, ama ‘basurum azdı’ cevabı hiçbir şekilde ironik algılanmıyor ki... Aaaa o zaman kara lahana haşlayıp ye, diyebilir o teyze sana... Onun için caydırıcı unsur mümkün değil. Bu arada o, kendisinin nesi olduğunu anlatır; senden fikir alır, sana fikir verir, hatta başka doktor tavsiye eder falan... Ama Türkiye’de ironi olmadığı gibi gide rek mizah da kalmadı.

Bir keresinde Amerikan Hastanesi’ndeydim. Bir çift gelmişti. Belli bir ortamdan gelen insanlar oldukları belliydi. Hanım birdenbire, tamamen gayriihtiyari bana, ‘Neyiniz var,’ diye sordu. Ben de üç saniye kadar baktım suratına. Birden farkına vardı ve, ‘Özür dilerim,’ dedi. Ama içinden geliyor, spontane olarak. Biz öyleyiz neticede.”

II. BÖLÜM:

Çocukluk...

Sanatla iç içe büyümek

Serra Sinematek Derneği'nin¹ kurucularından ve ilk başkanı olan, TRT'nin ilk yöneticilerinden ve kuruluşunda da büyük emeği geçmiş bulunan Semih Tuğrul ile Mualla Hanım'ın kızı. Semih Bey aynı zamanda Türkiye'nin ilk sinema eleştirmenlerinden biri. Bu koşullar altında, Serra'nın sinemayla iç içe büyüdüğünü ve sinemaya olan tutkusunun kaynağını kestirmek zor değil. Sinema geleneği olan, sinema konuşulan ve sinemaya gidilen bir ailede büyümüş. Annesiyle sık sık sinemalardaki çocuk matinelere gittiğini hatırlıyor. Yeniyetmelik döneminde ise haftada en az iki defa sinemaya gidermiş. Serra ve arkadaş takımını izlediği birçok film babası götürüyormuş.

Tiyatro da benzer bir doğallıkla girmiş hayatına. Çocukluğunda her hafta sonu çocuk tiyatrosuna gidermiş. O zamanlarda bile iyi bir tiyatro izleyicisi olmuş. Ailesinin çevre-

1. Sinematek Derneği, 1965 ile 1980 yılları arasında varlığını sürdürmüş, özellikle 1975'e kadar son derece etkin bir şekilde faaliyet göstermiş, Batı'daki benzerlerini örnek almış bir sinema merkezidir. Derneğin kurucular listesinin, Onat Kutlar, Şakir Eczacıbaşı, Hüseyin Baş, Aziz Albek, Semih Tuğrul, Tunç Yalman, Tuncan Okan, Sabahattin Eyüboğlu, Cevat Çapan, Macit Gökberk, Nilat Özön ve Muhsin Ertuğrul gibi birbirinden değerli aydınlar tarafından oluştuğu dernek aktif olduğu dönemde (10 yılda) 3.000'e yakın uzun metrajlı, 2.000'e yakın kısa metrajlı film göstermiştir. Bütün bu dönemde 37 ülkeden filmler alınmış, çeşitli ülkelerden önemli ve ünlü yüze yakın konuk gelmiş; bunun dışında çok sayıda açıkoturum, dizi gösterileri ve konferanslar yapılmış. (Kaynak: Hakkı Başgüneş, *Türk Sinematek Derneği: Türkiye'de Sinema ve Politik Tartışma*, Libra Yayıncılık, İstanbul, 2010.)

sinde birçok sanatçıyla bizzat tanışma fırsatı bulmuş. Babası Ankara'da televizyonu kurmakla uğraştığı sırada o da Mithat Paşa Caddesi'ndeki stüdyoda yapılan deneme yayınlarını izlemeye gidermiş. Büyük bir hayranlıkla izlemiş Işık Yenersu'yu rol yaparken. Meslek olarak oyunculuğu seçmesinde bu hayranlığın payının büyük olduğunu söylüyor.

Serra'nın çok sevdiği anneanesi Seza Hanım, küçükken yetiştirilmek üzere saraya verilmiş bir Çerkes kıızıydı. Dolayısıyla sonraki yıllarda mesleki hayatının önemli bir parçası olan harem, hayatının hem uzak hem yakın bir parçasıydı. Serra, anneanesinin saray ve haremle ilgili anlattığı hikâyeleri masal gibi dinliyordu. Seza Hanım'ı, Hazine kalfası olan cicianesi yetiştirmiş, ardından Duyun-u Umumiye'de görevli yüksek rütbeli bir memurla evlendirmişti. Anneanesinin anlattığı harem bir esaret yeri olduğunu hiç düşünmedi Serra. Aksine, o hikâyelerdeki harem büyüğü bir dünyaydı ve orada yaşamak elit bir sınıfın parçası olmak demektir. İşte bu yüzden, haremden çıktıktan sonra açıkta kalıp aylarca anneanesinin köşküne sığınan kadınların öyküleri daha da anlamlı oldu Serra için.

Seza Hanım'ın köşkü Şaşkınbakkal'dan Kaptan Arif'e çıkan yol üzerindeydi... Demiryolunun altından geçilip Tonozlu Sokak'taki köşke ulaşıldı. Anne tarafının mahallesi ile babasının mahallesi komşuydu. Dolayısıyla annesiyle babası çok küçüklükten tanışıyorlardı. Bu tanışıklıktan doğan küçük ailenin kızı Serra, artık var olmayan bir İstanbul'un tanığı. O güzel bahçeler içindeki, ahşap mimarının en güzel örneklerini veren köşkler önce kat kat kiralınmaya başlandı. Ardından bahçeler parsellendi. Sonra apartmanlar yükseldi. Beton yığınları göklere uzanırken bahçeler kurudu. Parklar yok oldu. Dereler kurudu. Toprak görünmez, dokunulmaz oldu. Bugün Bağdat Caddesi ve mahalleleri bir kez daha inşaat saldırısı altında ve geçmişten kalan birkaç küçük iz de yok olmak üzere.

"İstanbul bir kere tabii ki boştu. Bağdat Caddesi'nin genişletilmemiş halini hayal meyal hatırlıyorum. Apartman

Seza Hanım

yok; köşkler ve müstakil evler var. Yani 1940'larda 1950'lerde yapılmış maksimum iki katlı hatta çoğu zaman tek katlı geniş evler. Villa tipi evler de var, etrafında küçük bir bahçesi olan. Mahalle aralarında bazen bahçeli küçük evler de var. Köşkların çoğuna yazlığa gidilirdi. Çılgın tüketim yoktu, ayıp ötesi, akla bile gelmiyordu. Kimse saldırgan değildi, genel bir terbiye ve kibarlık vardı. Mesela ben çocukken polis amca kavramı vardı ve polis amca hiçbir zaman korkutucu bir figür değildi. Çok iyi hatırlıyorum, Tonoğlu Sokak'ta şişman bir polis vardı. Komiserdi sanıyorum. Hep selamlaşılır, konuşulurdu. Üniformalı bir polisti. Yıllar geçtikçe polis ürkütücü bir şeye dönüştü. Birdenbire 'polisi görünce kaç' gibi bir durum bile oluştu bu ülkede.

Annesi Mualla Hanım 17-18 yaşlarındayken babasının kuzeni Fahiman Amca'yla flört etmeye başlamış. Fahiman Amca çok yakışıklı, çok eğlenceli bir adammış. Ne ki Mualla, Fahiman'ı evlenilemeyecek kadar uçar bulmaya başlamış bir süre sonra. (Buyrun istediğiniz yere taşıyın!)

Mualla, Fahiman'dan ayrılmış ve ardından erken bir evlilik yapmış. Ne var ki yürümemiş bu evlilik ve bir yıl sonra boşanmış. Semih'le tanışıklıkları ise çocukluklarına dayanı-

Mualla Hanım'ın gençliği

yor. Semih, Fahiman'la flört etmeye başladığı sıralarda Mualla'yı alır, Erenköy'ün arka sokaklarında gezmeye götürüp yok Lamartine'den yok Cocteau'dan bahsedermiş. O dönem dans etmeyi, gezmeyi ve eğlenmeyi seven Mualla da bunu pek sıkıcı bulurmuş.

Mualla'nın babası Sufi. Dine ve din felsefesine meraklı. Ama kızına hiçbir şekilde dinî eğitim vermiyor. Aklı erince kendi karar versin, düşüncesinde ve kızını çok serbest yetiştiriyor. Malatya, Arapgir kökenli Hüsnü Bey Duyun-u Umumiye'de memur, Mualla'nın annesinden de bir hayli yaşlı. Çok âşık olduğu ilk karısı vefat edince perişan olmuş. Fakat bir süre sonra tek başına yaşayamayacağını kavramış ve yeniden evlenmek için müteveffa karısının ailesinden izin istemiş. Onlar da, tabii, demişler. Böylece Hüsnü Bey, saraydan

Seza Hanım'ı almış ve ölen karısının ailesine getirmiş. Onlar da Seza Hanım'ı çok sevmişler.

Seza Hanım dışadönük bir kadın. Evi hep kalabalık olsun, yenilsin, içilsin istiyor. Kalabalık, neşeli sofralar kuruyor. Çünkü herkese çok yemek yedirme derdinde. Ayrıca fevri, ya hep ya hiç diyenlerden; ya çok seviyor ya da büsbütün küsüyor. Serra'nın babasını hiçbir zaman sevememiş ve bunu da gizlememiş. Anlaşılabacağı üzere inatçı, dediğim dedik ve buyurgan bir karaktermiş.

İki babanın hayatındaki Kore

Mualla Hanım'la henüz evlenme düşüncesinde olmayan Semih Bey, Kore Harbi'ne gidiyor. O sıralarda ciddi bir bunalım geçirmekte ve mümkün olduğunca uzaklara gitme eğiliminde. Zira nişanlısı Lale Hanım, Necdet Sander'le evlenmek üzere onu terk etmiş. Semih Bey'in annesi ise tek evladı Kore'ye gittiği için bir hayli üzülmüş. Neyse ki bu gidiş savaşın son günlerine tesadüf etmiş. Semih Bey de Amerikalıların askerî hastanelerinde yaralı Türkler için tercümanlık yapmış sadece. Belli ki İngilizcesini bir şekilde kendi kendine geliştirmiş.

Savaş bitince Kore'den gemiyle dönmüş. Yol üzerinde Japonya'ya uğramış ve bir aya yakın orada kalmışlar. Halit Refiğ de Semih Bey'i Türkiye'ye getirecek olan gemideymiş. Bu vesileyle tanışmışlar. Görüşleri uyuşmuyormuş; daha sol- da duran Semih Bey, Halit Bey'in milliyetçi görüşlerine hiç katılmıyormuş.

"Halit Bey'in bir filminde oynadım; *Karlar Koşuşu*'nda çok ufak bir rol. Gerçi *Teyzem*'de de oynadım. *Teyzem* hep Ümit Ünal'ın bir filmi olarak düşünülür ama çeken Halit Bey'di. *Karlar Koşuşu*'ndaki küçük rolü teklif ettiği esnada morallim çok bozuktu. O filmde oynamak bana çok iyi geldi, çok keyif aldım. O sıralar Onat Kutlar siyasi görüşlerini paylaşmadığı Halit'le çalışıyorum diye beni birazcık eleştirmişti. Ben de ona cevaben, 'Bizden diye gördüğümüz kimsenin beni

çalıştırmak gibi bir derdi var sanki! Benim çalışıp çalışmamam çok umurlarındaydı sanki,' diye cevap verdim. Çünkü Türkiye'deki solcuların zayıf yanlarından biri hep bu olmuştur; dayanışmaları güçlü değildir. Oysa Galatasaraylılar gibi bazı kesimler solculardan çok daha fazla tutar birbirlerini bence."

Bu işin ucu darağacı...

Kore Savaşı, babamın yaşadıkları nedeniyle, benim hayatımda da önemli bir yer tutuyor. ABD'nin talebi üzerine 25 Haziran 1950'de, Birleşmiş Milletler Konseyi, Kore'ye müdahale kararı alır. Hemen ardından bir gece babam Bülend Uşaklıgil, köşke çağrılır. Kendisi Dışişleri Bakanlığı'nda Birinci Daire genel müdürüdür. O gece Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes, Kore Savaşı'na katılmanın koşullarını gözden geçirmektedirler. Gece boyunca babam, Meclis'in onayı olmaksızın Kore'ye askerî birlik göndermenin yasadışı olduğunu savunur. Celal Bayar ve Adnan Menderes'e göre ise savaş ilan edilmemiştir ki, Meclis'in onayı gerekli olsun. Mesele sadece Birleşmiş Milletler kurallarını ihlal eden bir güce ceza vermektir. Tartışmanın bir aşamasında Celal Bayar, Adnan Bey'e döner ve, "Adnan Bey, Bülend Bey haklı ise bu işin ucu darağacıdır," der. Kararı Meclis'ten geçirmeksizin Türkiye'yi bu savaşa sokacaklarını anlayan babam, şafak sökerken eve döner, annemi uyandırır ve bu koşullarda Ankara'dan derhal ayrılmak istediğini, boşalan ilk yere atanmasını talep edeceğini söyler. Babamın Danimarka büyükelçisi olarak altı yılı aşkın süren yarı-sürgün hayatı da böylece başlamış olur. Benim Türkiye'de hiç okuyamamış olmam işte bu olaydan kaynaklandı. Zira o dönem henüz altı yaşındaydım ve annemin bütün gayretlerine rağmen Ankara'daki ilkokullar beni kabul etmemişti. İşte bu yüzden dolaylı da olsa kendimi bir tür Kore Savaşı-zedesi olarak görüyorum.¹

1. Emine Uşaklıgil, *Benim Cumhuriyet'im*, Everest Yayınları, İstanbul, 2011, s. 136.

Adnan Menderes'in gadri Semih Bey'e de uzanır. Serra anlatıyor:

"Menderes'in son döneminde Semih Bey, *Tercüman*'ın yazışları müdürüydü. *Tercüman* da o zaman Güneş Sigorta Şirketi'ne aitti. Bugün Shangri-La Otel'i'nin bulunduğu yerde uzun ve ince bir binada çıkartılıyordu. Girişinde bir fotoğrafım da var babamla. O bina beni çok büyülerdi. En çok da mürettiphaneyi severdim. O gürültü, o koku, kurşun... Hatta bana kurşun dökmüşlerdi Serra Tuğrul diye. Onu sonra damga gibi kullanmaya başlamıştım. Aklımda kaldığı kadar anlatıyorum: Adnan Menderes yayımlanması için bir makale gönderiyor *Tercüman*'a. Babam da o yazıyı basmıyor. Bunun üzerine Ankara'ya ifade vermeye çağırıyorlar. Tam da siyasi ortamın sertleşmeye başladığı zamanlar. Çok kısa bir süre sonra 27 Mayıs Darbesi oldu zaten. Polisler geliyor, babam onlara diyor ki, 'Evdekilere çaktırmayalım, ben akşam eve döneyim sonra yarın sabah birlikte gideriz.' Her şey normalmiş gibi eve geliyor, ertesi gün de bir iş için Ankara'ya gideceğini söylüyor. Polis geliyor babamı almaya; o da evdekilere aslını geçiştirerek bir bahane uydurup gidiyor. Sonra bir savcının karşısına çıkıyor. Süreç tamamlanamadan darbe oluyor."

Hayatların kesişmesi...

Sonunda Mualla ve Semih evlenirler. Her ne kadar ilerde Serra'dan gizlenecekse de evlendiklerinde Mualla hamiledir. Serra bu hikâyeyi sonradan kendi başına keşfeder:

"Çok basit, tarihlere baktığında görüyorsun. Evlendikleri tarihle benim doğum tarihime bakmak yeterli. Bunun için falcı olmak gerekmiyor. Annem benim bunu bilmemi hiç istemiyordu. Bana kalırsa bunun nedeni, katiyen ahlaki kaygı değildi. Çünkü annem öyle bir kadın değildi. Daha ziyade arzu edilip edilmemekle ilgili bir kaygıydı. Yanlış anlamayayım diye sakladı benden. Ben de bunu zaten bildiğimi anne-me hiçbir zaman söylemedim."

Anneannesinin babasına sürekli kızgın olmasının bir nedeni de bu olsa gerek. Babası aleyhinde her konuştuğunda, “Bunlar deli kazaskerler,” derdi anneanne, zira ailede hem kazaskerler mevcut hem de Fransız Lape Hastanesi’nde psikiyatrik tedavi görmüş olanlar. Serra’nın yaşadığı delirme korkusunun ardında bu yatıyor olmalı.

Ben ise, genç yaşında babamın ailesindeki hem yakın dönemde hem de eskilere dayanan intiharlardan etkilenirdim. Ailede kimse bu konuyu konuşmak istemezdi, tavır mesafeliydi, soru sormak hiç kolay değildi. Halid Ziya’nın intihar eden oğlu Vedad’la ilgili yazdığı *Bir Acı Hikâye* çok güzel bir kitaptır, ancak bu intiharın ardındaki sır perdesini pek aralamaz. Çocukluğum boyunca amcam Vedad’ın ve halamın kızı güzeller güzeli Tiraje’nin intihar nedenlerini merak etmiş, hayatla bağını koparma noktasına nasıl geldiğini anlamak istemişimdir. Birinin intihar etmesinin yakınlarını ne ölçüde sarstığına babamda tanık oldum. Ağabeyinin dizinin dibinden ayrılmayan, üç yaşındayken onunla birlikte okumayı öğrenen, Cemal ve Ekrem Reşid Rey gibi dostları, müzik ve edebiyatla dolu günleri onunla paylaşan, ağabeyinin peşinden Hariciye’ye giren babamın karakteri, Vedad’ın intiharından sonra sarsıcı bir dönüşüme uğrayacak, şakacılığı ve neşesi büyük ölçüde törpülenecekti. Zavallı babam bana şunu anlatmıştı: Ağabeyinin öldüğünden bihaber, Tirana’ya giden bir trendedir. Hasta ağabeyinin yanına çağırılmıştır, gerçeği henüz bilmemektedir. Gece bir rüya görür: Her zamanki zarafetiyle paltosunu kolunun üzerine atmış Vedad, köstekli saatine bakar ve, “Bülend üzgünüm, saat 11.00, artık ayrılmam gerekiyor,” der. Tirana’ya vardığında Vedad’ın 11.00’de vefat ettiğini öğrenir. Ailede başka intiharların varlığını bildiğim için en fazla otuz yaşına kadar yaşayacağımı ve er geç benim de intiharı seçeceğimi düşünürdüm. Neyse ki sonuç ortada: Serra delirmedi, ben de intihar etmedim. Ne ki, ilerideki sayfalarda anlatacağımız gibi, Serra’nın hayat arkadaşı, sevgilisi Hür’ün intiharı Serra’ya kaldırılması zor ve sarsıcı bir süreç yaşatacaktı.

Serra’nın babası Semih Bey’in ise kendi ailesiyle nere-

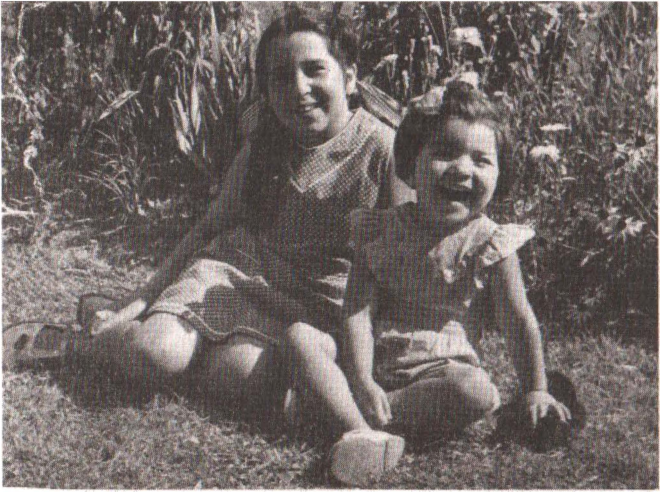
deyse hiçbir bağı yok. Babası Osman Naci Tuğrul ile arası gergin. Osman Naci Bey, Anadolu Ajansı'nda çalışan bir gazeteciydi. Saint-Benoît mezunuydu ve arada bir çeviriler de yapardı. Oldukça benmerkezci, oğluyla pek ilgili olmayan bir babaydı. Semih Bey'in, Osman Naci Bey'e hitaben 1947'de yazdığı bir mektubun Kafka'nın *Babaya Mektup*'undan daha acıklı olması, babasının ilgisizliği ve uzaklığından çok çekmiş olmasının kanıtı. Babasıyla büyükbabası arasındaki anlaşmazlığın Serra açısından şöyle bir yararı oldu: Serra anlamasın diye baba oğul aralarında Fransızca kavga ediyorlardı ve bu da Serra'nın çok küçük yaşında oldukça renkli bir yöntemle Fransızca öğrenmesini kolaylaştırdı.

Durum böyle olunca Serra'nın babası ailesinden hiç söz etmez. Osmanlı mirasını tamamen reddettiğinden hiçbir zaman, hiçbir şeyi Serra'ya anlatmaz. Haliyle Serra, *Ertuğrul* firkateyni ile bağlantısını çok geç keşfeder. Ailesinin Osmanlı sarayıyla ilgili geçmişini büyüdükten sonra kendi başına araştırarak öğrenir. Kendisi de pek bahsetmez aslında bu meseleden. Bunun tek başına bir faydası ya da zararı olduğunu düşünmez. Babasının dedesi Amiral Mehmet Raşit Paşa, 1900 yılında Osmanlı'yı temsilen Lahey'de barış görüşmelerine katılmış, kardeşi Amiral Osman Paşa ise, batışı tarihe "*Ertuğrul* Faciası" olarak geçen geminin kaptanı imiş. Ailenin bir bölümünün Büyüktuğrul, bir bölümünün Tuğrul soyadını alması bu faciayla bağlantılı. Serra'nın elinde Mehmet Raşit'in dedesine yolladığı mektuplar var. Mehmet Raşit, 1900'de Osmanlı'yı temsilen Lahey'de bir barış konferansına katılmış. Oradan dedesine bir mektup yazmış ve dedesinin adı Osman olduğundan, "*Veuillez agreer Cher Otto mes levres paternelles sur vos joues*" hitabıyla başlamış mektubuna. "Sevgili oğlum yanaklarından öperim" diyeceği yerde, birebir çevirisiyle: "Sevgili Otto, dudaklarımın yanaklarınıza konmasına izin verin." Serra mektubu Bertrand Tavernier'ye gösterdiğinde birlikte çok gülmüşler. Tuhaf bir Fransızca ve bir o kadar tuhaf bir dil anlayışı: Osmanlı'nın Osman'ı yerine "Ottoman"nın Otto'su!

Serra doğduğunda ana babası kışları Laleli’de, iki katlı, arka tarafı denize bakan bir evde oturuyorlarmış. Babası o sırada İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nin Fransız Filolojisi Bölümü’nde asistan olarak çalışmaktaymış.

“O evi hatırlıyorum. Bir yaşımdayken babaannemin mevlidi yapılmıştı. Kör bir hafız geldi, o zamanların meşhuru bir adam. Ben bunu annemle babama söylemiştim. İnana-madılar, o kadar eskiye dair bir anımın olmasına. Üstümdeki kıyafeti de tarif ettim ve ancak o zaman ikna oldular gerçekten hatırladığıma. Çünkü o gün bana giydirilen elbise ve pa-buçları çok net hatırlıyordum. Yani çok geriye gidiyor anıla-rım. Psikanalizde, ancak mutlu çocukların çok gerilere daya-nan anılara sahip olduğu söylenir.”

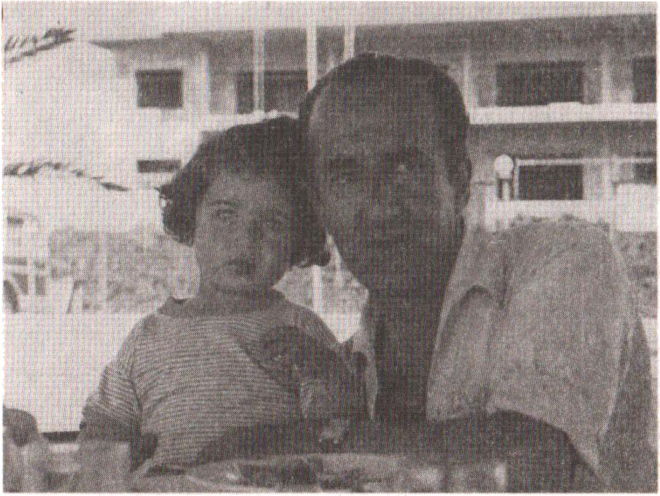
Benim neredeyse hiç çocukluk anım yok. Mutsuz bir çocukluk muydu? Hayır, mutsuz değildi fakat çok yalnızdı. Ankara’da en yakınım dadım Teta’ydı ve onunla dağ bayır yürürdük. Onu çok sever ve çok da güvenirdim. Bize adını Medor taktığımız bir çoban köpeği eşlik ederdi. Fakat başka çocuklarla ilişkim yoktu, annemi pek görmezdim. Babam çalışıyordu. Benden altı yaş büyük ablam da benimle ilgilen-miyordu. Çok güzel bir bahçe hatırlıyorum ve burnumun dibinde yeşil bir yılanı sallayıp, “Bak ne güzel,” diyen bahçı-van sayesinde edindiğim yılan fobisini. Bir de annemi şaşırtan büyük bir üzüntüyü: Bahçedeydim, kucağımda da küçü-cük bir kedi. Ansızın deliler gibi ağlamaya ve, “Kedim bir kadın,” diye bağırmaya başladım. Bugün de o derin hüznü hatırlıyorum. Annem balkona koştu. Herkes beni teselli et-meye çalıştı. Nafile. Uzun süre hıçkırığa hıçkırığa ağladım. Kim bilir ne düşünmüş, niye üzülmüştüm. Kadının cinayetlerinin her gün arttığı, çocuk doğurmayan kadınların eksik ve yarım ilan edildiği, kadınlığın bunca itilip kakıldığı, kabullenmesi imkânsız çocuklara tecavüz yasasının gündeme gelebildiği bugünleri mi sezmişim acaba çocuk aklımla?! Serra kadın-ların dünyadaki en büyük azınlık olduğunu söyler her za-man. Hakikaten, durumumuz bu galiba...

Emine, ablası Zeyneb'le

Dondurmam Kaymak!

Serra ile çocukluğumuzun bir ortak yanı da ciddi dondurma tutkumuz. Serra anneannesinin köşkünün karşısında oturan nenesi Rüknettın Hanım'ın evine geçermiş ve orada birlikte oynarlarmış. Nene Balkan kökenli, uzun boylu sarışın bir kadın. Torunlarının içinde en çok Serra'nın babasını sevmiş. Kızı Tefrika genç yaşta meme kanseri olunca Serra'nın babası, anneanesi tarafından büyütölmüş. Torunlarının çocukları arasındaysa, Rüknettın Hanım en çok Serra'ya düşkünmüş. Oyun olarak da kâğıttan kayık yapar sonra birlikte nenelerinin verdiği bir leğen suda yüzdürürlermiş. Bir de havlulardan bez bebek yaparmış Serra için nenesi. Uzaklardan Kaptan Arif'ten Tonoğlu Sokak'a inen dondurmacı Hakkı Efendi'nin "Dondurmam Kaymak" seslenişi bozarmış oyunun hükmünü. Bu sesi duyduğunda, Serra dondurma parasını isteyip fırlarmış evden. Hedef 50 kuruş anneanesinden, 50 kuruş da nenesinden alıp helva arası büyük dondurma almak.

Serra ve babası, Süreyya Plajı'nda

Bense vişne-kaymak dondurmasının dayanılmaz cazibesini Büyükkada'da keşfetmiştim. Herhalde dört yaşındaydım. Dizinin dibinden ayrılmadığım ve çok sevdiğim babaannemle babamın kiraladığı bir evde hep birlikte geçirilmiş bir yazın hoş hatıraları... Halamın yaptığı komiklikler, halamın kızı Ayşe ile ablam Zeynep'in genç kızlık halleri, adanın güzel kokuları ve elbette vişne-kaymak dondurması... Ne yazık ki, böyle bir yaz bir kez daha yaşanamadı, zira o kış babaannemi kaybettik.

Serra: "Çok sık görmesem de babamla hep çok güzel vakit geçirirdik, özellikle yazları. Yokluğunu telafi etmek için bana ayırdığı günler ve zamanlar olurdu. Özellikle gazetede yazışları müdürüyken ilk nüsha çıkana kadar gazetede kalır, eve gelmesi saat ikiye bulurdu. Öyle olunca da ertesi gün öğlen yemeğini evde yer, işe öyle giderdi. Onun işe geçtiği günler öğlen yemeğini köşkte babamla yerdim. Akşam yemeklerinde babamı genelde görmüyordum. Akşamları kiracı oturan çocukların babaları gelirken onlar baba

baba diye koştuklarında ben de onlarla birlikte koşarmışım. Kendi babam gelmiyor, eksik kalmayayım diye.”

Sert mizaçlı ama haşarı bir Semih Bey

“Babamın dost grubu... kendimi bildim bileli görüşür, bize gelirler, anneannem de onlar için büyük sofralar kurardı. Anneannemin sofraları çok meşhurdu. Ben o zaman Adnan Benk’e çok âşığım. Adnan Benk geldiğinde saklanıyorum. Adnan Benk de ‘Que Sera Sera’ şarkısını söyleyerek beni arıyor. Saklanmak, bulunmak, bütün bunlar çok heyecan verici oyunlar. Dolayısıyla bana özel ilgi gösterdiği için Adnan Benk’ten çok hoşlanıyorum. Adnan Benk, Şelale ile evli o zamanlar. Ve Şelale kocaman şapkalar giyiyor. Çok büyüleyici buluyordum Şelale’yi. Türkiye’de çocukları hoyrat sevmeye geleneği vardır ya; oranı, buranı sıkıştırırlar. Öyle şeyler yapmayan bir kadındı. Annemin arkadaşları içinde Mual-la Teyze’yi ve Vemiş Teyze’yi de çok seviyordum; çünkü onlar da oramı buramı çimdiklemiyorlardı. Seviyorlardı ama kendi halime bırakıyorlardı.

Babamın arkadaş ekibinin toplanıp hep birlikte oyun oynama geleneği vardı. İsim-şehir diye bir oyun vardı ama bunu yazar, yönetmen, film, kitap diye oynuyorlardı. Aşağı yukarı on tane harf seçiyorlar, sonra uzun süre susuyorlardı. Ardından kavgaya başlameye başlıyorlardı. Siyasi tartışmadan çok, bu tür oyunları ve evdeki bu tür yetişkin yaramazlıklarını hatırlıyorum.

Başka bir çocukluk aşkım da Metin Serezli’ydi. Ona çok hayrandım, çok âşıktım. Babamdan sürekli imzalı fotoğraf istiyordum. Bir keresinde babam bana Metin’in bir fotoğrafını getirdi, ama kendi yazıp imzalamıştı. Bunu büyüyünce anladım, çünkü baktım fotoğrafın üzerindeki babamın yazısı. Belli ki Metin’den böyle bir şey isteyemedi. Ama fotoğrafı aldı, kendisi imzaladı bana getirdi Metin’denmiş gibi.

Babam evde en büyük zıpzırlıkları yapardı benimle. Ba-

Taş Mektep'te ilkokul son sınıf öğrencisi Serra müsamere düzenliyor ve böylece sahneye ilk adımını atmış oluyor.

bamla büyük bir suç ortaklığım vardı. Mesela annemi sinirlendirecek bin tane muzırlık yapardık birlikte. Elini kullanmadan karpuz yemek gibi... Bu ne demek?.. Etraf batıyor ve annem çok sinirleniyor demek. Mesela oynarken kim pijamasını en yüksek dolabın üzerine atacak diye yarışırdık... Çok azardı benimle.

Haldun Dormen ekibiyle de görüşüyordu, o ekiple de çok ahbap. Betül Dormen ile o zaman aralarında bir yakınlık oluyor, diye biliyorum. Hep çok seviyordu Betül'ü anla-

dığım kadarıyla. Annemle bir oyuna gitmiştik. Gördüğüm ilk yetişkin piyesiydi, çok küçük olmama rağmen hatırlıyorum. Annem görmek istiyordu ama babam gitmedi. Annem de beni *Şahane Züğürtler*¹ galasına götürdü. İlk kadrosu; Ayfer Feray, Nisa Hanım ve Haldun Dormen... O *Şahane Züğürtler* beni ne kadar etkilemişti...Tiyatro, o galaya gitmek, seyretmek..."

Betül Mardin de Nilgün Güresin'e o dönemi anlatmış. Gazeteciliğe ekonomik zorluklar nedeniyle başladığını ve

1. Dormen Tiyatrosu'nda sahneye konan *Şahane Züğürtler* (Fransızca özgün adı: *Tovaritch*), Fransız bulvar tiyatrosunun öncülerinden aktör, yazar ve yönetmen Jacques Deval'in 1933'te yazdığı komeditarındaki tiyatro oyununun Türkiye'deki adı. 2016'da Haldun Dormen'in rejisiyle Şehir Tiyatroları'nda tekrar sahneye kondu.

Tercüman'ın sahiplerinden Semih Tanca ile görüşüğünü aktarıyor:

“O sıralarda bir edebiyat dergisinde Garcia Lorca'ya ait bir yazım çıkmıştı. Semih Tuğrul bunu duyunca Lorca'nın 'El Cordoba' adlı şiirini İspanyolca okumaya başladı; ben de Melih Cevdet Anday'ın tercümesiyle ona cevap verdim. Şaşırdı ve, 'Yarın saat 2'de gel, işe başla,' dedi. İşte gazeteciliğim, *Tercüman*'da böyle başladı. Semih Tuğrul (sanatçı Serra Yılmaz'ın babası) bana, 'Beyoğlu'ndan sen sorumlu olacaksın,' dedi ve kültür-sanat sayfasını yapmaya başladım. Karşımda dolu dolu ve kültürlü bir adam vardı; bu bir şanstı. Tiyatroya da zaten büyük ilgim vardı. Benim dünyamda tiyatro hep vardı sanırım...”

Paris'e atanmama yolu Cihangir'e çıkar

Serra Nişantaşı'ndaki Nilüfer Hatun İlkokulu'nda üçüncü yılını tamamladığı sıralarda, babası Paris'te turizm ataşesi olmak için bir sınava girer. En yüksek puanı alınca aile Paris'e taşınacakları beklentisiyle hazırlanmaya koyulur. Kışın Serraların dedesiyle Nişantaşı'nda oturdukları ev kapatılır. Dedeye Aksaray'da daha ufak bir ev tutulur. Bütün eşyalar köşke gönderilir. Atama kararı çıkıncaya kadar kira vermemek üzere kışın köşkte oturma kararı verilir. Serra da Suadiye Taş Mektep'e yazdırılır ki, kasımda beklenen atamaya kadar aylıklık etmesin, boş kalmasın, okusun. Sonra da Paris'te bir okula gidecektir. Herkesin CHP'ye oy verdiğini sandığı Semih Bey, aslında Çetin Altan'ın Meclis'te dayak yediği dönem TİP'e oy vermiştir. Bakanlık Semih Bey'in sol eğilimini anlamış olsa gerek ki, büyük bir ihtimalle bundan dolayı beklenen atama yapılmaz. Paris turizm ataşeliğine Numan Menemencioğlu'nun yeğeni Nevin Menemencioğlu atanır. Annemin en yakın gençlik arkadaşlarından Nevin Hanım, sevgili dostum Ayşegül Sirmen'in de annesidir. Paris turizm ataşeliği yıllarca sürer, Nevin Hanım da efsane olur.

Böylece Serra, ailesiyle birlikte iki kışı köşkte geçirir. Suadiye Taş Mektep'e gider. Köşkte yazlı kışlı oturmak Serra'yı son derece mutlu eder. Daha sıcak olduğu için normalde kiraya verilen alt kata yerleşirler. Alt katta Serra küçük bir sac sobayla ısıtılan kocaman bir odanın sahibi olur. Bu dönemden aklında kalanlar yandıkça kıpkırmızı olan sac soba, bahçeyi örten müthiş bir kar ve radyoda sürekli dinlediği Beatles'lar ve Sylvie Vartan...

"Sürekli müzik dinliyorum. Mesela kafamdaki Sylvie Vartan'ın ve Beatles'ın ilk şarkıları hep o kıştan. Bahçede kar da oynuyorum. Kışın bahçeli bir yerde bulunmak benim için büyük bir mutluluk. Okulda da hiç mutsuz değilim, çünkü Nilüfer Hatun'un (Taş Mekten'ten önce gittiği okul) seviyesi çok iyi. Ve bu sayede tembel bir talebe olsam da bütün antenlerim açık ders sırasında, her şeyi öğreniyorum ama evde hiçbir şey yapmıyorum. Maalesef neredeyse bütün öğrenim hayatımca sürdü bu alışkanlık. Maalesef diyorum, çünkü keşke daha fazla çalışma disiplininim olsaydı. Bu çabuk kapma kapasitesi insanın her zaman avantajına olan bir şey değil.

Keşke daha zor öğrenen bir çocuk olsaydım ve daha fazla gayret sarf etmek, daha fazla disiplinli çalışmak zorunda kalsaydım. Mesela annem Suadiye'deki okula gidiyor ve diyor ki: 'Bu çocuk evde hiç çalışmıyor. Biz onu yabancı dilde bir okula sokmak istiyoruz, sınava girecek. Ne yapacağız?' Öğretmen de cevap veriyor: 'Biz çok memnunuz, çok iyi dersleri, endişelenecek bir şey yok.' Halbuki ben hiçbir şey yapmıyorum. Eve geliyorum, kitap okuyorum. Mesela, o sırada Tonoğlu Sokak'ın Kaptan Arif'e kavuştuğu yerde Ragıp Bakkal adında bir bakkal var. O bakkalda bütün Agatha Christie'ler Türkçe olarak satılıyor, sırasıyla alıp hepsini okuyorum. Sınıfta da bir sürü arkadaşım var ve bu arkadaşlardan biri arkamızdaki köşkte oturan Osman Merzeci. Osman'la ben hafif flört ediyorduk sınıfta. Hatta o sırada Erenköy Divan açılıyor ve Osman beni almaya geliyor bizim köşke... Babam beni hep kısa saçlı seviyor. Osman geleceği için saçım öne düşmesin diye yeşil renkte filemsi bir şey ta-

Seza Hanım'ın köşkü

kıyorum. Babam bir gün anneme, 'Bak ben söyledim mi yapmıyor, oğlanla gezmeye gideceği için yapıyor,' diyor şakayla. Osman gelip beni alıyor ve biz 10-11 yaşlarında piçozlar gidip birlikte Divan Erenköy'de dondurma kup yiyoruz."

Böylece Serra ile eğitim konusunda ortak bir noktamız daha ortaya çıkıyor. Ben de derste çabuk kapıp evde ders çalışmayanlardandım. Bir yandan sınıf atlıyorum, bir yandan gereksiz gördüğüm çalışmadan kaçınıyorum. Ne yazık ki, bu yaklaşım Paris Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde de devam etti. Arkadaşlarım ayrıca hukuk veya ekonomi okuyadursunlar, kendilerine parlak kariyerler hedef alsınlar, ben boş zamanlarımı eğlenerek, Paris'i teperek, aşk ile tanışarak geçirmeyi tercih ettim. Tabii sonradan bir hayli hayıflandım da. Raymond Barre'ın ekonomi dersleri sayesinde ekonomiyi anlar

gibi oldum, fakat ötesine geçme zahmetine katlanmadım. Müthişti Barre... Koca amfiye bu kısa boylu tombul adam girer, anlatmaya başladılar. Amfide çıt yok, herkes pür dikkat dinliyor. Hukuka gelince... *Cumhuriyet*'te ikisi de değerli hukukçu olan Nihat Türel'in ve Reşat Atabek'in uygulamalı dersleri bir üniversiteye bedeldi. Yine de zaman zaman keşke Paris'te var olan imkânları daha iyi değerlendireseydim diye düşünmüşümdür.

Agatha Christie'nin de hayatımda oldukça farklı bir yeri vardır. Annem kızlarını kendi tarzında ve çok severdi. Ne ki sarılan, kucaklayan, çocuğunu dizlerine oturtan annelerden değildi. Belki kendisi de annesinden bu türlü bir şefkat görmemişti. Çocuk psikolojisi hakkında bilgisinin zayıf olduğu ise muhakkak. Az kalsın hiç İngilizce konuşmamama sebep olacaktı. Babamın Kopenhag'da görevli olduğu sırada bir akşam verdikleri davette annem kızlarını da takdim etmeye karar vermişti. İyi ki de etti, çünkü gelenler arasında Nobel Ödüllü fizikçi Niels Bohr da vardı. 10-12 yaşında bir çocuğa böyle bir imkânı sunduğu için anneme müteşekkirim. Zira koca Niels Bohr, bizimle uzun uzun ilgilenmekten kaçınmamıştı. Beni çok etkilemiş olacak ki, bugün bile kocaman kafasını, bembeyaz saçlarını ve sevecen mavi gözlerini hatırlıyorum.

Fakat Leyla Hanım bizi konuklarına tanıştıtırırken, "Büyük kızım Zeynep, dil konusunda babası gibi olağanüstü yetenekli, küçük kızım Emine için ise aynı şeyi söyleyemeyeceğim," demesin mi! Bu takdim sayesinde, Agatha Christie'yi kendi dilinde okuyacak kadar bilmeme rağmen tek kelime İngilizce konuşmamaya adeta yemin ettim ve bu yemini ancak ABD'ye gittiğimde bozabildim. Dil konusunda annemle tek sürtüşmemiz İngilizceyle de sınırlı kalmamıştı. "Ali bana top at" türünden ilkokul yöntemleriyle bana Türkçe öğretme teşebbüsü, pek de parlak sonuç vermemişti. Kitapla alay etmem, annemin ders verme gayretlerini pek çabuk boşa çıkarmıştı. Annemin eğitime büyük önem veren babasını örnek almadığı anlaşıyor. Çocuklarının eğitimine son derece titiz-

lenen Yunus Nadi'nin arzusuyla, dayım ve annem, eve gelip kendilerine özel ders veren edebiyatçılar sayesinde çok nitelikli bir eğitim almış ve güçlü kalem sahibi olmuşlardı. Bense çocukluğumda Türkiye'ye her geldiğimde aynı sıkıntıyı yaşırdım. Türkçeyi biliyordum, fakat konuştuğumda sanki Türkçe bilen bir Fransız gibi konuşuyordum. Zaman zaman annemi, "Sen bana Türkçeyi doğru düzgün öğretmedin," diye suçlar, "Ama sen istemedin ki," cevabı alırdım. Başka bir sıkıntım da karşımdakilerin önemli bir aileden geldiğini söylemesiydi. Oysa bizim ailede böyle şeyler pek konuşulmazdı. Danimarka'da büyümüş, eşitliğin her şeyden önemli olduğunu kavramış olan ben, "önemli aile" kavramının yabancısıydım ve bu tür konuşmalar beni son derece rahatsız ederdi.

Kitap kurtları

Hem Serra hem de benim için çocukluktan itibaren okumak önemli bir meşgaleydi. Hatta ben belirli bir dönemde her şeyi hatmetmem gerek havasına girmiştim. Beethoven mi? Alacak dokuz senfonisini, hepsini art arda dinleyeceksin. Balzac mı? Eserlerinin bütünü okuyacaksın. Kendinden emin bir bacaksız olduğumdan, yengem Berin'le boy ölçüşmeyi de ihmal etmemiştim. Balzac'ın bir kitabı konusunda yanlış bir değerlendirme yaptığını yakalayıp, "Hayır, öyle değil," demiş ve onu bozmuştum. Dayanamamıştı: "Sen bunları okudun mu ki?" "Elbette okudum" anlamına gelen bir şey söylemiştim alaylı bir ifadeyle.

Serra ile şu konuda hemfikiriz: Bizim için öğrenmenin temel kaynağı merak. Serra diyor ki:

"Ben zaten insanın sırf kendi şahsi meraklarını tatmin etmek için öğrendiği şeyleri gerçekten öğrendiğine inanıyorum. Yani edebiyat dersinde sana okutulan yazarlar arasında, seni gerçekten etkileyen, bir tarafına mutlaka dokunan yazarlar kalıyor kafanda. Tabii onlar da döneme göre değişiyor."

İmgelemimizi şekillendiren kitapları böyle okuduk. Et-kilendiğimiz ve bizim için önemli olan kitaplar bunlar.

Fakat Serra'nın kendisine has özel bir durumu daha var: "Edebiyat daha çok okuyorum hâlâ. Okuma miktarım çok azaldı zaman açısından. Zaman sorunum zaten var, yanı sıra bir ara konsantrasyon kabiliyetimi yitirdiğimi düşünüyorum. Bu aslında Hür'ün yasıyla çok ilgili. Üzüntü ve derin ıstıra-
bın insanın psikolojisini çok etkilediğini, birtakım dikkat bo-
zukluklarına neden olduğunu gördüm. Mesela, Hür'ün ölü-
münden sonra uzun süre okuyamadım. Şimdi yeniden oku-
yabiliyorum ama bu epey zaman aldı."

Not düşünüyorum, derin yaslar yedi yıl sürer...

Bir de aklıma bana önerdiği ve çok beğendiğim bazı ki-
taplar geliyor onu dinlerken: İtalo Calvino'nun *Bir Kış Gece-
si Eğer Bir Yolcu'su* ve Apraham Kasapyan'ın *Kaç Kişisiniz
Boğos Efendi'si*.

İlle de Fransız okulu

Suadiye'de okuyan Serra, Fransız okuluna gitmek iste-
diğini beyan eder. Fransızcayı duya duya anlamaya başlamış-
tır. Annesinin kitapları arasında bulduğu *Fransızcaya Başlan-
gıç Kitabı'nı* da eline alıp babasının başına musallat olmaya
başlar, onu Fransız okuluna göndersin diye. Oysa Saint-
Joseph'te okumuş olan babasının zihninde pek de güzel anı-
lar yoktur. Hem okulun baskıcı havasından rahatsız olmuş
hem de babasının okulun parasını düzensiz ödemesi yüzün-
den arkadaşlarının önünde sürekli uyarılarak mahcup duru-
ma düşmüştür. Babası, "Soeur'lere gidersen hem çok disiplin
olacak, hem kız-oğlan karışık değil. İstiyorsan koleji dene,"
dese de, Serra kararlıdır, Fransızca eğitimden vazgeçmeyi ak-
lına bile getirmez.

O dönem merkezî sınav sistemi olmadığından her okul
kendi sınavını yapıyordu. Galatasaray ise henüz kız talebe al-
mıyordu. Kalan seçeneklerse Notre Dame de Sion, Sainte-
Pulchérie, Saint-Benoît ve Saint-Michel'di, Serra da bu okul-
lara kayıt yaptırır. Fakat Saint-Pulchérie'yle ilgili ciddi bir so-
run vardır. Çok uzaktır Suadiye'deki köşke. Bunun üzerine

anneannesi, elinde olan, bir kapısı Kaptan Arif'e, bir kapısı Ayşe Kadın tarafına açılan koca köşkü satmaya karar verir.

Ekonomik anlamda herkesin büyük bir sıkıntı çektiği o sıralarda yap-satçılar ya da namı diğer müteahhitler türemişti. Fakat Serra'nın ailesi köşkü müteahhide vermek istemez, devalüasyon olunca da büyük zarar ederler.

Bir süre annesinin bir arkadaşının Dame de Sion'un yanındaki Babil Sokak'ta bulunan dairesinde pansiyoner olarak kalırlar. Serra oradan Sainte-Pulchérie'ye yürüyerek gider. O dönem Basın-Yayın, Turizm ve Kültür Bakanlığı'nın Marmara Bölgesi başkanı olan babasının bürosu Radyo Evi'nin içindedir. Babasının izin verdiği günler Serra çıkışta onu ziyarete gider ve her ziyaretinde eğlenceden mest olur. O dönem Dame de Sion'un tarafında birkaç basamakla inilen minik bir Macar lokantası vardır. Arada bir de babası onu bu lokantaya götürür. İşte o günlerde mutluluğu dört dört-lüktür.

Cihangir'de kök salmak

Köşkü satın alan Konyalı öğretmen ailesi nihayet ödemeyi yapınca Serra'nın annesi okul civarında bir yer aramaya başlar. Sonunda Cihangir'e, Divan Palas'a taşınırlar. Cihangir o zamanlar tam bir Fransız gettosudur. Divan Palas'taki komşulardan biri de Air France'ın iki kız babası olan müdürüdür. Serra da ilk onun kızlarıyla arkadaş olur. Babasıyla dedesi arasındaki tartışmalar, konuşmalar öyle yer etmiştir ki kafasında artık tamamen Fransızca konuşmaya başlar. Henüz bu dilde yazmaya başlamamıştır, fakat konuşması sanki Fransa'da büyümüşçesine düzgündür.

Artık Cihangir'e yerleşmiş olan Serra yabancılardan oluşan karmakarışık bir arkadaş grubu edinir. İtalyan, Fransız, Amerikan, İngiliz, Macar arkadaşlarıyla çok eğlenirler, azarlar, gezerler.. Arkadaş takımı üzerinde hâkimiyet kurmuş olan Serra, okuldan aldığı sayfalarca yazı yazma cezasının da onlarla paylaşır tabii. Ve her fırsatta hep birlikte ge-

zerler. Skolyoz nedeniyle küçükken postural jimnastik dersleri aldığı Sevin Arıman, Sainte-Pulchérie'de jimnastik hocasıdır. Yazları takım halinde Sevinç Hanım'ın Küçükyalı'daki yalısına giderler. Sahilden kocaman turuncu deniz kabukları toplarlar. Küçüklüğünden beri dalma merakı olan Serra, maskesini takıp Suadiye ya da Süreyya Plajı'ndaki sualtı hazinelerini aramaya koyulur her fırsatta ve pek çok şey bulur: gümüş ağızlık, kolye, kâğıt para, hatta altın. Ela Cindoruk ve Nazan Pak'a bu hazineden kalma birtakım altınları götürdüğünde, ona yüzük yaptırırlar. Çok beğendikleri 1970'ler modası altından oynar bir balığı da onlara hediye eder.

Süreyya Paşa deyip de geçmemeli

Süreyya Plajı deyince aklıma ister istemez Süreyya Paşa'nın oğlu Hayri İlmen ile evli olan Vecihe Hanım gelir. Torunu akrabam ve sevgili dostum Muammer'in Gogo Ninesi, hayran olduğum bir kadındı. Muammer'in Hayri Dedesi de çok hoş bir insandı. Atatürk'ün eşi Latife Hanım'ın kız kardeşi Vecihe Hanım'ı anlatmak kolay değil. Hanımefendi, sevecen, sıcak, üstelik esprili.

Süreyya Paşa'ya gelince, Anadolu yakasına yaptığı hizmetler saymakla bitmez. Sivil toplum kavramı henüz ortada yokken öncülüğünü yapmış bir kişi. Savaş yıllarında fakir çocuklar için düzenleyeceği hayır gecesine salon vermeyenlere kızıp 1924 yılında Türkiye'nin kendi adını taşıyan ilk çağdaş opera, tiyatro ve sinema binasını inşa etti. İlk yıllar operaların sahnelendiği bu salon daha sonra sinemaya çevrildi. Bugünse malum, AKM'nin yokluğunu bir ölçüde dolduran bir mekân olarak hizmet veriyor. Maltepe sahillerinde çağdaş bir plaj inşa eden Süreyya Bey, Yoğurtçu Parkı'nın da fikir babası ve uygulayıcısıdır. Plaj ise sahil yolunun yapılması yüzünden artık yok.

Darüşşafaka'nın internet sitesinde Süreyya İlmen, namı diğer Süreyya Paşa, yaptığı hizmetler ve hayır işleriyle ismini geleceğe miras bırakan bir şahsiyet olarak hatırlanır. Gerçek-

ten de yaptığı bağışlar uzun mu uzun bir liste oluşturur: Süreyya Operası'nı Darüşşafaka'ya, Narlıdere Çiftliği'ni ise, sadece hastane kuruluşuna izin verecek şekilde SSK'ya verir. Süreyyapaşa Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, bu bağış sayesinde kurulmuştur.

Kayıt tutan anne

Serra'nın annesi Mualla Hanım, olanca titizliğiyle küçüklüğünden itibaren kızıyla ilgili notlar tutmaya başladı. Okulda sınıfın fotoğrafı mı çekildi? Fotoğrafın arkasına her çocuğun adı, soyadı Mualla Hanım tarafından kaydedilirdi. Tabii bu notları tutarken bu kitaba ne denli büyük bir katkıda bulunacağını bilmiyordu herhalde. Zira sayesinde, Serra'nın gerek çocukluk gerekse meslek hayatına ilişkin anılarını canlandıracak pek çok malzemeye önceden sahip olduk. Aldığı kimi notlar öyle ayrıntılı ki hayran olmamak elde değil. Örneğin Serra'nın doğum saatini şöyle kaydetmiş: 13 Eylül, saat 17:15. Astrolojik harita çıkarmayı planlar gibi. Oysa astroloji merakı yok. Fakat tuhaf bir fal macerası da yaşanmıyor değil bu arada.

Gerçi Mualla Hanım, arkadaşlar arasında kahve falına baktırma dışında falcı meraklısı biri değildir, ama bir gün bir grup okul arkadaşıyla falcıya giderler. Serra o sırada ilkokul öğrencisidir ve o da annesiyle birlikte gelmiştir. Falcı kadın kördür. Suyu bakarak yapacaktır işini ama aslında suyu gördüğü yoktur. Buna rağmen falcı kadın, Serra'nın babasıyla ilgili öyle şeyler söyler ki, doğruluğu karşısında Serra şaşkına döner. Serra'yla ilgili söyledikleri de gerçekleşecektir. Örneğin sahneye çıkacağını, tanınan biri olacağını söyler, hatta "parmakla gösterilecek" diye bir cümle kurar.

Annemin de tuhaf bir falcı öyküsü var. Günlerden bir gün, annem bir falcıya gitmiş. Falcı, babasının karanlık ve kuytu bir yerde, dört duvar arasında epeyce bir süre tutsak kalacağını söylediğinde, annem kadının saçmaladığını düşünmüş ve bu kehaneti o an aklından çıkarmış. Oysa ne ya-

zık ki aynen öyle oldu. *Cumhuriyet*'in kurucusu, Mustafa Kemal'in yakını, Atatürk devrimlerinin yılmaz savunucusu Yunus Nadi Abalıoğlu, 28 Haziran 1945 tarihinde Cenevre'de vefat eder. Böbreklerinde taş olan Yunus Nadi Bey, bir türlü ameliyat olamaz. Nihayet ameliyat olduğunda ise artık çok geçtir. Ameliyat başarılı olsa da hasta ölür. Avrupa'da devam eden savaş ve ülkesinde de hükümetin kendisine ve gazetesine olumsuz bakışı nedeniyle, İsviçre'den cenazeyi getirmek için döviz müsaadesi alınana kadar, dedemin naaşı aylarca Cenevre'de, yeraltındaki kemerli bir mezar odasında tutsak kalır. Falcı haklı çıkmıştır.

Anne baba boşanıyor

Semih Bey televizyonun kuruluşuna katılmak üzere artık Ankara'dadır. Yeni kurulan TRT'nin bağlı olduğu Turizm ve Tanıtma Bakanı Ali İhsan Göğüş, onu televizyonun kuruluşuna katılmaya davet etmiştir. Genel Müdür Adnan Öztrak, genel müdür yardımcısı ise Semih Tuğrul'dur. Adnan Öztrak'ın sağlık durumu nedeniyle işleri fiilen Semih Bey yürütmeye başlar. Ne ki 1971 Darbesi Semih Tuğrul ve nicelerini TRT'den uzaklaştıracaktır.

Boşanma isteğine gelince. Bu isteği yüz yüze değil, mektup yoluyla beyan eder.

Serra: "O boşanma faslı çok komiktir; bugün komik geliyor tabii ki. Yaşandığı sırada komik değildi. Tabii anne ve babaya bir süre sonra senin ebeveynin olma sıfatının dışındaki öyküleriyle de bakabiliyorsun bir ölçüde. Babam da bütün erkekler gibi korkak bir adamdı. Karısıyla yüz yüze konuşmaktan çekinecek; boşanmak istediğini anneme mektupla yazacak kadar korkak hem de."

Söz konusu boşanma talebini içeren mektup geldiğinde Serra on üç yaşındadır. Annesi, kendilerine bir yıl mühlet tanımayı önerdiğini, bir yıl sonra Semih'in hâlâ boşanmak istemesi halinde boşanacaklarını bildirir. Aynen de öyle olur. Boşanma kararlarını Serra'yla buluştukları Park Otel'in pas-

tanesinde duyururlar. Semih Bey, Serra'ya yazdığı mektuplarda tekrar evlenmek niyetinde olmadığını beyan etse de, kısa bir süre sonra, yine bir pastane buluşmasında –bu kez Divan Pastanesi– babası Serra'yı evlenmek üzere olduğu, TRT'de çalışan, kendinden çok daha genç, iddialı giyimli Melike Zadil ile tanıştır.

İşte tam bu sıralarda Serra için dostluk kurduğu Milani ailesi önem kazanır...

III. BÖLÜM

Kendine Yeni Bir Aile Seçmek

Milani'ler

Milani'ler Serra'nın, kendi iradesiyle seçtiği manevi ailesi olur. Biyolojik ailesinin tek çocuğu iken, bu yeni ailede bir anda yedi kardeş sahibi olur. Hayatına İtalyan olma boyutu da böylece eklenir. Özoğul Sokağı'nda, Liman Apartmanı'nın en üst katının bir altına yerleşik Milani ailesinin yedi çocuğundan yalnız dördü yanlarındadır. Üç büyük çocuk ise üniversiteye gitmek için başka şehirlerde yaşamaktadırlar o esnada. Serra, İstanbul'daki çocuklardan Lorenzo ile arkadaş olunca bütün aileyle tanışır. Öğlenleri "Balina" lakaplı anneleri seslenir pencereden, "*A Tavola!*" diye... Neden mi Balina? Bir gün Strasbourg şehrine bir sirkle birlikte balina gelmiş, anne balinayla ilgili, "Canlı mı?" diye komik bir soru sormuş. Çocuklar da çok gülmüş ve annelerine Balina adını takmışlar, bir ömür boyu taşımış kadın bu adı. Hatta İtalya'da, Scarperia'daki köy evlerinin kapısının girişine de bir balina fayansı yaptırmışlar.

"Haydi sofraya!" çağrısı üzerine çocuklar farkı farklı yerlerden çıkıp eve koştururlar. Bu da Serra'nın çok hoşuna gider. Onun gibi kendisi tek çocuk, anne babası tek çocuk, hiç akrabası, kuzeni vs. olmayan biri için çok büyüleyici bir çocuk kalabalığıdır bu. Onlara takılır ve giderek dost olur aileye. Resmen aileye sızar. Ama ilk dönemler Francesca, Serra ile dalga geçmek üzere diğer Fransız kızlarla bir araya gelip ona çeşitli kötülükler yapar. Eldivenin içine uhu dökmek tü-

ründen şakalar. Her şeye rağmen sonuçta Francesca Milani, Serra ve Beatrice Couteau; ayrılmaz ve yaramaz bir üçlü olurlar.

Onlarla Fransızca konuşur Serra, ama Milani'lerin evinde sürekli İtalyanca duymaktadır bir yandan. On yedi yaşına geldiğinde ailenin büyük çocukları birtakım İtalyan sevgileriyle belirirler etrafta. Donatella'nın bir Sicilyalı tıp talebesi flörtü olur. Domenico başka bir sevgiliyle gelir. Böylece Serra'nın aileye gelen ve Fransızca bilmeyenlere İtalyanca derdini anlatması gerekmeğe başlar. Zaten konuşulanı anlamaktadır, derdini anlatma ihtiyacı duydukça yavaş yavaş İtalyanca konuşmaya da başlar.

Bir İtalyan aileye sızmış olmak Serra'nın hayatını birçok açıdan değiştirir. Tam o dönemde annesi ve babası boşanma sürecindedir. Kendi ailesine kültürel manada daha çok katkıda bulunan babası, o sıralarda Ankara Televizyonu'nu kurmaya gitmiştir. Babasının varlığından mahrum olduğu bu dönemde, seçtiği aile kültürel anlamda alışılmışın dışında bir serpilme ortamı sunar Serra'ya. Arkadaşlarının babası İtalyan kültür ataşesidir. Ve kitap okumak, müzik dinlemek gibi kendi başına da edindiği alışkanlıkları derinleştirmek, zenginleştirmek bir yana bulunmayacak fırsatları yaşar bu aileyle. Örneğin *Medea* filminin çekimi sırasında Pasolini ile tanışır. "Pasolini o kadar etkileyici bir kişilik ki sofrada yaptığı konuşmaların çoğunu hâlâ hatırlıyorum," diyor Serra.

İtalyan kültür ataşesinin evindeki yemekte, Pasolini *Medea*'yı¹ çekerken esas niyetinin ne olduğunu anlatmıştı: Jason gidip Medea'yı alıp kendi ülkesine getirdiğinde kadın orada tamamen farklı bir uygarlıkla karşılaşır ve o uygarlığın kendisini kabul etmediğini görür.

1. Medea, Yunan mitolojisinin en çarpıcı karakterlerinden biri kuşkusuz. Gücünü, Su Tanrısı Poseidon ve Güneş Tanrısı Helios'tan alan Colchis kralının büyücü kızının öyküsü birçok tiyatro oyunu, şiir, resim ve sinema filmine esin kaynağı oldu. Çocuklarını öldüren anne figürü olarak Antik Yunan'da lanetlenen Medea, ünlü İtalyan yönetmen Pier Paola Pasolini'nin modern bir yorumla çektiği filmde, Maria Callas'ın muhteşem oyunculuğuyla ölümsüzleşir. (*Bianet* 19 Kasım 2017)

“Pasolini bu filmle ilgili olarak demişti ki, ‘Benim bu filmde göstermek istediğim hiçbir uygarlığın bir diğerinden üstün olmadığıdır. Uygarlıklar birbirinden farklıdır. Bu onlara üstünlük ya da eksiklik getirmez. Farklılıklar söz konusudur sadece ve kendi varoluşlarıyla hepsi de aynı derecede değerlidir.’ O anlamda Pasolini’nin filmi benim için bir örnek filmidir, hiçbir mesaj açık seçik verilmez ama esas yapmak istediği odur. Son derece ileri görüşlü, bu anlamda vizyoner denebilecek bir film.”

O yaşında bu sözler üzerine düşünmüş Serra. Ne ki ister istemez hepimiz, hemen her yaşımızda bu meseleye kafa yormak zorunda kaldık.

Milani ailesinin ilginç öyküsü

Baba Renzo Milani, Floransa’nın 35 kilometre kuzeyindeki Scarperia adlı bir köyden. Bu köy geleneksel olarak bir bıçakçı köyü. Renzo Milani’nin dedeleri arasında da bıçakçılar var. Halen de bıçak üretimiyle tanınan bir köy. Meşhur Solingen bıçaklarını yapan köy olarak biliniyor; bıçakların üzerinde Solingen yazar ama aslında o çok keskin bıçaklar Scarperia’dan da tedarik edilir. Renzo, Mussolini döneminde Floransa’da okur ve Mussolini ordusunda asker olur. Askerlik yaparken savaş çıkar. Başlangıçta sosyalizm hayaliyle Mussolini’ye kapılanlar çoktur. Fakat Renzo, Rezistans’a (Direniş) katılır ve Rezistans dönemini Fransa’da geçirir.

Floransa’da üniversitedeyken Renzo, Silvia Biancalani adlı liseli bir kıza âşık olur. Kız ondan iki yaş küçüktür. Ama yine de Silvia’yla evlenmek ister. Ne var ki Silvia, burjuva bir ailenin kızıdır. Cüretkâr bir tarafı olan Renzo gidip Silvia’yı babasından ister. Baba hayretler içinde kalır tabii, daha işi gücü bile olmayan bir tıfılın gelip kızını isteme cesaretini bulması karşısında. Der ki, “Hele sen üniversiteyi bitir o da öğrenimini bitirsin, sonra bakarız.” Ancak çift birbirlerine çok âşıktır. Pompei’nin meşhur fresklerinden birinde, mevsimler ve arkası dönük bir kadın resmedilmiştir;

Renzo Milani

kadın sanki tohumları arkasına doğru serper gibidir. İşte ayrılırken o freskin posterini birbirlerine hediye ederler. Renzo askere alınmıştır. Başlangıçta sosyalist mesajlar veren Mussolini'ye herkes hayrandır o dönemde. Renzo askerde Chasseur Alpin¹ olur. İkinci Dünya Savaşı esnasında askerliğini yaparken fikrini değiştirip Rezistans'a katılır ve Fransa'ya geçer. O dönem sürekli bir defter tutmaktadır. Çünkü mektup yollama imkânı yoktur. O def-

tere sürekli mektuplar yazar Silvia'ya. Savaş bitecek ve Silvia'ya o defteri verecektir.

Aradan epeyce bir süre geçer. Rezistans'ta Lyon tarafında bir çiftlikte ağırlandırken Yvette'e rastlar. Yvette'e de çok âşık olur ve beraber olurlar. Aileye gidip kızlarıyla evleneceğini söyler. Yazık ki dönüş yolunda Marsilya civarında Almanlara esir düşer ve işgal altındaki Korint'e yollanır. Orada da bir hayli macera yaşar. Bütün bu öyküler video halinde kayıtlı, çünkü torunlardan biri, ölmeden önce dedeye bütün Rezistans maceralarını anlattırılmış.

Bu arada aile Yvette'in hamile olduğunu anlar ve dehşete kapılır. "Palavracı bir İtalyan geldi, kızımızı gebe bıraktı ve kaçtı," diye dövünürler. Yvette'i Paris'e yollarlar. Yvette etrafa çaktırmadan Paris'te doğum yapar ve doğan çocuk bir bakıcıya teslim edilir. Derken Renzo esaretten kurtulur. Bir

1. Dağ Birliği.

biçimde Lyon'a gelir. Karısıyla birlikte çocuğu alır. Sonrasında altı çocukları daha olur. İkinci çocuk, Donatella, ailenin bir çeşit ikinci annesi gibi büyütülür. Renzo ve Yvette, Donatella daha on yaşındayken feci bir trafik kazası geçirirler. Bir süre bütün çocuklara Donatella bakar. Renzo ve ailesi önce İtalya'ya gider, sonra Strasbourg'da yaşamaya karar verirler. Renzo Avrupa Konseyi'nin kuruluşunda çalışır. Aslında Serra'nın babası gibi dilbilimcidir. Romanoloji okumuştur. İstanbul Üniversitesi, Fransız Filolojisi Bölümü'nde de ders verir. Berke Vardar'la¹ çok iyi arkadaşlardır. Berke ve karısı Engin, onları sık sık İtalya'da ziyarete gidip köyde kalırlar.

Renzo ile Ankara'dan gelmiş Semih Bey nihayet tanışır. Aralarında müthiş bir uyum olur, uzun uzun sohbet ederler. Tek bir defa görüşmüş olsalar da, siyasi görüşleri aynı yönde, rahatlıkla anlaşmışlardır.

Renzo Milani Strasbourg'da ilk İtalyanca Fakültesi'nin kurucularından. Ayrıca orada İtalyan Kültür Merkezi'ni de kurmuş. Fakat bu arada savaş sırasında De Gaulle'cüyken, savaş bittikten sonra daha sol görüşe kaymış ve İtalyan Komünist Partisi üyesi olmuş. Çocuklara gelince... Hepsi çocukluklarında Strasbourg'da yaşamış olmalarına rağmen, hatta birçoğu Strasbourg doğumlu olsalar da, hiçbirisi Fransa'da yaşamayı seçmedi. Hepsi İtalya'ya yerleşti; çift tabiiyetleri var. Ve hepsi iki dili de aynı düzeyde konuşuyor.

1967'de, biraz da politik nedenlerden ötürü, Renzo İstanbul'a bir anlamda sürgüne yollanır. Bu arada İstanbul'daki Levantenler arasında "komünist bir İtalyan geliyormuş" dedikodusu alıp yürür ve bu haber bir felaket olarak algılanır. Renzo da gelir gelmez Casa di Italia ismini değiştirir. Çünkü Casa di Italia, Mussolini'nin yaptığı bir örgütlenme biçimidir. Levantenler arasında bu girişime en çok karşı çıkanlardan biri olan Madam Poupee Karasu, o zamanlar hâlâ mevcut olan ve yazışları müdürlüğünü de

1. Ünlü Türk dilbilimcisi. Türkiye'de akademik dilbilim çalışmalarını başlatan bilim insanı.

yaptığı *Le Journal d'Orient*'teki yazılarıyla muhalefet eder. İstanbul'da bulunduğu dönem boyunca Renzo ile Poupee Karasu arasında eğlenceli bir savaş vardı. Poupee Karasu birtakım konferanslara gelip uyumayagörsün, Dante anlatan Renzo, onu uyandırmaktan ve soru sorup mahcup etmekten zevk alırdı.

1994: Çok kara bir yıl

"1994 senesinde, Ocak ayının 22'sinde Sandra'yı, yani Milani ailesinin üçüncü çocuğunu kanserden kaybediyoruz. Hür'den dört gün sonra... 1994'ün Temmuz ayında da Balina'yı kalp krizinden kaybediyoruz..."

Ailecek havuza gidecekler. Hazırlanırken Renzo, aşağıda bir süre bekledikten sonra, "Balina, Balina," diye sesleniyor. Ses seda yok. Yukarı bir çıkıyor ki banyoda düşmüş ve ölmüş. Paolo dahil Serralar Adatepe'de o esnada. İstanbul'a dönüyorlar, Paolo ertesi gün cenazeye katılmak üzere İtalya'ya uçuyor.

Renzo için ailesi endişelidir. Renzo ne yapacak, hayatını nasıl sürdürecektir? Çiftin birbirinin ne çok sevdiğini bilen aile kaygılı. Neyse ki 1995 yazı Renzo Adatepe'ye gelir, pek de yasta gibi görünmez üstelik. Nitekim bir süre sonra ilk aşkı Silvia'yla ilişkisi olduğunu itiraf eder. Çünkü bu dönemde Silvia da kocasından boşanmış ve Floransa'ya dönmüştür. Renzo'nun çocukları zaten Silvia hikâyesini bilirlerdi. Renzo onlara nasıl âşık olduğunu, o verdiği Pompei freski resmi, hâlâ duvarda asılı duran poster, savaş sırasında Silvia'ya yazdığı ve gönderemediği mektupları bir deftere nasıl yazdığını anlatırdı...

Hamiş: Bir öğle yemeğinde hep birlikte buluşmaya karar verilir. Donatella'lar eve geldiklerinde henüz hiçbir şey hazır değildir. Üstelik ev sahipleri de yoktur ortalıkta. Ne oluyor diye bakınırlarken o da ne!.. Kemer filan ortalarda... Bütün bunlar olduğunda yıl 1995. 1919 ya da 1920 doğumlu Renzo 75 yaşında.

Balina ve Renzo

Ve büyük bir aşk yaşarlar. Sürtüşmeler de yok değildi. Silvia daha çok şehirde olmak ister, Scarperia'da sıkılır. Renzo ise katiyen şehre inmek, yürümek, konsere, sinemaya gitmek istemez. Evinde kalıp televizyon seyretmek ister. Silvia ise daha modern bir hayat sürmeyi arzular. Onun için haftanın belirli günleri birtakım hanımlarla buluşmak üzere Scarperia'dan kalkar, arabasıyla Floransa'ya gelir. Silvia şehre geldiğinde sürekli telefonlaşırlar: Vardın mı, vardım. Yatmadan önce saatlerce konuşmalar... Renzo'nun, genel olarak buyurgan bir mizacı olduğu için arada kavgalar kopmuyor değil. Bütün çocuklar Silvia'yı çok sevdiklerinden kavga, gürültü olduğunda herkes Silvia'nın tarafını tutar Renzo'ya karşı.

Scarperia'da Serra'yla baş başa konuşurlarken Renzo bir keresinde, "Silvia'yla evlenmek istedim ama vazgeçirdiler. Çünkü miras açısından çok karmaşık bir durum yaratacak.

Oysa onunla evlenerek hem babasının reddini aşmış olacağım hem de hanımefendinin arkadaşları önünde onun sevgilisi olmaktan çıkacağım.”

Renzo bunu söylediğinde yaşı 80...

Floransa'dayken hem Silvia hem Donatella ile tanışma fırsatım oldu. Silvia yaşını başını almışsa da çok feminen, süsüne düşkün, misafirperver, çok hoş bir hanım. Belli ki Serra'yı çok seviyor. Öğle yemeğinde hem kendi kızı ve damadı hem Milani ailesinin ferdi, Serra'nın çocukluk arkadaşı Franscesca var. Sanki herkes aynı ailenin bir parçası. Şakalaşmalar, gelecek planları, beni merak etmeler, sohbet uzayıp gidiyor.

Aynı günlerde en büyük kız kardeş Donatella ile sohbet etme fırsatını da buldum. Serra'nın aileye katılmış olmasını, çocukluk halini nasıl yorumladığını merak ediyordum doğrusu.

Serra'nın Milani ailesine ilhak ettiği dönem, ailenin büyük çocukları İtalya'da üniversitede okuyor. Donatella, bir parça ablalığını hissettiren, bununla beraber dinlemesini de bilen çok hoş bir kadın. Serra şunun altını çiziyor: “Dinlemenin ötesinde bir şey var, o dinlemenin niteliği önemli, o da geliştirilebilen bir kabiliyet. Yaygın olmadığını teslim etmek gerekiyor.”

Donatella, namı diğer Donata anlatıyor:

“Serra, babamız için sekizinci çocuk, annemiz içinse –‘Balina’ya da Yvette, resmî adıyla Yvonne içinse– Türk kızı. Ben onu yeni bir çocuk olarak görmedim, benim için o erkek kardeşim Paolo'nun arkadaşıydı.” Donata İtalya'da yaşadığından, Serra ile bir yaz tatilinde tanışıyor. Erkek kardeşinin arkadaşı, üstelik ailenin üyesi. Geriye dönüşü olmayan ve halen de güçlü bir geçerliği olan bir durum. Serra'nın aileye katılmasını şöyle tarif ediyor: “Sakin bir biçimde evimize girdi ve evimizin bir üyesi oluverdi.”

Serra'nın, Francesca'ya “Serra, ünlü Türk oyuncusu” imzalı bir fotoğrafını vermiş olması, oyunculuk kararını erken den almış olduğunun işareti olmalı.

Donatella ve Serra'nın dostu ressam Luca di Castri

Serra, en başından itibaren kendi hayatı üzerinde nasıl hâkimiyet kurduğunu şöyle anlatıyor. "Ben her zaman önüme ne geliyorsa ona göre davrandım. Bir hırsın peşine düşmedim. Bir arzum vardı, bu arzu da kendiliğinden karşıma çıkan bir dizi gelişme sayesinde gerçekleşti. Oyuncu olmak için kimsenin kapısını çalmadım. Oysa Genco Erkal ile tanıştırılmak için babamın desteğinden yararlanabilirdim. Gazetede yarışma ilanını görüp yarışmaya katıldım."

Kararlı, kendinden emin, erken bir yaşta kendi yeteneklerine vâkıf.. Diğer yanda sabırsızlık ve bazen otoriter olmak gibi eğilimleri de yok değil. Bütün bu nitelikleri sayesinde, önüne çıkan her fırsatı hayatıyla bütünleştiriyor ve bu şekilde kendi alanını zenginleştiriyor.

Donata, Serra'nın her şeye gerçek bir doğallıkla yaklaştığını vurguluyor:

"Türkiye'de Türk, İtalya'da İtalyan, Fransa'da Fransız. Hem potansiyeli var hem şanslı. Sanatı, çok insan tanınması, ağlar kurması, doymak bilmez merakı... Yeni insan tanıma merakı neredeyse sonsuz. Kalıcı ilişkiler kurmayı, haliyle geniş bir dost çevresi edinmeyi de bilir..."

Esrarengiz bir yönü var mı sorusuna Donata'nın cevabı yalın: "Değil bence, tam kendisi gibi kalıyor ve aslında özelliği bu: Hep aynı kişi ve başka kişilerle doğallıkla bütünleşebiliyor. Oynamıyor, olduğu gibi... hatta bazen sahne dışında daha fazla oynadığı oluyor... bazen bunu yaparak eğleniyor. Özellikle ilham veren bir grup varsa, tahrik ediyor, canı istiyor ya da yeri geldiğinde tam bir ajitatör oluyor.

Tek kelime ile ifade etmek isterim: Kardeşimdir. Her şeyi konuşabilmek, bıraktığın noktadan devam edebilmek... işte öyle yakın bir ilişki. Annem babam onu evlat edinmişse, o ailemizin bir üyesi demektir."

Artık tarih olmuş bir İstanbul

Ne Laleli'de ne Çiftehavuzlar'da ne de Cihangir'de Serra'nın çocukluğu boyunca keyfini sürdüğü İstanbul var artık. Öyle bir İstanbul'du ki o, herkesin birbirini tanıyabileceği kadar küçüktü. Bu küçük İstanbul sayesinde Serra çok genç yaşta yaşadığı ülkenin insan çeşitliliği ile haşır neşir oldu. Sainte-Pulchérie'ye başladığında hazırlık sınıfında otuz iki talebe vardı. O talebelerin içinde Müslüman bir aileye doğmuş tek çocuk Serra'ydı. Geri kalan otuz bir arkadaş ya Rum Ortodoks ya Ermeni Katolik ya Ermeni Ortodoks ya da Yahudiydi. Bir de Rumen arkadaşı vardı. Yani çok çeşitli din, dil, kültür, örf, âdet, mutfak bir aradaydı... Öyle bir İstanbul'du ki, bütün bu inançların tatilleri tatil, bayramları bayramdı. Katoliklerin Noel'i kutlanıyordu, Yahudilerin çeşitli bayramları da... Değişik tatlılar ve bir de portakallı kek getirirdi okul arkadaşı Yahudi Raşel. Tüm bunları paylaşarak yaşıyorlardı. Dedesinin yakın arkadaşlarından Doktor Varujan Ermeni'ydi. Anneannesinin gayrimüslimler daha iyi komşu olur diye bir önyargısı vardı hatta. Bir sürü dil konuşuyor, herkes birbirine gelip gidiyor, iç içe yaşanılıyordu.

Onun için Serra çocukken Ermeni kim Rum kim pek ayırt edemiyor, ama mesela Madam Fresko'nun Yahudi olduğunu çok erkenden biliyor. O zamanlar yazlık modası var.

Avrupa yakasında oturanlar yazın Asya tarafına geçiyor. Yabancı arkadaşları “Asya” dedikçe o tarafın Asya tarafı olduğunu idrak ediyor. Çiftehavuzlar, Caddebostan’da birtakım pansiyonlar var. Yemek de veren tam pansiyonlarda kalınıyor. Oraya giden birtakım aileler, orada iki ay veya bütün yaz dönemini geçiriyorlar. Madam Fresko da bir pansiyonda kalıyor. Madam Fresko’nun Yahudi olduğunu evdeki konuşmalardan öğreniyor. Zira annesinin veya anneannesinin arkadaşlarıyla konuşmalarında: “Yahudiler karılarının kıymetini bilirler, onları yazın çalıştırmazlar. Hiçbir şekilde ev işiyle uğraştırmazlar. Her şey önlerine gelir. Ne pişecek bugün diye düşünmeleri gerekmez,” diye yorumlar yapıldığını hatırlıyor.

Gelip geçen kiracılar

“Bizim köşkte Mario Levi ve ailesi bir yıl kiracı oturdu. Mario benden bir-iki yaş kadar küçük. Çelimsiz, biraz mız-mız, yemek yemeyen bir oğlandı. Benimle yemek yemeye eve getiriyorlardı, ben çok iştahlı yediğimden belki onun da iştahı açılır diye düşünüyorlardı çünkü. Ben Mario’yu çok şımarık bulduğumdan arada bir-iki tokat patlatıveriyordum. Sonra bir gün bir bakıyorum kitapları var, yazar Mario Levi; kitabın birini aldım, baktım ki köşkü anlatıyor. Dedim, bu o Mario, başkası olamaz. Nitekim karşılaştık. ‘Ya, sen beni döverdin değil mi,’ dedi. ‘Arada bir-iki tane patlattırdım,’ dedim. Sonra Hilmi Yavuz’un yönettiği bir toplantıya katılmış-tım. Açıkoturum gibi, herkes bir hikâye okuyor. Mario Levi de bir hikâye okudu ve bizim çocukluk anekdotumuzu anlatarak başladı. Fakat bir türlü bitirmiyor lafını. Bir aşamadan sonra Hilmi Yavuz dedi ki; ‘Bana bak bitirmezsen şimdi Serra’yı çağırıyorum.’”

Köşkün kiracıları arasında, “Sutyenciler”i –iç çamaşırı üreticisi olmalarıyla bu lakabı almışlar– hatırlıyor. Sutyencilerin iki kızı varmış. Serra’nın beş yaşında olduğu dönemde kızlardan biri on sekiz, diğeri on altı-on yedi yaşındaymış.

Serra'ya çok kocaman görünüyorlarmış. Birlikte denize giderlermiş ama anneleri pek gelmezmiş.

"Biz, ya Suadiye Plajı'na ya da Süreyya Plajı'na gidiyoruz. Ve o iki kızı da bizimle plaja yolluyorlar. Bazen yürüyerek Erenköy İstasyonu'na gidiliyor, oradan Suadiye'ye ya da Süreyya Plajı'na geçiliyor. Süreyya Plajı'na gidilirse dönüşte genelde faytona biniliyor. Çünkü çok yorgun olunuyor. Erenköy İstasyonu'nda bir siyah fayton var, süslü değil. En süslü faytonun sahibi bizim köşkün karşısında oturuyor, komşumuz. Bu kızlar da bizimle birlikte gelip gidiyorlar. Yüzüyorum bol bol. Ayrıca eskiden İstanbul ufaktı ve annem herkesi tanırdı. Derdim ki, 'Bir evde çekim yaptık; bir hanımla, bir bey... Beyin adı Vedat...' Annemse, 'Aaa, Clark Vedat. Kim Philby ile tanışmış vakti zamanında,' deyiverirdi. Birbirlerini tanıyor, biliyorlardı.

Dört ya da beş yaşındaydım. Bir gün anneannem sohbet ederlerken soruyor anneme, 'Bugün gidecek misin yine?' 'Hayır gitmeyeceğim, regl oldum,' dediğini duyuyorum. Aşağı iniyorum. Sutyencilerin kızları bana diyorlar ki, 'Gidiyor muyuz plaja?' Onlar da merakla bekliyorlar tabii. Bizim sayemizde onlar da nasipleniyorlar. 'Hayır, gitmiyoruz çünkü annem regl oldu,' diyorum. Öyle bir gülüyorlar ki, regl meselesinde bir iş olduğunu anlıyorum. Böyle bir tezahürat aldığıma göre, mutlaka eğlenceli bir şey olmalı..."

Emine: Benim de ilk regl öyküm eğlenceli. Annem her şeyi olabildiğince delege etmeyi tercih eden biri. Ben taş çatlasa 10-11 yaşlarındayım. Annem zavallı ablama, "Buna bu regl meselesini sen anlat," diyor. Bir gün birlikte bisiklete biniyoruz. Ablam, dili döndüğünce anlatmaya başlıyor. Bense, böyle saçmalık duymadım diyor, bir türlü inanmıyorum... "Yok, yok," diyor ablam, "mesele gerçek." Ve tekrar başa sarıyor. "Hadi oradan, başka bir şey anlat bana," diyorum. Çok zorlanmıştı zavallı Zeynep.

Haziran 2001'de *Express* dergisinde çıkan bir röportajında Serra, "İstanbul'un inanılmaz bir kapasitesi olduğunu

seziyorum. Çirkinleştirmek için ne yaparsak yapalım, İstanbul'un bir direnme gücü var ve bu güce hayranım," demiş olsa da ne yazık ki gelişmeler onu doğrulamıyor. 2013'te yayımlanan *Bir Şehri Yok Etmek* adlı kitabımda, bu yok oluş sürecinin bazı kesitlerini anlatmaya çalışmışım. O günden bugüne İstanbul'un yok ediliş süreci hızlanarak sürdü. Bu süreç insanları yerinden etti ve İstanbul dev bir şantiyeye dönüştü. İstanbul artık pazarlanan bir meta, şehrin ruhunu kaybetme sürecine girdi, yaşanabilir bir şehir olmaktan çıkmak üzere. Kimileri kazanırken kimileri kaybediyor, fakat asıl kaybeden İstanbul ve İstanbullular. Kentsel dönüşüm ise, şehre ilişkin tüm işlerin devlet eliyle bir gayrimenkul geliştirme yönetimine indirgenmesinden ibaret. Kamunun şirketleştiği, şirketlerin kamulaştığı bir ortamın kamuya hizmeti etmesi imkânsız. Asıl amaç yıkıp yeniden yapmaktan ibaret. Tüm hedef inşaat sektörünü körüklemek ve beraberinde gelen rantlara el koymak olunca kazanan zenginler, kaybeden de başta yoksullar olmak üzere tüm şehir oluyor. Yoksullar, oturdukları mahallelerin rant potansiyeli taşıması halinde sürülüyor, şehir merkezinden, sosyal çevrelerinden, işlerinden uzaklaştırılıyorlar. Bu yer değiştirme operasyonunda zenginler daha zengin, yoksullar daha yoksul oluyor. Rant potansiyeli düşük yoksul mahallelere ise kentsel dönüşüm uğramıyor bile. İronik değil mi, kentsel dönüşüme uğramayan mahalleler, deprem riski taşıyor addediliyor. Oysa bu mahallelerin hemen hepsi yoksul mu yoksul ve ciddi ölçüde altyapı sorunları var. Gelgelelim rant potansiyelleri taşımadıkları için devletin afet alanı ilan etme otoritesinin dışında kalıyorlar. Kaldı ki bitmeyen bu inşaat furyası yüzünden, altyapı yetersizliği nedeniyle İstanbul'da hayatın bir kâbusa dönüşmesi kaçınılmaz. Gün gelecek doğalgaz, su, atık su, yağmur suyu, ulaşım, bütün altyapının yenilenmesi gerekecek. Nüfusu 25-30 milyona dayanmış İstanbul'da yaşamak neredeyse imkânsız olacak. Depreme gelince 1999'dan bu yana alınmamış önlemleri düşünmek ürkütücü.

Sainte-Pulchérie'nin yaratıcı tembeli

Sınıfın birincisi hep Raşel. Annesi çıkışıyor Serra'ya, "Yahu biraz çaba sarf etsen de, sen de sınıf birincisi olsan," diye. Serra'nın cevabı hazır: "Yok olmam." "Neden kızm?" "Çünkü Raşel çok çalışıyor, çok hak ediyor, üzülün istemem." Anlatmaya devam ediyor:

"Sevdiğim bir kızdı. Çok çalışırdı, çok inekti yani... O kadar çok çalışıyordu ki ona hafif acıyarak bakıyordum. Ve hakikaten içtenlikle böyle düşünüyordum. Madem bu kadar çalışıyor, onun birinci olması lazım. Ben onun kadar çalışmıyorum, neticede ikinci oluyorum. Gerçi ödevleri eksik yapmam ikinciliğimi de tehlikeye sokmuyor değildi..."

Sainte-Pulchérie ve Saint-Benoît ile ilgili anlattıklarından hem ortaokulda hem lisede çok mutlu olduğu anlaşıyor. Özellikle de ana babasının boşanması döneminde. Sörlere genelde onu çok seviyor ve şımartıyorlardı. Neredeyse el bebek gül bebek büyüyordu bu okullarda. Fransızcasının çok iyi olması farklı muamele görmesini sağlıyordu. Ayrıca çok haylaz bir çocuk sayılmazdı. Sonraları azgın bir öğrenciye dönüşmüş olsa da, tembelliğine ve yaramazlığına rağmen seviliyordu. Serra da arkadaşları arasında mutlu, öğretmenlerinin ilgisinden de hoşnuttu.

O dönem çok genç yaşta özel Fransızca ders vermeye başladı, iyi de para kazanıyordu. Çocuk bakıcılığı da yapıyor, bu sayede ortaokul ve lise öğrencisi bir çocuk için ciddi paralar kazanıyordu. On üç yaşındayken ondan dört yaş büyük bir oğlanı azarlamaktan çekinmeyecek kadar da özgüven sahibiydi. Annesi nihayet onu, "Evladım bu kadar azarlama bu çocuğu... Bu çocuk senden büyük, üstelik ergenlik yaşında ve üstelik oğlan... Ergen bir oğlanı on üç yaşında bastıbacak bir kız çocuğu olarak bu kadar azarlayamazsın," diye uyararak zorunda kalmıştı.

Anlaşılan Serra o yaşlarda otoriter bir havaya girmişti. İktidarın tadını çıkarmak böyle bir şey olsa gerek.

Ona, "Demek sen de eline iktidar geçtiğinde bozulan-

Ortada Saint-Benoît'nın afacan öğrencisi Serra

lardansın," diye sorduğumda açık yüreklilikle cevap veriyor ve okul maceralarına dönüyor:

"Çok kötü bozulurum. İktidar bozar. İktidar herkesi bozar. Mutlak iktidarsa tamamen bozar. Bununla sürekli mücadele etmek lazım. Çünkü herhangi bir iktidar beraberinde paranoya duygusunu getirir. Nispi iktidarlar da insanları bozabiliyor... Karşındaki insanlardan daha fazla söz sahibi olduğun için o insanların sana karşı tavır alabilecekleri varsayımından yola çıkıyorsun. Bu da giderek artan bir paranoya duygusuna dönüşebiliyor.

Sainte-Pulchérie faslını komik bir öyküyle kapatalım. Altıncı sınıftaki öğretmenim Sör Katrin, Viyanalıydı. Sipsivri burnu ve gözlükleriyle çok sert mizaçlı bir kadındı. Herkes ondan müthiş korkardı. Okulun ilk günüydü, sınıfta do-

laşır, yanımdan geçerken Sör Katrin'in gözü aksesuvarlarıma takıldı. 'Sen ne şımarık çocuksun, ne çok aksesuvarın var,' dedi. Çünkü üzerinde Walt Disney karakterleri olan metal bir cetvelim vardı. (Hâlâ duruyor. Metal bir cetvel olduğundan hiçbir zaman atılmadı.) Ve böyle ıvır zıvır bir sürü bir sürü kalemtırışım falan da vardı.

Başlarda herkes gibi ben de ondan korkuyordum. Ama sonradan Sör Katrin'le çok ahabap olduk, çünkü sürekli kütüphaneye gidiyordum, kitap alıyordum, okuyordum ve Sör Katrin'e kütüphaneyi yerleştirmede yardımcı oluyordum. Sör Katrin'in Avusturyalı olmasından etkilenererek şöyle bir hikâye uydurdum: Aslında Hitler ölmedi, kaçtı ve aşağıdaki bodrumda yaşıyor. Avusturyalı Sör Katrin'in akrabası ve Sör Katrin onu gizlice besliyor. Küçük çocuklardan biri *Hürriyet*'te muhabir olan babasına bunu anlatıyor, babası bunu ciddiye alıyor, hatta bu konuda bir makale yazmak istiyor. Böyle olunca bunun uydurma bir fantazi olduğunu itiraf etmek zorunda kaldım. Düşünebiliyor musun, Sainte-Pulchérie'nin mahzeninde Hitler'in saklandığı gerçek olsa!

Yıllar sonra Sainte-Pulchérie'de anıları yâd etmek amacıyla bir kutlama ve anıları içeren bir film yapıldı. Ben de bu anekdotu anlattım ve tabii bütün salon kırıldı gülmekten bu fantazime... Öyle bir talebeydim, haylaz değil ama hayal gücü müthiş geniş."

Sonradan Saint-Benoît Lisesi'ne geçecek olan bu haylaz talebenin bir de sosis macerası var. Notre Dame de Sion'un çıkış saatleri daha geç olduğundan özellikle Saint-Benoît'yı seçmiş Serra. Çünkü eskrim antrenmanlarına gidebilmek istiyormuş. Fakat 13.30'daki çıkış 15.30'a alınınca hayal kırıklığına uğramış. Tabii bir de protesto başlamış okulda. Saint-Benoît Lisesi'nin Kemeraltı Çarşısı'nda olduğu yıllar, yani 1970'ler... Kemeraltı Çarşısı'nın etrafında da yemek yiyecek hiçbir yer yok. Bunu protesto etmek için evden yemek getirmeye başlarlar. Piknik tüpü üzerinde kızartmalar, ardından aynı tüpte Türk kahvesi, arada bir abartıp bir de sigara tel-

lendirmeler... Fakat tabii, iş bu kadarla da kalmaz. Bir gün mangal getirip üzerinde sosis yapmaya girişirler. Gerisini Serra anlatsın:

“Okulun Türk müdiresi koridordan geçerken bizim sınıfa bir bakıyor ki mangalda sosisler kızarıyor. Gerçeküstü bir görüntü. Mangalımızla birlikte ekibi derdest edip müdüriyete götürüyor. Önde biri mangalı taşıyor, biz arkada, mangalın üstünde de sosisler... Çok kötü haşlıyor hepimizi. ‘Deli misiniz, şuursuz musunuz, bu yaşa geldiniz böyle şey yapılır mı, ya okul yanarsa,’ diye bir güzel azarlıyor. Azarı işittikten sonra sınıfa dönmek üzereyken parmağımı kaldırıyorum, ‘Hocam sosisleri alabilir miyiz?..’ Böylece sosisleri kurtarıyorum.”

IV. BÖLÜM .

Hayatta Başlangıçlar...

Kuklalarla tiyatro sevdası

Bu yıllarda tiyatro kukla kılığında çıkar karşısına. Memlekette müsamerelerin yaygın olduğu bu dönemde, Renzo Milani'nin oğullarından (Serra'nın ilk flörtü ve gençlik aşkı) Paolo Milani'nin önderliğinde bir kukla tiyatrosu kurulur. Paolo o zamana kadar yazları İtalya'da tanınmış bir kukla grubuyla çalışmış ve kukla tiyatroculuğunda hem kukla üreticisi hem de oynatıcı olarak deneyim kazanmıştır.

İpli kuklalarla değil, el kuklalarıyla yapıyorlar tiyatroyu. Paolo kuklaları İtalya'dan taşıyor ve yaşları sekiz ile on sekiz arasında değişen İtalyan, Alman, Türk ve Fransız, sekiz kişiden oluşan ekiple ilk kukla grubunu kuruyor. Semih Bey'in dostu Onat Kutlar, Sinematek'in kapılarını kuklalara açıyor. Fransızca dersler vererek ve çocuk bakarak harçlığını çıkaran Serra, böylece kazandığı parayı tiyatroya yatırıyor. Kuzgun Acar, tiyatronun sunucusuna Şaban adını koyuyor. Divitin ve borulardan bir sahne kuruluyor. Boris Vian'ın antimilitarist "Cumhurbaşkanım, Size Mektup Yazıyorum" şarkısı, Pink Floyd ve Les Percussions de Strasbourg'un müziği eşlik ediyor. Birtakım soyut çalışmalar da yapıyorlar. Mesela, Pink Floyd'un müziğiyle geometrik şekilleri dans ettiriyorlar. Gösterileri çok beğeniliyor, hatta Mengü Ertel¹ kukla takımını atölyesine davet ediyor.

1. Mengü Ertel (1931-2000). Türk grafik sanatçısı. İstanbul, DGSA'da dekorasyon bölümünü bitirdi. Tiyatroyla yakından ilgilendi ve dekorcu, oyuncu, yönetmen yar-

Serra anlatıyor:

“Sinematek Derneği kurulduğunda babam kurucularındandı ve uzun süre ilk başkanı oldu. Aslında Türkiye’nin ilk sinema eleştirmenlerindendi. Fransız Sinematek’in kurucusu Langlois’ı tanıyordu. Truffaut gibi yönetmenler geldiklerinde onlarla söyleşileri yapan kişiydi. Onlar da Türk Sinematek’in kuruluşuna destek vermeye gelmişlerdi. Tabii onları örgütleyen de yine babamdı. Şakir Eczacıbaşı da Sinematek’in kurucularındandı.

Ben bir kere gittim Sinematek’e, o zaman çocuğum çünkü... Yanlış hatırlamıyorsam sinemanın adı Elvan Sinema’ydı. Saint-Michel Lisesi’nin oralarda bir yerdeydi. 101 *Dalmaçyalı*’yı görmeye gitmiştim. O zaman Onat¹ askerden gelmişti, hatırlıyorum da sıkı bir genç adamdı. İlk görüşüm herhalde o zaman. Sinematek Sıraselviler’e geldiğinde ben de lise talebesiyim. Onat Kutlar sadece babamın arkadaşı değil, Renzo Milani’nin, yani benim manevi İtalyan ailemin de çok yakın arkadaşı. Sık sık Milani’lerin evine yemeğe ge-

dircisi olarak çalıştı. Devlet Tiyatroları ve Operası, İstanbul Şehir Tiyatroları ve başka pek çok tiyatro için sayısız dekor hazırladı. Yurtiçi ve yurtdışında birçok sergi açmış ve pek çok ödül kazanmıştır, afişleri katalog ve kitap olarak ayrıca yayımlanmıştır.

1. Onat Kutlar, (25 Ocak 1936, Alanya-11 Ocak 1995, İstanbul). Gaziantep’li bir ailenin çocuğu olan Onat Kutlar, babasının yargıç olarak görev yaptığı Alanya’da 25 Ocak 1936’da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Gaziantep’te tamamladı. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ne devam etti, eğitiminin son yılında mezun olmayı beklemeden, felsefe eğitimi için Paris’e gitti. Türkiye’ye döndüğünde *Doğan Kardeş* dergisinde sekreterlik yaptı. 1956 yılında *a* dergisinin, 1965’te ise Türk Sinematek Derneği’nin kurucuları arasında yer aldı; 1976 yılına kadar aynı derneğin yöneticiliğini sürdürdü. Kuruluşundan başlayarak, İstanbul Film Festivali Düzenleme Kurulu (bugün danışma kurulu), 1981’den ölümüne kadar İstanbul Kültür Sanat Vakfı Yönetim ve İcra Kurulu üyesiydi. 1978’de Kültür Bakanlığı Sinema Yapım ve Gösterim Merkezi’nin kuruluş çalışmalarında yer aldı. 1952’de çeşitli dergilerde yayımlanan şiirleri ve hikâyeleriyle tanınmaya başlayan Onat Kutlar, edebiyattaki özgün yerini Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü’nü kazanan *İshak* kitabıyla aldı. Denemeleri ve 1960’tan başlayarak yazdığı sinema yazılarından bazıları kitaplaştırılarak yayımlandı. 1979’da *Yusuf ile Kenan*, 1979’da *Hazal* ve 1982’de *Hakkârî’de Bir Mevsim* adlı filmlerin senaryolarını yazdı. Sinematek’teki çalışmalarından dolayı 1975’te Polonya’dan kültür nişanı, 1994’te de Fransa’dan Chevalier de l’ordre des Arts et des Lettres nişanına layık görüldü. 30 Aralık 1994’te The Marmara Otel’inin pastanesine koyulan bombanın patlaması sonucu yaralanan Onat Kutlar, 11 Ocak 1995’te tedavi gördüğü hastanede yaşamını kaybetti.

lirdi. Renzo ile çok dostlar, hatta Pasolini, *Medea* filmini çektiğinde dünya prömiyerini İstanbul'da yapacağını söyledi ve sözünü de tuttu. Dünyada *Medea* ilk kez Sinematek'te gösterildi.¹ Gerçi Pasolini'nin kendisi gelmemiştir. Film görmeye gitmiştim o zaman. Onat'la çok muhabbet ediyordum. Aslında on sekiz yaşını bile doldurmadığımdan dernek üyesi olma hakkım yoktu, zira Sinematek dernek statüsüyle açılmıştı. Onat'a sık sık gidiyorum ve filmleri seyretme izni alıyorum. Görmek için yanıp tutuştuğum sürüyle film var o zaman. Bunlardan biri *Hiroşima Mon Amour*. Halen de kült filmimdir... Belirli bölümlerini hâlâ ezbere hatırlarım. Sergei Eisenstein'ları da orada izledim. Maya Plisetskaya'ya hayranım... Bütün Yeni Dalga filmlerini, bir seri bale filmini orada seyrettim. Sinematek oldum olası yokluğunu çok hissettiğim bir kurum. Onat'la ahbablığımızın temeli orada atıldı. Fransa'dan döndüğümde Onat, Asa Ajans diye bir yer yönetiyordu. Kısa süreli olsa da orada çalıştım."

Biyolojik ailesinin tek çocuğu olan Serra, İstanbul'da geniş bir aileye dahil olmakla kalmamış, hareketli bir okul çevresinin de keyfini sürmüştü. Benim içinse İstanbul hep özlediğim bir yerdi. Babam Kopenhag'a atandığında altı yaşındaydım. Öncesinde annem beni Ankara'da bir ilkokula kaydetmek için bir hayli gayret etmiş ama sonuç alamamıştı. Kopenhag'a vardığımızda Soeurs de l'Assomption okuluna kaydoldum. İlk günümde bu tuhaf yaratığı incelemek üzere etrafımda meraklı bir çocuk grubu toplandı. Şoförlü bir resmî arabayla gönderilmiştim okula. Ayağımdaki potinler, kılığım kıyafetim alışılmışın dışındaydı. Üstelik Türk'tüm. Acaba bu ne demekti?.. Bunca ilgi karşısında yapabileceğim tek şey çeşitli başkaldırıların ve yaramazlıkların lideri olmaktı. Kısa süre sonra okulun üniformasını giymeye başladım. Beni okuldan biraz uzak bir yere bırakması için şoförle anlaşma yaptım ve bu sayede okula herkes gibi yürüyerek

gidebildim. Artık diğerlerinden farkım kalmamıştı. Din derslerine giriyor, sürüyle soru soruyordum. Sonunda başrahibe babama telefon etti: “Bu çocuk Müslüman değil mi? Din derslerine katılması uygun değil.” Böylece rahatsız edici sorularımdan kurtulmuştu. Fakat sırada daha kötüsü de vardı: Bir akşam babama başka bir telefon daha geldi. “Çocuğunuzu yarın okula göndermeyin, kovulmuştur.” Herhalde önceden de uyarı almış olacak ki babam ne tepki verdi ne azarladı. “Yarın sabah konuşuruz,” dedi sadece. Ertesi sabah şunları söyledi: “Farkındasındır herhalde Kopenhag’da başka kaliteli Fransız okulu yok. Seni uzak ve pahalı bir okula göndermek niyetinde hiç değiliz. Araştırdım. Mektupla öğrenim yapan mükemmel bir okul var. Hemen yazdırıyorum.” Azarlamamış, fakat en ağır cezayı vermişti. Okul, her şeyi sorgulayan, sürekli kaynak soran, kani olmadığı disiplin kararlarına başkaldıran, bu nedenle diğer çocuklara kötü örnek olan benden kurtulmuştu. Bense dört duvar arasında, tek başıma, Fransa’da bir okulla mektup yoluyla eğitime mahkûm olmuşum.

Babam Kahire’ye atandığında ailede en çok seven bendim kuşkusuz. Kahire bir rüya idi. Bir lise, kızlı erkekli kalabalık sınıflar... Muhteşem bir şehir. Piramitlerde ata binmek, çölde uçmak... Ne ki bu sürecin maliyeti çocukluk ve okul arkadaşlarımdan izini kaybetmiş olmam. İki yıl önce Facebook sayesinde çok sevdiğim Benedict’e kavuştuğumda ne çok sevindiğimi anlatamam.

İnsanın çocukluğunda şu ya da bu şekilde belirleyici olan birkaç şey var; anne, baba ya da her ikisi birden, ondan sonra da okul arkadaşları ve yaptığı spor. Spor hem bana hem Serra’ya çok şey kattı. Danimarka’da başladığım atıcılık sporu bana yeni bir dünyanın ufkunu açtı. Aslında ata binmesini ablam biliyordu, o gün hastalanmış olduğundan atıcılık okuluna yalnız gitmiştim. Dancam kıt. Oradakiler beni ablam sanıp zor bir ata bindirdiler. İndiğimde gerçek ortaya çıkmıştı. “Bu çocuk ilk kez ata biniyor ve sanki doğuştan atçı,” diye hayret etmişlerdi. Türkmen atalarım mıydı sebebi

acaba? Bilemem. Fakat bu spora bayıla bayıla, doğal bir binici olarak başladım. Hem vücudumla hem başka bir canlı ile barışık olmak, anlamak, bindiğim atı anlamak müthiş bir duyguydu. *Cumhuriyet*'te çalışmaya başlayana kadar ata binmeye devam ettim. Mürsel Saviç'in hediye ettiği ilk attan başlamak üzere, çok sevdiğim güzel atlarım oldu. Saim Polatkan¹ gibi harika bir hoca ile çalışmak bana nasip oldu. Konkurlara katıldım. Dünyanın en güzel hayvanlarından atlarla dost oldum. Hayatımda ilk kez kendimi bir spora tamamen vermiştim ve çok güzel günler geçirdim.

Atçılık günleri

Serra da tamamen tesadüfen başladığı eskrimin kendisine çok şey kattığını söylüyor. O günleri şöyle anlatıyor:

“Beatrice, Francesca ve ben, bir üçlü kız grubu olduk, birlikte bir sürü saçma sapan şeyler yaptık. Çoğu zaman hafta sonu ne yapacağımızı bilemiyoruz. Gidiyoruz, yürüyüş yapıyoruz, Kadıköy vapuruna biniyoruz, koştura koştura Moda'ya yürüyoruz. Sonra koştura koştura geri geliyoruz. Zaman zaman oğlanlarla da Moda'ya gidiyoruz, kayak kiralayıp Kalamış Koyu'nda denize giriyoruz. Hatta o sırada benim bir doğum günümü böyle kutluyoruz. Sonra, Florya'da uluslararası bir kamp var, oradan denize giriyoruz; biz

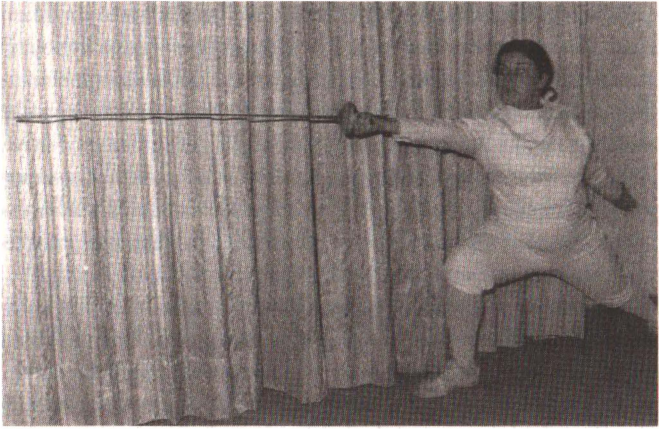
1. Saim Polatkan (1902-1992): İlköğrenimini askerî okullarda yaptı. Milli Takım'da on yedi yıl binicilik yaptı. 1932'de Nice'te, 1935'te Aachen'da, 1938'de Roma'da, ayın yıl yine Nice ve Varşova'da birincilik kazandı. Başarılarından ötürü Atatürk'ün kendisine “Çankaya” isimli atı hediye ettiği Polatkan, emekli albay olarak 1962-1968 yılları arasında Binicilik Federasyonu başkanlığı görevinde bulunmuştur.

kum midyesi topluyoruz, Renzo, tüfekle dilbalığı avlıyor. Üç kız tek başımıza gidebiliyoruz; kimse asılmıyor.

Ve bu üçlü kız grubu olarak boş vaktimizi değerlendirerek için kendimize akıllı bir faaliyet bulalım diyoruz. Çeşitli yerleri gezmeye başlıyoruz. Yeni Melek Sineması'nın arkasında bir bale stüdyosuna gidiyoruz. Folklor dansları kursuna da gidiyoruz, bakıyoruz. Sonra Dağcılık Kulübü'ne gidiyoruz. Dağcılık Kulübü'nde bir eskrim antrenmanına tanık oluyoruz; bize çok büyüleyici geliyor ve eskrim yapmaya karar veriyoruz. Böylece Dağcılık Kulübü'nde eskime yazılıyoruz. Haftanın üç akşamı; pazartesi, çarşamba, cuma, belirli bir saatte Cihangir'den çıkıyoruz yürüyerek Dağcılık Kulübü'ne gidiyoruz.

Üçümüz istikrarlı bir şekilde eskrim antrenmanına devam ettik. Rahmetli Rıza Arseven'di antrenörümüz. Rıza Bey Fransız ekolü; tekniği çok düzgün. Bu önemli, çünkü sonradan eskrimde tekniğe çok fazla önem vermeyen antrenörler çıktı ortaya. Rıza Bey öyle değildi. Bize hakkıyla öğretiyordu her şeyi. Antrenmandan çıkıyoruz üç kız saat 21.00 gibi, duşumuzu alıyoruz. Dağcılık Kulübü'nden eve yürüyerek dönüyoruz. O zaman karşı kaldırımında birkaç basamakla inilen meşhur bir büfe vardı. Orada sık sık muzlu süt içiyoruz. Taksim Meydanı'nın Taksim Sular İdaresi tarafına ulaştığımızda, her seferinde orada görev yapan polis memuruyla karşılaşıyoruz; yakışıklıca, kelli felli bir adam. Bizi görünce, 'Ooo! Dünyanın üç güzeli geldi,' diyor ve trafiği durduruyor, çünkü İstiklal'de trafik var. O zaman polisler Amerikan polisi gibi kasket takıyordu. O kasketi kaşıyla oynatıyor, bize yol veriyor ve biz de karşıya geçip Sıraselviler'den devam ediyoruz."

Emine: Benim de Paris'te hoş bir polis hikâyem var. Neuilly'de bir pansiyonda kalıyorum. Siyasal Bilgiler son sınıfındayım. Üç arkadaş miadını epeyce doldurmuş bir mobillet edindik. Dönüşümlü kullanıyoruz, metrodan kurtulmaktan son derece mutluyuz. Ay sonu, farını yenilemek gerek, bir türlü parasını denk getirip yaptıramıyoruz. İlk kız Étoile Meydanı'ndan Grande Armée Caddesi'ne geçerken bir poli-

Eskrimci Serra

se takılıyor. Bu far yanmıyor, hemen tamir edin uyarısı alıyoruz. İkinci gün, ikinci kız, aynı polis, aynı uyarı. Üçüncü gün bu defa aynı polise ben rastlıyorum. Bu sefer sert çıkıyor, “Her seferinde üzerinde başka bir kız olabilir fakat ben artık bu mobileti tanıyorum. Ya far ya trafikten men diye uyarıyorum...” Çaresiz far alınincaya kadar mobilet kullanılmadı.

Söz konusu pansiyon sörler tarafından işletiliyordu. Tuhaf bir sistem geçerliydi. Akşam çıkmanız halinde saat 12’den sonra dönmek imkânsızdı. Nerede kalacağınızı bildirmeniz gerekiyordu. Oysa biz dışarda kalmak değil, dönmek derdindeydik. Haliyle birkaç kız şöyle bir sistem geliştirmiştik: Geri gelmek isteyen duvardan içeriye tırmanacak, sonradan gelenlere kilitli bahçe kapısını açacaktı. Sistem birkaç hafta sorunsuz çalıştı. Ta ki kapıyı açan beceriksiz davranınca ve duvarı tırmanarak geçmeye çalışan bendeniz yakalanıncaya kadar. Tabii sörler beni kovmak istediler, ama ciddi bir sorun vardı. Suç ortaklarım pek asilzadelerdi. Biri Fransız tahtının adayı Comte de Paris’in kızı, diğeri ise son Brezilya imparatorunun torunu. Kızlar bana arka çıkınca kovulma sorunu ortadan kalktı. Ah züppelik, nelere kadirsin...

Serra: "O zaman Sıraselviler'de mülkü Safiye Ayla'ya ait olan bir randevuevi vardı. O randevuevinin önünde bayağı sıralar oluyordu. Annemin arkadaş çevresinde bizim Cihangir'de oturmamız, Tavukuçmaz ve Sormagir Sokak'ta bir sürü hayat kadınının yaşıyor olması, Sıraselviler'de Safiye Ayla'nın evinin önünden geçmemiz hep endişe konusuydu... Nasıl oluyor da bu genç kızlar oradan geçebiliyor. Oysa hiçbir zaman başımıza bir şey gelmedi, çok eğleniyor ve eskime devam ediyorduk.

Eskime başlamak benim açımdan inanılmaz bir kazanım oldu. Vücudumla barışık olmamı sağladı. İnsana güven veren, bütün vücudu çalıştıran bir spor. Bir miktar tahlil yapman gerektiriyor, '*tac-au-tac*', yani zamanlamayı öğretiyor. Bir oyuncunun genel olarak eskrimin klasik oyunculuk eğitimine katılmasının nedeni sadece '*cape et d'épée*' denen, yani dövüş, düello sahneleri değil. Zaten artık kaç tane düellolu film çekiliyor ki dünyada... Ama özellikle vereceğin repliğin zamanlamasını ayarlayabilmek için önemlidir: Hangi anda hamle yapacaksın, hangi anda geri çekileceksin, hangi anda gardını alıp kendini korumaya alacaksın. Bunları değerlendirmeyi öğretir eskrim, çok değerli bilgiler verir. Eskrim yapmamış olsaydım ben oyunculuk babında bu kadar rahat olmazdım diye düşünüyorum.

Bir de eskrimin şöyle bir önemi var: harikulade bir ortam, müthiş bir dostluk ortamı sağlar. Biz o ortamı o kadar çok seviyorduk ki, o kadar dostane bir ortamdı ki, örneğin turnuvalara gideceğimiz zaman birlikte olabilmek için ufak tefek şikeler yapıyorduk. Beatrice kaybettiyse, bizimle İzmir'deki şampiyonaya gelebilsin ve dört kişilik ekibe girebilsin diye bir-iki tane maçı ona bıraktığımı hatırlıyorum. Bir sürü şampiyonaya gittik, o yolculuklarda çok eğlendik. Ankara'dan ve değişik şehirlerden arkadaşlarımız vardı. Türkiye'de eskrim Fransa'da olduğu gibi seçkin bir spor hiç değildi. Fransa'da o zamanlar genelde çok zengin ailelerin çocukları eskrim yapıyordu. Türkiye'deyse öyle değildi, sınıfsalılığı yoktu. Onun için her sınıftan her tür çocuk vardı eskrim yapan.

Türkiye’den çok değişik çevrelerden insanla yarışmak, çalışmak çok zenginleştiriciydi. Çok güzel anılarım var.

Hakikaten fizik kondisyonum izin verse arada bir senyör müsabakaya katılmak isterim. Aldığım keyif çok değerli benim için. Ve büyük bir dostluk camiası... Özetle eskrim yapmış olmanın bana çok şey kattığını düşünüyorum. Hâlâ da eski eskrimci arkadaşlarla buluşuyoruz. Buluşabildiğimiz zaman çok mutlu oluyorum. Fransa’ya üniversite okumaya gittiğimde üniversitede bir miktar eskrima devam ettim ama düzenli gidemedim. Kopuş böyle gerçekleşti.

Bir de hep tombul olma eğiliminde bir çocuktum. O sporu yapmış olmak benim açımdan fizik açısından, bedenimle olan ilişkimde çok büyük bir rahatlık sağladı. Her zaman için hep çok esnek oldum ve bunun hep çok yararını gördüm. Bugün de hâlâ görüyorum. Daha sonra kilo aldım, belimde fitik var ama otuz yıldır aynı jimnastik hocasıyla jimnastik yapmaya devam ediyorum. Bıraktığım zaman kendimi kötü hissediyorum. Sevinç de hep der ki: ‘Senin en büyük şansın düzenli spor yapmış olman.’ Çünkü kas hafızası denilen bir şey var. Mesela üç ay jimnastik yapmadığım oluyor zaman zaman... birinci derste yumuşak başlıyoruz. İkinci ve üçüncü derste eski kondisyonuma kavuşuyorum. Kaslar hemen hatırlıyorlar ve hemen o performansı yeniden buluyorum. Onun için çok önemli spor yapmış olmak.”

Hayatı boyunca şu ya da bu şekilde düzensiz de olsa türlü sporlar yapmış biri olarak, bu kas hafızası meselesine katılıyorum. Fakat şunun altını çizerek: Kaslar çabuk hatırlıyor olabilir, fakat nankörler ve çok daha hızlı unutuluyorlar...

İlle de oyunculuk

Onuncu sınıfta psikolojiyi keşfeden Serra, Sigmund Freud’a hayran olur ve “psikiyatry mı olsam” diye düşünmeye başlar. Bunları düşünürken Fransa’da okumak için burs kaza-

nır. Burs tıp için geçerli olmayınca, psikoloji okumaya karar verir. Ancak kısa bir süre sonra aslında psikolog olmak istemediğini anlar.

Aslında Milani ailesinin, yani Balina'nın ailesinin yaşadığı Strasbourg'da okumak isterken, Milli Eğitim Bakanlığı'nın bazı belgeleri geç göndermesi yüzünden kendini Caen şehrinde bulur. Haritada yerini bile bilmediği bir şehirdir Caen. Normandiya, çıkartma, plajlar, büyük medcezir olayları, hepsi sonradan girer hayatına.

Caen'e geldiğinde dersler başlamıştır zaten. Okulda tiyatro dersleri dikkatini çeker. Derslerin yönetmeni Lübnan kökenli Robert Abirached – daha sonra Mitterand döneminde Kültür Bakanlığı'nda bütün tiyatrolardan sorumlu olacak kişidir. Serra, Robert Abirached'e gidip, "Ben bu derse girmek istiyorum," der. Abirached, "Mehmet Ulusoy'u biliyor musun?" diye sorar Serra'ya. Soruyu olumlu cevaplayan Serra derse kabul edilir. Böylece kısa bir aradan sonra yine oyuncu olma fikrine dönmüştür. Ama psikolojiden vazgeçtiği takdirde bursu kaybedeceğinden, bursu kaybetmesi durumundaysa ailesinin onu orada okutacak imkânı olmadığından, bir süre daha bu bölümde okuyormuş gibi yapar ve psikolojiyi lisans düzeyinde bırakır.

Caen ile Paris arasında mekik dokumak

Serra dört yıl boyunca Caen'de kalır ama Paris'e de sık sık seyahat eder. Her iki şehirde de sinemaları takipten geri kalmaz. Tiyatroya zaten gitmek zorundadır, çünkü izlediği derste oyunlar görüp rapor yazması gerekmektedir. Serra dahil, etrafındaki tüm kadınlar feminist *Groupe Femmes* çatısı altında, Caen'da sinematek gibi çalışan bir sinema salonunda buluşurlar. Grup yönetmenleri davet eder, davete icabet eden yönetmenler arasında Chantal Akerman¹ da vardır. Akerman

1. Belçikalı yönetmen, sanatçı, profesör ve senarist. Akerman, Polonyalı Yahudi bir anne ve babadan Brüksel'de doğmuştur.

İstanbul'a geldiğinde Serra ile ahbaplık kurar. Tıpkı Tati¹ ve daha niceleri gibi. Caen'deki bu grubun mensuplarından biri de, Serra'nın fakülteden arkadaşı ve bugün Créteil'deki Kadın Filmleri Festivali'nin başındaki Jackie Buet'tir. Serra da Créteil Festivali'nde jüri üyesi olur seneler sonra.

Sinema bir yana, bazen de siyasi toplantılar için Maubert Mütealite'ye gider Serra. Vietnam Savaşı bittiğinde Paris'teki büyük toplantıya katılır. Caen'deki arkadaşlarının çoğu Troçkist'tir – 1968 kuşağının hemen ardından gelen kuşak. O dönem çok popüler olsa da, birçok arkadaşının aksine Serra hiçbir zaman La Ligue üyesi olmaz ve bunu da bahis her açıldığında vurgular.

Yoldaş Boumédiène²

Serra Fransa'ya okumaya giderken Milani ailesi de Cezayir'e atanır. O sayede Serra 1975 yılının Paskalya döneminde neredeyse bir aya yakın Cezayir'de kalır. Serra Cezayir şehrine dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Giscard d'Estaing'den³ hemen önce ulaşır. Cezayir şehrinin biraz İzmir'i andırıldığını hatırlıyor, özellikle de kordonu, denizle ilişkisi itibarıyla. Boumédiène'i merak ettiklerinden, Francesca ile koşup kortejin geçtiği yol ağzında beklemeye koyulurlar. Nihayet çok merak ettikleri, Cezayir'in efsanevi devlet adamı, Devrim Konseyi Başkanı Boumédiène'i görürler. Ertesi gün ülkenin tek gazetesi *El-Mücahit*'in birinci sayfanın ortasındaki fotoğrafta Cezayir halkını temsilen Francesca ve Serra en ön sırada görünür. İnsanların devrime ve Boumédiène'e hâlâ inandığı, köylülerin birbirlerine Yoldaş, Fellah Mustafa diye hitap ettikleri dönemdir.

1. Fransız yönetmen ve aktör.

2. Houari Boumédiène (1932-1978). 1965-1976 yılları arasında Cezayir Devrim Konseyi'nin başkanlığını yürüten, sonrasında da 1978'e kadar Cezayir'in ikinci devlet başkanı olan asker ve devlet adamı.

3. Valéry Marie René Giscard d'Estaing, Fransa'da Beşinci Cumhuriyet'in üçüncü cumhurbaşkanı olan merkez-sağ siyasetçi.

Türkiye'ye dönmek

Serra'nın Boumédiène'i görebilmek için Cezayir sokaklarında koşturduğu sıralarda ben çoktan Paris'i terk etmiş, Türkiye'ye dönmüştüm. Fakat Türkiye'ye dönüş öncesinde hareketli bir eğitim hayatım oldu. Paris'ten, önce babamın Washington büyükelçisi olması nedeniyle ayrılmış, oradaki bir Fransız okuluna gitmiştim. Son sınıf aşamasında ise, yine mektupla öğrenime mahkûm olmuştum. Bu durumda kalan üç kişiydik, sadece üç kişi için sınıf açmak istememişti okul. Kaldı ki biz sivrilere kurtulmak da istiyorlardı. Sonra Paris'e vardım. Gönülümde sinema okumak varken, kendimi Siyasal Bilgiler sınavını verirken buldum. Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne yazıldığım gün Danimarka'da başıma gelenlerin bir benzerini yaşadım. Meraklılar bir gidip bir geliyor, beni dikkatle süzüp soru yağmuruna maruz bırakıyorlardı. Dertleri benim gerçekten Türkiye büyükelçisinin kızı olup olmadığıyı kontrol etmekte. Tuhaf gelmişti bana bu kuşku.

Paris günlerim hareketliydi, keyifliydi. Pek çok dost edindim. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Alfred Grosser'ın lisansüstü kurslarına katılmıştum. Alman-Fransız yakınlaşmasının mimarlarından Grosser. Avrupa fikrine inanıyor ve bu yönde atılan adımların ne kadar önemli olduğunu anlatıyordu.

Derken hiç mi hiç beklenmedik bir gelişme yaşandı.

Takma dış deyip geçmeyelim¹

Türkiye'nin Paris Büyükelçiliği saray yavrusunu andıran güzel bir binadır. 1705'te inşa edilmiş olan bina 1783'te Prens de Lamballe tarafından satın alındıktan sonra, Hotel de Lamballe olarak anılır. Büyükelçilik 1946'da bu binaya taşınır. Türkiye'den gelen siyasiler bu "hotel" tabirinin konak anlamına geldiğini bilmiyor olmalı ki, orasını otel sanıp yatıp kalkmayı en doğal hakları gibi görmüşler, bu da büyük-

1. *Benim Cumhuriyet'im*, s. 299.

elçilere zor anlar yaşatmıştır. Zira babam Bülend Uşaklıgil'in bu tür taleplerin çoğunu geri çevirmesi, kuşkusuz lehine bir hava yaratmıyordu.

Paris'te geçirdiğim zaman boyunca banyodan bozma bir odaya yerleşmiştim ve çok rahattım. Meslekten diplomatlar dışındaki büyükelçilik kadrosu, Osmanlı toplumunu andıran bir çeşitlilik arz ediyordu: Hesap işlerine bakan Prodomos Stamadiades, Bodo diye anılan bir Rum'du. Hicaz'daki 3. Ordu'nun sağlık komutanı Mandil Paşa'nın oğlu olan Musevi kökenli kibar Leon Mandil, mükemmel Fransızcasıyla yazışmaları yürütürdü. Leon Mandil, Atatürk'ün kendisine verdiği "özel ataşe" sıfatından büyük onur duyardı. Edouard olarak çağrılan kavas Yetvart Kalfayan, İstanbullu bir Ermeni'ydi. Yaşlı ve azametli şoför Tahir Bey'in bir sadrazamın oğlu olduğu söylenirdi. Maitre d'Hotel'in Numan Efendisine gelince... Her şeyi denetlerdi. Mutfağın hâkimi Makbule Hanım ise haşmetli bir siyahi hanımdı. Babam Paris büyükelçisi olarak üç yıl görevde kaldı.

Bülend Uşaklıgil ile Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin arasında nedenini bilmediğim derin bir husumet doğmuş olmalı ki, babamın kariyerini noktalayacak olay bakanın bir Paris ziyareti sonrasında yaşandı. Feridun Cemal Bey'i tanıyan herkes, onu zor bir kişilik olarak tanımlar. Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, Paris Büyükelçiliği'nde bir süre kaldıktan sonra Ankara'ya yeni dönmüştü ki, babam acımasız bir neşeyle bizlere Feridun Cemal'in başucundaki komodinde takma dişlerini unuttuğunu, kendisinin de bunu haber veren hizmetçiye, "Bu pis şeyleri hemen atın," talimatı verdiğini söyledi. Gerisi çorap söküğü gibi gelecekti. Feridun Cemal Erkin'in özel kalemi takma dişlerin gönderilmesini talep edince, babam, "Boş yere aramayın o pis şeyi, çöpe atılmıştır, dişine sahip olsaydı," diyerek, elçilikte görevli Tansuğ Bleda'ya¹ bu mealde bir cevap yazması

1. Tansuğ Bleda (1934 -): Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni birincilikle bitirdikten sonra, Dışişleri'ne de birincilikle girmiştir. O dönem Paris Büyükelçiliği'nde görevliydi. Sonrasında da parlak bir kariyeri olmuştur.

talimatını vermiş, maiyetindekilerin, “Etmeyin, eylemeyin,” ricalarını dinlememişti. Özel kalem bu mesajı bakana göstermemiş olmalı, zira ikinci gün aynı rica kibarca yinelenecekti. Babam aynı cevabı verince olanlar oldu. Bülend Uşaklıgil merkeze alındı.

Feridun Cemal kim bilir ne kadar hırslanmış olmalı ki, babam merkeze alındığını doğrudan doğruya bakanlıktan değil, Fransızlardan öğrendi. Babamın bu derece –adını koyalım– delirmesinin arkasında neyin yattığını hâlâ anlayabilmiş değilim. Babam kızıyla iftihar ediyor olmalıydı ki, Fransa Dışişleri’nin, Paris’ten ayrılması dolayısıyla onuruna verdiği görkemli yemeğe beni de götürdü. Şansıma yanımda Ankara’da görevde bulunduğu 1940’lı yıllarda Alman Büyükelçisi Franz von Papen’le amansız bir mücadeleye girip galip çıkmış olan Fransa’nın önemli büyükelçilerinden Rene Massigli oturuyordu. O günlerde henüz Siyasal Bilgiler mektebini bile bitirmemiş bu tıfıl öğrenciyle tatlı tatlı konuşmuştu Massigli. Bu arada babama karşı yapılanları son derece yakışksız bulduğunu söylemeyi de ihmal etmemişti.

Bu takma dış olayından kısa süre sonra, İnönü kabinesi düşecek, Feridun Cemal Erkin de bakanlıktan ayrılacaktı. Türkiye’ye dönmek üzere, annem, babam ve ben Marsilya’dan *Ankara* vapuruna bindik. Bir de ne görelim, Feridun Cemal Erkin de vapurda! Neyse, ben şort giymiş rahat rahat dolaşıyordum, Feridun Cemal Bey’e pek aldırdığım yoktu. Fakat olan, gelenek gereği önemli yolcuları masasına davet etmek zorundaki kaptana olmuş, durumu idare etmek ona düşmüştü. Sonuçta kimse kaptanın masasına oturmadı, Feridun Cemal de pek ortalarda görünmedi. Babam ise Türkiye’ye ayak basar basmaz emekliliğini istedi ve başta Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel olmak üzere kimse onu bu karardan vazgeçiremedi.

Babam istifa edince Neuilly’deki bir pansiyona yerleştim. Genellikle metro ya da, önceki sayfalarda anlattığım gibi, iki arkadaşla paylaştığım mobilette dolaşıyordum şehirde. Fakat ay sonu gelmiş, cebinde para çok az, geleneksel

öğrencilik hali... Tabana kuvvet Saint-Germain'den Neuilly'ye doğru yol almışken Champs-Élysées'de açık bir tezgâhta bilumum şekerler arasında karamelaların cazibesine dayanamadım. Üzerimde pek düzgün manto vardı, galiba eskiden annemin olan bir kürk paltoya astar olmuştu. Tezgâhtara yaklaştım ve bir adet karamela rica ettim. Fransızlar bazen çok sert olabiliyorlar. Nitekim kadın kaşlarını çattı, beni şöyle bir süzdü ve, "Neden bir tek?" dedi. Ben de, "Çünkü ancak o kadar param var," dedim. Tezgâhtar kadın hiçbir şey söylemeden döndü ve koca bir poşeti karamelalarla doldurup bana uzattı. Boynuna sarılmadım, fakat yaptığı bu iyiliği, bana verdiği morali de asla unutmadım.

Çocukluğum boyunca her yaz Türkiye'ye dönüyorduk, aile evine ve daha çok İstanbul'a. Artık üniversitedeydim, dönsem mi, Fransa'da iş bulsam mı, yoksa Türkiye'yi mi denesem, tanısam diye düşünürken, birkaç yıl öncesine döndüm ansızın: Park Otel'deyiz. Boğaz'ı hafif bir sis bürümüş. Ve o sis perdesinin içinden sokak satıcılarının buğulu sesleri yükseliyordu. O gün, "Bu ülkede yaşamam gerekiyor," diye düşündüğümü hatırladım. Paris'ten kopmak kolay olmadı. Fakat kararımın doğruluğu konusunda hiçbir zaman tereddüt etmedim.

Çocukluğundan itibaren siyasete merak sardığım için gazetecilik mesleği ve *Cumhuriyet*'te çalışmak doğal bir hedefti. Siyasal bilgiler okumuş olmak da bu hedefe uygundu. Mezun olunca Türkiye'yle ilgili kesin bir karar almam gerekiyordu. Kolay bir karar değildi; çocukluğumun sadece ilk yıllarını geçirdiğim, tek dostumun bile bulunmadığı, kafamda sadece bir hayal olarak yaşattığım Türkiye'ye dönecek, memleketimi tanımaya çalışacaktım. Düşündüm, evirdim, çevirdim ve Türkiye'de yaşamayı denemeden rahat edemeyeceğime karar verdim.

Babam benimle Paris'te bir hafta geçirmek ve beni memlekete götürmek üzere İstanbul'dan geldi. Acaba son dakika vazgeçmemden korkmuş olabilir mi? Çok güzel bir hafta geçirdik birlikte, Paris'in altını üstüne getirdik; tiyatro,

konser, hoş akşam yemekleri... Küçük arabamla gezdiriyordum onu. Tek sorun, sık sık ve sessizce, gözlerimden yaşların şelale misali dökülmesiydi. Yalvarıyordu zavallı Bülend Bey: Emine lütfen ağlama, herkes sana eziyet ettiğimi sanacak, beni rezil ediyorsun. Bir gülme, sonra yeniden yaşlar. Her şeye rağmen, kararım karardı, uçağa bindik ve İstanbul'a vassıl olduk.

Annemlerim Emirgan'da yaptırdıkları ev henüz bitmemiş olduğundan, anneannemin üst katında hâkimiyet kurduğu Yayla Apartmanı'nda bir daireye yerleşmiştik. Yeni emekli olmuş babam, annem ve ben. Ancak düşlerimdeki İstanbul güzel yüzünü göstermiyordu. Hava gri ve kasvetliydi. Aileden kimse *Cumhuriyet*'te beni işe almaya hevesli görünmüyordu. Nerede ve nasıl bir iş bulacağımı kara kara düşünürken...

Yıl: 1853. Yer: Kırım

Müttefik Kuvvetleri Komutanı İngiliz Generali Raglan, ölüm vadisine bakan tepelerden birinin üstünde, hücum planları hazırlıyordu. Yanında Fransız Kuvvetleri Komutanı Mareşal Saint Arnaud ve Türk Kuvvetleri Komutanı Ömer Paşa vardı. Hafif Süvari Albayı Komutanı Lord Cardigan ise, süvarileriyle birlikte bir tepenin arkasında Müttefik Kuvvetleri Komutanı'ndan gelecek emri bekliyordu. Raglan'ın emri kısa bir süre sonra ulaştı: "Hafif Süvari Alayı, ikinci vadiden hücumla geçecek." Alay hücumla geçmesine geçer, ne ki ikinci vadiye bekleyen Rus kuvvetleri üzerlerine ateş yağdırır. 600 atlıdan ancak 100 kadarı kurtulur.

Yıl 1967. Yer: Ankara'nın az ötesinde Saraycık köyü

Yönetmen Tony Richardson efsane olmuş bu olayı filme çekmek üzere kolları sıvamış, çekim mekânı olarak da Türkiye'ye karar kılınmış. Türk prodüktör Ali Çakus ile an-

laşmaya varılmış. Ben Türk prodüktörü Ali Çakus'un yardımcı olarak bu prodüksiyonda kendimi çalışır buldum. İlk göz ağrım sinemada çalışmaktan son derece mutluydum. Canan Gerede zaten uzun bir süredir Ali Çakus'la onun asistanı hüviyetiyle çalışıyordu. *The Charge of the Light Brigade* o güne dek Türkiye'de çekilen en büyük yabancı prodüksiyonu.

Saraycık köyünde bir yıllığına bir vadi kiralanmış, vadi-deki tarlaların sahiplerine 322 bin lira ödenmiş, bataklık olan araziye kurutmak üzere de üç kilometre uzunluğunda bir kanal açılmıştı. Köye elektrik getirilmiş, yol yapılmış, devlet ricalinden gerekli onaylar alınmış, filmde rol alacak 3.000 piyade eri, Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı Süvari erleri ve subaylar için yatakhaneler, yemekhaneler, atlar için ahırlar inşa edilmişti.

Bir yıla yakın bir süre filmin hazırlık çalışmaları hummalı bir şekilde Ali Çakus'un bürosunda devam etti. Çalışmalara katılmak üzere İstanbul'a yurtdışından çeşitli sorumlular akın etti. Üniformalar sipariş ediliyor, ünlü kostümcü Lila de Nobili İstanbul'a geliyor, sonradan *Star Wars*'taki kostümleriyle Oscar kazanacak olan John Mollo da etrafta dolaşıyordu. Bürokratik engellerin aşılması için uğraşıyordu ve zamana karşı bir yarış söz konusuydu. Sonra üç aylık çekim süresinde Ankara'daki Büyük Ankara Otel'i'ne taşındık. Kadro alabildiğine genişti: 600 süvari, 700 teknisyen, 50 yabancı ve 100 yerli oyuncu... Oyuncu kadrosu ise müthişti: Trevor Howard, John Gielgud, Vanessa Redgrave, Jill Bennett, David Hemmings. Yönetmenin ve oyuncuların çalışmasını yakından izlemek son derece ilginç ve eğiticiydi: sahneler bilmem kaç kez tekrarlansa da kimsenin en ufak bir tepki göstermemesi, yorgunluklara rağmen herkesin işine bakması, çok büyük bir prodüksiyonda yüzlerce ayrıntının günlük olarak güncellenme zorunluluğu ve daha niceleri. Bu arada elbette, her sette olduğu gibi, bu sette de birçok aşk yaşandı. Büyük Ankara Otel'i de o alanda hummalı bir faaliyetin sahnesi olmuştu.

Sorunlar yaşanmıyor değildi. Başroldeki David Hemmings sette huysuzdu. Savaş sahneleri Türkiye’de çekilen filmde görev alan ve çoğu asker olan Türk figüranlar bölgedeki köylülerle sözlü olarak atışıyorlardı. Hatta kimi tartışmalar fiziksel kavgaya kadar vardı. Fakat patlak veren en önemli sorunun sonuçları Türkiye açısından çok ciddi oldu. Maaşları ödenmediği gibi, kendilerine ödenen ücretin yabancı prodüksiyona bildirilen ücretten düşük olduğunu öğrenen Türk işçiler ayaklandılar, ışıkçılar çalışmayı durdurdular. Yabancı prodüktörün yardımcılarını araya girdiler ve bu sayede ödeme yapıldı. Fakat bu, bardağı taşıran son damla olmuştu. Bütçelerle oynamak, şişirmek, ancak bir yere kadar anlaşılabiliyordu. Fakat prodüksiyonu tehlikeye sokarak işçilerin ücretiyle oynamak olacak iş değildi. Prodüktör Neil Hartley küplere bindi. Ali Çakus’a, “Bunca sahtekârlık fazlanın fazlası. Seni bu sektörde yaşatmayacağım,” dedi. Bu olaylar nedeniyle çekim tatsız bir havada tamamlandı. Ne ki Neil Hartley’nin öfkesi Ali Çakus’un kariyerini pek etkilemedi. Tony Curtis’in başrolde olduğu *Paralı Askerler* filminin yapımcılığı başta olmak üzere, Ali Çakus’un yapımcısı olduğu başka yabancı filmler de Türkiye’de çekildi.

Çalışma temposu olağanüstü yoğundu. Bir ara o kadar yorgun düşmüştüm ki otelin asansöründe uyuyakalmışım. Sonuçta, Kırım Savaşı sırasında birçok İngiliz askerinin hırslı politikacılar yüzünden bile ölüme gönderilmesini, tarihî bir olaydan yola çıkarak anlatan *The Charge of the Light Brigade*, ABD’nin Vietnam’da savaştığı ve sivil protestoların başladığı dönemde yapılmış başarılı bir savaş karşıtı film olarak tarihte yerini aldı. Ne ki film ticari bir başarı kazanamadı.

Film bitince *Cumhuriyet*’te çalışmak için ne olursa olsun ailemin muhalefetini aşma kararını aldım. İnatçıları caydırmak kolay değildir. Kendimi, Muhasebe Müdürü Ziya Canal’ın yanında staj yaparken buldum. Bir gazetenin işleyişini, gelir giderini, yapısal sorunlarını anlamak için önemli bir merkeze konumlanmıştım.

Cumhuriyet'in merkezi, İttihat ve Terakki'nin Çağaloğlu'ndaki görkemli binasındaydı. Konforlu bir bina olduğu iddia edilemezdi. Kışın bazı günler palto ve eldivenle çalıştığım vakidir. Muhasebe Müdürlüğü binaya girişin sağında, daracık bir odadaydı. Ziya Bey beyaz saçlı, son derece kibar, çok hoş bir insandı. Birbirimizi sevmiştik.

Günlerden bir gün, anneannem Nazime Hanım, bastonuna dayanarak, sert bir edayla Ziya Bey'in odasına girdi, bir koltuğa yerleşti ve, "Ziya Bey, bunun iyi anlaşılmasını istiyorum. Bu kız burada üç aydan fazla kalmayacak," diye buyurdu. Bu beklenmedik çıkış karşısında Ziya Bey şaşırıysa da şaşkınlığını belli etmedi. Bense bu çıkışa hiç aldırmadım. Her şeyin bir çaresi bulunurdu elbette.

Bulundu da. Bir sabah, Yazışleri Müdürü Kayhan Sağlamer fırtına gibi Ziya Bey'in odasına daldı. Erol Dallı ve birkaç arkadaşla birlikte *Yeni İstanbul* adlı gazeteye geçeceklerini bildirmişlerdi. Şimdi de giderayak bazı sayfaları doldurmakta güçlük çektiğini söylüyordu.

Fırsat kaçır mı? Kendisine Malraux'nun anılarını önerdim. Kayhan Bey gazeteye son ve küçük bir kazık atma fırsatını kaçırmak istememiş olabilir ki önerimi kabul etti. Ziya Bey'in bu gelişmeyi eğlenceli bulduğu her halinden belliydi. Neticede, bütün bunlardan bihaber olan anneannem, günlerden bir gün gazetesini açıp tam sayfa Andre Malraux'nun anılarıyla birlikte imzamı gördüğünde iş işten çoktan geçmiş ve ben Mehmet Barlas'ın dış haberler servisi'ne yerleşmiştim.

Dış haberlerde çalışmak keyifliydi. Çoğu zaman işe geç kalan Mehmet Barlas, büyük bir hızla çalışırdı. Neşeli ve sıcak bir çalışma arkadaşı idi. Ergun Balcı'yı da sevmemek olanaksızdı: Çocuksu yanları engin kültürüyle birleşiyordu. Sevimli, her an hasta olduğunu sandığından boynundaki atkıyı hiç çıkarmayan otuzlu yaşlarda, çapkınlığa meraklı bir bekârdı. Gazetenin başyazarı ve patronu Nadir Nadi'nin odası İstanbul Erkek Lisesi'ne bakardı. Kolay yazı yazamayan Nadir Dayım, odasında bir aşağı bir yukarı yürür, elinde-

ki ince bastonu orkestra şefleri gibi sallar, bacağına vura vura tempo tutar, arada bir pencereden baktığında kendisine el sallayan genç kızları görünce pek keyiflenip yazısını bitirirdi. Lakin kızların aslında kendisine değil de Ergun'a el salladığını anlaması biraz canını sıkıyordu.

Evlenmemle *Cumhuriyet*'teki ilk maceram son buldu. Nadir Dayım çalışmaya kısa bir süre ara vermemi kabul etmeyince gazeteden ayrıldım ve bir gün tekrar döneceğimi düşünmemiştim doğrusu.

Pek özel bir muhtıra

Türkiye 1966'dan beri gergin ve huzursuzdu. 1971'e kadarki dönemde komünizm karşısında Soğuk Savaş politikaları olgunlaşmış, CIA ve İngiliz Gizli Servisi kontrgerilla örgütlerine eğitim veriyordu.¹ Soğuk Savaş ikliminde Türk Silahlı Kuvvetleri önemli bir rol üstlenmişti. 15-16 Haziran 1970'te 150 bin işçinin katıldığı eylemler toplumsal huzursuzluğun boyutlarını yansıtıyordu.

Serra ile sohbetimiz 1970'lerin Türkiye'sine gelince, ister istemez o dönem yaptıklarıyla yapmadıklarını gözden geçirdim. Yeni evli sayılırdım. Kendimi spora, okumaya ve Türkiye'yi tanımaya vermişim. Ülkeyi keşfetmek, başta körfezi ve Domuz Adası olmak üzere Fethiye'nin, karşılaştığım yerlerin ve insanların güzelliğinin tadını çıkartmak büyük mutluluk kaynağıydı. Arabaya atlayıp dağ bayır dolaşıyorduk. Sürdüğü arabadan çıkan her sesle irkilen biriyle

1. Bu paramiliter gizli örgütlenme Yunanistan'da B-8 ya da SheepSkin (Koyun Postu), Belçika'da SDRA-8, Hollanda'da NATO Command, Batı Almanya'da Gehlen, Stay Behind ya da Sword, Avusturya'da Schwert, Fransa'da La Rose des Vents (Rüzgâr Gülü), İspanya'da Anti-Terör Kurtarma Grubu (GAL), Portekiz'de Aginter Press (Aginter Yayıncılık), Belçika'da Glaive (Roma Kılıcı), Norveç'te Rocambole (ROC), Hollanda'da İstihbarat ve Operasyonlar, Danimarka'da Absalon, İngiltere'de ise Secret British Network, Türkiye'de ise Özel Harp Dairesi ya da Kontrgerilla adıyla bilinir. 1990 sonrasında Sovyet sisteminin çözülmesiyle birlikte, İtalya'dan başlayarak Avrupa'nın hemen tüm ülkelerinde bu örgütler açığa çıkartılarak çöktürüldü. Tabii Türkiye hariç.

dolaşmanın sonucu, Türkiye'nin ücra köşelerinde tanıştığım araba tamircileri sayısızdır. Elllerinde ne malzeme olursa olsun, sorunu çözme maharetleri şaşırtıcıydı.

Fethiye'nin gönlümde yeri özeldir. Fethiyeli Yunus Nadi'nin torunu olmam değildi bunun sebebi. Fakat o dönem körfez, birbirinden güzel koyları, berrak mı berrak suyuyla büyüleyiciydi. Domuz Adası'na davet edilmek benim her yaz ümitle beklediğim bir olaydı. Hidiv Abbas Hilmi'ye ait Dalaman Çiftliği devlete geçtiğinde, devir sırasında unutulmuş ya da önemsenmemiş Domuz Adası, Ahmet'in teyzesi Neslişah Sultan'ın eşi Prens Abdülmünim'in uzun aylar geçirdiği bir yerdi. Gittiğimizde koy koy gezer, dalardık. Neredeyse kimseciklerin olmadığı koca körfezin sahibi gibi hissederdik kendimizi. Türkiye'nin yitirdiği bunca güzellikler arasında bu güzelliği bu şekilde yaşamış olmak bir imtiyazmış doğrusu.

Gerçi Türkiye'de 12 Mart Darbesi'ni dehşetle izlemek, *Cumhuriyet*'teki kavgayı esefle gözlemlemek bu saf mutluluğu gölgeliyordu. Fakat *Cumhuriyet*'teki depremi annemle konuşmaktan kaçındım, ailenin girift ve gergin ilişkilerinden uzak durmaya özen gösterdim. Oysa ailemde olan bitenleri ve *Cumhuriyet*'te biriken husumetleri daha yakından takip etmeliydim. Ne ki o sıralarda *Cumhuriyet*'te tekrar çalışmak hiç aklımda yoktu.

1971'e girildiğinde sivil-asker-aydın ittifakının ve genç subaylar sayesinde sosyalist bir devrimin gerçekleşeceğine inancını ortaya koyan dönemin etkili dergisi *Yankı*'nın kapak sorusu durumu özetler: "Ordu Kimin Yanında?"

Türkiye tarihinin akışını değiştirecek 12 Mart Muhtırası, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde meydana gelen dördüncü; başarılı olmuş ikinci ve emir komuta zinciri içerisinde yapılmış ilk askerî darbedir. Muhtıranın altındaki imzalar: TSK Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Faruk Gürler, Deniz Kuvvetleri Komutanı Celal Eyiceoğlu ve Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur. Böylece ordunun kimin yanında olduğu anlaşılmıştır.

Bütün bu gelişmeler Serra'nın babası Semih Tuğrul'un hayatına bir görevden uzaklaştırma hadisesiyle yansır. Mümtaz Soysal'la birlikte yargılanırlar. Semih Bey, BBC ve ORTF ile teşrik-i mesai yapmış, European Broadcasting Union'da (EBU) TRT'yi temsil etmiş biriydi. 12 Mart TRT'nin kuruluş döneminde gözetilen özerkliğin de sonu oldu. Askerî rejim General Musa Öğün'ü genel müdür olarak atadı. Özerklik şöyle dursun, bir de çekidüzen verme kararları alındı peşi sıra: personelin saç sakal tıraşı, erkeklerin kravat takma zorunluluğu, kadınlara makyaj emri, kısa etek ya da pantolon giyme yasağı ve benzeri önemli kararlar...

Bir aile nasıl parçalanır

1971 Muhtırası akabinde *Cumhuriyet*'i derinden etkileyecek ve ilerde bana fatura edilecek bir deprem yaşandı. *Cumhuriyet*'te yaşanan bu deprem, sonraları benim ve ikinci aşamada ailemin *Cumhuriyet*'ten tasfiye edilmesine yol açacak sürecin başlangıcıydı. "Aile mi gazeteyi, gazete mi aileyi yok etti?" sorusunun cevabı bu olaylarda saklıdır.

12 Mart Muhtırası'nın ilk günlerinde *Cumhuriyet* darbeden medet umdu. Çok yakında gerçeğin farklı olduğu anlaşılacaktı. İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'un THKP-C (Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi) tarafından kaçırılması ve öldürülmesi üzerine hükümetin tutumu iyice sertleşmişti. Binlerce solcu aydın ve militan gözaltına alındı, üniversiteler kışlaya çevrildi. ODTÜ'nün başına bir general getirildi. Zirverbey Köşkü işkence üssü olarak kullanılmaya başlandı.

12 Mart'ın üzerinden ancak üç ay geçmişti ki, bir darbe de *Cumhuriyet*'te yaşandı. Ülkeyi sarsan kriz Nadi ailesine yansıdı. 12 Mart Muhtırası, TUSİAD'ın kurulmasını hızlandırmış, patronlar kulübünün ilk icraatlarından biri *Cumhuriyet*'e ilan ambargosu uygulamak olmuştu. Gazete on günlüğüne kapatıldı. İlhan Selçuk ile Yazışleri Müdürü Oktay Kurtböke tutuklandı. Nadir Nadi yönetimden uzaklaştırıldı. Ne ki Niyazi Nun'un gazete yönetimi tam bir fiyaskoya dö-

nüştü: Yayımlanan gazete kalitesizdi, beklenen ilan artışı olmadı gibi sol çevreler tasfiye edilenleri destekledi. Nadir Nadi ve ekibinin yazdığı *Ortam* ve *Yeni Ortam* sayesinde bilgilendirilen okurlar gazeteyi protesto ettiler. 100 binin üstündeki günlük tiraj 30-40 binlere düştü. O esnada anneannem kalçasını kırınca Nadir Nadi ve annem onun başucunda barıştılar ve Nadir Nadi tekrar *Cumhuriyet*'in başına geçti. Bu tecrübe ise, 1992'de okurlar nezdinde oynanacak oyunun provası oldu.

Haydi, tekrar *Cumhuriyet*'li hayat

Niyazi Nun'un güdümünde *Cumhuriyet*'i ele geçirme yolundaki başarısız teşebbüs, gazetenin durumunu karartmakla kalmadı, aile içi ilişkileri de sonlandırdı. Şirket yönetimi ile gazete yönetimi arasındaki sınırı belirlemekten âciz ailem, ikinci kez düşman kamplara ayrıldı, ardı ardına tatsız olaylar yaşandı.

Anneannem Yayla Apartmanı'ndaki dairesinde mahkûm olduğu yatağında 1974 yılının son günlerinde zatürree oldu. Kurtulamadı ve *Cumhuriyet* gazetesinin imtiyaz sahibi Nazime Nadi 12 Ocak 1975'te vefat etti. Öldüğünde seksen beş yaşındaydı. Hayatının son üç yılı bitmek bilmedi. Bu bağımsız, cesur ve otoriter kadın başkalarına muhtaç hale düşmüştü. Etrafındaki dünya yok olmuş, aynı evi paylaştığı oğlu Doğan'ı kaybetmiş, sevgili torunu Suzan uzak diyarlara gitmişti. Niyazi Nun darbesi sırasında yaşlılığı yüzüne vurularak gazeteden uzaklaştırılmıştı. Buna karşı koyacak hali de yoktu.

Soğuk bir ocak günü cenazesi Yayla Apartmanı'ndan alındı. Önce evladı gözüyle baktığı *Cumhuriyet*'in bahçesine getirildi. Beyazıt Camii'nin avlusundan son yolculuğuna uğurladık anneannemi. Cami avlusu çok kalabalıktı. Aile büyüklerinden uzaklaşmış, bir köşeye çekilmiş, üzerimde incecik siyah bir palto tir tir titrerken kendimi Yaşar Kemal'in yanında bulmuştum. Sevgili Yaşar Kemal, donmuş halime acıyarak yanında duran Ayla Algan'ın omuzlarındaki koca-

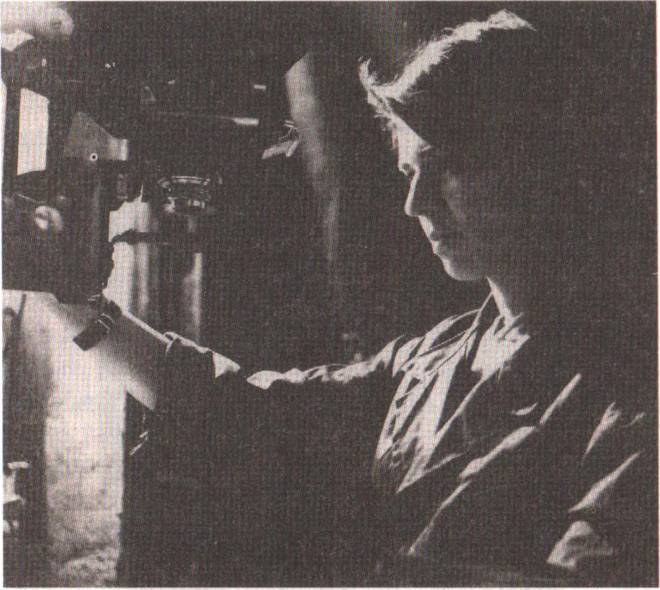
man pembe şalı aldığı gibi bana uzatmıştı. Anneannemin cenazesinde pembelere bürünecek halim yoktu. Teşekkür edip reddettim.

Son sahne Nazime Hanım'ın Yayla Apartmanı'ndaki da-iresinde oynanacaktı. Nikos Kazancakis'in *Zorba* romanında Bobolina'nın ölü evinde yaşanan talanı andıran bir sahne. Annemin bütün itiraz ve ricalarına rağmen Niyazi Nun kararından vazgeçmedi. Anlaşma söz konusu değildi, yasal hakkını kullanacaktı. Böylece anneannemin evindeki bütün eşyalar haraç mezat satıldı.

Annem o gün gelmemiş, iki kızını görevlendirip, "Siz gidin de görün," demişti. Niyazi Nun, intikamından çok keyiflendiğini saklamıyordu. Ablam ve ben anneannemizin giysilerinin de o şekilde satılmasını karşı çıktık. Lakin nafile... Niyazi Nun, yüzünde alaycı bir ifadeyle eşyaların ihtiyacı olanlara dağıtılmasını kabul etmedi, elbiseler dolaplardan saçılarak döküldü. Bu sahneyi her zamanki soğukkanlı ifadesiyle seyreten Doğan Dayımın eşi Mary Elisabeth bir ara bana dönüp, "Bu iki güzel paltoyu anneannene ben aldırardım. Hiç kullanmadı. Bari sen al," dedi. Hınç, kin ve nefretin nelere kadar olduğunu öğrenmeme ilaveten, yıllarca kullanacağım o iki palto dışında başka bir hatıra ile çıkmamıştım o evden.

Fark etmez, zira bende benim için çok daha kıymetli bir hatırası var. Yıllar sonra *Cumhuriyet* tipo baskıyı terk ettiğinde, anneannemin Ara Güler'in çektiği güzel bir fotoğrafının klişesini bulup hurdaya gitme akıbetinden kurtardım ve kütüphaneme yerleştirdim. Portre ustası Ara Güler, anneannemin ifadesinde saklı bir şeyler yakalamıştı. Çocuklarına ya da torunlarına pek göstermediği bir kırlangık ve hüznü vardı bu portrede. O portre sayesinde anneannemin güçlü kişiliğinin arkasında gizlediği bazı özelliklerini sezebildim.

Teyzem de aynı yıl vefat etti. Nilüfer Teyzemin mutlu bir hayatı olmamıştı, Doğan Nadi gibi o da kanser olmuş, onu da Londra'ya götürmüşlerdi. Hastanede gizlice içtiği ve elinden düşürdüğü sigarasının geceliğini tutuşturması sonu-

Selahattin Giz'in öğrencisi Emine Uşaklıgil

cu feci bir şekilde can verdi. Teyzemin cenazesi de Beyazıt Camii'nden kaldırılmıştı. Tam ben Emirgan'da annemlerin evine gelmiş, onlara boşanma kararımı bildirdiğim sırada teyzemin feci ölüm haberini almıştık. Bir yandan boşanma kararının zorluğu, bir yandan mutsuz bir hayatın bu kadar dehşet verici bir şekilde noktalanmış olması beni altüst etmişti. İki göz iki çeşme evin kapısından çıkarken –ki pek nadiren ağlarım– kapıda Nadir Dayımla karşılaşmıştım. Hayatında ilk kez beni hüngür hüngür ağlarken gören dayım pek şaşırmış ve anneme şöyle demiş: “Teyzesini o kadar sevdiğini bilmiyordum.” Bilmediği, sadece teyzeme değil, bitmiş evliliğime de ağıt yaktığımdı. Tuhaftı Nadi ailesinin ilişkileri. Eşi Berin'in etrafında ördüğü aşılmaz duvarlar olmasaydı, dayım yeğenlerine karşı daha ilgili olurdu belki. Belki diyorum çünkü Nadir Nadi de kolay bir kişilik değildi.

Ara Güler tarafından tatlı ifadeli bir Nazime Nadi

Sevecen, güçlü ve ünlü bir baba ile buyurgan ve fazlasıyla talepkâr bir annenin çocuğu olarak, pek de sevmediği bir mesleğe kendini mahkûm hissetmesi, ayrıldığı nişanlısının intiharı, kendisinden çok daha sosyal ve hırslı eşinin aşırı ilgisi, zor bir ülkenin zor koşulları altında önemli bir gazetenin sorumluluğu dayımın içine kapanık olmasına biraz ışık tutuyor.¹

Bütün bu arka planın sonucu şu oldu: Hiç içinde olmadığım, tasvip etmediğim ve garipsediğim bu kavganın yükünü taşımak bana düştü. *Cumhuriyet*'te yeniden işe başladığımda, selam vermemekten tutun da gerçek niyetim konu-

1. *Benim Cumhuriyet'im*, s. 310-324.

sunda derin kuşklar beslenmesine varacak kadar olumsuz bir tavırla karşılaştım. Yengem ise her fırsatta bu kavganın faturasını bana çıkarmayı hiç ihmal etmedi.

Haldun Simavi'nin kısa ömürlü *Ayrıntılı Haber* gazetesinde çalışmaya başlamıştım ki 1977'de Nadir Dayım beklenmedik bir şekilde beni gazeteye çağırdı. Halkla ilişkiler bölümü kurmak isteyen Müessese Müdürü Sadun Tanju'yla birlikte çalışmamı önerdi. Şaşırdım, hatta önerilen ücreti de beğenmeyip biraz pazarlık ettikten sonra, neden olmasın, diyerek işe başladım. Sanırım Lockheed Skandalı konusunda belgelere dayanarak yazdığım bir yazının *Günaydın*'da çıkması ve Oktay Akbal'ın başka bir gazetede çalışıyor olmamı garipsediğini söylemesi üzerine, aslında beni işe almaya pek hevesli olmayan dayım, Sadun Tanju'nun halkla ilişkiler projesine kurtarıcı gözüyle bakmış olabilir. Bir taşla iki kuş vuruyordu: Hem gazetenin üst katında konumlanmış ağır toplara rahatsızlık veremeyecektim hem de Sadun Tanju'nun talebi karşılanmış olacaktı. İşe başladığımda, gazetenin için için kaynadığından bihaber olduğum gibi, mali durumunun parlak olmadığını da bilmiyordum.

Beni işe aldıktan kısa süre sonra Sadun Tanju *Cumhuriyet*'in Ankara Bürosu İdare Müdürü Sofu Tuğrul'un kızı Saim Tuğrul'u da işe aldı. İyi de etti, sayesinde çok değerli bir dost kazandım. Sadun Tanju'nun halkla ilişkiler bölümünden ne beklediğine gelince.. Doğrusu hiçbir zaman kavrayamadık.

Halkla ilişkiler maceramız pek uzun sürmedi. Sadun Bey'in bize verdiği ilk ve son iş, gazetede çıkan ilanların kapladığı alanı ölçmek oldu. Kendimizi önümüze serilmiş gazeteleri ölçerken bulmuştuk. Bu faaliyetin, Genel Yayın Müdürü Oktay Kurtböke ile Sadun Tanju arasındaki sürtüşmenin bir parçası olduğunu kısa süre içerisinde anlayacaktık: Yazışlarının verimliliğini ölçmekti söz konusu olan.

İlk zamanlar tamamen tecrit edilmiştik. Bizimle ilişki kuran yalnız iki kişi vardı: gazete santralinin hâkimi, kapı komşumuz Kadriye Hanım ve bir de fotoğrafçı Tülay Divit-

ioğlu. Tülay'la hukukum, Selahattin Giz'in bana fotoğraf banyo etmesini öğrettiği günlere dayandığı için, gazetede bana karşı yayılan bulaşıcı antipatiden etkilenmemiştii. İlk başta beni 1971'deki Niyazi Nun darbesinin beşinci kolu olarak algılayanların bir kısmı, o meseleyle yakından uzaktan ilgim olmadığını yavaş yavaş kavramaya başladı. Fakat gazetede-lerin gözünde bir kamburum daha vardı: Bir prensle evli idim. Bir "prensesten" ne beklenebilirdi ki? Halbuki Ahmet ve ben prens ya da prenses sıfatını kullanmak şöyle dursun, başkalarının bize o şekilde hitap etmesini garipser ve engellerdik. Evlenmemiz de çok sade olmuştı. Hatta ne düğün ne davet, hiçbir şey istememiştik. Ailelerimiz rica minnet olunca babamın Emirgan'daki evinde aile fertlerinin ve yakın dostlarının katıldığı sade bir yemek verilmişti. Bir şekilde bunu duyan gazeteciler kapıya dayanınca, babam, "Yok yle bir şey, bakın bakalım içerde geline benzer biri var mı," diyerek onlardan kurtulmuştı. Neyse, bana selam vermekten bile kaçınan *Cumhuriyet*'iler birer-ikişer zlmeye başladı ve bunu sağlayan da Turhan Ilgaz oldu. Ankara Bürosu'ndan İstanbul'a gelen Turhan, Saime'nin arkadaşı idi. Odamızı ziyaret ettikçe, ister istemez diyalog kurulmuştı, dostluğumuzun temeli atılmıştı.

Saime ile kafa kafaya verip durumumuzu konuştuk. Koskoca bir yaz mevsimini halkla ilişkiler ğruna ilan ölçerek geçirecek halimiz yoktu. Ne yapacağız, diye düşünmeye koyulduk ve kararımızı verdik. Türkiye'de hava kirliliği denince herkesin aklına Ankara gelirken aslında İstanbul'un da ciddi bir hava kirliliği sorunuyla karşı karşıya olduğunu kanıtlayacaktık. Kolları sıvadık ve Türkiye'de evre sorunları hakkındaki yayımlanan ilk yazı dizisini hazırlamaya başladık. Biz yazı dizisini hazırlayaduralım, bu kadar sosyal sorunu olan bir ülkede böyle bir konuyla ğraşılması gazetedede epeyce alaya alındı. Biz gene de yılmadık, arabaya atlayıp İstanbul'u gezdik, hava kirliliğinin kimi bölgelerde Ankara'dan da yüksek olduğunu saptadık. Hacettepe ni-

versitesi'nde uzmanlarla görüşmeler yaptık. Sonuçta dizi yayımlandı, ilgi gördü ve hatta referans kaynağı bile oldu. Basında İstanbul'un çevre kirliliğiyle ilgili yayımlanan ilk yazıyı yazmış olmaktan gururlanmadık değil. Bu haber sayesinde ve can havliyle Saime iç haberlere ben dış haberlere kendimizi attık.

V. BÖLÜM

Sonunda Sahnede

1977...

1977 geldiğinde Serra Fransa'dan Türkiye'ye dönmüştü. Artık üniversite faslı kapanmıştı. Kendi kendine bir-iki iş ilânına cevap veriyor ama aslında sadece oyunculuk yapmak istiyor. İşin aslı, zihninde daha birçok "ama" vardı. Dostlar Tiyatrosu'na hayran, ama o dünyanın içine nasıl gireceği, orada tiyatrocu olmayı nasıl başaracağı konusunda hiçbir fikri yok. Kaldı ki para da kazanması lazım. Çünkü annesinin evine geri dönmek zorunda kalmış, babası ise Ankara'da yaşıyor o esnada. Serra annesine fazla yük olmak istemiyor haliyle.

Bu koşullar altında bir sekreterlik ilanına cevap verir Serra. Başvurusuna, "Gelin sizi deneyelim" cevabı verilir. Sonunda görüşme vakti gelir. Ancak müstakbel işvereni, odasından içeri aldığı sırada Serra'nın ayağındaki sabolara bakarak kalır.

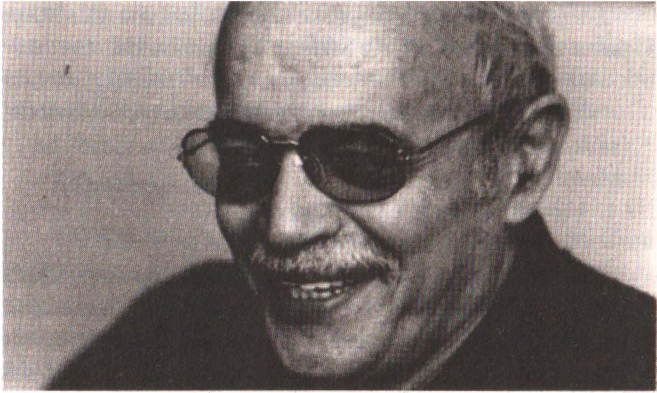
"Pabuç giymeyecek misiniz?" diye sorar patron Serra'ya. Cevap hazırdır elbette: "Bunlar benim pabucum." Durum sonradan anlaşılır. Söz konusu patronun şirketi İsveç'ten tekne motorları alıp satmaktadır. Adam İsveç'i ziyarete ettiğinde saboyu içeride giyilen bir ayakkabı olarak görür. Hatta bürosunda pabuçlarını çıkartıp terlik niyetine sabo giyiyordur. Büro denen yerse, Sirkeci'de, tavana kadar dosyalarla dolu, tozlanmasın diye bütün aletlerin naylona sarıldığı küçük bir yazıhane. Patron arada bir Fransızca gerektiğinde

Serra'ya daktiloda bir şeyler yazdırıyor ya da çeviri yaptırıyor. Serra daktiloda yazarken kâğıdı imleçle itmek yerine çevirmeye çalışır. Adam da, "Niye öyle yapıyorsun? Çok vakit kaybediyorsun," diye uyarır hayretle.

O esnada Serra, Fransa'da aldığı kiloları verebilmek için sıkı bir rejim yapmaya girişmiştir. Tabii henüz diyetisyenliğin icat edilmediği bir dönem. Diyabetik olan anneannesinin doktoruna, yani Dr. Hatemi'ye gitmeye karar verir. Ona uygun görülen acımasız totaliter rejimi de harfi harfine uygulamaya koyulur. Anlattığı kadarıyla bugün artık uygulanmayan ve aslında zararlı bir rejimdir: bir gün bir haşlama patates, iki elma bir zaman, iki elma başka bir zaman. Ertesi gün bir tane biftek ve birkaç gram yoğurt. Bir ay boyunca hiç aksatmadan rejimi uygular ve bir ayda on üç kilo verir. Hatemi bu sonuç karşısında şaşkınlığa uğrar. Muhtemelen Serra, rejimi tam uygulayan ilk hastasıdır. Heveslenmiş olmalı ki rejime devam kararı verir. Ne var ki, rejim yapmaktan ve elmadan gına getiren Serra uygulamadan vazgeçer. Hatta bu yüzden elmadan hâlâ pek hazzetmez.

İşte bu totaliter rejim döneminde muhterem patron, "Sizi yemeğe götüreyim," diye teklifte bulunur Serra'ya. "Hayır," diye cevap verir Serra, "ben elma yiyorum." Adamcağız ona elmalar soyar yazıhanede. Aynı gün akşam eve döneceği esnada patron bu defa da bir makas hediye eder Serra'ya, "Valide Hanım'a götürürsünüz bu makası," diyerek. Derken, yine aynı gün Karaköy'den geçerlerken patron yine sorar: "Eve bir şey lazım mı, alalım mı?" Bu artık son noktadır. Serra bu denli alaturka bir ortamda çalışamayacağını anlar. Eve gelince annesiyle birlikte kahkahalarla gülerler Serra'nın anlattıklarına. İşten ayrılır. Ancak patron musallat olur Serra'ya, kapısına kadar gelir. Serra saklanır, annesi kapıya çıkıp Serra'nın evde olmadığını söyler. Fakat adam şansını denemekte ısrar eder.

"Bunu Onat'a anlattım. Çok güldü. İşin komik tarafı, daktiloda niye imleçle itmiyorsun eleştirisini üniversite yıllarında çalışırken babama da yapmışlar meğer. Onat dedi

Onat Kutlar

ki, 'Seni ancak Anadol'la alabilirim, ama Asa'da çalışmak istiyorsan gel.' Babam öldükten sonra Asa'dan ayrıldım. Kısa bir süre çalıştım Asa'da.

Ama Onat'la ilişkim hiç kopmadı. Sık sık buluşur birlikte yemek yedik. Birbirimize hikâyeler anlatırdık. O kadar çok şeyi gülme vesilesi haline getiriyorduk ki. Sürekli o bir espri patlatıyor, ben bir espri yapıyorum. Onat bütün hikâyeleri roman yazıyormuş gibi bir edayla anlatırdı. Mesela Şarl Şahbaz Berger'in hikâyesini bir efsane gibi anlatmıştı. Şarl'ın annesini, babasını, neler olduğunu... Şarl nerede yaşadığı, neler yaptı?... Daha sonra Şarl ile bizi tanıştıran da yine Onat olmuştur.

Ömer Kavur'un, Onat'ın vefatından sonra söylediği, 'Onat hem gizli öğretmen hem gizli talebeydi' sözünü çok doğru bulmamın nedenlerinden biri şu: Onat insana hep eşit muamele ederdi. Hem ondan çok şey öğrenirdin hem de o senden çok şey öğrenirdi. Seni konuşturur, dinlerdi. Senden çok şey alırdı. Sana da çok şey verirdi. İyi bir anlatıcıydı. Onunla beraber olmak, konuşmak, tartışmak her zaman hem keyif verir hem de öğretirdi. O yüzden Onat'ı kaybetmek beni hakikaten etkilemiştir."

Serra, Onat'la ilgili duygularını şöyle kaleme aldı Hülya Uçansu'nun *Onat Kutlar'a Mektup Var* kitabında:

Yazmak! Bellekte kalanların ya da bellekten silinmeyen sabit imgelerin yanında ne kadar cılız kalıyor bu sözcük bir bilsen!

Hür Yümer, *Ahdım Var*, "Mesed".

"Kayıplar yılı 1994'ün son sarsıcı kaybı, dostum, Onat-çığım, aslında sana böyle hitap etmeyi hiç özlemedim... Çünkü sık sık seninle konuşuyorum kendimce. Ama seninle gülmeyi çok özledim, üstelik günümüzde gülmek giderek zorlaştı.

Seninle düşünceler âleminde yaptığım konuşmalardan birini adeta yazıya döküyorum desem de sana bu mektubu yazmak için kıvranıp duruyorum günlerdir, zorlanıyorum. Tutup da sana nasıl bir zaman yaşadığımızı, nasıl bir topluma dönüştüğümüzü anlatmak katiiyen istemiyorum. Bilmemeni tercih ediyorum... Tanık olduklarımız o kadar ağır ki, bunu sık sık Hür için de düşünüyor, iyi ki erkenden göçtü gitti, bütün bunlara tanık olmadı diye bir çeşit teselli arıyorum...

Sen benim için beraberce geçirdiğimiz tüm güzel zamanlar, yaptığımız sohbetler dışında bir tür baba yadigârıydın. Seni ilk kez askerden sıska bir delikanlı olarak döndüğünde, Sinematek'te bir film gösterisinde, yanlış hatırlamıyorsam Bomonti tarafında Elvan Sineması'nda görmüştüm. Beni ilk kez Sinematek'e, *101 Dalmaçyalı* filmini seyretmeye götürmüştü annemle babam, daha ilkokulda okuyan bir çocuktum... Sonradan tekrar buluşmamız liseli yıllarıma denk geldi. Babamın dostu olduğun gibi daha sonra benim için bir tür manevi aile olan Milani ailesinin, Profesör Renzo Milani'nin de dostu olarak var oldun hayatımda...

'Baban hariç 50 yaş üstündekileri sevmiyorum,' demiştin bir gün bana. '90'lı yıllarda Fransa büyükelçisi olan Eric Rouleau ikimizi de Palmes Académiques nişanına layık gör-

müştü, nişanı birlikte almamız gerekiyordu. Bana, 'Nişanın verilmesi bazen o kadar uzun sürüyor ki nişanı alan ölmüş oluyor,' diye bir hikâye anlatmıştın ve çok gülmüştük... Ne yazık ki bana nişan takılırken sen de yanımda olamadın..."

Nihayet dostlar

1976'da Serra Ankara'ya babasını görmeye gitmişti. *Cumhuriyet*'i açarlar ki, o da ne, Dostlar Tiyatrosu genç oyuncu arıyor, üstelik ilan vermiş. Serra derhal müracaat eder. Sinema eleştirmenliği yapmış, yoğun bir sinema tutkunu Ziya Metin de babasının arkadaşısıdır. Birçok Türk filmde oynamış yakışıklı bir adamdır Ziya Bey. Televizyonda gösterilen birçok Türk filmde Ziya Metin pat diye çıkabilir karşınıza. Serra, Ziya Metin'den yardım alır başvuru yaparken. Oyuncu adayları ilk olarak anketvari yazılı bir sınavdan geçirilirler. Sonra sıra sözlü, uygulamalı sınava gelir. Uygulamalı sınav için bir parça ve bir şiir hazırlanması gerekmektedir. Serra onları Ziya Metin'in yardımıyla hazırlar. Sonuç itibarıyla Dostlar Tiyatrosu on genci alır. Bu gençlerin içinde Mîna Urgan¹ ile Cahit Irgat'ın kızları Zeynep Irgat da vardır.

"Sonunda Dostlar'a kabul edildim. Üst üste daha başka birçok şey oldu. Ve tam Dostlar'da sahneye çıkacağım gece babam prömiyere gelemedi, tebrik etmek üzere telgraf yolladı. Babam dünya gözüyle beni ne sahnede ne de ekranda gördü."

Tuhaftır ama hem Serra hem ben babalarımızı 1977 yılında kaybettik. Serra'nın babası 1977 Mayıs'ında öldü. Serra ve babası son görüşmelerini Semih Bey'in çok endişelen-

1. Mîna Urgan (1915 - 2000) Türk-İngiliz edebiyat profesörü, yazar filolog ve çevirmen. TİP üyesi, Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin kurucularından. Yaptığı incelemeler düşünce dünyasına önemli katkıda bulundu. *Bir Dinozorun Anıları* kitabı büyük ilgi gördü. Hayatındaki en önemli insanın, namazında niyazında bir Müslüman olduğu halde, dinsiz olduğunu bildiği kızına hiç baskı yapmayan annesi Şefika olduğunu söyler. Kendi ifadesiyle "kişiliği hiç ezilmeden büyüebilmesini Şefika'ya borçludur." Eşi öldükten sonra Şefika Hanım, Falih Rıfkı Atay ile evlenir. Şefika Teyze, halam Bihin'in yakın dostuydu.

diğı 1977, 1 Mayıs'ından hemen sonra, 5 Mayıs'ta yapmışlar. Uzun uzun konuşmuşlar telefonda.

Benim babam ise 1977 Haziran'ında vefat etti. Vefatından iki yıl önce çok ağır bir enfarktüs geçirmişti. Bu krizden sonraki iki yıl boyunca gece çalan telefonlar beni dehşet ve korku içinde bırakırdı. Onu her an kaybedebileceğimi biliyordum. Ve bu gerçekten kaçtığım için kendisine yeterince şefkat gösteremedim. Son yıllarında Türkiye konusunda çok endişeliydi. Bugünleri görseydi –iyi ki görmedi– herhalde gene uzun sürmezdi tanıklığı, kalbi dayanmazdı. Ölüm haberini aldığımında *Cumhuriyet*'in önündeydim. Bana haberi orada verdiler. Bıraktığı talimat açıktı. Ölüm ilanı definden sonra yayımlanacaktı. Bu isteğin, yani sakın bir cenaze merasimi talebinin resmî nedeni kimseyi rahatsız etmek istememesiydi. Gerçek neden ise kimi insanların cenazesinde bulunmasını arzu etmiyor oluşuydu. Ne var ki bu son arzusu gerçekleşmedi. Ölmeden evvel her şeyi hazırlamış, kendi üzerinde tek bir tapu, tek bir kıymetli eşya saklamamış olan Bülend Bey, mezar konusunu örgütlemeyi ihmal etmişti. Annem de Aşiyân Mezarlığı'nı isteyince, sorun beni aştı ve *Cumhuriyet*'in yardımına başvurmak durumunda kaldım. Belediye muhabiri İhsan Onur sayesinde Aşiyân'da yer bulundu fakat babamın sükûnet içinde defnedilme vasiyetini yerine getiremedim.

Tiyatroya ilk adım

Serra ile Zeynep Irgat Dostlar Tiyatrosu'na birlikte girdiler. Çok kısa zamanda da kaynaştılar ve yakın arkadaş oldular. Serra bir süre hem yarım gün Asa Ajans'ta çalışacak hem de öğleden sonraları Dostlar Tiyatrosu'nun Kurtuluş, Eşref Efendi Sokak'taki çalışma mekânında alternatif bir eğitim alacaktı. O dönem Dostlar Tiyatrosu'nun Milano'daki Piccolo tiyatro modelini takip ettiği söylenebilir: siyasi angajmanı olan bir tiyatro. Kendi oyuncularını kendisi eğiten, her ne kadar adı okul olarak konmamışsa da eğitim ve-

ren bir tiyatro. Örneğin Afife Batur “sanat tarihi” dersi verirdi bu tiyatro ve okulda. Arif Erkin Güzelbeyoğlu müzik dersi verirdi. Ruhi Su, uygulamalı müzik dersleri verirdi. Ruhi Su Korosu da böyle doğdu. Genco Erkal ve Macit Koper ise doğaçlama dersi verirlerdi.

Çok kısa bir zaman sonra Zeynep’le Serra’ya dönüşümlü oynayacakları bir rol verilir; Yavuzer Çetinkaya’nın yazdığı ilk piyes olan *Gün Dönerken*’de bir rol paylaşacaklardır. Reichstag Yangını sırasında Georgi Dimitrov’un hikâyesi... Serra, dolayısıyla Zeynep de, orada Georgi Dimitrov’un kız kardeşini oynar. Çetinkaya olmadan önceki adıyla Meral Onuktav ise anne rolündedir. Aslında oyunda roller ağırlıklı olarak erkekler üzerine kuruludur, kadın oyunculara pek fazla iş düşmez. Başrol ve kabare havasında sunucu ise Zeliha Berksoy’dur.

Böylece Serra’nın Dostlar Tiyatrosu macerası başlamış olur. Kadro inanılmazdır: Mehmet Akan, Genco Erkal, Macit Koper, Ulvi Alacakaptan, Yavuzer Çetinkaya, Levend Yılmaz ve henüz Çetinkaya olmayan Meral Onuktav.

Kararlar bozulmak üzere alınır

“Zeynep’le çok iyi anlaşıyoruz; onun annesi benim babamla arkadaş, ikimiz de Fransızcaya hâkimiz. Çok gülüyor, çok eğleniyor, birlikte rakıları deviriyoruz. Ya o bizde kalıyor ya ben onlara Zeynep’in hâlâ oturduğu Mühürdar’daki evlerine gidiyorum.

Bizimle birlikte Dostlar’a girmiş bir sürü oğlan da var. Giren on kişinin içinde Zeynep ve benim dışımda Şaziye adında tek bir kız daha var, o kadar. Şaziye daha sonra opera yöneldi. Oğlanların içinde Salih Dünderoğlu vardı, sonra Devlet Tiyatroları’na gitti. Cahit vardı. Tayfun vardı, Almanya’ya gitti, tiyatroya orada devam etti. Van der Lubbe’yi oynuyordu, sözümona Reichstag’ı ateşe verdiği söylenen Hollandalıyı.

Zeynep’le şöyle bir prensip kararı alıyoruz: Flört açısından tiyatronun ana kadrosuna katiyen dokunmak yok. Bura-

sı kapalı bir ortam ve böyle şeyler olamaz. Fakat kararımız pek uzun ömürlü olamıyor. Daha bir hafta geçmeden bir taksiye tikişip hep birlikte Rumeli Kavağı'nda bir yere gidiyoruz. İçiyoruz, gülüyoruz falan... Biz dönüşte Levend ile flört etmeye başlıyoruz.”

Tiyatro hayatı böyle başlıyor. Sonra Serra ile Levend evleniyor. Gayrimenkul spekülasyonu nedeniyle Dostlar Tiyatrosu Şişli'deki salonundan çıkartılınca ve ekonomik koşullar da ağır basınca 12 Eylül'den hemen önce tiyatro dağılıyor.

“Gerçi Genco devam ediyor ama daha önce mevcut olan dayanışma, ortak siyasi ideal çerçevesinde değil, daha çok bir prodüksiyon tiyatrosu olarak. Ondan önce Dostlar Tiyatrosu'nda herkes aynı ve çok cüzi ücretler alıyordu. Ve herkes her şeyi yapıyordu; dekor taşımaktan sahneye çıkıp oyun oynamaya kadar. Daha idealisttiler, sosyalizm ideali içinde davranıyorlardı diyelim. Tiyatro dağılınca bu ortak ideal yok oldu.”

Levend'e göre 1977-1980 dünyası

Serra'nın yaşadıklarına başka bir açıdan bakabilmek için, onunla birlikte zor bir dönemin ceremesini çekmiş olan ilk kocası Levend'le 1970 ve 1980 arasındaki farkları konuşuyoruz.

Levend ilk önce 1960 ile 1971 darbeleri arasındaki farklara dikkat çekiyor. İlginçtir, 1960 Darbesi Türk ordusunun NATO standartlarına uyumlulaştırılmasına yol açtı, yönetim kadrosu daraltıldı, birçok subay emekli edildi.¹ Bu tasfiyeden payını alanlar arasında Levend'in babası da vardı. 12

1. Genelkurmay başkanı dahil olmak üzere 275 general ve 7.000 subay emekliye sevk edilerek, ordudaki generallerin yüzde 90'ı, albayların yüzde 75'i, yarbayların yüzde 50'si, binbaşılardan yüzde 30'u tasfiye edildi. Gürsel'in ağırlığını koymasıyla, Cevdet Sunay'ın da içinde bulunduğu 30 general emekli olmadı, Cevdet Sunay Genelkurmay başkanı oldu. Bu kapsamlı operasyonun gerekçesi ordunun gençleştirilmesi, rütbe enflasyonunun önlenmesi, kadro fazlalığının giderilmesi ve ordudaki piramidin yeniden kurulmasıydı. Bu tasfiye darbeleriyle yakın ilişkileri koruyan ABD'den hibe olarak temin edilen parayla gerçekleştirilmişti.

Mart'taki darbeciler arasında Panama'da eğitim almış gruplar bulunuyordu.¹ Türkiye ve diğer ülkelerdeki darbeleri, ekonomik darboğazlar nedeniyle yapılması gereken ve işçi sınıfını mağdur etmesi mutlak reform ihtiyacına bağlayan Levend hem 1971 hem çok daha planlı ve programlı gerçekleştirilen 1980 Darbesi'nde tutuklandı.

1971'de tutuklandığı Sabotaj davasını anlatıyor:

“Muhsin Batur ve Faruk Gürler Cuntası'nın kötü bir yönetim olduğunu ispatlamak için açılan ve asıl derdi manipülasyon yaratmak olan bir davaydı. Kültür Sarayı'nın yakılması ve *Marmara* vapurunda çıkan yangın ya da tersanedeki olaylar bir örgütün yaptığı işler değildi. Ancak bir grup insanın işkence sonucu yazdığı senaryolara dayanan *Beyaz Kitap*'ta en geniş bölüm bizim Sabotaj davasına ayrılmıştı. Kitabın amacı, tıpkı başka ülkelerdeki aşağı yukarı bütün darbelerde olduğu gibi, darbenin neden doğru ve gerekli olduğunu anlatmaktı. *Beyaz Kitap*'a göre 1971 Darbesi, bizim gibiler yüzünden mecburen yapılan bir darbeydi.”

1971 ve 1980 arasındaki görüldüğü farklarsa çarpıcı:

“1971'de bizi tutuklayan insanlar, polisler, Ziverbey Köşkü'ndekiler 1980'e göre çok daha 'insani' sayılırlardı. İnsani derken tırnak içinde söylüyorum. Oradaki insanlar insandı, çünkü insanlıklarını henüz kaybetmemişlerdi. Ama 1980'de çok daha kararlı, çok daha sert ve acımasız insanlar vardı. Kaldı ki yargılanacak, tutuklanacak insanlar da daha dirençliydim. 1971 çocukça oyunların da oynandığı, her türlü provokasyona açık, her türlü yanlışın ya da doğrunun

1. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Soğuk Savaş başlamış, Amerikan askerleri özel harp tekniklerini Kore'de komünistlere karşı uygulamıştı. Esir alınan Çinli ve Koreli askerler üzerinde yeni sorgulama ve işkence teknikleri deneniyordu. Yeni işkence yöntemleriyle yapılan bu sorgulamalara katılan Türk subayları da vardı. Bunların arasında 12 Mart Darbesi'nin simge ismi Faik Türün de yer alıyordu. Binbaşı Türün, Türk tugayının en önemli birimi olan Hareket Dairesi'nin başındaydı. Burada öğrendiği sorgulama yöntemlerini ünlü Ziverbey Köşkü işkencelerinde uygulayacaktı. Kore Savaşı'nda Amerikan askerleriyle birlikte işkenceli sorgulara katılan başka bir Türk subayı da Turgut Sunalp'ti. Sunalp de Ziverbey Köşkü işkencelerinin mimarlarındandı. 1961'den itibaren ABD, bu tür eğitimleri komünistlere karşı kullanılmak üzere The School of the Americas'ta da vermişti.

yapıldığı bir dönemdi. İkisi arasındaki en büyük fark o galiba. 1971 bu tür darbelerin ilk denemesiydi. 1980, çok daha kararlı, demokrasi ve gelişme açısından Türkiye'yi çok daha geriye götüren, çok daha dışa bağımlı bir ülke yaratmaya yönelik bir hareketti. Sonuçta Sabotaj davasında biz mahkemeyi o kadar rezil ettik ki yargıç bile yeter artık demeye başladı. Savunulacak hiçbir tutarlı tarafı yoktu ki.

1980'de darbenin hedef aldığı kesimlerin başında gelen sol, 1970'lerin başına göre çok daha parçalanmış durumdaydı. 1971'de dostluk ilişkileri önemliydi. Ayrıca hapse atılanlar arasında 1980'de olduğu kadar fark yoktu. Mesela 1980'de komünler olduğu gibi ayrıydı. Kaldı ki darbe öncesi sol zaten çok ayrıışmıştı. Bizse mizah yoluyla Sabotaj davasını oyunlaştırdık. Dalga geçtiğimiz için kendimi oynamaktan keyif aldım, sadece oyun sonrasındaki soru faslı sıkıntılıydı, hele o absürd sorular... Serra'nın bu akşam ne yapıyorsunuz sorusu hariç! Bir de oyunculuktan çıkıp sahnede gerçek kişi olmak çok rahatsız ediciydi.”

VI. BÖLÜM

Dünyaya Açılmak

Politikanın yolu Vietnam'a çıkar

Babasının ölümünden sonra Serra, Asa Ajans'tan ayrılıp yarım gün DİSK'e bağlı Maden-İş Sendikası'nın çıkarttığı *Politika* gazetesinde çalışmaya başlar. Sabahlarını *Politika*'ya ayırırken öğleden sonra da Dostlar Tiyatrosu'nun eğitimine gider. Bu arada İKD'de bir süre militanlık yaptıktan sonra Barış Derneği'ne geçer. Barış Derneği'nde olmanın mantığı *Politika*'da dış politika bölümünde olması ve AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) sürecidir. Çok sevdiği ve saydığı Ayşe Bilge Dicleli ile dış haberlerde çalışmaya başlar. Çeşitli çevirilerin yanı sıra yabancı basında okuduğu, bulduğu haberlerden birtakım derlemeler yapar.

"Ayşe Bilge benim Türkiye'deki çalışma hayatımda karşılaştığım en hoş ve en düzgün insanlardan biridir. Pek görüşmüyoruz ama hakikaten geçmiş dönemimden gördüğümde beni çok mutlu eden insanlardan. Kendisi gerçek bir eğitmendi. Genç olsun olmasın hakikaten çok saygılıydı karşıındaki insana. *Politika*'daki çalışma günlerini anlatırken hakikaten onu anmamam imkânsız. *Politika* kendi içinde başka ve sevimli bir dünyaydı. Yazışları Müdürü Aydın Engin'di. Oya Baydar da orada çalışıyordu.

Mart 1978'de evlendik Levend'le. Ben hemen hamile kaldım. Levend askere giderken, Ali İhsan Özgür¹ öldürül-

1. 1980 öncesinde Türkiye Komünist Partisi (TKP) yanlısı bir çizgi izleyen *Politika*'nın yazışları müdürlerinden Ali İhsan Özgür, Kasım 1978'de ülkücüler tarafından öldürülmüştü.

düğünde beş aylık kadar hamileydim. Şiddet çok tırmanmıştı o günlerde. Siyasi cinayetler, suikastlar, bombalamalar...”

Arada eğlenceli bir olay hatırlıyor.

“Ayşe yeni doğmuş. Yirmi bir günlükken aldım, uçağa koydum ve babasının yanına götürdüm. Levend o sırada askerliğini Karpuzkaldıran Askerî Kamp’ta yapıyordu. Karpuzkaldıran Askerî Kampı’nda bir lojmanda oturuyorlar. Fakat subayların lojmanları çok yakın birbirine ve mahremiyet diye bir şey yok, tüm konuşulanlar duyuluyor. Kavg ediyorlar, dövüşüyorlar. Birtakım tatsız olaylara tanık olmak durumunda kalıyoruz. Bir süre sonra yedek subaylar –ki üç yedek subay vardı– ataması çıkmış bir astsubayın lojmanına el koyuyor ve böylece diğer subaylarla iç içe olmaktan kurtuluyoruz.”

Bu arada mesleği orman mühendisi olan Levend askerliğini park ve bahçeler peyzaj uzmanı olarak yapıyor. Ancak çiçeklerden pek anlamıyor. Bir yerde bir sürü tohum buluyor, fakat onların ne olduğunu bilmiyor. Serra Fransızca botanik kitapları alıp okuyor. Ampilopsis gibi isimlerin yanı sıra, türlü bitkilerin adlarını öğrenerek Levend’e tohumları ayırt etme işinde yardımcı olmaya çalışıyor. Fakat aslında bütün bunlar Serra’nın kendi merakı.

Çiçekli çok güzel bir bahçe yapıyorlar. Yan tarafa Ali’yle, Arif yerleşiyor. Ali doktor, Arif mühendis... Diğer tarafa da Levend, Serra ve bebekle yerleşiyor.

Bu arada Serra meslek yelpazesini zenginleştirmeye başlıyor. 1978’de *Politika*’da çalışırken karşısına simultane tercümanlık yapmasını gerektirecek bir iş çıkar. Böylece ilk simultane çeviri deneyimini, merkezi Prag’da bulunan uluslararası bir sendika konfederasyonunun İstanbul toplantısında edinir. Tek başına kabine girip tüm gün boyunca çeviri yapması, diğer kabinlerde çalışan Rus tercümanları dehşete düşürür. Zira meslek kurallarına göre, kabinlerde iki tercüman yarım saatte bir dönüşümlü çalışmak durumundadır.

Aynı dönemde Türkiye’den Yunanistan’a giden ilk hükümet dışı delegasyonla birlikte “harika, rüya gibi” dediği bir

Atina yolculuğuna katılır Serra. DİSK temsilcilerinin yanı sıra, Serra, Orhan Taylan, Ataol Behramoğlu, Barış Pirhasan, Reha İsvan'ın kızı, Sula Bozis ve bir otobüs dolusu insanla Atina'ya gider. Atina'da bir hafta boyunca, gecede ancak iki-üç saat uykuyla hem birbiri ardına toplantı ve buluşma hem gezme ve tozma faaliyetleri yürütürler. Bu faaliyetlerin arasında eski bir İstanbullu olup da Yunan tiyatrosunun üstatları arasına katılmış bulunan Karolos Koun'un sahneye koyduğu Aristophanes'in *Barış* piyesini izlemek de vardır. Ayrıca Yannis Ritsos'u evinde ziyaret ederler. Hatta Ritsos, Serra'ya sarılır, öper. Duygulanan Serra'nın gözleri dolar.

Maria Faranduri'nin stadyum konserine de giderler bir akşam. Ayrıca kendilerini "*Eirini-Filia-Allilengi*", yani "Barış-Dostluk-Dayanışma" sloganlarıyla sınımsız karşılayan bir dizi belediyenin davetiyle eski mahallelerdeki tavernalara misafir olurlar.

Atina yolunda Serra, Barış Pirhasan'la, Ataol Behramoğlu da Reha İsvan'ın kızıyla oturur. Serra ve Barış Pirhasan her şeyle dalga geçmekte ve çok da gülmektedirler. Giderek yükselen kahkahalar üzerine, İKD yöneticilerinden Zülal Kılınç, Serra'ya dönüp, "Hepiniz ayrı ayrı evli barklı insanlarsınız böyle gülmeniz yakışık almaz. Üstelik Reha Hanım'ın kızı nişanlı..." diye çıkışarak müdahale eder. Bu hikâye aklımıza, Bülent Arınç'ın 2014 yılında kamuoyuyla paylaştığı, "Kadınsa iffetli olacak. Mahrem, namahrem bilecek. Herkesin içerisinde kahkaha atmayacak, bütün hareketlerinde cazibedar olmayacak," şeklindeki veciz sözlerini getirdi kaçınılmaz olarak. Zülal Hanım'ın ileri görüşlülüğüne(!) hayran kaldık.

Vietnam

Serra 1979 Nisan'ında doğum yapar ve anne olduktan sonra da Barış Derneği'nde çalışmaya devam eder. Barış Derneği'nin başkanı Büyükelçi Mahmut Dikerdem, genel sekreteri ise Enis Coşkun'dur. 1980 Mayıs'ında Mahmut Bey, Enis Coşkun ve Serra birlikte Budapeşte'ye giderler. Ayşe tam bir

yaşındadır o sırada. Barış Dernekleri toplantısından bir gün önce yapılan AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) toplantısına katılırlar. AGİT’le de ilgilenen Serra, bu toplantıda Türkiye’deki durum hakkında bir konuşma yapacaktır... Gerçi seyahat öncesinde “Sizi oradan Vietnam’a götürebilirler” türünden bir uyarı yapılmıştır ama pek üstünde durmazlar. Mayıs başı da olsa Budapeşte’de hava iyice soğuktur, Serra da ona göre giyinir. Bu arada kararlıdır: Budapeşte’de illa çocukluk arkadaşı, eski Macar konsolosun oğlu Peter Forgac’ı bulacaktır. Nitekim bulur ve ziyaret eder de arkadaşını.

Gelgelelim İstanbul’da gevelenen kehanet doğru çıkar ve Vietnamlılar tarafından Ho Chi Minh’in 90. yıldönümü kutlamalarına katılmak üzere davet edilirler. Ne ki Vietnam’da hava hem çok sıcak hem de nemlidir. Çaresiz, Serra toplantılar arasında koştur koştur gider kendine iki sandalet ve iki de yazlık elbise alır. Mahmut Dikerdem, Vietnam’a gitmekten vazgeçince Serra, Enis Coşkun’la Budapeşte’den Moskova’ya özel bir uçakla uçar.

Vietnam kehaneti doğru çıkınca...

“Uçağın içinde yetmiş küsur kişi; bütün delegasyonlar, Latin Amerikalılar, Şilililer... Herkes çok neşeli... Herkes uçakta avuç avuç ilaçlar alıyor. Diyorum bu da ne?.. Diyolar ki, Vietnam’da gerekli...Oysa bizde önlem diye bir şey yok. Bu arada Moskova’ya varıyoruz, aktarma yapacağız. Bir gece Enis Coşkun’la Kızılmeydan’da dolaşıyoruz. Mayıs ayı, ama hava buz gibi... Enis, ‘Yakında Türkiye’de bir darbe olacak, onun için ben gelmeyeyim. Vietnam’a sen git, ben Avrupa Konseyi’nde görüşmeler yapmak üzere Strasbourg’a gideyim,’ diyor. Ben de kalıveriyorum bir başıma Vietnam yolcusu olarak. Moskova’dan biniyor ve gidiyoruz Hanoi’ye. Muson dönemi, hava korkunç sıcak. Hanoi’deki otel Kuzey Gölü üzerinde. Güney-Kuzey birleşmesi 2 Temmuz 1976’da gerçekleşmiş, ama Vietnam hâlâ çok kapalı bir ülke.

Aslında bu Vietnam macerasını bir dizi yazı olarak yayımlayacaktım *Politika*'da. Ne ki *Politika* o sırada tekrar basılmamak üzere yasaklandı. Vietnam benim için çok ilginç bir deneyimdi, ayrıca özel bir tarafı da var. Ben dört buçuk yaşımıdayken babamın UNESCO için Saygon'a atanması söz konusuydu. Bizim eve epeyce Vietnam'la ilgili kitaplar alınmıştı bu yüzden. Sürekli kitaplara bakmıştım: Vietnam manzaraları, kızlar, şapkalar... Fakat yıl 1960. Tam o sırada savaş çok şiddetlendiği için babam bu göreve yollanmadı. Dolayısıyla kendi kendime dedim ki, ne tuhaf bir şey bu. Dört yaşında gidemedim ama demek ki benim Vietnam'a ayak basmam gerekiyormuş.

Hanoi çok gelişmiş bir şehir değildi. Büyük binalar yoktu, sömürge döneminden kalma evler duruyordu. Derken Ho Chi Minh'in toplantısı başlıyor, bir çeşit kongre. Kongre salonu dahil binalar hep tek kat. Keza kolonyal evler. Bu toplantıda ben de bir konuşma yapacağım. Konuşmadan önce tuvalete gitmek istiyorum. Bu hayatımdaki en büyük şaşkınlıklardan biridir, çünkü binanın dışında müstemilat gibi bir yer gösteriyorlar. Oraya tin tin gidiyorum. İçeri bir giriyorum ki tuvalet alaturka ve kolektif. Arkada suyun sürekli aktığı bir oluk mevcut. Yani her oturanın ardında bir delik yok. O akan su pislikleri merkezî bir yere götürüyor. Vietnamlı iki kadın çömelmişler hem konuşuyorlar hem işlerini görüyorlar. Ben içeri girip hayretler içinde kalınca hepsi güldü. Düşündüm. Ne yapacağım? Dışarıya çıkıp çalının arkasına çişimi yapacak halim yok. Madem âdet böyleymiş deyip oturdum.

Kuzey'de ne Fransızca ne başka dil bilmelerine rağmen Vietnamlı kadınlar gayet rahat iletişim kuruyorlardı. Güney'de ise Fransızca bilen çoktu. Serbest zamanlarımızda çok gezdik, biraz alışveriş yaptık. Evimde Vietnam'dan getirdiğim bir şeyler hâlâ duruyor. Sonra bizi bir kadın örgütüne götürdüler. Orada da yeşil muzla taze yerfıstığı ikram ettiler; yerfıstıklarının olgunlaşmamış muzla birlikte yiyorlardı. Kadınlar bir biçimde dertlerini, soracakları şeyleri aktar-

dılar, Fransızca konuşan tatlı rehberim sayesinde anlaşılabiliyorduk. İlişkiler çok hoştu. Çok taşra, çok kırsal: Vietnam fotoğraflarında görüntülenen mandayı arkasına almış giden minnacık kızı hakikaten gördüm.

O sırada Vietnam Kamboçya'ya girmişti, bir süreliğine de hâkimiyet kurdu. Biz de Hanoi'den Phnom Penh'e gittik. Kızıl Khmer'ler, Phnom Penh'i bırakalı bir yıl olmamıştı henüz. Phnom Penh şehri perişan bir haldeydi. Delegasyonu değişik yerlere dağıttılar. Ben bir villada kalıyordum. Zarar görmüş villa, şöyle bir elden geçmiş, aslında sadece temizlenmiş. Neyse ki suyu akan bir banyo vardı. Sıcak su yoktu ama hava zaten o kadar sıcaktı ki... Balkona çıkıp etrafa bakınca yandaki binaların yıkıldığını gördüm, kaldığımız yerde bir asker nöbet bekliyordu. Kamplardan çıkmış insanlar hâlâ sürü halinde, ne yapacaklarını bilemez şekilde dolaşıyorlardı. Yoksulluk korkunçtu. Gelirken uçakta bana yakınlık göstermiş, ilaç vermiş, Nazi kamplarından kurtulmuş Macar Yahudisi bir kadın vardı. Bütün o kadın grubu akşam hadi gelin içmeye gidelim demişlerdi. Ben de bu kadınla gitmiştim. Koluna kazınmış toplama kampı numarası hâlâ gözümün önünde."

İşkencenin derin izleri

"Phnom Penh çok etkileyiciydi. Tuol Sleng¹ adlı işkence merkezi olarak kullanılmış bir liseyi gezdik. Phnom Penh'in koskoca caddesinde orman çıkmış asfaltı delmiş, terk edilmiş ve devrik bir arabanın içinden orman fıskırması. Kızıl Khmerler zamanından kalma şehrin büyük bir bölümü kullanılmaz haldeydi. Ancak belirli yerleri oturulur hale getirebilmişlerdi. Her taraf perişandı. İnsanlar korkunç bir şok altındaydı. Bu

1. Tuol Sleng Soykırım Müzesi, Kamboçya'nın başkenti Phnom Penh'de bulunan ve 1975-1979 yılları arasında Kamboçya'da Kızıl Khmerler tarafından gerçekleştirilen soykırıma ilişkin bilgi ve belgelerin yer aldığı, işkencelerin anlatıldığı müzedir. Kızıl Khmer'ler (Kmer de denir) iktidarı döneminde bina sorgulama ofisi ve hapisane olarak kullanılmış. 1975 yılından 1979 yılına kadar yaklaşık 17.000 kişi burada hapsedilmiş, hapsedilen 17.000 kişiden yalnızca 12'si buradan sağ olarak çıkmıştır.

arada Sihanuk'un¹ yeğeniyle tanıştım. Sihanuk'un sarayında kahvaltı verdilerdi. Sabahleyin içine deniz mahsulleri katılmış kaynar halde bir çeşit çorba ikram ettiler. Ben hep yerli yedim Vietnam'da, çok da güzeldi yemekleri.

Aslında Kızıl Khmer'lerin izlerine tanıklık etmek üzere götürülmüştük. Hakikaten gördüklerimiz çok ağırdı. İnsanlar ne yapacaklarını bilemez haldeler. Kaldığım villada kurşunkalemle duvara esrarengiz bir cümle yazılmıştı: '*Ou' vont donc les éléments optiques.*'² Belli ki o villaya birtakım insanlar hapsedilmiş. Ne ki elimdeki fotoğraf makinesi iyi bir makine değildi. Bugün gibi cep telefonuyla sürekli her tarafın fotoğrafını çekemiyorsun. Oysa o duvar yazılarını çekmeyi çok isterdim. Onun için *Killing Fields* filmini seyrettiğimde çok etkilenmişimdir, çünkü Phnom Penh'de insanların ne halde olduklarını, neler anlattıklarını gayet iyi hatırlıyorum. Rithy Panh'ın İstanbul Film Festivali'nde 2014'te gösterilmiş *L'Image Manquante* filmi de Kızıl Khmer dehşetini animasyon yoluyla anlatan çok etkileyici bir filmidir.

Yaşananlar henüz çok tazeyken oraya gidip her şeyi gördüğünde çok etkileniyorsun ve o hatıra seni terk etmiyor. O villada uyuduğum gece bir çocuk ağlıyordu. Gece uyanıyorsun ve bir çocuk sürekli ağlıyor. O çocuğun ağlaması beni mahvetmişti. Bütün yaşananları düşündüğünde ister istemez derinden etkileniyorsun.

Sonra Phnom Penh'de bindiğimiz uçağa girdiğimizde uçağın içinin nasıl ısındığını kelimelerle anlatamam. Çünkü uçak tenekeden, netice itibarıyla. Ben terleyen bir insan hiç olmadım oysa oturduğum yerde, ellerim ve parmaklarımın ucundan ter damlıyordu. Belki hayatımda ilk kez o denli aşırı sıcakla karşılaşılıyordum ve şunu öğrendim: Çok mu sıcak, çok sakın olacaksın, gereksiz yere hareket etmeyeceksin. Ananas suyu servis edilince, ki hiç de soğuk değildi, ama

1. Norodom Sihanuk: 1941-1955 ve 1993-2004 yılları arasında Kamboçya kralı.

2. (Fr.) Optik unsurlar nereye gidiyor?

ortamın sıcaklığından olacak, dünyanın en soğuk içkisiymiş gibi içtim onu.

Böylece Saygon'a vardık. Saygon'la Hanoi arasında inanılmaz bir fark vardı. Bir kere insanların vücut dili farklıydı. Saygon'daki kızlar gayet fethan ve flörtözlerdi. Onca askerin oradan gelip geçmiş olmasıyla ilgiliydi muhtemelen. Hanoi'de herkes daha sakindi, daha köylüydü, daha taşralıydı ve daha sadeydi. Halbuki Saygon'un farkı hemen hissediliyordu: Vakti zamanında orada pavyonlar ve yoğun bir gece hayatı vardı. Şehrin o geçmişini, insanların halinden, tavrından, duruşundan, seninle konuşmalarından anlıyordun. Saygon hem farklı hem çok güzel bir yerdi. Saygon'da çok büyük bir hata yaptım. Kaldığımız otel eski, sömürge zamanında oranın en meşhur oteliymiş. Odama girdiğimde, açık su içtim. Ondan sonra epey gezdikten sonra Saygon'dan yine Hanoi'ye uçtuk. Bütün bu gezi iki hafta kadar sürdü. Ayşe'ye de mecburen Levend, annecanne ve babacanne baktılar...”

İçimde büyüyen özlem...

“İşin komik tarafı ben sadece Budapeşte'ye bir haftalığına gitmek üzere evden ayrılmışım. On bir aylık olana kadar hemen hemen hiç kimsenin yardımını olmaksızın bir tek ben bakmışım Ayşe'ye. Dolayısıyla Ayşe on üç ayının içindeyken birdenbire bir hafta uzaklaşmak büyük bir özgürlüktü ve çok da iyi geldi. Fakat ikinci haftadan itibaren özlemeye başladım. Hani vardır ya, anneler çocuğunun fotoğrafını gösterir... ben de herkese hep çocuktan söz ediyorum aptal aptal.

Dönüş yolu Moskova'dan geçiyordu. Moskova'ya gelince hemen dönemiyorsun, o zamanlar sık uçak yok, Aeroflot İstanbul'a sadece haftada bir uçuyor. Moskova'da Kızılmeşdan'da Rusya Otelinde kalıyoruz. Otel büyük, kat cadıları var, hani biri birinin odasına gitmesin diye. Grubun içinde bir Norveçli fizik profesörü var. O adam bana bir miktar Moskova'yı gezdirdi, çünkü üniversite zamanında Moskova'da bulunmuştu. Ancak öylesine ishalim ki... Saygon'daki

otelde musluktan içtiğim o su yüzünden... Başka türlü! Perişanım, gözüm etrafı görmüyor. Dedim ki, ilaç almam lazım, çok kötüyüm. Otelin alt katında tıp servisi var. Beni oraya götürdüler. Vietnam'dan geldiğimi söyledim. Bir ilaç verdiler, dediler ki bu ilaçtan iki gün alıyorsun, ikinci günün sonunda geçmediği takdirde geliyorsun seni hastaneye sevk ediyoruz. Herhalde o arada hastaneye sevk edecekler diye o kadar çok korktum ki derhal geçti ishalim. Moskova'yı da bu sayede görmüş oldum..."

VII. BÖLÜM

“Darbe”ler...

İstanbul'a kavuşmak ve darbe

Serra'yı havaalanından almaya Levend'le Ayşe gelirler. 15-20 gündür ortalarda olmayan annesini görünce Ayşe sevinçten çıldırır. Fakat Serra'da bir tuhafılık vardır. Başı kalkmaz yerinden, acaba hamile mi kaldım diye düşünür ilk olarak. Ne de olsa spirali olduğu halde hamile kalmak konusunda ne denli başarılı olduğunu ilk hamileliğinden bilir. Derken kan aldırır, Hepatit A¹ çıkar. Saygon'da musluktan içtiği sudan kapmıştır muhtemelen. Hepatit'e ilaç verilmez, iyi besleneceksin, özellikle süt mamulleri, muhallebi filan tüketeceksin. O gün bugündür Serra artık pek alkollü içki içemez.

Sonra, öngördükleri üzere 12 Eylül 1980 Darbesi gerçekleşti. İki yıl sonra da Barış Derneği davası açıldı. Derneğin üyeleri tutuklandı. Mahmut Bey, Orhan Taylan, Ali Taygun ve Serra ile Levend'in bir sürü eş dostu... Bir gün kapı çalındı bir de baktılar ki Melek Ulagay Taylan gelmiş. O sabah mahkemeye gittiğinde tanık olduklarını anlatıyor. Mahkemede bir askerî savcı duruşmaların başından beri hiç ağzını açmamışken, o gün aniden söz istemiş. Herkes ne soracak diye pür dikkat kesilmiş. Ve savcı Haluk Tosun'a,² "Siz ki bir

1. A en hafifi, B en yaygını, C en ağır olanıdır. Tedavisi yeni bulundu. Interferon'la tedavi ediyorlardı. Interferon'un da çok yan etkisi vardı. Pahalı bir tedavidir.

2. Fizik alanında, elektromanyetik kuramında uzman biliminsanıdır.

bilimadamısınız bu soruya cevap vermeniz lazım. Serra Yılmaz neden Ho Chi Minh'e gitti?" diye sormuş. Bu konuda bilgisiz olan Haluk Tosun şaşkın şaşkın arkaya bakmakla yetinmiş. Mahmut Dikerdem, "Bana sorun," diye araya girmeye çalışmış. Orhan Taylan da Melek'e işaret etmiş Levend'le Serra'ya haber vermesi için. Bu savcının sorguladığı başkalarına da Serra Yılmaz'ın Hanoi seferini sorduğu anlaşıyor. Darbelerin anlaşılmaz tuhaflıklarından.

Serra'nın çevresi git ifade ver, diye ısrar ededursun, o, "Ben katiyen gidip ifade vermem. Herkes işini yapsın, ben kaçak değilim, saklanmıyorum. Muhtarda kaydım yazılı, evimde oturuyorum. Benim ifademi istiyorlarsa bulsunlar, çağırırsınlar. Niye kendi ayağımla gidip ifade vereyim?" der ve gitmez. Ondan sonra bütün Barış Derneği davası süresince, bütün sanıklar arasında espri konusu olur. Çünkü bunlar hapisanede sürekli Haluk Tosun'a: "Haluk sen bilimadamısın, bilirsin. Bir soru soracağım," diye takılırlar. Haluk Tosun, "Sor bakalım," der demez de, "Serra niye Vietnam'a gitti" esprisi patlatılır.

"Sonra biz, davanın artık düşeceğinin belli olduğu günlerde, Deniz Türkali'yle allem ettik kalem ettik izin aldık ve Barış Derneği tutsaklarının ziyaretine gittik. Hiç unutmuyorum, Bayrampaşa'dalardı o zaman. Bayrampaşa'ya Deniz'le geldik. Ali Sirmen ve diğerleri içerdelerdi. Herkes sırayla geliyor bizimle konuşmaya. Diyorlar ki: 'Bana bak Serra, bir yere gideceğin zaman niçin gittiğini mutlaka bize haber ver. Sen haber vermeden gidiyorsun sonra bizi içeri atıyorlar, "Bu kadın niye gitti?" diye.' Barış Derneği davasının büyük esprilerinden biriydi bu Vietnam hikâyesi."

Barış Derneği davası sırasında bizde *Cumhuriyet*'te oldukça şaşırtıcı bir olay yaşadık. *Cumhuriyet*'in patronu Nadir Nadi çok hoşsohbet biri olan Ali Sirmen'i çok severdi, gazetenin dışında evinde de ağırlardı. Ali Sirmen Barış Derneği davasından tutuklanınca Nadir Bey büyük bir soğukkanlılıkla Genel Yayın Müdürü Hasan Cemal ve bana, "Bu durumda Ali Sirmen'e neden maaş ödüyoruz," demesin mi?

Biz şiddetle itiraz edince, çok kızdı ve, “O zaten içerde, geçimi sağlanmıyor mu?” mealinde bir imada bulundu. En azından bu havada olduğunu hissetmiştik. Neyse, Ali Sirmen maaşını almaya devam etti. Bu olaydan bihaberdir muhtemelen. Gelgelelim *Cumhuriyet*’i parçalayacak çalkantılı günler esnasında, Ali kimseyi sükûnete davet etmediği gibi, zamanla Nadir Nadi’yi aziz mertebesine yükseltenler kervanına katıldı.

Birlikteliklerin düşmanı darbeler

Artık darbe olacağı bellidir. Levend Serra’ya, “Darbe olur, hapse düşerim, sonra görüşemeyiz,” der bir gün. Evlenmeyi pek düşünmeyen Serra işte bu ihtimal üzerine evlenir Levend’le. Ne ki, çokları gibi, onlar da 12 Eylül Darbesi’nin yarattığı çiftlerin üzerindeki yıkıcı etkiden kurtulamazlar. Verdiği röportajlardan birinde Serra şunları söyler: “Aynı siyasi hareket içinde mücadele eden çiftler arasında 12 Eylül’den sonra bazı çözümler oldu. Sanki onları birleştiren ortak mücadelemiş gibi. Mücadele imkânları ellerinden alındıktan sonra kendi iç sorunlarıyla yüz yüze kaldılar.”

Bunun ötesinde ekonomik zorluklar, işkence ve tutukluluk insanlarda onarılmaz izler bırakır. 12 Eylül Darbesi’nin sol cenahı yok etme operasyonu, arkasından gelen toplumsal çözümler, yalnızlaşma... Bütün bunlar eğitilmiş, düşünen, farklı şeyler söyleme cesaretine sahip olan ve kendini solda konumlandırmış birçok insanı derinden etkiler. Bütün bunların birliktelikleri sarsması veya bitirmesi de hiç şaşırtıcı değil. Evliliği bu bağlamda çökmüş olan bir kişi olarak, darbe sürecinin kişilikler üzerinde yaptığı tahribatın cesametine bizzat tanıklık ettiğim için söyleyebiliyorum bütün bunları.

1971 Darbesi’nden sonra Levend Sabotaj davasından tutuklanıp, üç ay Ziverbey’deki köşkte işkence görmüş, ondan sonra da mahkemesi devam ettiğinden karar çıkıp beraat edinceye kadar tutuklu kalmıştı. 12 Eylül sonrasında ise

Ankara'ya götürüldü ve DAL¹ denen işkence merkezinde "misafir" edildi. 1971'deki darbeden sonra tutuklanıp uzun bir süre içeride ağır işkenceye maruz kalması, iki yıl boyunca hapishanelere taşınmış olan Levend'in annesini çok sarsmıştı. Haliyle 12 Eylül'de Levend'in içeriye girmesi annesinden saklandı. Levend'in Cem Yayınları için kitap satmak üzere Anadolu'daki kitap fuarlarında dolaştığı söylendi anneye. İkna etmek için de, "dün şuradaydı, yarın burada olacak" türünden uydurma bilgiler verildi. Münevver Hanım bu öyküye inanmış göründü fakat içinden, "Bunlar bana bütün gerçeği söylemiyorlar, araları bozuk olsa gerek, ayrılacaklar herhalde," diye geçiriyordu.

Serra'nın çalıştığı *Politika*'nın dış haberler bölümünde, Serra'ya, "Sende bir Levent mıknaatısı var," diye takılırlar. Çünkü Serra'nın hayatına, melodramlı hikâyesi hâlâ vicdanını rahatsız eden Levent isimli bir Bulgar göçmeni de dahil olmuştur.

O Levent, Bulgar göçmeni olduğundan, Rusça da bilir. İskenderun'daki siderürji fabrikasında Ruslara tercümanlık yaparken bir Rus kızla sevişir. Rus kızın yanına gider fakat Rusya'da oturma izni alamaz. Kızın bir çocuğu olur. Çocuk ve kadın Rusya'da kalırlar. Levent, Rusya'ya, kız ise Türkiye'ye gelmek için bir türlü izin alamazlar. Bir gün *Politika*'da çalışan bu çocuğun kaldığı eve hırsız girmiştir. O yüzden kendisi, Serra'ya evinde saklaması üzere elindeki levaları vermiştir. Serra bu levaları saklar, ama öyle bir yere saklar ki, 12 Eylül'den sonra çocuk levalarını istediğinde, nereye sakladığını bir türlü hatırlayamaz: "Hep içimde bir acıdır bu. Ve inan ki hâlâ, bu son taşınmamda bile kitapları karıştırırken hep bir yerden o levalar çıkacak diye baktım durdum. Ama çıkmadı. Hiçbir yerden çıkmadı... bilemiyorum, hep böyle içimde ukde olarak kalmış bir konudur."

Levend'in ikinci tutukluluk süresi bir ay sürer. TKP ile

1. 12 Eylül'ün işkence merkezlerinden birisi de Ankara Emniyeti içerisinde bulunan DAL'dı (Derin Araştırma Laboratuvarı).

ilgili bir tutuklama olma ihtimali de vardır, isim karışıklığından kaynaklanma olasılığı da. Ama bu durum sonucu değiştirmez. Levend için o tek ayın bedeli çok ağır olur, ciddi bir depresyona girer. Psikanaliz ya da psikoterapiye başvurmaz. Depresyonu kolay kolay atlatamadığı gibi hayata da küser. Halihazırdaki koşullar zaten zordur, çünkü ikisi işsiz kalmışlardır. Durum, deli gibi çalışan Serra'yı bir hayli zorlamaya başlar. Küçük bir

Ayşe dört yaşında

çocuğun sorumluluğu da söz konusu olduğundan hayatı bir şekilde sürdürmeye mecburdur.

Serra bu durumu şöyle değerlendiriyor: "Levend 1971 Darbesi'nden sonra tutuklanıp ağır işkence gördü, ondan sonra bir buçuk yıl kadar Selimiye'de hapis yattı. Dava sonunda beraat edip hapisten çıktı. Ama o zamanlar siyasi ortam oldukça farklıydı. Çıktığında bütün Dostlar Tiyatrosu ona sahip çıktı. Macit Koper onun hikâyesinden hareketle *Sabotaj Oyunu* piyesini yazdı. Sahneye konan *Sabotaj Oyunu*'nda Levend kendi rolünü oynadı. Biz de zaten o esnada tanıştık. Bu eğlenceli piyesin sonunda seyirciye şöyle denirdi: 'Bakın, çok güldünüz ama bütün bunlar gerçek ve bizim bu arkadaşımız bunları gerçekten yaşadı. İşte, kendisi karşınızda, soru sorabilirsiniz?' Ve Levend'e herkes soru sorardı. 'İşkence izi var mı?' diye soranından tutun da, 'Tazminat aldın mı,' gibi mantıksız olanlarına kadar."

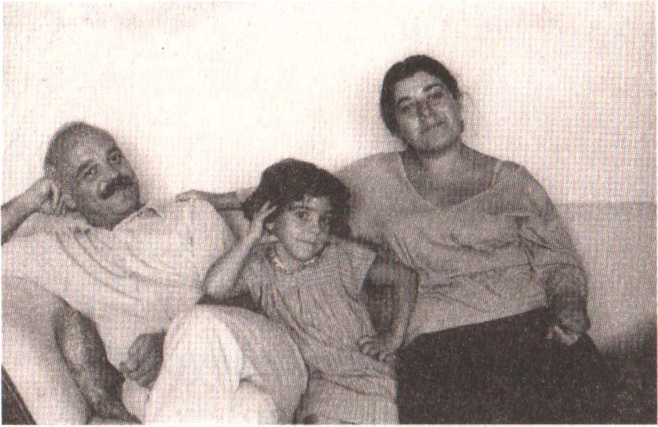
Hatta Levend'le çıkmaya karar verdiği akşam Serra, "Bu akşam boş musunuz?" diye bir soru patlatıvermişti. Siyasi

hareketin güçlü olduğu bir dönemde, siyasi görüşü olan bir grupta, grubun üyelerinin o görüşü paylaşması, birlikte bir sürü şey yapması, piyaselerde birlikte oynamak, adı konmamış bir çeşit terapiydi¹ sonuçta. Gelgelelim tehlikeli de olabilirdi bu terapi... Zira bir oyuncunun kendi yaşadıklarını sahnede tekrar tekrar oynamasının, kendisine yöneltilen sorulara cevap vermesinin, geçmişin sürekli yeniden yaşanmasının da bir maliyeti olsa gerek...

Koşulların ağırlığı

Serra deli gibi çalışır, çok çabalar, çok yorulur. Eskrimden kazandığı kupaları satar, çeviri yapar, bol miktarda Fransızca dersi verir, türlü işlerde tercümanlık yapar – örneğin sabahın 5'inde kalkıp Gebze'de tercümeye gider. Özetle oradan oraya koşuşturup her şeye yetismeye çalışır. Bir ara Karaköy Veli Alemdar Han'da, Erdal Aloverla birlikte bir çeviri bürosu kurarlar. Bazı noterlerle anlaşıp yeminli çeviri yaparlar. Büroyu açıp kapatan ve fiilen iş yapan kişi o dönemde işsiz olan Levend'dir. Ne ki girişim hüsrarla sonuçlanır. Serra çeviri işini kendi başına sürdürür. Uzun yıllar boyunca İmtaş Holding'e çeviri yapar. Bülent Akarcalı o zaman İmtaş'ın yönetim kurulu başkanıdır. Orada bir kadro imkânı varken Akarcalı kadroya hiç gerek olmadığını söyler. Serra'nın parça başı iş yapmaya devam etmesini istemektedir. Böylece kadro hayal olur ve İmtaş'la ilişki parça başı bazında devam eder. "Geriye dönüp baktığımda, o dönemde, o gaye ve o koşuşturma içinde Levend'in ne kadar depresif olduğunu yeterince algılayamadığımı görüyorum," diye anlatıyor Serra. "Levend iyi değildi; içeri girmiş, çıkmıştı ama benimle paylaşmadığı birçok şey vardı."

1. Edward Shorter, *History of Psychiatry*'de (Psikiyatri Tarihi), özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrası travma geçirmiş askerler için tiyatroyla tedavi yönteminden bahseder. Başka bir örnek Bryan Doerries'in çalışmasıdır. *The Theatre of War* (Savaş Tiyatrosu) adlı kitabında, tragedya geleneği ile travma tedavisini bir araya getirdiğini anlatır, ancak psikiyatrların gözetimi söz konusudur. Tiyatro ile tedavinin etkili ama bir o kadar tehlikeli bir metot olduğu söylenebilir.

Levend Yılmaz, Ayşe ve Serra

Depresyondaki insanların hiçbir şeyi kolay kolay paylaşamadıklarını hatırlattığımdaysa Serra kendi halini biraz daha etraflıca anlatıyor:

“İşte... paylaşmadı. Benim de hayatım kolay değildi. Bir yandan çocuk yetiştirmekteydim. Ayşe'nin çocukluk dönemine çok acırım. Çünkü biz, hani çocuğunun bebekliğinin keyfini şöyle rahat bir ortamda çıkaran bir ana baba olmadık, zira bizim hep büyük bir geçim derdimiz oldu. O dönem hep aynı mahallede oturduğumuzdan Ayşe annemle de çok vakit geçiriyordu. Genelde paylaşıyorduk aramızda. Daha sonra, üç yaşına geldiğinde Papyon'un anaokuluna verdik... Dolayısıyla Ayşe'nin küçük çocukluğunun keyfini çok fazla yaşayamadım. Daha vahimi, sinirli bir anneydim. Çünkü çok yoruluyor, çok yıpranıyordum. Çocuğuna daha çok vakit ayırabilen bir anne olmayı isterdim. Şimdi geriye dönüp baktığımda, çok gereksiz şeylere sinirlendiğimi görüyorum. 12 Eylül'ün hemen sonrası, 1980 ile 1988 çok meşakkatli, çok zorlayıcı bir dönemdi. Annemin desteği olmasaydı çok daha zor geçerdi mali açıdan. Annem sağ olsun hep destek oldu bize.”

VIII. BÖLÜM

Sıkıyönetimde Yaşamak
ve Anne Olmak...

Disiplin başka, hürriyet başka

Serra üniversiteyi bitirip doğum yaptığında yirmi beş yaşındaydı. O dönem kendini yeterince tanımadığını söylüyor. Geriye baktığında Ayşe'nin o dönemi daha rahat yaşaması gerektiğini düşünüyor. Ama bununla disiplinsizliği kasetmediğini de vurguluyor: "Disiplinden asla ve kata vazgeçmezdim. Terbiye ve disiplin konusunda taviz vermeyen bir anneydim. Ayşe'nin çocukluğunda sınırlar her zaman çok net çizildi. Bunun ne kadar değerli bir şey olduğunun Ayşe de bilincindedir."

Disiplin bir yana, Ayşe çok hürdü. Bütün erkek arkadaşları eve girer çıkar, evde kalanlar da olurdu. Birçok Türk ailesinin kabul edilemez bulacağı birçok şeyi rahatlıkla yaşadı: Sözelimi arkadaşlarıyla seyahatlere gitmek. Serra'ya göre disiplin şu anlama geliyordu: Ayşe belli bir saatte evine dönecek. Terbiyeli davranacak, sözelimi anneannesinin ricalarını yerine getirmek, ona alışverişte yardımcı olmak gibi. Sonuçta Ayşe terbiyeliydi; söz dinlemesi, kurallara uyması gerektiğini de bilirdi. Ama onun dışında serbestti. Bir sürü çocuğa göre çok daha özgür yaşadığı hemen anlaşıyordu.

Serra'ya göre mevcut eğitim krizi ana babaların eğitim ve terbiye ile disiplin ve özgürlüğü birbirine karıştırmalarından kaynaklanıyor. Bir çocuk terbiyeli ve disiplinli büyütülüp aynı zamanda özgür olabilir. Bunların çelişmediğini, özgürlüğün bir çocuğun her istediğini yapması ve ona her konuda bin kez açıklama yapılması olmadığını düşünüyor:

“Şimdi çok saçma şeyler için bile çocuklara uzun uzun açıklamalar yapılabiliyor. Artık sürekli her şey gıdım gıdım açıklanıyor, sanki zorunluluk. Oysa çocuğa bir sınır koymak gerek. Çocuğun yaşı başı, durumuna göre tabii ki bazı şeyleri açıklamak gerekiyor, ama bir sınır konmuş olmalı. Oysa bazıları var ki neredeyse sınır koyduğu için çocuğundan özür diliyor. Ayrıca bir de, ya çocuğum beni sevmezse korkusu aldı yürüdü. Halbuki hiçbir şeye sınır konmadığında, çocuk zaten sevmeyi öğrenemiyor. Dolayısıyla disiplin ve hürriyet konularında büyük bir kargaşa yaşandığına inanıyorum. Türkiye’de ve aslında her yerde çocuk artık kral. Sınırsız bırakılıyorlar. Bu da çocuk için çok güvensiz bir durum. Çocuklar kendilerini güvende hissetmedikleri gibi, sevdiklerini de anlamıyorlar. Hatta tam tersi oluyor. Çünkü kendilerine sınır koymayan ana babalarının aslında onlarla ilgilenmediğini düşünüyorlar.”

Serra, başarılı anne ya da başarılı baba diye bir şeyin mevcut olmadığını söylüyor. Ona göre anne ve babalık başarılı olmaya katien izin vermeyen roller: “Ne kadar çabalarsan çabala, ancak yeterince iyi bir anne olabiliyorsun. Hata yapmamak mümkün değil. Ama beni hâlâ mutlu kılan, kızım Ayşe ile bir diyalog kurabilmiş olmamız.”

Kızım Ayşe

“Ayşe planlanmış bir çocuk değildi. Yine de hamile olduğumu öğrendiğim anda bir an olsun çocuğu aldırmaı düşünmedim. Hatta tam tersine, bayağı büyük bir mücadele vermem gerekti doğurabilmek için. Çünkü Levend ertesi gün askere gidiyordu, o gün tahlil sonuçlarını almaya birlikte gittik. Sonuçları görünce de hiç konuşmadan birbirimize baktık, çok mutlu olduk ve çocuk sahibi olmaya karar verdik. Annemde kalmıştık o gece. Ben oradan Molla Bayırı’ndaki evimize gittim, çünkü orada Fransız misafirlerim kalıyordu.

Merdivenlerin üzerinde bir Rum eviydi. İki katlı, gri... Kapıyı açtım, tam oradakilere hamile olduğumu söyleyecek-

ken, misafirlerden biri bana demez mi ki, 'Galiba kızamıkçık oldum.' Kızamıkçık çok tehlikeli, özellikle hamileliğin ilk aylarında... Ben tabii yıkıldım. Ne yapmalı, ne etmeli?.. Yıl 1978 ve Türkiye'de birçok tahlil yapılamıyor, hele antikor tahlili. Neyse bin bir güçlkle kan alınır, Paris'teki dostum Martine sayesinde tahlil yapılır ve kızamıkçık mikrobuyla temas etmemiş olduğum saptanır. Emin olmak için ikinci bir analiz gerekti. Yine elimde kan tüpümle havaalanına koştum. Yeniden tahlil yapıldı ve çocuğu doğurabileceğime karar verildi.

Ezcümle epey bir mücadele ettim Ayşe'yi doğurabilmek için. Hep bir kız çocuğum olsun istedim. Bunun tuhaf ama çok özel bir sebebi vardı. Ayşe'yi 1979'da dünyaya getirdim. 1977'de babamı kaybetmiştim ve bir oğlum olursa illa babama benzemesi gerekir gibi bir duygu vardı içimde. Kendime diyordum ki, bu kötü bir şey, çünkü öyle olmadığı takdirde, ki öyle olacak diye bir kural yok, düş kırıklığı yaşayacağım. O zaman da bu çocuk için iyi olmayacak. İkincisi de, bu toplumda erkek çocuk yetiştirmek çok zor. Çünkü kendi değerlerine göre yetiştirdiğin takdirde, erkek çocuğu okulda ve toplum içinde çok sıkıntı yaşamak durumunda. O şekilde yetişmediği takdirde de oğlunla diyalog kurman güçleşecek ve karşılıklı sıkıntılar yaşanacak. Bu yüzden hep kızım olsun istiyordum. O sırada çok iddialı isimler modaydı özellikle sol çevrelerde; Devrim, Atılgan gibi isimler ve biz bütün bu isimlere tepki olarak kızımıza Ayşe adını verdik. Göbek adı da vermedik çünkü göbek adı hep bir karmaşaya neden olur. Ama tabii şunu hesaplayamadık, Levend'in soyadı Yılmaz, Türkiye'de en yaygın soyadlarından biri. Yani milyonlarca Yılmaz soyadlı insan var. Dolayısıyla Ayşe'nin başındaki en büyük dert göbek adı değil, aynı isimde çok fazla insan olması oldu. Yani binlerce Ayşe Yılmaz var bu ülkede. Her halükârda ben klasik isim seviyordum; Ayşe, Zeynep, Emine benim en sevdiğim üç geleneksel isimdi. Ayşe'de karar kıldık ve biz dokuz ay boyunca Ayşe'yi bekledik. Hatta babasının doğmadan Ayşe'ye yazdığı mektuplar vardır. Ve Ayşe doğdu. Şimdi düşünüyorum iyi ki de bu şekilde

olmuş. Çünkü çok fazla sık eleyip ince dokusaydık belki de çocuk yapamayabilirdik. Halbuki çocuk yapmış olmaktan ötürü mutluyum.

Ayşe'nin doğumundan sonraki ilk dört ay benim için çok zordu. Çünkü, Ayşe bayağı büyük doğdu. Dört kiloya yakındı ve çok gazı vardı. Gaz diye adlandırılan şey aslında metabolizma ve sindirim sisteminin dünyaya adaptasyon süreci ve genelde çabuk gelişen çocuklarda olan bir sorundur. Ayşe hemen hemen dört ay boyunca bütün gün boyunca ağlıyordu ve çok ıstırap çekiyordu. 'Ayyy!' diye çığlık atıp kollarını böyle çarmıha gerilmiş gibi açar, kıpkırmızı olur, hiçbir şekilde teselli bulmaz. Ben bazen yatağa uzanıyım, Ayşe'yi göğsümün üstüne koyarım, o memeyi alır ağzına, süt emeceğinden değil, sırf teselli unsuru olarak, o ağlar ben ağlarım. Neyse ki geceleri hiçbir zaman sıkıntımız olmadı. O sıralarda Karpuzkaldıran Kampı'ndaydık, çünkü Levend askerlik yapıyordu. Artık akşam saat on, on bir olduğunda helak olmuş Ayşe uyuyordu. Sabah beşe, altıya kadar da uyanmıyordu ve biz hiçbir zaman geceleri perişan olan ana babalar olmadık. Ben de gece ona hiçbir şekilde besleme yapmadım.

Mükemmel anne, mükemmel baba diye bir şey mümkün değil. Hepimiz sürüyle hata yapıyoruz ister istemez. Ben ilke edinmiştim, Ayşe'yle hep konuşurdum. Bir aylıkken de anlattım: İşte ben şimdi şunu yapacağım, onun için seni burada on dakika bırakıyorum, sonra geleceğim. Mesela Ayşe benim arkamdan hiç ağlamadı çünkü her zaman ona nereye gideceğimi, ne yapacağımı ve ne zaman döneceğimi söylüyordum. Zira hiç yalan söylememeyi ilke edinmiştim. Çünkü çocuklar yalan söylendiğinde hemen hissederek. Onun için onları üzecek bir şeyi söylemek yalan söylemekten daha iyi diye düşündüm hep. Öyle de davranmaya çalıştım.

Onun dışında aslında Ayşe'nin çok kolay büyüdüğünü düşünüyorum. Bir sıkıntı yaşamadığımı ve rahat büyüttüğümü, onun da rahat olduğunu. Yine de ülkenin koşulları nedeniyle küçük çocukluğu döneminde gergin bir anneydim. Onun çocukluğunun keyfini çıkaramadım.

Sorunsuz ve çok sosyal, herkesle çok rahat ilişki kuran bir çocuktur. Çok konuşkan ve meraklıydı. Biz de onunla çok konuşuyorduk. Çok şey anlatıyorduk. Sorularının cevabını hep alırdı. Bir yaşından itibaren Türkçeyi çok düzgün konuşmaya başladı. Anneannesiyle epey vakit geçirdiğinden iki-üç yaşındayken eski Türkçe kelimelerle konuşurdu. Mamafih falan derdi. Tahtelbahir gördük bugün, mektebe gittim gibi... Çok komikti onun böyle konuşması. Çok çabuk konuştu ve dile çok çabuk hâkim oldu. Ona o zamandan Fransızca hikâyeler okumaya başladım. Dolayısıyla o da çift dilli bir çocuk olarak yetişti ve aramızdaki iletişim sayesinde çok genç yaşta Fransızca onun da hayatına girdi.

Ayşe benim için büyük bir zenginlik oldu çünkü ana babaların çocuklarını eğittiği kadar çocuklar da ana babalarını eğitiyorlar. Ben Ayşe'den çok şey öğrendim. Mesela biz ana babalarımıza düşüncelerimizi, taleplerimizi iletemezdik. Çünkü bence böyle bir kültür yoktu. Oysa Ayşe bize birçok şeyi rahatlıkla söylüyordu. İçinde olanı kolaylıkla söyleyebilme yeteneğine, kendini ifade etmesindeki rahatlığa her zaman hayran oldum. Ayşe o anlamda çok rahat ve kendine güvenli.

Öte yandan fevridir Ayşe. Gelgelelim öfkesi saman alevi gibi; patlar ve söner. Neyse ki giderek öfkesine hâkim olmayı öğreniyor. Sonra çok sosyal, fakat anneannem gibi: Ya hep ya hiç... Mesela birini sevmediği ve hakkında olumsuz bir kanaate sahip olduğu zaman hiçbir şekilde fikrini değiştiremiyor. Oysa biraz daha esneklik gerektiğini düşünüyorum hayatta. Çok merhametli, o yanını çok seviyorum. Çok iyi yürekli. İçinde yaşadığımız çağda merhametli ve iyi yürekli olmak değil bir erdem, enayilik olarak görülse de biz çocuğumuzu bu tür değerlerle büyüttük. Benim için bunlar hem kendi çocuğumda hem başka insanlarda önemli değerler. Onun için böyle bir çocuk yetiştirebildiğim için çok memnunum.

Sevdiklerime sürpriz yapmayı severim. Ayşe'ye de çeşitli sürprizler yaptım. Fakat bana beni en şaşırtan sürprizi Ayşe yapmıştır. Paris'te bir arkadaşımızın evinde bana bir

doğum günü partisi düzenledi ve hakikaten son âna kadar anlamadım. Malum anne kız ilişkisi... Anne kızlar çok didişirler ve çok sevişirler. Bizimki de öyle bir ilişki. Ben tabii kolay bir anne değilim. Neticede 'ünlü' ana baba çocuklar için bir yük. Ama Ayşe'nin yine de kendini iyi savunduğunu düşünüyorum bu duruma karşı.

Ayşe sonra Fransa'da üniversite okumaya gitti. Değişik seçimler yaptı. Birçok şeye el attı, tiyatro yaptı. Tiyatroda başrol de oynadı ve çok başarılıydı. Ciddi bir *prezansı* vardı sahnede, Allah vergisi dedikleri türden bir şey. Ama devam etmeyi düşünmedi. Çünkü o tiyatro içinde yaşadığı ilişkileri hiç sevmeydi. 'Ben böyle bir ortamda yaşamak istemiyorum, böyle ilişkiler istemiyorum,' diye vazgeçti. Çok yaratıcı... Aşçılık okudu bir sene, keyif için, aşçılık yapmaya niyetli olmadığı halde. Çok güzel yemek yapar. O anlamda tam anlamıyla boynuz kulağı geçti. Çok yaratıcı, çok başarılı, çok güzel yemekler pişiriyor. On yıl Fransa'da başeğitim danışmanı, yani rehber hoca ile müdür muavini arası bir görev üstlendi. Yoruldu. Bir yıl aşçılık okudu ve şimdi de Avustralya'da... Kocasıyla Avustralya'da yaşamaya gitti. Bütün kız çocukları gibi babasına çok düşkün. Bu da çok doğal... Biz ayrıldığımız zaman Levend'le kalmayı seçti. Aslında bir miktar ebeveyni koruma güdüsü ağır bastı. Babasının üzüldüğünü hissedip yanında olmayı seçti. Sekiz buçuk-dokuz yaşındaydı. Neticede alabildiğine serbestçe, ya bana ya büyükanne ve babasına istediği gibi gidip gelirdi. Dört ev arasında büyüdü. Ayşe, babasıyla ilişkim için, 'Evliliklerini başaramasalar da aynılıklarını çok iyi başardılar,' der. Ben ilk kısmına katılmıyorum. Nihayetinde Levend'le on yıl evli kaldık.

Başta Hür'ü çok zor kabullendi ama sonra onu çok sevdi, çok anlaştılar. Onunla kendi ilişkisini kurdu. Biz Hür'ü kaybettikten sonra yeniden benimle oturmaya geldi bu evde. Liseyi bitirene kadar benimle üç yıl oturdu. İşte o yüzden Hür'ün ölümü aslında Ayşe'nin ergenlik krizinin biraz ertelenmesine neden oldu ister istemez. Biraz gecikmiş bir biçimde yaşadığını düşünüyorum, daha doğrusu sorunları bize

geç iletebildiğini. Babası onun için çok önemli. Bu da iyi bir şey çünkü kızlar için babayla olan ilişki tabii ki çok belirleyici hayatta.”

Serra'nın kızı olmak

Serra, Ayşe'yi anlattıysa, Ayşe'nin de Serra'yı anlatması farzdır. Malum, anne kız ilişkileri türlü türlü ama genelinde çetrefillidir. “Çocuklar boyama kitabı değildir, onları en sevdiğin renge boyayamazsın,” der Khaled Hosseini, *Uçurtma Avcısı* adlı romanında. Her annenin –ve elbette her babanın– kolaylıkla ihmal edebileceği bir uyarı.

Ayşe okul yıllarındayken annesinin yaşamasını istediği şeyleri yaşadığını anlatıyor. Ama Serra onu asla zorlamamış. Büyük bir ihtimalle, annesinin doğrularını içselleştirdiği için kendiliğinden yapmış ve yaşamış. Serra'nın okumak istediği Strasbourg'da okumak bunlardan biri. Bir aşamadan sonra da kendi hayatını kurma yoluna girdiğini anlatıyor. Bu anne kız çekişmesi genellemesi bir yana, karakteri ve kariyeri itibarıyla özel bir kişi olan Serra'nın kızı olmak hiç de sıradan bir tecrübe olmasa gerek.

Ayşe ile Skype aracılığıyla sohbet ediyoruz, zira eşiyle birlikte birkaç yıllığına Strasbourg'dan Sydney'e göç etmişler. İkisi de oradaki Fransız lisesinde öğretmen ve bu yepyeni diyarı keşfetmekten memnunnlar. Serra'nın anlattıklarından ve Ayşe'yle sohbetimizden anlaşılıyor ki uzunca süren bir çekişme ve inatlaşmadan sonra, bugün ilişkileri yeni bir sürece girmiş.

Konuşmaya doğrudan, “Ünlü bir kişiliğin kızı olmak nasıl bir şeydi?” diye sorarak giriyorum. Ayşe hemen şunun altını çiziyor: “Ben çocukken annem ünlü değildi ki, sonradan ünlü oldu. Şöhreti, yirmi yıl tiyatro yaptıktan sonra, *Şehnaz-Tango* dizisi ve Ferzan Özpetek'in filmlerinden, sonradan geldi. On sekiz yaşında şöhret olmuş biri değil sonuçta. Kırklı yaşlarında şöhret olmuş bir anne. Dolayısıyla çocukken ünlü birinin kızı değildim.”

Cevaplarından anlaşılıyor ki, Ayşe düşünce taşına annesini anlamaya, bu şen şakrak, biraz da benmerkezci kişiliğin altında neler saklandığını çözmeye karar vermiş. Serra da kızını anlamak için çok gayret sarf etmiş, bu sayede de zamanla iki taraf daha dengeli bir ilişki kurabilmiş. Serra'nın bir-iki ay önce gerçekleşen Sidney ziyaretinin pürüzsüz ve keyifli bir şekilde yaşanması da bu dengenin kalıcılığının işareti.

Yakını da olsanız, iyi ve kötü paylaştığınız birçok anı da olsa, bir kişiliğin nasıl geliştiğini çözmek kolay değil. Her kişi(-lik) kendi içinde sırlar barındırır. Hele bir oyuncunun durumunda, zaman zaman kendi kimliği ile oyuncu kimliği birbirine karışabilir ve bu da yakınlarının hislerinde karmaşa yaratabilir. Serra ile yaptığımız uzun sohbetlerde kendinden emin, eğlenceli, bardağın dolu tarafını gören, hayata ironik bakışını dostlarıyla paylaşabilmeyi seven, dost çemberi sürekli genişleyen, güler yüzlü bir kişilik canlanıyor. Oysa Ayşe'yi dinledikçe, bugünlerden önceki Serra, onun geçirdiği evreler, ezcümle portresini oluşturan çizgilerin hatları daha bir belirginleşiyor.

Ayşe'yle sohbete başlarken, Serra'nın bana kendisi hakkında anlattıklarını aktarıyorum: Onu nasıl büyüttüğünü, disipline verdiği değeri, kızının bir yetişkin olduğunda o disiplinin kıymetini anladığını ve bütün bunlardan ayrı olarak kızının mezzetlerini...

Ayşe, Serra'nın çarpıcı dönüşümü konusunda çok kesin konuşuyor: "Benim çocukluğumdaki Serra ile bugünkü Serra katiyen aynı insan değil. Bir-bir buçuk yıl önce, İstanbul'dayken, Orhan Taylan'ın bir sergi açılışına gittim. Orhan, ben çocukken annemin bir portresini yapmıştı ve o portre hâlâ annemdedir. Çok güzel bir portredir... '70'lerin sonu ile '80'lerin başındaki Serra'yı yansıtan bir portre. İlginçtir, portre karşısında şaşkınlık geçiren galeri sahibi, 'Aaa, bu Serra Yılmaz mı? Hiç benzetemedim, gayet ciddi bir surat, hatta surat asıyor,' dedi. O sırada galeride bulunan Orhan Taylan'ın yardımcısı Fersa'nın galeri sahibine verdiği

cevap, durumu özetler: 'Ama '80'lerdeki Serra ile bugünkü Serra hiçbir değil ki.' O zaman hakikaten öyleydi; gayet ciddi, gayet katı, espri yapmayan, asık suratlı bir kadındı."

Ayşe de bu konuda ısrarlı. Ve Serra'nın geçirdiği sıkıntılı dönemin etkisine dikkat çekiyor: İki darbe arasında yaşanan kâbuslar, belirsiz gelecek, solculuk nedeniyle hapsedilen bir koca, şiddetli geçim sıkıntısı, küçük bir çocuğun sorumluluğu... Tüm bunlar güle oynaya sırtlanacak yükler değildi. Hayat akmaya devam etti, Serra kanser oldu. Sonra Hür'e âşık oldu... Levend'le ayrıldılar. Ayşe bu ayrılığı şöyle tanımlıyor: "Evliliklerini başaramadılar ama boşanmalarını çok başarılı yürüttüler. Ben bir gün olsun annemin ağzından babam hakkında kötü bir laf, babamın ağzından annem hakkında kötü bir eleştiri, benim önümde kavgı, sesini yükseltme... bunları hiç yaşamadım. Hatta boşanmalarını mizaha bile vuramadım diye anlatıyordum arkadaşlarıma. Çünkü hep bir ağız oldular boşandıktan sonra da. Benimle ilgili bütün kararlar birlikte verildi. O konuda hep çok özenliydim, çok medeni oldular, bu yüzden ikisini de çok takdir ediyorum. Çünkü hiç kolay bir şey değil ayrıldıktan sonra dostluğu devam ettirmek. Hiç çekişmediler, hiç arada kalmadım, o konuda şükran borçluyum ikisine de."

Görünen o ki Serra'nın hayata bakışını başlıca iki olay değiştirmiş. İlki atlattığı kanser. Kanser tecrübesi yaşayan birçok kişi gibi, üzölmeye değen ve değmeyen şeyleri gözden geçirir. Hayata bakışını yeniler. Ama Serra'yı etkileyen asıl büyük olayın Hür'ün intiharı olduğunu görmemek mümkün değil. Ayşe, Serra'nın bu intihârın yarattığı yıkımdan çıkışını şöyle yorumluyor:

"Hem sevdiğin adam gidiyor ve o adamı sen kurtaramadığın için suçluluk duyuyorsun hem de etrafında bir sürü insan fikir yürütüyor ve sen bunların ortasında kalıyorsun. Hür'ün intiharı bir dönüm noktası oldu annemin hayatında. İki seçeneğı vardı: Ya bunu çok ciddiye alacak ve Hür'ün peşinden gidecek ya da hayatı tiye alacaktı. Bir şekilde o ciddiyetinden kurtulacaktı... Olan bitene hep hâkim olmak,

her tepkisini, hissini kontrol altında tutmak gibi bir derdi vardı annemin ben çocukken. Mesela bir şey olup üzülüp ağladığı zaman, ona sarılmama izin vermez, yalnız kalmak isterdi. Zayıflıklarını göstermemek, hislerini hep kontrol altında tutmak, asla kendi hissettiğini paylaşmamak esastı onun için. Bugünse artık hiç öyle değil, iyi ki de değil. Zira insanın öfkesini de üzüntülerini de paylaşılabilmesi gerek.”

12 Eylül kurbanı daktilo

Levend’e gelince... 1 Eylül 1980 itibarıyla BANK-SEN’de çalışmaya başlamıştı. BANK-SEN’in başında o zaman Karabey Kalkan vardı. Levend, kültür dairesi sorumlusu olarak MADEN-İŞ ve BANK-SEN adına kurulacak kültür merkezi projesini yönetecekti. Dolayısıyla 1 Eylül itibarıyla Levend maaşın yanı sıra yakacak ve benzeri yardımlar almaya başladı. 12 Eylül’den birkaç gün önce de Barış Derneği’nin genel kurulu yapılacaktı. O dönem Serra’nın gözbebeği gibi baktığı gıcır gıcır Olivetti marka bir daktilosu vardı. Genel kurul yapılacak, yazılacak bir şeyler çıkar, düşüncesiyle daktiloyu yanına almıştı evden çıkarken. Fakat genel kurul ertelenince, gün boyu yanında taşımak istemediği için daktilosunu bırakmak üzere Şişli’de Bulgar Kilisesi’nin arkasındaki BANK-SEN binasında Levend’in bürosuna gitti. Gidiş o gidiş... böylece daktilosundan da oldu...

Cihangir’den kopmayan Serra, Levend’le birlikte Özoğlu Sokağı’nda oturuyordu o günlerde. BANK-SEN’de çalışan bir komşusu sabahleyin sendikaya gideceği zaman kapılarını çalar, Levend de aşağıya inerdi. O sabah komşu, sokağa çıktığında bekçiye rastladı – o zamanlar mahallelerde kahverengi üniformalı, geceleri düdük çalarak sokaklarda dolaşan bekçiler vardı. Bekçi, “Kızım işe falan gidemezsin darbe oldu, sokağa çıkma yasağı var,” diye uyardı komşuyu. Kızcağız Özoğlu Sokağı kimseciklerin yürümediği bir çıkmaz sokak olduğundan Serraların evine kadar gelip Levend’e darbe haberini verdi. Serra’nın ilk tepkisi denize bakmak

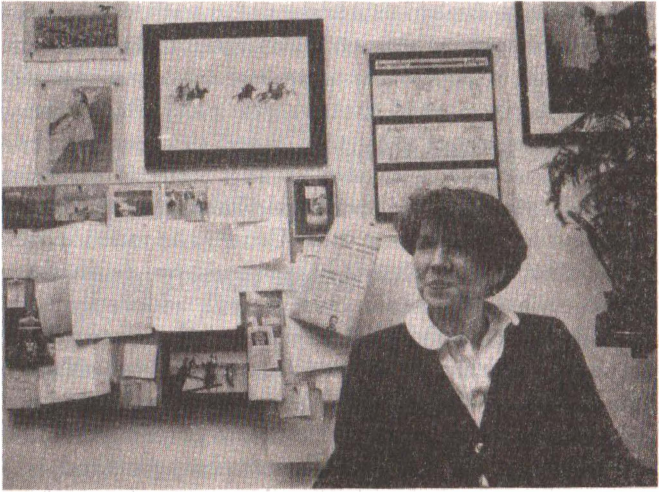
oldu. O saatte denizin üstündeki olağan trafikten eser yoktu. Ne bir vapur ne bir motor. Gerçekten darbe olduğunu anlamışlardı.

Bu arada, *Cumhuriyet*'te...

Nadir Nadi'nin yönetimindeki *Cumhuriyet*'te köşe yazarlarının özel bir konumu vardı. Genel yayın müdürü dahil yazıişlerine "çalışan" gözüyle bakar, kendilerini de doğrudan patron ve başyazar Nadir Nadi'ye bağlı addederlerdi. Bu grubun –hatta gazetenin de– tartışılmaz "reis"i İlhan Selçuk'tu. Genel Yayın Müdürü Oktay Kurtböke ise Nadir Nadi'ye çok bağlıydı. Dayım da onu oğlu gibi severdi, zira Niyazi Nun tecrübesinden sonra aile fertlerine güvenmiyordu. Bu nedenle benim de gazetede çalışmama karşıydı. Kendi iktidarını ve hatta Nadir Nadi'nin iktidarını zamanla yıpratacağımdan kuşkulanıyordu.

Bu arada boşanmıştım. Yeni bir beraberliğe doğru adım atıyordum. Ancak ailem bir prensten sonra bir Marksistle yaşamayı seçmemi yadırgıyordu. Gazetede kilerse özel hayatımı takip altına almışlardı. Gazetenin genel durumuyla ilgilenmeye başlamıştım. Yönetim kurulu üyesi olan annemin elindeki bilançolara baktıkça, gazetenin mali durumunun ne kadar kötü olduğunu anlıyordum. Kaldı ki bilançoları incelemeye gerek yoktu, etrafa şöyle bir bakmak yeterliydi. Dedemin kurduğu gazetenin batmasını kabullenemiyordum. *Cumhuriyet* bir fikir gazetesiydi, etkiliydi, demokratikleşme sürecinde üstlenebileceği bir sorumluluk vardı. Bu sorumluluğun kısmen bana da ait olduğunu düşünüyordum.

1970'lerin ortalarından başlayarak Silahlı Kuvvetler'in yönetime el koyduğu 12 Eylül 1980 gününe kadar Türkiye giderek tırmanan şiddete sahne oldu. Bu süre içinde binlerce kişi yaşamını yitirdi. *Cumhuriyet* dahil olmak üzere sol görüşlü gazete ve dergileri satan, alan ve okuyanlar darp ediliyor ya da hakarete uğruyorlardı. Bana gelince Asaf'ın [Savaş Akat] annesi ile babasının Levent'teki evinin bahçe katında-

Cumhuriyet'teki bürom

ki küçük daireye taşınmıştım. Evlenmeyi pek düşünmüyordum ama sonunda havlu attım. Aniden karar verdik, şaşkın şahitlerimiz Murtaza Çelikel ve Tuncay Çavdar'ı yoldan alıp Beşiktaş'ta imzayı attık. Gelgelelim Türkiye'yi altüst edecek 12 Eylül, bu evliliği de epey sarsacaktı.

1978'de, büyük gazetelerin hepsi ofsete geçmişken hâlâ kurşunla dizilip tipoda ile basılan tek gazeteydi *Cumhuriyet*. Üstüne sorunların biriktikçe biriktiği bir dönemdi ve ben, içten içe yok olmaya mahkûm olduğumu görüyordum. Üretim güçlüklerinin yanı sıra, diğer gazetelere ilan filmleri giderken, reklamverenlerin zaten soğuk baktığı *Cumhuriyet*'e özel klişe yaptırmak reklam şirketleri için ayrıca bir külfetti. Bu durum karşısında düşüncelerimi olabilecek en özlü biçimde kısa bir metin haline getirdim. Nadir Dayımın huzuruna çıkıp kendisine bir sayfalık metni uzattım. Okudu. Bana baktı ve, "Yani müessese müdürlüğüne mi talipsin?" dedi. Aslında idareyi üstlenmeye hevesli olmadığımı fakat önlem alınmaması halinde, gazetenin batmaya mahkûm ol-

duğunu, çevresinde de bu işi benden daha iyi yapacak birinin bulunmadığını söyledim.

Asıl görev

Birkaç gün sonra, yönetim kurulu toplantısına giren dayım, her zamanki alaycı üslubuyla beni –denemek üzere– müessese müdürlüğüne önerdi. Vekaleten de olsa müessese müdürü olarak atandı, *Cumhuriyet* şöyle dursun o dönemdeki basında ilk defa bir kadın bu “rütbe”yle görev alacaktı. Beni odasına çağırdığında artık müessese müdürü olduğumu, asli görevimin de tuvaletleri temiz tutmak olduğunu söylemesi, Nadir Nadi’nin idari konulara ve yeğenine verdiği önemin kanıtlarıydı. Bu kararı zorla aldığını ima etmekle kalmıyor, içten içe aşağılamak istiyor ve gelecekte yaşayacağım türlü güçlükleri de işaret ediyordu. Gerçekten de köhne binanın tuvaletleri tam bir rezaletti. Hele mürettiphaneye ait tuvaletler on dokuzuncu yüzyıl fabrikalarında bile zor bulunacak türdendi. Altta kalacak değildim. Cevaben ilk işimin gerçekten de çağdışı tuvaletleri temiz ve işçi sağlığı mevzuatına uygun hale getirmek olacağını söyleyip işimin başına geçtim.

Yapılacak iş çoktu. TÜSİAD’ın adı yok kendisi vardı. Berdevam etmekte olan ilan ambargosunun kalkması içinse iş dünyası mensuplarına *Cumhuriyet*’in “ürkülecek kızıkları” barındırmadığını anlatmak gerekiyordu. Yok zarar, yok teknoloji açmazı derken sorunlar dağ gibiydi.

Derken 1979’un Aralık ayında terör bu kez *Cumhuriyet*’e yöneldi. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyoloji Bölümü başkanı, *Cumhuriyet* yazarlarından ve yönetim kurulu üyesi Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil, silahlı dört kişi tarafından öldürülmüştü. Tütengil cinayetiyle ilgili soruşturma ve yargılamalar sonuçsuz kaldı. Yargılama dosyası bile kayboldu. Bense soğukkanlılığımı koruyordum. Levent’te Asaf’la yaşadığımız ufak evin her tarafı pencereydi. Güvenlik sağlamaya çalışmak bile abesle iştigal olurdu. İstanbul Üniversitesi’nin

parlak ve solcu öğretim üyesi ile *Cumhuriyet*'in yeni müessese müdürünün aldıkları tek önlem, evden çıkarken sağa ve sola bakmaktan ibaretti.

Darbelerin, muhtıraların ve darbe teşebbüslerinin ülkesi Türkiye'de artık geri sayım başlamıştı. Türkiye, cumhurbaşkanını seçemiyordu. Meclis'te nafiye turlar birbirini izledi durdu. Kahramanmaraş, Malatya ve Sivas'ta sahnelenen senaryo Çorum'da da uygulanarak Alevilere saldırıldı. Eski başbakanlardan Nihat Erim, Dragos'ta öldürüldü. Bu cinayet 12 Eylül'e giden zincirin son halkalarından biri oldu. Haberi duyan DİSK lideri Kemal Türkler, "Bakalım karşılığında kimi alacaklar?" dedi ve üç gün sonra vurularak öldürüldüğünde ölü sayısı 1.900'e yükselmişti. Askerin müdahale etmesinden başka çare kalmadığı kanısı yaygındı.

11 Eylül gecesi ev telefonum çaldı. Darbe haberi üzerine yatağımdan fırladım. Gazeteye gitmek üzere hızla üstüme bir şeyler alırken bu koşullar altında gazetenin çok zorlanacağını düşünüyordum. Türkiye'nin etkisinden yıllarca kurtulamayacağı bir ara rejim başlamıştı. Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı. Türkiye tarihi bundan böyle 1980 öncesi ve 1980 sonrası diye anılır olacaktı. Darbe karanlık ve kanlı bir dönemin başlangıcıydı.

Darbeciler solun üzerinden silindir gibi geçti. Belli başlı bütün örgütler çöktüldü, siyasiler ve başta gazeteciler olmak üzere insanlar izlendi, fişlendi.

Mart 1981 tarihi geldiğinde Hasan Cemal genel yayın yönetmeni olarak atandı. Hasan Cemal, Okay Gönensin ve Emine Uşaklıgil üçlüsüyle *Cumhuriyet*'te yenilikten yana üç genç işbaşına gelmiş oldu. Okay otuz, Hasan ve ben otuz altı yaşındaydık.

1981'de yatırım kararının alınmasıyla, hummalı bir çalışma başladı. Gazetenin yüzünü yenileme çalışmaları devam ederken bina yenilendi, teknik kadroya eğitim verildi. Ancak hazırlıklar devam ededursun, 24 Ocak 1983 günü gazete süresiz kapatıldı. Durum vahimdi. O gün, teşvik kredisi alınan baskı makinesinin akreditifi açılmıştı. *Cumhuriyet*

Arthur Miller'la

için büyük bir rakamdı, tamı tamına 519.500 dolar. Kapatmanın faturası: Günde 2 milyon lira olacaktı. Buna nasıl dayanacaktık?

Gazetenin 300'e yakın çalışanı vardı. Ücretleri ne süreyle ve nasıl ödeyecektik? Sorumluluk altında ezildim, kahroldum. Nadir Nadi metin ve sakindi: "*Cumhuriyet* neyse o kalacaktır" mesajını verdi. Yapılan yatırım konusunda herhangi bir yorumda bulunmadı. *Cumhuriyet*'in kapalı kaldığı yirmi beş gün boyunca, üniversitedeki kıyım olanca hızıyla devam etti. Emirle kapatılan gazete emirle açıldı, toparlanma ve hamle yapma sürecine girdi.

29 Ağustos 1983 tarihinde *Cumhuriyet* nihayet kendi tesislerinde ofset olarak basılmaya başlandı. Chicago'ya kadar gidip bizzat pazarlığını yaptığım sekiz üniteli Goss Community, emektar Frankenthal'a göre bir cüceydi. Mütevazı bir

yatırımdı fakat *Cumhuriyet*'in önünü açabilecek nitelikteydi. Teknolojik ayak bağından kurtulmuştuk. Başta renkli ilanlar olmak üzere diğer gazetelerin aldığı ilanları biz de sorunsuz basabilecektik artık. Tirajı yükseltecek ekler verebilecektik. Bunun dedemin kurduğu gazeteye yaptığım en önemli hizmet olduğunu düşünüyordum.

IX. BÖLÜM

“Cumburlop” Sinema!

Sinemaya ilk adımlar

Aynı tarihlerde, ilkokulda sahneye koyup oynadığı müsamerelerden beri hep oyuncu olmak istemiş olan Serra, Dostlar Tiyatrosu'nun dağılması üzerine tiyatroya devam edeceği başka bir olanak aramaya başlar. O esnada Refik Erduran ve Rutkay Aziz, İstanbul Sanat Tiyatrosu'na karar vermişlerdi. *Küçük Adam Ne Oldu Sana?* (Hans Fallada'nın aynı adlı romanından uyarlanmıştır) adlı piyeslerinde Serra'ya da rol verirler. Ne ki oyun neredeyse başlamadan biter ve oyuncular da paralarını alamazlar.

Aynı günlerde Serra, Fransız Kültür'le bir işbirliği yapar. Fransızca tiyatro yapmak üzere Les Tréteaux du Bosphore diye bir grup kurulur. Ionesco'nun *Kral Ölüyor* adlı oyunu sahneye konulur ve Serra da Kraliçe Marguerite'i oynar. Bu girişim başladığı sıralarda, Atıf Yılmaz da Serra'ya, "Ben de sana bir teklifte bulunuyorum, filmimde oynar mısın?" diye sorar.

Yıl 1983... Atıf Yılmaz'ın teklifiyle oynadığı *Şekerpare* filmiyle Serra sinemaya adım atar. *Şekerpare*'nin kastında adı Serra Tuğrul'dur. Sinemadaki adının, babasının anısına Tuğrul olmasını arzu eder. Fakat bu ilk filmde soyadı Tuğrul olarak geçse de, sonraki iki filmde Yılmaz olarak yazılacaktır. O de artık bunu düzeltmek için uğraşmaz ve sinema dünyasına Serra Yılmaz olarak ismini yazdırmış olur.

İkinci adım, üçüncü adım derken...

Atıf Yılmaz ve Ömer Kavur ortaklardır. Ömer'in filmle-
rinin prodüktörü Atıf Yılmaz, Atıf Yılmaz'ın filmlerinin pro-
düktörü Ömer Kavur olur. Serra da ilk sinema deneyimleri-
ni Atıf Yılmaz'la yaşar. *Şekerpare*'nin ardından *Seni Seviyo-
rum* (1984) ve *Bir Yudum Sevgi*'de (1984) de roller üstlenir...

Seni Seviyorum matrak bir filmidir ve nitekim çekimler
de hayli eğlenceli geçer. Türkan Şoray ve Cihan Ünal başrol-
dedir. Filmin dahili sahneleri Tepebaşı'nda, Beyaz Saray Pav-
yonu'nda çekilir. Filmde Serra, sinekten rahatsız olup süre-
kli sinek avlayan bir konsomatris rolündedir. O sıralarda Ayşe,
Papyon anaokulundadır ve öğretmeni de Mine Saulnier'dir
– bugünün gazeteci ve yazar Mine Kırıkanat'ı. Bir gün Serra,
Mine ve Ayşe birlikte yemeğe gidecek olurlar. Beyaz Saray
Pavyonu'nun önünden geçerken Ayşe, Mine'ye, "Öğretme-
nin, annem burada çalışıyor," der!

Filmin dış sahneleri İskenderun'da çekilir. İskenderun'a
çekime geldiklerinde prodüktör Sadık Deveci ekibi karşılar
ve Serra'yı bir kenara çeker. Kulağına der ki, "Atıf Bey çok
hasta, seni bekliyor. Kimseye söylemiyoruz. Senin gelip onu
görmen ve iğnesini yapman lazım." Bu durum karşısında
Serra'nın üzerine bir ciddiyet gelir. Sanki, "Osmanlı ordusu
Viyana'nın kapısına gelmiş, padişah can çekişiyor aman or-
dunun haberi olmasın, morali bozulmasın," denmiştir... An-
latıyor:

"Atıf'ın yanına gidiyorum. Perişan yatıyor, ateşler içinde.
Doktor bir antibiyotik vermiş, iğne yapılması lazım... Ancak
yıl 1983. Öyle hazır tek kullanımlık olanlar henüz yok, şırı-
ngalar teneke kutuda kaynatılıyor. İskenderun'a bayağı uzak
bir motelde kalıyoruz... En aşağı 15-20 kilometre mesafe.
Eczane falan da yok, 'Git evladım eczaneden bir başka iğne
ucu al,' demek imkânsız. Elimizdeki öyle bir iğne ki gerge-
dan boynuzu gibi. Bir türlü Atıf'ın poposuna girmiyor... Atıf,
ahhahh, derken, ben de, 'Ne yapalım Yılmazcığım erkek de-
rиси kalın oluyor,' diyorum. Normalde pat diye yaparsın, ama

Serra, Deniz Türkali, Türkan Şoray ve Atıf Yılmaz ile birlikte

veteriner iğnesi gibi kocaman bir Şey. Atıf Yılmaz çok sonraları, onu erkek derisinin kalınlığından dem vurarak teselli ettiğimi hatırlatmıŐtır bana." Bu hastalık dışında çekimler olaylarla dolu ve çok eğlenceli geçer.

"Bum Motel'de kalıyoruz. O sırada Atıf'ın asistanları Fehmi Yaşar ve Fehmi'nin de uzun boylu, sakallı Bafalı arkadaşı Yücel var. Bu Bafa hikâyesini hiç unutmuyorum, çünkü aramızda bir espri doğuyor. Oranın ağası olarak Yücel bana Bafa Gl'n hediye edecek. Böyle Şakalar devam ededursun bir yandan Türkan Şoray-Cihan nal aşkı filiz verirken bir yandan da Rüçhan Adlı'nın adamları ise seti basıyor. Fakat ekibin çoğu bunlardan bihaber, zira her Şey gizli tutuluyor. Türkan Şoray heyecan içinde. Motelde ne kadar oda varsa ekip tarafından doldurulmuŐ. Atıf'ın odası minnacık. Ben, Tuluğ izgen ve Küçük Türkan diye andığımız artık rahmetli bir arkadaşımız, birlikte bir odada kalıyoruz. Tuluğ'un sürekli peruk taktığını da bu odada birlikte kalırken keşfettik. Tuluğ yatmadan önce saçlarını çıkartıyordu çünkü.

Normal hayatta asla kendi saçıyla durmuyor. Nedenini hiç bir zaman anlamadık, zira saçsız da değildi.

Gece üçümüz aynı anda yatağa giriyoruz. Bir vakitte elektrikler kesiliyor, jeneratör devreye giriyor ve belirli bir saatte o da kapatılıyor, dolayısıyla karanlıkta kalıyoruz. Ve inanılmaz gülüyoruz. Bu arada müthiş bir komedi yaşanıyor. Küçük Türkan hafiften Atıf'a meyilli... Bense Deniz'in [Türkali] çok yakın arkadaşım. Dolayısıyla hafiften beni yokluyor. İşte ne bileyim, 'Atıf Bey de ne hoş adam,' türünden şeyler söylüyor. Atıf, çok çapkındı, Allah rahmet eylesin. Kadınları çok severdi, fakat o dönem gözü hiç kimseyi görecektir halde değil. Ben de Atıf'ı biraz korumaya almak üzere, 'Şekerim, Deniz var ama Deniz'den önce ben varım,' diyorum. Genelde birçok espriyi gülmeden yaptığımdan Türkan bunu ciddiye alıyor. Ciddiye aldığı gibi başka hiçbir yorumda da bulunmuyor. İstanbul'a döndükten sonra Deniz'in bir oyununun galasına büyük bir çiçek yolluyor. Her görüşünde de ona hafif merhametle bakarak, 'Ah, Denizciğim,' diye başlıyor konuşmaya... Deniz'e baktığında düşünüyor ki, 'Ah bilsen ki kocan seni en yakın arkadaşınla boynuzluyor.' Halbuki ben bütün bunları Deniz'e anlatmışım ve biz aramızda kahkahalarla gülmüşüz. Küçük Türkan bu olayın gerçeğini hiç bilmedi ve benim hep Atıf ile bir hikâyem olduğunu zannetti.

Biz, Tuluğ, ben ve Küçük Türkan, konsomatris rollerini oynuyoruz. Bir akşam Atıf'a diyorum ki, 'Salayım mı kızları üstüne?.. 'Sal,' diyor, 'biraz iyileştirdim.' Biz böyle gepiyerli Atıf'ın odasına gidiyoruz; gırgırına, sohbet etmeye. Bu arada prodüktör Sadık bir şey söylemeye geliyor ki, üç kadın var odada...

Ayrıca geceleri Fehmi ve Bafalı Yücel'le birlikte koridorlarda dolaşıyorlar. Koridordaki kokudan, 'Buradan Türkan geçmiş, nereye gitti acaba?' diye takılmalar... Ne ki bu ikili son derece beceriksizler asistan olarak, bir şey yapabildikleri yok ve Atıf'tan sürekli azar işitiyorlar. Allahım o çekimde ne kadar güldük ne komik şeyler oldu. Antakya'nın meşhur Har-

biye'sinde gezmeler mesela. Bir gezme sahnesi var faytonla. Çok komik filmdi aslında. Her seyredişimde gülerim.”

Film biter, İstanbul'a dönülür. Fehmi'yle Yücel'in beceriksizlikleri devam eder. Onlar da sigorta olarak Serra'dan montaja gelmesini rica ederler. Çünkü Atıf, Serra'nın yanında onlara bağırıp çağırmaz. Serra'nın da canına minnet. Zaten bir filmin baştan sona tüm aşamalarını, ortaya çıkışını çok merak eder. Zira oyuncuların bir filmin nasıl üretildiğini anlamasının gerekli olduğunu düşünüyor. Birinci filminde bunu yapamamış, ama ikinci filmin yapım sürecini başta sona takip etmeyi istemiştir. Dolayısıyla montaja girmeye dünden hazırdır. Montaj Fono Film'de yapılır. Serra da Fehmi ve Yücel'in koruması olarak orada hazır bulunuyor. Peli-külün kesilmesi, sahnelerle göre ayrılması, sonra montajlanması... montaj masasında bütün bunlara tanık oluyor. Böylece kafasındaki bütün soruların cevabını buluyor ve ondan sonra rahatlıkla oyunculuk yapabileceğini düşünüyor.

Ömer Kavur'un sessizliği...

“Atıf'la Fono Film'de *Seni Seviyorum* filminin prodüksiyonuna girdik. O günlerde Ömer Kavur'un bacağı alçıda çünkü futbol oynarken Memduh Ün ona tekme atmış. Sine-macıların bir futbol ekibi vardı ve aralarında futbol oynuyorlardı ama Fransa'da talebeyken bir dönem Fransa'da bir takımda oynamış olan Ömer'in daha esaslı bir futbolcu geç-miş ve ciddi bir futbol merakı vardı. Aşıl tendonu kopmuş... Onun için topallıyor, bacağın bir kısmı da alçıda. Geliyor. 'Tebrik ederim, etmem, beğendim, beğenmedim' türünden hiçbir şey söylemiyor. Ve gidiyor. Ben de hafiften alınıyorum çünkü oynadığım ikinci film iyi olmuş mu, olmamış mı me-rak ediyorum...

Aradan zaman geçiyor. Çeşitli yerlerde Ömer'e rastlıyo-rum. Deniz, Ömer'i çok seviyor ve arada bir yemekte buluşu-yorlar. Hayatta hep şöyle bir şey vardır; sen dışarıdan bakıyor-sun A kişiyi antipatik buluyorsun. Sonra ortak bir tanıdık di-

yor ki sana: 'Biliyor musun o A kişisi seni çok beğeniyor. Çok hayran sana...' İster istemez senin duyduğun antipati birden çözülüyor ve sen de o kişiye daha alıcı gözle bakmaya başlıyorsun. Ömer Kavur ile aramda da böyle bir şey oldu. Ömer'i soğuk ve mesafeli, biraz da züppe bulurken bir gün Barış Pirhasan, Atıf'la üçüncü filmim *Bir Yudum Sevgi*'den sonra bana dedi ki: 'Yahu, Ömer sana bayılıyor. "Türkiye gibi bir ülke değil ama Fransa gibi bir ülkede olsak ben sırf Serra'nın üzerine kurulu bir film yapmak isterim," dedi.' Tabii bu lafı edince ben de birdenbire, hımm, diyorum, tamam. Sonra yine Atıf ve Ömer'in bürosuna uğruyorum."

Benim hayalim hep tiyatro oyuncusu olmaktı

Kendi deyimiyle Serra kendini "cumburlop" sinemada bulmuştu. Devamı da geldi... Zaman geçmiş, Ömer Kavur ve Atıf Yılmaz bürolarını ayırmışlardı. Bir gün Ömer Kavur, Serra'yla karşılaştıklarında, 'Yemeğe çıkar mıyız?' diye sorar. 'Hayır,' der Serra, zira henüz yıldızların konumunun buluşmalarına izin vermediğini düşünmektedir. Bu diyalog zamanla aralarında bir oyuna dönüşür. Bu oyun sürerken Ömer Kavur ve Deniz buluşmaya devam ederler. Ömer'in Serra hakkındaki iltifatları sayesinde aralarında dolaylı bir paslaşma başlar. Ve nihayet Deniz, Serra'ya, Ömer'in *Anayurt Otel*'ni (1987) çekmeye hazırlandığını söyler. Paris'te sinema okuduğu dönemde Ömer Kavur bir otelde gece resepsiyoncusu yani Zebercet olarak çalışmıştır. *Anayurt Otel*'iyle bunca ilgilenmesinin sebebi de muhtemelen bu tecrübesidir. Ömer ilk önce Deniz'e, Serra'nın o rolü oynayıp oynamak istemediğini sorar (veya, Serra'nın inancına göre, -Deniz bunu hep inkâr etmişse de- muhtemelen Deniz, Ömer'e Serra'yı önerir).

Aradan aylar geçer, hiç haber çıkmaz. Serra gene de oturup *Anayurt Otel*'ni yeniden okur, bu arada Ömer'in Zebercet için oyuncu aradığını, birtakım oyuncularını fikir almak

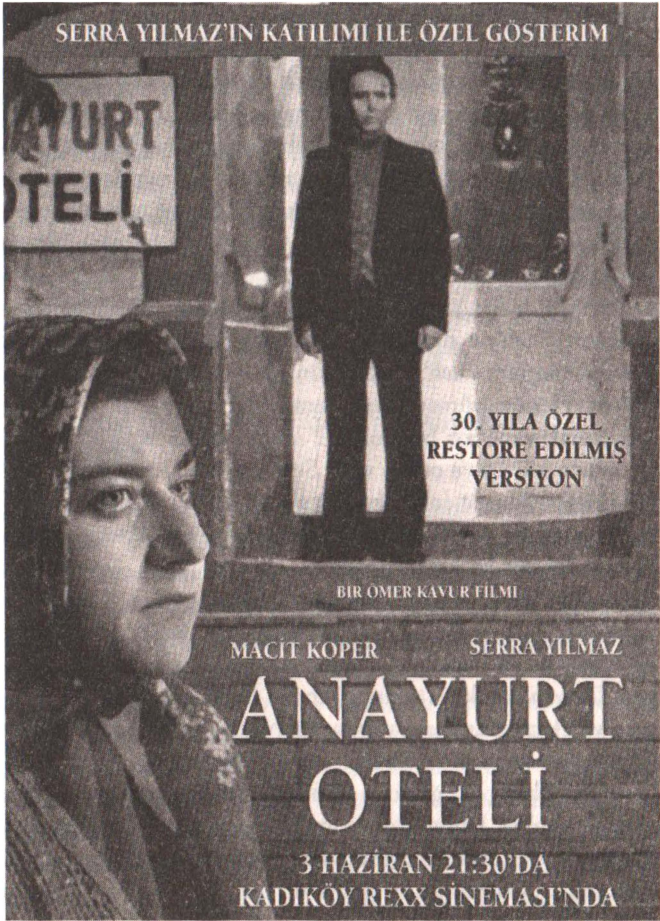
üzere kitabın yazarı Yusuf Atılgan'a götürdüğünü de duyar. Hâlâ ne bir ses ne bir seda. O sıralarda Serra, Zeki Ökten'den bir film teklifi alır. Çekimler İznik'te yapılacaktır. Serra tam İznik'e hareket edeceği sırada nihayet teklifini yapmak üzere Ömer arar. Gönül rahatlığıyla kabul eder teklifi, fakat, "Ben şu anda İznik'e gidiyorum *Davacı* (1986) filminde oynamaya, ayrıntıları ben dönünce konuşuruz," der ve çekimlere gitmek için yola çıkar. Bir yandan da içi rahattır. Çünkü *Davacı* filminin görüntü yönetmeni *Anayurt Otel*'ni de çekecek olan Orhan Oğuz'dur. Yani Ömer, Zeki'nin *Davacı* filmi bitmeden *Anayurt Otel*'ne nasılsa başlayamayacaktır. Nihayet Ömer Kavur *Anayurt Otel*'ndeki rolünü konuşmak üzere Serra'yı çağırır. Henüz bürosundan adımını içeri atmıştır ki Ömer, "Kaçamak yapmayı bilir misin?" diye sorar Serra'ya. "A ah... bu saatte mi?" diye cevap verir Serra ve tabii kahkahalar patlar. Çünkü filmde rol icabı Serra'nın "kaçamak" diye bir yemeği yapması gerekecektir. Yani mesele yatak odasında geçecek türden bir kaçamak değildir.

Şöhretin yolu *Anayurt Otel*'nden¹ geçer

Davacı bittikten sonra *Anayurt Otel* için hazırlıklar yapılır ve ekip çekimlerin yapılacağı Nazilli'ye gider. Nazilli'de istasyonun karşısındaki otele yerleşirler.

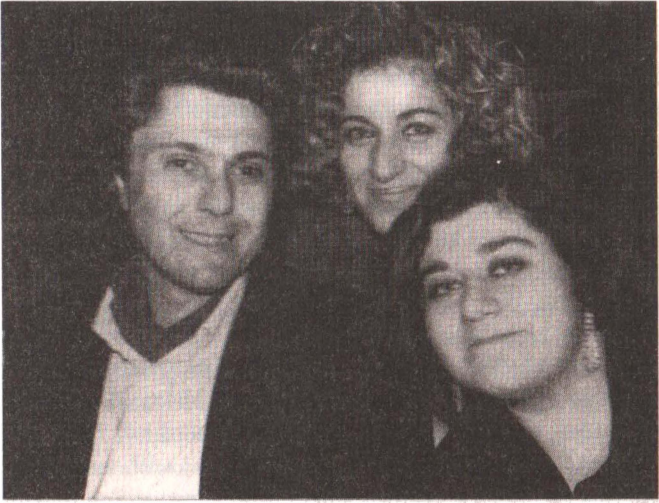
"Biz filmi çektiğimiz o otelde yaşadık gerçekten. Bütün ekip o otelde kalıyorduk. Otelin koşulları bayağı zordu. Musluğundan sıcak su akmayan bir yerdi orası, gerçekten istasyonun karşısında Anadolu'da bir taşra oteliydi. Hatta haftada bir banyo yakılıyordu ve biz yıkanmak için sobalı banyonun önünde kuyruğa giriyorduk. Her sabah duş lüksü yoktu. Muslukta ancak elini yüzünü yıkıyordun. Bayağı

1. Türkiye sinemasının en özgün filmlerinden biridir *Anayurt Otel*. 1987 En İyi Film ve En İyi Yönetmen dallarında Altın Portakal alır. Altıncı Uluslararası Sinema Günleri'nde de "En İyi Türk Filmi" seçilir. Ömer Kavur, aynı yıl katıldığı Venedik Film Festivali'nde yine bu filmle "Uluslararası Sinema Yazarları Federasyonu Ödülü"nü (FIPRESCI) Ermanno Olmi ile paylaşır.

konforsuzdu koşullar. Odalar da yetersizdi ister istemez ve ben Ömer Kavur'un asistanı Aslı Selçuk'la aynı odayı paylaşıyordum."

Anayurt Otel'i'nin hüznünlü bir hikâyesi olsa da çekimler son derece neşeli geçer. Çok eğlenirler, çok azarlar, film içinde filmler çekerler. Filmin içinde birtakım anekdotlar çekip

Ömer Kavur, Yunan film eleştirmeni Katerina Kostarioni ve Serra Yılmaz, Nantes Üç Kıta Film Şenliği'nde, 1987. *Anayurt Otel*i En İyi Film Ödülü'nü almıştı.

hatta bir de alternatif afiş yaparlar. Alternatif hikâye şudur: Adam fetişisttir, kadının çay bardaklarına takar; onları tutar, dudağını değdirir. Kadın da bir nevi fetişisttir. Zeynep'in de -Serra'nın oynadığı ortalıkçı kadın- gizli bir hayatı vardır. O da adamın havlusunu fetiş olarak görür. Adam çok mastürbasyon yaptığından havluda bir delik vardır. Böyle hikâyeler uydurup komik sahneler çekerler.

"Çekim çok güzel geçti. Havalarda da çok güzeldi. Otel civarındaki lokantalarda yemek yedik hep. Bir gün Çanak-kale'de bir çorbacıya gittik öğleyin. Kelle paça vardı. Deniz'e demiştim ki bir keresinde, 'Biliyor musun Ömer çok sever kelle paça çorbasını, her gittiğimiz yerde varsa onu yedik.' Deniz çok şaşırdı, Ömer Kavur'un kişiliğiyle kelle paça çorbasını hiç bağdaştıramadı. Halbuki rahmetli çok severdi onu. Çok şakalaştığımız ve çok eğlendiğimiz bir çekimdi. Akşamları oyun oynuyorduk. Sessiz film, bir de kelime oyunu. Çok eğleniyorduk o oyunları oynarken. Arada bir gezip

tozup maceralar ve hoşluklar yaşıyorduk. Ankara'da o sırada Charles de Gaulle Fransız Lisesi'nde hocalık yapan arkadaşım Denise De Mitri bizi ziyarete geldi. Onunla minibüse atladık Nysa Harabeleri'ni görmeye gittik. Nazilli civarında çok güzel minik bir amfiteatrdır. Çok hoşumuza gitmişti. Aslı Selçuk'la da Nazilli'deki çarşının içinde tüm aksesuar satıcılarından sürüsüne bereket küpe, takı almıştık. Gerçekten çok sayıda üç kuruşluk küpe vardı, 20-30 tane almıştık. O eski dükkânlarda dolaşmak, çarşıya gitmek, ne bulursak almak... Nazilli o zaman bugünkü gibi gelişmiş değildi. Ben o günden sonra Nazilli'ye bir daha gitmedim. Çevresinden geçtim arabayla. Çevresinden geçerken bile gördüğüm şehir ne yazık ki kocaman kulelerin olduğu TOKİ istilas! altında bir şehirdi ve dolayısıyla korkunç görünüyordu.

Dediğim gibi bütün imkânsızlıklara ve konforsuzluklara rağmen son derece keyifle çalışılmış bir film. 'Son derece önemli bir şey paylaşıyor ve yaratıyoruz' duygusu mevcuttu. Genelde çok suskun olan Ömer de çok mutluydu. Birdenbire geveze olmadı, böyle bir şey mümkün değildi elbette, ama mutlu olduğu hissediliyordu. Tek bir tatsız olay oldu. Sonunda sıra filmlerin *rush*'larını seyretmeye geldiğinde, ışıktaki bir sorun olduğu fark edildi. Gözle görülür bir sorun değildi ama bir spot pır pırlamıştı. Çıplak gözle baktığında görmüyordun ama filmde ışıklar yanıp sönüyor gibi bir etki yapıyordu. Birtakım sahneleri baştan çekmemiz gerekti. O sahnelerin içinde bizim Macit'le yatak sahnemiz de vardı ki çok iyi oldu. Çünkü Macit çok rahatsızdı o sahnede. Kendini o derece rahatsız hissediyordu ki havada duruyordu, vücudu benim vücuduma değmesin diye. Hatta Ömer ona: 'Saklama kadının memesini, Serra'nın öyle bir sorunu yok, rahat ol!' diye talimat verdi. O da cevaben dedi ki, 'Biz aile dostuyuz.' Levend'in de arkadaşıydı Macit...

O arada filmde bu sahnelerin yeniden çekileceği ortaya çıktığında Ayşe'yi görmeye İstanbul'a döndüm. Üç haftadır yoktum, özlemiştim, kızımı ve Levend'i göreyim dedim. Selim İleri geldi yemeğe. Ben, 'Macit sinek gibi havada kalıyor,'

deyince Selim İleri dedi ki, 'Ayy çok safsın. Ereksiyon olmazsa hakkında dedikodu çıkartırsın diye öyle yapıyor olabilir.' Eskiden Yeşilçam'da o tür sahnelerde kadın oyuncular çükü kalkmadı diye dedikodu yaparlarmış. Erkek oyuncular da mendil katlayıp koyarlarmış. Haliyle ben ereksiyon olmaksızın korkmuştur diye düşünüyordum. Selim'se ereksiyon olmazsa dedikodu yaparım korkusuna bağlamıştı. Çok gülmüştük aradaki farka."

Değişmeye mahkûm şehirler

"1987 senesinde *Anayurt Oteli* filmiyle önce Venedik'e sonra da Nantes'a gittik. Nantes'tan sonra biz Ömer, Macit ve karısı Berrin'le birlikte Paris'e çıktık. Orada kaldık bir süre. Ben daha uzun kaldım, Ömer geri döndü. Ömer ve ben on yıldır Paris'e dönmemiştik. İkimiz de Paris'i çok değişmiş bulduk. Bizimle gelen ve Paris'i tanımayan insanlar için çok bir şey ifade etmiyordu ama Ömer de ben de çok büyük bir düş kırıklığına uğradık."

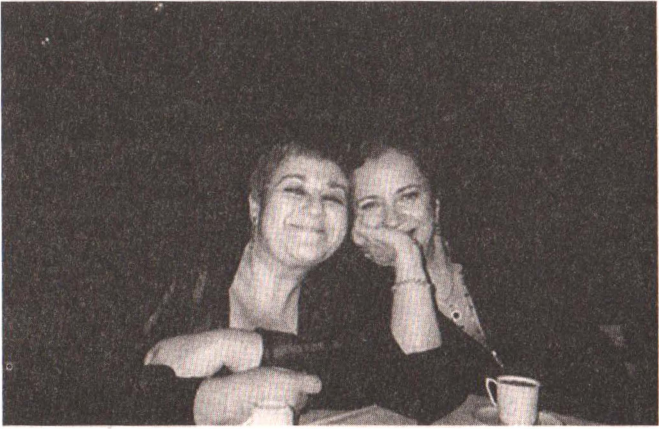
Tam Saint-Germain'in köşesinde bir *drugstore* açıldı. O, bir bakıma sonun başlangıcı oldu. Ahmet'le evli olduğum dönemde sık sık Paris'e gidip gelirdik. Sonra bir süre gitmedim. Gittiğimde bir de ne göreyim. Bütün antikacılar yok olmuş. Öğrenciyken, Siyasi Bilgiler civarında gezinmek en büyük eğlencemdi oysa. Okuldan çıktığımızda herkes yemeğe giderdi, bense antikacıları dolaşırdım. Her şeyi sorardım, onlar da büyük bir sabırla anlatırlardı. Alıcı olmadığım her halimden belli olduğu halde hiç sıkılmadan izah ederlerdi nesneleri. O antikacılar sayesinde çok şey öğrendim. Şehirlerin değişmesi de, bu değişimin kalplerimizi kırması da kaçınılmaz sanki.

X. BÖLÜM

Yeni Başlangıçlar

Hayat yeniden...

Derken Serra'nın hayatında ciddi bazı değişiklikler olmaya başlar. Her şeyden önce Levend'den ayrılmış, Hür Yümer'le birlikte olmaya başlamıştır. Simultane çeviri ekibi Enterkon ile tanışır ve ekibe dahil olur. Bir başka değişiklik ise Şehir Tiyatroları'nda dramaturg olarak çalışmaya başlamasıdır. O esnada Deniz Türkali, Şehir Tiyatroları'nda çalışmaktadır. Gencay Gürün genel sanat yönetmeni, Hakan Altınır de Şehir Tiyatroları'nın müdürüdür. Hakan Altınır, "Serra'ya teklifte bulunmak istiyorum," deyince, Deniz Türkali, "Katiyen teklifte bulunma, kabul etmez," der. Atıf Yılmaz ise, "Yahu ne karışıyorsun, kız belki ister," diye itiraz eder. Bunun üzerine Deniz, Hakan Altınır'in teklifini Serra'ya iletir. Serra da Altınır ile görüşür. Altınır'in isteği, Serra'nın yabancı dil bilen kimsenin bulunmadığı dramaturji bölümünde çalışmasıdır. Selefleri ise bölümden ayrılmış Murathan Mungan ve ayrılmak üzere olan Yıldırım Türker'dir. Serra öneriyi iki koşulla kabul eder: Oyuncululuğu terk etmek zorunda bırakılmayacaktır, zira zaten dramaturgluk oyunculukla bağdaşan bir iştir. İkinci koşulsu, çevirmenliğe devam edecek zamanın ve olanağın kendisine bırakılmasıdır. Bu koşulun nedeni açıktır: Ek geliri olmadıkça geçinmesi imkânsızdır, daima ikinci bir işe muhtaçtır. Altınır iki koşulu da kabul eder. Serra, "Beni işe aldığın için bak yakında seni işinden edecekler," diye takılır ona ve şakalaşır

Deniz Türkali'yle

gülerler. Şakadaki umulmayan gerçeklik payı, Hakan Altın-
er'in Şehir Tiyatroları'ndan Serra'dan önce ayrılmasıyla or-
taya çıkar.

Böylece Serra, dramaturji bölümünde çalışmaya başlar. Dramaturjiyi kısaca, metin üzerine çalışmak diye tarif ediyor. Fransızlar dramaturg sözcüğüyle tiyatro için piyes yazan kişiyi kastediyorlar. Türkiye'deki anlamı ise daha çok Alman ekolüne dayanıyor. Şehir Tiyatroları'nda dramaturgların görevi gelen metinleri ve önerileri değerlendirmek, okudukları metinler hakkında raporlar yazmak ve bu raporları yönetim kuruluna sunmak. O zamanlar dramaturji komitesi henüz yok. Bir de oyun sahneye konduğu zaman dramaturg, o oyunun deşifre edilmesi konusunda yönetmene destek oluyor, oyunun değişik katmanları ve satır aralarındaki talimatlar üzerinde yönetmenle birlikte çalışmalar yapıyor.

Anlatıyor:

"Bu iş benim hoşuma gitti ve dramaturjide çalışmaya başladım. Gerçi Türkiye'de yönetmenler dramaturgdan pek yararlanmıyorlar. En azından Şehir Tiyatroları'nda çalıştığım on altı yıl boyunca birçok yönetmenin aslında dramaturgla

çalışmak istemediğine yakinen tanık oldum. Kendi bildiklerini yapmayı istiyorlar, ayaklarının altında başka birinin do-laşmasından hazzetmiyorlardı. O yüzden de dramaturg ola-rak çalıştığım çok fazla piyes olmadı. Filmlerde rol almaya devam ediyordum, çeviri de yapıyordum. Çeviri yaptığımda genelde yazılı olarak izin almıyordum ama filmler için yö-ne-tim kurulundan izin almak gerekiyordu. 1988’de tiyatrodan çalışmaya başladım. Şehir Tiyatroları’nda çok fazla oyunda oynamadım. Oynadığım ilk oyun Çetin Altan’ın *Telefon Ki-min İçin Çalıyor* oyunu idi. Orada İtalyan kökenli bir Levan-ten madamı oynuyordum ve çok büyük keyifti. O piyesin çok güzel anıları vardır bende.

Şehir Tiyatroları çok korporatist bir kurum. Teknik ekip ve birçok atölye var: kostüm atölyesi, dekor atölyesi, aksesu-var atölyeleri... Bütün bu atölyeler üç aşağı beş yukarı beş yüz kişi demek... O beş yüz kişi her ay o tiyatrodan maaş alıyor, oradan geçiniyor. Tavırları korporatist çünkü bir Da-rülbedayi geleneği var ve çoğu konservatuvar mezunu. Za-ten bu vasıflara uymayan bir kişiyi pek kendilerinden gör-müyorlar. İçlerine almıyorlar... Bana da biraz öyle muamele ettiler. Şehir Tiyatroları’nda dışarlıklı muamelesi gördüm. İyi diyalog kurduğum, ayrıldıktan sonra da görüşmeye de-vam ettiğim insan sayısı çok az. Üstelik bir yengeç sepeti, dedikodusu, entrikası çok fazla. Şehir Tiyatroları’nda genel olarak şöyle bir tavır var. Herkes herkese gereğinden çok faz-la ‘ah seni seviyorum’ muamelesi yapıyor, gülücükler dağıtı-yor ama aslında birbirini seven çok az. Benim için hiçbir zaman pek hoş bir ortam olmadı.”

Neyse ki Serra’nın dostları da vardı o dönem, Şehir Tiyatroları’na hemen hemen aynı dönemde girmiş olan Hü-meyra gibi.

Şehir Tiyatroları’nda Gencay Gürün dönemi başlı başı-na önemli bir dönemdi. Gencay Gürün genelde daha burju-va tiyatro seçimleri olan, çağdaş yazarlara fazla yer verme-yen, vermesi halinde daha “soft” çağdaş yazarlar seçen bir genel sanat yönetmeniydi. Fakat Serra’nın vurguladığı gibi,

hemfikir olun ya da olmayın en azından diyalog kurabileceğiniz bir insandı. Gencay Gürün Şehir Tiyatroları'ndan ayrıldıktan sonra Kenan Işık atandı yerine.

Ve... Kenan Işık bir gün Serra'yı arar. Birlikte bir televizyon dizisinde oynadıklarından eskiye dayanan bir ahabplıkları vardır. Oynadıkları kuşağın adı da "Hanımlar Sizin İçin"dir. O kuşakta Nezihe Meriç'in senaryosunu yazdığı dizide birlikte çalışırlar. Kenan Işık yazar rolündedir, Serra ise onun bakıcısıdır. Serra bu dizinin senaryosundaki tuhaflıkları anlatıyor:

"Adam âmâ, ben de dilsiz olacaktım ve jestle anlatacaktım. Dedim ki adam âmâ olduğuna göre nasıl göreceğim benim jestle anlattığımı. Nezihe Hanım unutmuş, dediler. Aslında çok iyi konuşamayan iki kişi olsun istiyormuş. Ona da karşı çıktım. Çünkü televizyonda hiç kimse 'Ööö' konuşan birini dinlemez. Öyle bir rol olamaz... En azından iki kelime söyleyecek kadar bir rolü olması lazım. Bu dizide Kenan'la ahabap olduk. Sonra da görüşmeye devam ettik."

Kenan Işık, Serra'yı arayıp, "Bir oğlum oldu, haydi görüşelim," der. Serra da oğul sevincini paylaşmak ister tabii ve Kenan Işık'la ailesini Kadıköy Şifa Kliniği'nde ziyaret eder. Oysa Kenan Işık'ın gündemi başkadır. Serra'ya, "Bana Şehir Tiyatroları'nda genel sanat yönetmenliği teklif edildi. Benimle çalışır mısınız?" diye sorar. Serra'nın cevabı: "Tabii ki çalışırım ve sana destek olurum ama yönetim kurulunda olmak ve imzayla uğraşmak istemem."

Sonra bir kez daha düşünüp fikrini değiştirir. Yönetim kuruluna girmese bile yaptığı işin bir adı, bir unvanı olmalıdır: "Çünkü perdenin arkasındaki insan olduğun zaman kimsenin seni doğrudan eleştirmesi mümkün olmayacak. Halbuki yaptığın işin bir adı olduğunda –en azından yardımcı, danışman ya da her neyse– bir adın olur ve sen de eleştirilebilir olursun."

Böylece genel sanat yönetmeni yardımcısı olur Serra. Kenan Işık'la çalışmaya başlar.

Serra'nın bu dönemde yaptıkları arasında, Türkiye'de bir ilk olarak Heiner Müller'in *Misyon* adlı piyesinin Şehir Tiyatroları'nda oynanmasını sağlamak da var. Ayrıca bir dizi ortak yapımın da önünü açar. Berliner Ensemble, Brecht'in bir piyesini oynamak üzere Türkiye'ye hayli genç bir kadroyla gelir. Martin Wuttke ve yönetmen yardımcısı Paul Plamper çok genç insanlardır. Goethe Enstitüsü'nden daha deneyimli birilerini getirelim dese de Serra genç yönetmenle çalışmaktan vazgeçmez.

Nitekim Deniz Türkali'yle Berlin'e gidip Berliner Ensemble'in Baader Meinhof Takımı'nın kendi aralarındaki yazışmalarından hareketle Plamper tarafından sahneye konmuş bir piyesi görür. Paul Plamper, Heiner Müller'in piyesini sahneye koydu. Çok büyük bir başarı elde eden *Misyon* yıllarca afişte kalır.

Sahneye koymanın zorlukları

Serra'nın sahneye koyduğu Rainer Werner Fassbinder'in *Diğerlerinin Adı Ali* oyunu epeyce maceralı bir tecrübe olur. Oyunda iki başrol vardır; biri genç Faslı bir işçi, diğeri de bu işçiden çok daha yaşlı bir Alman kadındır. Çocukları büyümüş gitmiş, kocası ölmüş, tek başına yaşayan, hiçbir göze batan tarafı olmayan, genelde sokakta dikkat çekmeyen insanlar kategorisinde biridir Alman kadın. Gel gör ki bir tesadüf eseri Faslı işçiyle karşılaşır ve birlikte olurlar. Kadın, Faslı işçiye, göçmen statüsünde yaşadığı Almanya'da hiç kimse'nin göstermediği bir yakınlık gösterir ve evlenirler. Elbette her şey tozpembe değildir. Adam kumara, içki içtiği genç kadınlarla ilişkiye girmeye devam eder.

Filiz Toprak kadın rolünü üstlenir. Ne ki Serra'nın karakter oyuncusu olarak çok beğendiği Filiz Toprak, Fassbin-

1. Çağımızın önemli ve tartışmalı yazarlarından Heiner Müller yapıtlarında sürekli olarak insanları tarihle, geçmişle, suçlarıyla ve ihanetleriyle yüzleştiren Alman (önceden Doğu Almanya) tiyatro adamıdır.

der'in anlattığı öyküyü inandırıcı bulmaz. Serra yaşanan sıkıntıları şöyle aktarıyor:

"Filiz böyle bir olayın olabilirliğine inanmıyordu, aşkın bir mucize olduğuna, zaman zaman hiç olmayacak insanlar arasında gelişebileceğine inancı yoktu. Haliyle kendini bu rolde rahat hissetmiyordu. Deneyimsiz bir yönetmen olduğumdan, dahası bu oyun ilk tiyatrodaki yönetmenlik maceram olduğundan ben de hata yaptım. Bir provamızı videoya çektiirdim ve sonra izledik birlikte. Prömiyere bir hafta kalmış ve ben bir röportaj vereceğim. Fatih Şehir Tiyatroları'nda prova yapıyoruz. Geliyorum tiyatroya. Filiz bana diyor ki ben bu rolü bırakıyorum, yapamayacağım ve emekliye ayrılıyorum. Derhal Kenan Işık'ı aradım ve Filiz'in emekliliğini kabul etmeyin, kendi kendine böyle bir ceza vermesi çok manasız, dedim. Hiçbir şey olmamış gibi röportajı bitirdim. Harbiye Şehir Tiyatroları'na gittim. Oraya vardığımda Kenan bana suratımın bembeyaz olduğunu söyledi. Bir hafta sonra perde açmam gerekiyordu, başıma gelen felaket ciddiydi. Acilen yeni bir oyuncu arandı, çok iyi bir oyuncu olan Celile Toyon rolü üstlendi. Celile'ye hep hayran olmuşumdur. Canını dişine taktı ve bir haftada o rolü çok güzel kavradı ve çok iyi oynadı. Celile'ye ömür boyu minnettarım bu konuda."

Oyunla ilgili dönemin *Radikal* gazetesinde çıkan yorum Serra'nın yönetmenliğine övgülerle dolu:

"Serra Yılmaz'ın ilk yönetmenliğinde yalın, akıcı ve içten bir yorumu tercih ettiği gözleniyor. Ali ile Emmi arasındaki ilişkinin naifliği, çevrenin buz gibi soğuk ve çıkarıcı tutumu abartısız bir biçimde yansıtılıyor. Ali rolünde Can Başak, ezikliğini, sürekli yüzüne vurulan yabancılığını, Almanca olarak kendini tam olarak ifade edememenin sıkıntısını, bir yere ait olamamanın hüznünü sürekli öne eğdiği başı, içekapanık duruşu ve tavırlarıyla başarıyla yansıtıyor. Celile Toyon, çocuklarının, iş arkadaşlarının ve dedikoducu komşularının ancak çıkarları olduğunda iyi davrandıkları Emmi

rolünde, sevgi dolu, anaç tavrıyla etkileyici bir oyunculuk sergiliyor.”¹

Ardından Serra Fransızlarla da bir işbirliği yapar. Bernard-Marie Koltès’in *Batı Rıhtımı* adlı piyesinin İstanbul ve Mulhouse’da sahneye konması konusunda Mulhouse’un Filature Tiyatrosu’yla anlaşma yapılır. Yiğit Bener tarafından yapılan çeviri harikadır. Piyesi sahneye koyan yönetmense Nicolas Klotz’dur. Serra da oyunda bir anne rolü üstlenir. Tam bir başrol değildir, çünkü başrol gençlerindir. Yine de önemli bir roldür ve Koltès bu rolü ünlü Fransız oyuncusu Maria Casares² için yazmıştır. Filature Tiyatrosu’nun yöneticisi Christopher Crimes, Klotz’un ünlü bir oyuncuyla çalışmaktan çekindiğini söyleyince yönetmen rahat çalışsın diye Serra çekilir, rolü yine Celile Toyon üstlenir. Zor bir adam olan Klotz’la çalışmak Celile’yi zorlar ve sonuçta yurtdışı turnesinden önce depresyon raporu alır. Böylece ansızın rol yine Serra’nın üstüne kalır. Zaten eş-yapımcı olarak turneye gitmek zorundayken, iki günde bir de rol çıkartmak zorunda kalır. Her tarafa levhalar asılır, herkes yardımcı olmak üzere seferber olur ve alınının akıyla bu vartayı atlatır. Buna karşın, insan ilişkilerinde zorlayıcı ve aşırı talepkâr (Türkçe bilmeyen karısını dramaturg olarak işe alması gibi) olan Klotz’dan herhangi bir teşekkür almaz. Adamı üç kelimeyle tarif ediyor Serra: “Başarılı fakat tahammülsüz.”

Paralel simultane kariyeri

Paris’te, hayli elit bir okul olarak kabul edilen Siyasal Bilgiler’de okurken annemin, “Bak arkadaşın Ayşegül Cenevre’deki simultane çevirmenlik okulunda, bu da sana iyi bir meslek olmaz mıydı?” önerisine omuz silkmiştım. Bu önerinin arkasında yatan neden üzerinde düşünmemiştim doğru-

1. Sibel Arslan Yeşilay, *Radikal*, 18 Ocak 1998.

2. İspanyol asıllı Fransız oyuncu. Casares özellikle modern sahne yapıtlarında ve klasik trajedilerin yeni yorumlarında gösterdiği başarıyla dikkat çekmiştir.

su. Oysa annem büyük bir ihtimalle kapağı herhangi bir uluslararası kuruluşa atarsam *Cumhuriyet* sevdamdan vazgeçeceğimi düşünmüştü belki de.

Okulu bitirmek üzereyken Paris'te İhsan Doğramacı ile bir mülakatım oldu. Doğramacı Paris'te bulunan Uluslararası Çocuk Merkezi'nin başına geçmiş, bana oldukça dolgun bir ücretle asistanlık teklif etmişti. Kabul etseydim acaba nelerle karşılaşırdım? Muhakkak bambaşka bir dünya ile tanışacaktım. Ama ücret dolgun olsun olmasın, koskoca Paris Siyasal Bilgiler'den mezun olmuş birine asistanlık yakışır mıydı hiç? İhsan Bey'e teşekkür edip Türkiye'ye döneceğimi bildirdim.

Ahmet İbrahim ile evlendikten sonra, dostum Meyzi Guakil (sonra Baran) bana Hasan Akbelen diye birinin tercüman yetiştirmek istediğini söyleyince, Hasan'ın Meyzi'nin evinde örgütlediği kurslara katıldım. Sonradan epeyce uza-yacak meslekler listeme annemin öğütlediği meslek işte böyle eklendi. Serra ile ortak bir noktamız da şu galiba; eğitimini aldığımız meslekleri hiç yapmadık ikimiz de.

Her simultane çevirmenin aktarabileceği eğlenceli anıları vardır. Mesela bir keresinde edebiyatla ilgili bir toplantıda Hintli bir konuşmacı mikrofonu aldı. Hintlilerin zor anlaşılır telaffuzu bir yana, adamın ağzındaki takma dişler sürekli yerinden oynuyor, o da ne yapsın, hırlamalarla yerine yeniden oturtuyordu. Bu koşullar altında söylediklerinden sadece tek tük kelimeler yakalayabiliyordum. Ne yaparsınız, ya durumu hazıruna açıklarsınız ya da yakaladığınız kelimelerden hareketle bir şeyler anlatırsınız. Çareyi ikinci şıkta bulmuştum. Başka bir toplantı uluslararası bir fıstık üreticileri grubu tarafından çeşitli standartları belirlemek üzere düzenlenmişti. Meyzi ile kabindeyiz. Kulaklarımıza inanamıyoruz; uzun uzun standartlar tartışılıyor, arada fıstık gramajında kabul edilir kurt miktarı hakkında kavgalar ediliyordu. Bu tatsız vakayı unutana kadar fıstık yeme zevkimden oldum.

Yıllar sonra İhsan Doğramacı ile yollarımız tekrar kesişti, hem de iki kez. İlki Ankara'da Hacettepe'de çok büyük

bir pediatri kongresiydi. Kongre kalabalık, birçok tercüman var. İhsan Bey ise kabinlerde kurulmuş ekipmanın iyi çalışıp çalışmadığını kontrol etmek için şahsen kabinleri ziyaret ediyor. Tercüman ekibinden memnun kalmış olacak ki Bağdat'taki bir pediatri kongresine de bizi götürdü. Yine devasa bir toplantı, yoğun bir çalışma... kaldığımız otele geleneksel kıyafetleriyle gelen Kürt beylerinin ilgi odağı olmamız... Bu Bağdat seferine Asaf Savaş da katılmış, davetli olduğumuz bir konserde gülme krizine tutulmamı engellemeye çalışmıştı. Başımızın derde girmesinden korkmuştu. Saddam Hüseyin rejimi altındaydı Bağdat, Asaf haklıydı. Fakat ben de haklıydım, gösteri dayanılır gibi değildi: Savaşçı kılıklı birileri kale fethediyordu, sahnenin ilkelliğine ve oyunun uzadıkça uzamasına dayanmak zordu. Neyse ki bu sahnelerden kurtulduktan sonra, rüya gibi çalan bir udi sahneye çıktı. Irak ve Arap müziği kadar, Mezopotamya'nın diğer seslerine, Süryanilere, Kürtlere, Türkmenlere ve daha nicelerine dil olmuştur. O uдинin adını kaydetmemiş olmaktan bugün de esef duyarım çünkü bambaşka bir üslubu vardı. Sesi de besteler de çok etkileyiciydi. Fakat bu seyahatin en önemli parçası Bağdat Müzesi'ydi. Vakitsizlikten koca binayı koşu koşu gezdik. Bir oda dolusu gök cevher mücevher ve heykel hâlâ gözümün önünde. 2003'teki işgal sırasında talan edilen zavallı müze eski halini alabilmiş midir acaba? Bağdat hâlâ şiddet ve ölümlerle günbegün yaranlanmaya devam ederken bu müzeyi kimler, hangi düşüncelerle gezer?

Çeviri ânında olmazsa olmaz

Simultane çeviri Serra'ya dünyada çok az insana nasip olacak kapılar araladı. Ne işi olurdu ki TBMM'de? Mitterand ve Turgut Özal'la Çankaya'da akşam yemeğinde buluşmak aklına gelir miydi? Birçok insanın merak ettiği papa ile dolaşacağını başkası söylese inanmazdı herhalde. Ya kendini beklenmedik bir anda Putin, Erdoğan ve Berlusconi ile aynı otobüste bulmak? (Hayır orada geçen konuşma-

ları anlatmıyor ne yazık ki, “meslek etiği” icabı.) Her defasında yeni yerler görmek, yeni insanlarla tanışmak, yeni bir şeyler öğrenmek...

Ama bütün bunları o kadar da önemsemiyor. En çok önemseddiği tecrübe yıllarca Avrupa Konseyi’nin İşkence ve Kötü Muameleyi Önleme Komitesi’ne tercümanlık yapmış olmak. İnsanların özgürlüklerinden mahrum edildikleri birçok yeri görme fırsatı bulmuş bu çalışma süresince: “Avrupa Konseyi’nin bazı misyonlarında bulunmak ve İşkenceyi Önleme Komitesi’yle çalışmak benim için çok ama çok anlamlıydı. Kimsenin gidemeyeceği yerlere gidebildim. Bunları yaşamış olmak oyunculuğu besliyor aslında.

Hiçbir zaman eğitimi aldığım mesleği yapmadım. Beyin cerrahlığı yapıp kimseyi bu nedenle öldürmedikçe çok da önemli değil,” diyen Serra, simultane çevirmenlik eğitimi de almış değil. O güne kadar DİSK için yaptığı simultane çeviriler hariç, yaptığı çevirilerin çoğu ücretsiz, gönüllü işlerdi. Yıllar sonra yapabildiğine ikna olup çeviriye iş olarak yapmaya karar verdi. Ne de olsa simultane çevirinin teatral bir boyutu da var. Fark edilen bir kişilik ve iyi bir diksiyon, bu meslek için gereken özelliklerin başında geliyor.

Serra’nın simultane çevirmenlik kariyeri 1988 İstanbul Film Festivali’nde başladı. Levend’le ayrılma kararı almıştı o günlerde. Hür’e âşık olduğu, vaktinin çoğunu onun evinde geçirdiği günlerdi.

Bir gün telefon çalar. Arayan, Serra’nın numarasını Hülya Uçansu’dan aldığını söyleyen Enterkon’dan Belgin Dölay’dır. 1988 yılında “Bertolucci Özel Film Haftası” düzenlemek istemektedirler. O zamanlar altyazı dijital sistem olmadığından çeviri salonda, film sırasında yapılmaktadır. Enterkon İtalyanca konusunda perişan durumdadır. Yana yakıla çeviri yapabilecek biri arayışındadırlar. Aralarında geçen diyalog Serra’nın hayata rahat bakışına ışık tutacak niteliktedir.

Belgin: “Ne olur hemen gelin görüşelim.”

Serra: “Gelirim ama ben şu anda eşofmanlıyım ve kocamdan ayrılıyorum. Üstelik yeni beraber olduğum kişinin

evindeyim. O yüzden de üzerimi değiştirme gibi bir imkânım yok, eşofmanlı halimle gelebilirim ancak.”

Belgin: “Tamam tamam, hemen gelin de...”

AKM’de buluşup konuşurlar ve Serra’ya bir sũrũ film çevirisi verilir. Serra hemen işe koyulur. evirdiği filmler arasında hayli Bertolucci filmi vardır. Bũtũn seanslara yetişemediğinden, yanına İtalyanca evirmeni olarak bir kız gũnderilir. Ne ki kızcağız *parmigiano*’nun (bizim bildiğimiz parmesan peyniri) bile ne olduğunu bilmiyordur.

Serra itiraz eder, “*Parmigiano*’nun ne olduğunu bilmeyen bir kişi zaten İtalyanca eviri yapamaz!” diye. Haklıdır da... Zira konferans tercũmanlıđı işinde bir dili sadece dil olarak bilmek yetmez. Hem dili hem o dilin kũltũrũnũ bilmek gerekiyor simultane çeviriyi yapabilmek için. Konferans tercũmanının geniş bir genel kũltũre sahip olması da gerekiyor. Dahası o dilin edebiyatını bilmesi, siyasetini yakından takip etmesi de zorunlu.

Bu arada Serra, Bertolucci’ye İstanbul’u gezdirir. Kariye Mũzesi gibi, birtakım özel yerleri göstermek için gayret eder. Hatta salonda Bertolucci’ye birebir eviri yapar. Ancak yirmi dört saatliğine gelebilmiş olan Bertolucci, bu İstanbul ziyaretinin çok yorucu olacağını bile bile gelmiş. Ama salona girip seyirciyi ve coşkuyu grũnce tereddũdũ geçmiş ve “iyi ki geldim” diye dũřũnmũř samimiyetle.

O sırada festivalin bũroları Yıldız’da. Yıldız Sarayı’nın arkasındaki MİT binasının orada. Orada alışan uzaktan bir tanıdığı, bir gũn Serra’yı bir kenara çekip, “Ay,” diyor, “Bertolucci ile beraber olmuşsun doğru mu?” Serra bu tũr lafların altında kalacak biri değil ki: “Doğru değil ama bırak herkes öyle zannetsin,” cevabını yapıştırıyor.

Bundan sonra Enterkon, Serra’yı deneme babında, Uluslararası Kayak Federasyonu’nun bir toplantısı için de işe alır. Kabinde Michelle Danışman’la çalışacak, Fransızcaya eviri yapacaktır. Oysa o gũn mũthiř bir sis vardır ve gelmesi gereken bir sũrũ çevirmen gelemmez. Kabindeki tercũmanlar tek başlarına kalmışlar, Michelle Danışman mũthiř bir

paniğe kapılır ve hemen Enterkon'u arayıp acilen başka birilerini yollamaları için Serra'ya bir not yazar. Enterkon'a gönderdiği raporda Serra'nın sakin performansından ne kadar etkilendiğini yazar ve der ki: "Vallahi Serra doğuştan çevirmen. Bir de çok sakin, ne olursa olsun kılı kıpırdamıyor." Böylece Serra, Enterkon'la çalışmaya başlar.

Simultane çevirmenlerin serüvenleri çoktur ve bazıları pek eğlencelidir. Türkiye'nin en parlak çevirmenlerinden yazar Yiğit Bener ile Serra, benim de katıldığım eğlenceli bir sohbet boyunca nasıl tanıştıklarını, meslek öykülerini ve muhteşem Özbekistan hikâyelerini anlattılar.

Nasıl tanıştıkları konusunda Yiğit Bener hemen sazı eline alıyor:

"Bildüğümüz üzere hafıza şahsi bir konu... Ama bu hikâyenin, çok anlattığımızdan olacak oturmuş bir hali var."

Serra: "Bülent Boysan'la birlikte Boğaz'da bir yerde Chanel'in Egoist parfümünün lansmanında çeviri yapıyoruz kabinde. Yiğit geldi, Enterkon yollamış. Bizden de bu tercüman adayını izlememizi istiyor."

Yiğit: "Sürgünden sonra, 1990'da Türkiye'ye döndüm. 1991 başında da İstanbul'a geldim. Kuzenimin kocası Ali Baransel vasıtasıyla mart ayında Zeynep Bekdik ve Belgin Dölay'la tanıştım. Hem çok kibar hem de haklı olarak çok mesafeli insanlardı. Aman dur bakalım sen evladım, kimdir, nereden çıkmış bu herif, tanımıyoruz havasındalar..."

Serra: "Enterkon'a zaten genel bir güvensiz hava hâkim olduğundan bu geldi ama ben hiç yüz vermedim."

Yiğit: "Nasıl gıcık, nasıl gıcık... Bülent gene kibarlık olsun diye, 'Aaa nereden geldin,' gibilerden bir şeyler söyledi, ama bu hanım kıcını döndü gitti. Merhabayı bile lütfen dedi... Kendi kendime dedim, nedir, manyak mıdır bu tercümanlar?.. Zeynep'le Belgin benim tercüme yapıp yapamayacağımdan hiç emin değilim. Ali Baransel yollayınca hayır da diyememişler, ama hiç tanımıyorlar. Simultane tercüme yapıyorum deyince iyice kuşkulandılar. Sen hele git iyice bir dinle bakalım, dediler. Döndüm. 'Eee nasıl buldun?' diye sordular.

Ben, 'Simultane çeviri zaten her zaman yaptığım iş,' deyince iyice kuşkuya düştüler. O arada bana yazılı bir çeviri verdiler. Michelle Danışman'a kontrol ettirdiler. Michelle, 'Aaa, ben böyle Fransızca görmedim,' deyince de, haahuu, falan dediler. Ama faydası olmadı değil. Bana da çıkarken bir adet Egoist parfüm hediye edildi. O zamanki sevgilime vermiştim."

Serra: "Sonra Film Festivali zamanı geldi. Bana verilen bütün seansları çevirmem mümkün değildi. Birine devretmem lazım. Filmin üstesinden benden başka gelebilecek tek kişi Yiğit. Yiğit'le birlikte filmi izleyeceğiz. Louis Malle'ın *Milou en Mai*'si. Birlikte seyrettik. Belirli yerlerinde ağlamaya başladım. Film bittiğinde bir baktım bu da ağlıyor salya sümük. Böylece aynı gün, aynı anda hem meslektaş hem arkadaş olduk. Söz konusu film Fransa'da Mayıs 1968'i anlatıyor. Bir taşra kasabasında anneanneleri ölüyor, herkes oraya cenazeye geliyor. Ama grev yüzünden cenaze bir türlü kaldırılamıyor. Bütün aile toplanmıştır, günlerce mahsur kalırlar. Bu arada ailenin genç torunlardan biri 1968'e katılmış, oradan kalkmış otostopla gelmiş ve aileye 1968'i anlatıyor. Bir yandan da radyodan dinliyorlar. Oğlan gelip anlatmaya başladığı anda 1968'in havası bütün aileyi müthiş bir şekilde etkilemeye başlıyor. Kilit bir sahne var: Bütün aile toplanmış, 20-30 kişi. Çıldırıp ölünün etrafında dans ediyorlar. O ara bir de kamyoncu katılıyor bu olaya. Benzin olmadığından taşıdığı domatesleri götüremiyor. Ölen kadının torunlarından biri lezbiyen. Genç bir kız arkadaşıyla gelmiş, kimse bu durumu konuşmuyor. Genç kız gruptan genç bir adam uğruna torunu terk ediyor, torun çok üzgün. Gençlerden biri diyor ki, 'Artık aşka başka gözle bakmak lazım, seks tabu değildir. Herkes birbiriyle seks yapabilmeli. Bu kötü bir şey değil ki.' Aile etkileniyor: 'Öyle mi gerçekten?' Eğer böyleyse herkesin önünde de bunu yapabilmek lazım. Yapalım hadi diyorlar. Kim yapacak, nasıl yapacak? Lezbiyen olan torun geliyor, 'Başka aday var mı, ben hazırım,' diyor. Birden bir sessizlik... Kamyoncu, 'Ben varım,' diyor. Herkes Dominique'in etrafını sarıyor, o da soyunmaya başlıyor, memeler

fora... Adam felç oluyor tabii. Kamyoncunun adı Grimaldi. Dominique, '*Est Est-ce que vous bandez Monsieur Grimaldi?*' diye soruyor."

Serra ve Yiğit bunu nasıl çevireceğiz diye dönüp birbirlerine bakıyorlar. Düşünüyorlar, taşıyorlar, olduğu gibi çevirmeye karar veriyorlar: "Sikin kalktı mı?" demek gerek. Başka bir şey denemez. Siki mi diyelim, çükü mü diyelim, diye tartışır ve çükte anlaşır, böylesinin biraz daha namuslu olacağı düşüncesiyle. Tercümanların konumu tatsız: Üst kattalar ama kabin yok. Ellerinde mikrofon, herkesin ortasındalar. Aşağısı, yukarısı her yer tıklım tıklım. İşte sıra o meşhur sahneye gelince kararlaştırdıkları gibi, Yiğit, "Çükünüz kalktı mı Bay Grimaldi," der. Birden bütün salon dönüp ona bakınca da, "Ben demedim kadın dedi," diye savunur kendini.

Filmin sonu geldiğinde, De Gaulle iktidarı bırakıp bir günlüğüne Fransa'yı terk eder. Komşu aristokrat avcı gelir, Paris'te herkesi kesiyorlar diye haber verir. Korku içinde ormana kaçır cenaze ahalisi. Özetle Mayıs '68'le ilgili Paris'ten tek bir görüntü göstermeden olayların yükselişini, inişini ve dağılışını anlatır film. Bütün o olayların dolaylı etkisine dikkat çeker. Çok da güzeldir.

Özbekçe bilmesen de çevirirsin

Türkiye'nin o dönemdeki Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin ile Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Madame Catherine Lalumiere, bir yaz döneminde Türki Cumhuriyetlere ortak bir ziyaret yaparlar. Sıra gelir simultane çevirmenlerin her duruma ayak uydurabilme kabiliyetleri teste tabii tutan duruma...

Mevsimlerden sonbahar. Yer: Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Dolmabahçe Sarayı'nda verdiği resmi büyük yemek. Bu yemekte Madame Lalumiere ortada, solunda Hikmet Çetin, sağında Özbek dışişleri bakanı oturuyor. Serra Yılmaz ise çeviriyi üçüne yetiştirecek şekilde arkalarındaki bir sandalyeye yerleşmiş durumda.

Serra Yılmaz ile Yiğit Bener birlikte çalışıyorlar. Avrupa Konseyi'nde tercümanların başkanı Philip Quain, Serra'ya, "Özbek bakana da yardımcı olursunuz ve başlarsınız, sonra Yiğit Bener devralır," diyor.

Gerisini Serra anlatsın:

"Başlamadan önce aralarında hasbihal ettiler. 'Nasılsınız, iyi misiniz?' derken Özbek bakanla konuşmaya başladılar. Adamcağız da konuşuyor ama adamın söylediğinden tek kelime dahi ayırt edemiyorum. Çok kısa bir süre ne yapayım diye düşündüm! İki seçenek var: Ya Özbekçeyi anlayamıyorum diyeceğim ve dolayısıyla çeviri yapamayacağım ve tabii ortalık karışacak ya da bu tür yemeklerde genelde söylenen şeyler belli olduğundan, onların yerine ben konuşacağım. Hoşbeş, nasılsınız, iyi misiniz, faslına girmişken bir aşamadan sonra anlamaya başlıyorum sanki. Anlamaya derken, kelimeleri ayırt etmeye başlıyorum. O sırada Madame Lalumiere'e dönüyor ve, 'Pamuk rekoltesi nasıl oldu bu sene?' diye soruveriyor.

Adam konuştuğunda ben nasıl anlamıyorsam, ben konuştuğumda da adam bana yusuvarlık gözlerle bakıyor. O da benim dediğimi anlamıyor. Feci bir kendimi anlatma derdi içinde adama diyorum ki, 'Pamuk pamuk, *cotton*.' Adam da bana, '*Bağda bağda*,' diye cevap veriyor. Ben de bağdan esinlenerek Madame Lalumiere'e, 'Pamuk çok iyiymiş, üzüm de çok iyiymiş,' diyorum. Madame Lumiere biraz şaşırarak bana, 'Özbekistan'da üzüm mü var?' diye soruyor. 'Evet, şarap da yapıyorlar,' diye cevap veriyorum.

Bu arada adamın söyledikleri içinden bir kelimedenden hareketle, 'Rublenin konvertibilitesini halledersek rahat edeceğiz,' diye yorumluyorum. Bir süre sonra Yiğit nöbeti devralmaya geliyor. Göreceksin şimdi Hanya'yı Konya'yı anlamına Yiğit'e sürekli göz kırptıyorum, fakat Yiğit niye göz kırptığımı anlamıyor bir türlü.

Derken Yiğit anlıyor başına gelen faciayı. Catherine Lalumiere soruyor, 'Rusya sizin bağımsızlığınıza gerçekten izin verecek mi?' Bunu kolay çeviriyor. Ancak Özbek bakan

cevap vermeye başlayınca dehşet içinde hiçbir şey anlamadığını fark ediyor. Cümle içinde anladığı tek kelime ruble. Aynı şekilde, solunda Demirel, sağında Hikmet Çetin var. Bereket önceden Özbekistan'ın sorunları nelerdir diye birazcık çalışmış. Rublenin konvertibilite sorunuyla uğraşıyorlarmış o zaman. Onun üzerine okuduğu makaleyi anlatmaya başlıyor.”

Neticede Serra ve Yiğit vaziyeti gayet güzel idare ediyorlar. Aylar sonra, Serra yine bir Türkoloji kongresinde çalışıyor. Moğol uzmanı bir kadının konuşmasından Özbekçede bağ kelimesinin pamuk demek olduğunu anlıyor. Adam, ‘Bağda bağda’ derken pamuktan söz ediyormuş meğer. Anlamış Serra’nın ne istediğini. Yıllar sonra Serra bu defa Comedie Française’de yapılan bir tercüme toplantısına katılıyor ve o toplantıda Madame Lalumiere’le karşılaşılıyorlar. Daha önce de çalıştıkları için ilişkileri çok rahatlamıştır.

“Madame Lalumiere’in konuşma tarzını çok beğenirim, hakikaten tercüme etmesi çok keyifli bir konuşmacıdır. Berak bir düşünce yapısı olan ve kendini çok iyi ifade eden biri. Madame Lalumiere’e yıllar sonra Özbekçe meselesini, çok zor durumda kaldığımı ve bozuntuya vermediğimi anlattığımda çok güldü.”

Çevirmen tepki de çekerse...

Simultane çevirmen her an kendini tuhaf ve zor durumlarda bulabilir. İşte Serra’nın yaşadığı bir olayla ilgili *Hürriyet* gazetesinde çıkan bir haber:

“Türk ve İtalyan kara taşımacıları, anlaşmaya varmak üzere bir masa etrafında toplanır. Türk heyetinin başkanı müsteşar yardımcısı beyefendidir, İtalyan heyetine ise İtalyan Büyükelçisi Vittorio Claudio Surdo eşlik etmektedir. Türk tarafının simultane çevirmeni Serra Yılmaz, ilk birkaç cümleyi çevirdikten sonra, müsteşar yardımcısı çevirmenine güvenmediğini açıkça belli ederek karşı heyetin çevirmeni-ne, ‘Buyrun, siz üstlenin çeviriyi,’ der. Yılmaz’ın, belki daha

ilk cümleleri çevirirken yaptığı küçük açıklamayla herkesin gülümsemesine neden olması, belki de sadece kadın oluşu hoşuna gitmemiştir... Yılmaz'a göreyse hava hoştur; kimseye kendini kanıtlamak derdinde değildir, toplantının sonuna kadar kendisine iş verilmez. Ancak toplantı iki tarafın anlaşmasıyla bittiğinde, İtalya Büyükelçisi Surdo'nun söyleyecek bir çift sözü olacaktır:

'Sayın müsteşar, gayet güzel bir anlaşma yaptık. İki ülke arasındaki dostluk istenen seviyede. Ayrıca sağıınızda oturan hanımefendinin buradaki varlığı zaten iki ülke arasındaki dostluğun bir sembolüdür. Kendisi anadili gibi İtalyanca konuşur ve eminim biliyorsunuz, bizim ülkemizde çok sevilen bir sanatçıdır!' Serra Yılmaz'ın sol tarafında bir hareketlenme olur. Ancak sayın müsteşar ona bakmadan toplantıyı terk eder."

Ah Fatma ah

Serra artık Enterkon'la düzenli çalışmaya başlamıştır. Onlara Hür Yumer'in de çeviri yapabileceğini söyler. Hür Fransızca bilir. Enterkon ona Claude Lanzman'ın *Shoah* filminin yaklaşık sekiz saatlik videolarını verir. Hür evde bunları hazırlar, zira rahat simultane yapamadığından ve genelde aşırı ölçüde anksiyeteli bir insan olduğundan, yazılı çeviri gibi not alıp bir deftere kaydeder. Fakat beklenmedik bir şekilde *Shoah*'nın bir bölümü Almanca çıkınca hemen Enterkon'a haber verir. Almancaları çevirmek üzere hapisten yeni çıkmış Fatma Artunkal, sabahın bir vaktinde evlerine arzıendam eder. Serra o sabah evden erken ayrılmıştır...

Fatma, Hür'e, "Bu evde içecek bir şey yok mu?" diye sorar. Hür bakkaldan konyak alıp gelir. Konyak içmeye başlarlar. Bu arada Fatma çeviriyle hiç ilgili değildir. Çünkü Fatma deneyimli bir simultane çevirmendir ve her halükârda çevirinin üstesinden geleceğini düşünür. Hür'e bir sürü hikâye anlatır ve onu iyice tepe sersemi eder. Oysa Almanca bölümleri birlikte çevireceklerdir.

Film AKM'nin küçük salonunda gösterilir. Yan yana işlerini yapmaya başlarlar ama Hür tir tir titremektedir. Bir kere filmde çok etkilenmiştir. Kaldı ki Fatma'nın o sırada ressam bir sevgilisi vardır, Hür'e sevgilinin salona gelip gelmediğiyle ilgili bir mesaj yazar. Malum konferans tercümanları birlikte çalışırken konuşamadıklarından yazarak iletişim kurarlar. Fatma Artunkal, Hür'e, "Sence beni seviyor mu? Niye gitti? Gelecek mi yine?" diye bir mesaj yazar. Hür zaten bunalmıştır. Üstelik filmi seyretmeye gelen yerel Musevi cemaatinin bu denli trajik bir film sırasında hamburger, cips yiyip kola içmesine de çıldırmıştır. *Shoah*'nın Hür'ü her açıdan mahvetmiş olması, komik bir anekdot olarak hatıralarda yer etmiştir.

Simultane çeviri bir yana, Serra ile Hür birçok çeviriyi birlikte yaparlar. Serra bu işbirliğini şöyle tarif ediyor: "Adımı koymamış da olsam, Hür'ün yaptığı birçok çeviriye katkıda bulunmuşumdur. Fransızca söz dağarcığım iyidir çok. Hür ise bir üslup yaratmayı bilen bir insandı, çünkü yazardı. Oysa ben, yazan bir insan değilim. Şifahi bir insanım, yani anlatmacıyım. Onun için tiyatro metinlerini ve altyazı çevirmeyi seviyorum çünkü şifahi ifadede çok daha iyiyim. Mesela Marguerite Yourcenar'ın üslubunu Türkçede tutturmak beni aşar."

XI. BÖLÜM

Yeni Darbeler...

İki arkadaş, iki kanser

Meme kanseri konusunda istatistikler iç açıcı değil: kadınların yüzde 15'i meme kanserine yakalanıyor...

Benimki bir depresyondan sonra meydana çıktı. *Cumhuriyet*'te ve annemle ilişkimde yaşadıklarımın kaynaklanan büyük bir depresyonun ardından. Annem *Cumhuriyet*'ten sorumlu olduğum için bir İngiliz'le yaşamama şiddetle karşı çıkıyor, bu düşüncesini her gün, usanmadan dile getiriyordu. Ağır baskı altındaydım, nefes alamıyordum. İnatla yok ciğer, yok kalp her tarafıma baktırıyordum. Arabayla bir yerden bir yere giderken varamayacağım hissini yaşıyordum, fakat depresyonda olduğumu aklımdan geçirmiyordum. Depresyonu kabullenmek kolay değil. Oysa kabullenildiğinde, depresyonun tedavisi mümkün. Bütün bu koşullar altında yaşarken meme kanseri tespit edildi, hem de hayli ilerlemiş bir haldeydi. Melek Ulagay hemen işleri ele aldı, beni tuttuğu gibi Ankara'ya, Profesör Hüsnü Göksel'e götürdü. Melek işleri ele alınca kendimi tamamen teslim ettim. Hem ona hem Hüsnü Bey'e... Güvenmenin ve teslim olmanın korkuyu bertaraf eden bir yanı olmalı ki bütün bu süreç boyunca ne korktum ne de endişelendim. Ameliyat... Olağanüstü bir insan olan Hüsnü Bey'le yapılan kontroller sırasında hoş sohbetler... Sohbetlerden birinde daktilosu başında notlarını tu-

Kanser sonrası yeni çıkmış saçlar ve Mikis Theodorakis

tan Hüsnü Bey'e bir arkadaşımın meme kanserinden öldüğünü söyleyince gözlüklerinin üzerinden bana hayretle bakarak, "Ama o benim hastam değildi ki," demişti ve çok gülmüştük. Gerçekten de yaptığı ameliyat ileri derecede radikaldi, o dönemde terk edilmeye yüz tutmuştu, fakat eminim hayatımı kurtaran da yine bu ameliyat olmuştur.

Sonra Washington'da ablamın yanında kemoterapi gördüm. Doktor doktor dolaştık. Tedavim konusunda kendim karar vermek zorundaydım: Kemoterapi mi, radyoterapi mi, yoksa ikisi birden mi? Sadece kemoterapi almaya karar kıldım. İstanbul'a döner dönmez de çalışmaya devam ettim. Böyle dönemlerde dostlarınızın, sevdiklerinizin desteğinin ne kadar kıymetli olduğunu anlatmak imkânsız. Her şey bir yana, geçirdiğim kanserin şöyle bir iyiliği oldu: Hiçbir sıkıntının hayata mal olacak kadar önemli olmadığını öğrendim.

Neden sonra bir gün biri, "Annenizle bu kadar iyi geçinmeniz ne güzel," dediğinde, "Evet, bir kanser pahasına," diye karşılık vermiştim de karşımdaki zavallının suratı allak bulak olmuştu.

Serra ise kanserini şöyle anlatıyor:

“Ben bir sabah, hayatımın çok keyifli bir dönemindeydim. Zira Hür ile çekişmelerimiz durulmuştu, birlikte yaşıyorduk, artık ikimiz de bunu seçtiğimizin bilincindeydik ve memnunduk. Bir sabah yatakta gerinirken birdenbire mememin altında elime bir sertlik geldi. Oraya dokunduğum anda kötü bir şey olarak algıladım ve, ‘Aman hayır,’ dedim. Hür’e söyledim. Hür korkunç bir telaşa kapıldı. Hatta Hür’e dedim ki, ‘Merak etme, benden bu kadar kolay kurtulamazsın.’

Haluk Saner’e gittim, Haluk Bey çok hoş, çok minnettar olduğum bir insan. Biliyorsun doktorlarımla olan ilişkilerim hep büyük sevgi yükü taşıyan ilişkiler. Haluk Bey bana dedi ki, ‘Ponksiyon yapabilir miyim?’ Ben de izin verdim. Biliyorsun tıp konusunda çok bilmiş ve ukalayım. Haluk Bey iğneyi batırdı, iğneyi çekiyor hiçbir şey gelmiyor. Dedim ki, ‘Zavallı adam yanlış yere soktu iğneyi.’ Halbuki katı tümör belirtisi. Haluk Bey de bunun kötüye alamet olduğunu söyledi. ‘Sizi hemen ameliyat etmem lazım,’ dedi. Günlerden çarşamba. Pazar günü oyun oynayacağım. Nedense pazar günü tek bir oyun var. *Telefon Kimin İçin Çalıyor*, Çetin Altan’ın oyunu. Oyunu oynadıktan sonra Hür’le bir hafta tatile gideceğiz ve ondan sonra birlikte Strasbourg’a geçeceğiz.

Haluk Bey’e, ‘Mümkün değil,’ dedim. Pazar günü oyun oynuyorum ve kafam hâlâ kabul etmiyor. Farkına varmadan dört-beş defa şuursuzca, ‘Pazar oyunum var,’ diye tekrar edince, Haluk Bey kibarca, ‘Evet, oyununuz var ama benim için hayatta kalmanız daha önemli,’ dedi. Haluk Bey’in bunu çok kibar ve çok muhlis söyleyişini hiç unutmadım. Çünkü bir balyoz indi kafama. Animasyon filmlerinde olur ya... O balyozu yedikten sonra sarsıldım. ‘Tamam o zaman,’ dedim, ‘hayat arkadaşımı çağırayım birlikte karar alalım.’ O arada Hür’e haber verdim. Hür gelene kadar geçen yarım saat içinde kendimi toparladım. Fakat ilk akla gelen şey çocuk oluyor. Çünkü Ayşe o sırada küçük ve düşünüyorum ki çocuğun henüz bana ihtiyacı var. Bütün düşüncelerim ona

gitti. Her neyse, Hür geldi. Çok sarsıldı. Ama biz kabul ettik. Haluk Bey'in de telaşı şu: Ponksiyon yaptığı için tümörün kapsülü delindi, çabuk alması lazım. Öte yandan ameliyatı birlikte yapmak istediği patolog da tatile çıkacak. Çıktık. Ol-sun, bitsin anneme ve Ayşe'ye öyle söyleyelim kararını aldım ve dünyanın sonu geldi duygusuyla Boğaz'a gittik. Yemek yedik, Boğaz'dan dönüyoruz, Hür ağlıyor. Dedim ki, 'Dur, bir şans ver bize. Bırak bir ameliyat olayım, belki iyileşirim...' Eve döner dönmez o kadar sarsılmıştık ki ikimiz de hemen uyuduk.

Ertesi sabah hastahaneye geldiğimizde ameliyat önce-sinde Haluk Bey, hani derler ya, 'tarihî' bir konuşma yaptı. Oysa yakın dostum Şafak Kobaş'la Hür o kadar allak bullak olmuşlardı ki Haluk Bey'in ne dediğini takip edemiyorlardı. Halbuki Haluk Bey, 'Gerekirse memenizi almak zorunda-yım,' diyordu. Ben de tamam dedim."

Sonunda Serra tedavi oluyor. Strasbourg'a sık gitmesi sayesinde orada çok güvendiği doktorlara kontrollerini yap-tırıyor ve böylece kanserinden kurtuluyor.

Bir intiharın hüzünlü anatomisi

Hür Yumer, Yeniköylü Sacit Bey'in ve Beykozlu çocuk doktoru Hüceste Hanım'ın oğulları. Fi tarihinde yazar olmak isteyen Sacit Bey'in bir öyküsü 1954'te çıkan *Varlık* dergisinin hikâye seçkisine seçiliyor. Ne ki üniversiteye git-miyor ve başarılı bir işadamı oluveriyor. Hüceste Hanım, Paşabahçe'de bir hastanede çalıştığı sırada, Sacit Bey bir or-takla Türkiye'deki ilk özel üniversitelerden birini kuruyor. Sık sık, "Ben yazar olacaktım ama sizi geçindirmek için vaz-geçtim, iş hayatına atıldım," diyor ailesine sonraları. Bu cüm-le, Hür ve kız kardeşi Ruhtan'ın bir türlü kurtulamadıkları baskının özeti. Aile, parayı araç, çocuklarına verdikleri mad-di desteği de baskı unsuru olarak kullanıyor. Üstelik çocuk doktoru olsa da anne Hür'e sık sık, "Ben aslında seni istemi-yordum, baban seni zorla yaptı ama doğduktan sonra seni

çok sevdim,” diyor. Bu cümle doğal olarak, Hür’ün çocukluğunu, “ben olmaması gereken bir çocuğum” düşüncesiyle geçirmesine neden oluyor.

Hür’ün öyküsüne yerleşen yara beni on dört yaşından bir güne götürüyor: Yeşilköy’de bir deniz kıyısı. O dönemde Türk Hava Yolları’nda çalışan bir genç, elimi avuçlarına alıp hayat çizgime baktıktan sonra, “Ah, senin aslında doğmamış olman gerekirdi,” demişti. Bunun ne anlama gelebileceğini anne ve babama sordum. Cevapları ilginçti. Ablamı doğurduktan sonra annem bir dizi kürtaj olmuş. Tekrar bir çocuk sahibi olmak istediğinde de, doktorların tümü, “Artık çok geç, fazla kürtaj oldunuz, hamile kalmanız imkânsız,” demişler. Buna rağmen arzulanmış ama beklenmedik bir bebek olarak dünyaya gelmiştim.

Zaman geçer. Hür ile Serra’nın birlikteliği, Hür’ün ailesi ile zaten gergin olan ilişkisini daha da zorlaştırırken Fransa’da oturan ve yeni çocuk sahibi olan Ruhtan’ın ziyareti aile içi türlü tatsızlıklara yol açar. Planlanan bir Bodrum seyahatı herkese hayatı zehir eder. Baba oğul ilişkileri zaten gergindir. Sacit Bey’in tavrı serttir. Hür’deki duygu, babasının onun hiçbir şeyini beğenmediği yönündedir. Baba Hür’e sürekli baskı yapar: ‘Niye bu yaşlı kadınla berabersin? Hem bu kadının çocuğu var, kadın dul... Üstelik güzel değil, şişman.’ Oysa Hür, Serra’dan sadece bir yaş küçüktür.

Hür, Serra’ya bütün bunları sonbaharda çıktıkları bir Venedik yolculuğunda anlatır. Serra, Hür’ün babasının baskıları nedeniyle bu kadar gergin ve bunalımda olduğunu anlar. Kendini bir türlü babasına beğendiremeyen Hür için, bu durumun trajik bir boyutu vardır. Bütün bu tartışmalar kişiliği son derece kırılğan olan Hür’ü intihara sürükleyen akıntıyı güçlendirmektedir.

Aradan onca zaman geçmesine rağmen Serra için bütün bunları anlatmak hâlâ kolay değil. Doğrusu benim için de sormak ve dinlemek çok zor. Geçmişi konuşmak, Serra’nın bunları yeniden yaşamasına yol açmak beni son derece rahatsız ediyor. Acaba bunları hiç mi konuşmasak, bu konuyu

hiç mi ele almasak diye düşünüyor, bu durumda Onat (Kutlar) gibi ince düşünceli bir adam, üstelik Serra'nın can dostu, ne yapardı diye aklımdan geçiriyorum.

Bu arada Hür'ü anlamak için *Ahdım Var* öykü kitabını okumuştum. Özellikle "Mesed" öyküsü beni sarsmıştı. Yazarın intihar ettiğini bilen okur, birçok satırda ölüm düşüncesini, hatta tutkusunu yansıttığını görebilir. İntihar nedenlerini hep sorgulamış, anlamaya çabalamış benim gibi biri için, başta "Mesed" olmak üzere birçok öykü, ölümle ilgili bir takıntıyı, bir büyülenmeyi yansıtıyor. Merak edip mesed kelimesinin anlamına baktım. Osmanlıca sözlüğe göre anlamlarından biri, deve kılından ve yününden yapılan urgan. Dahası Tebbet Suresi'nin beşinci ayetinde geçiyor: "*Fî cîdihâ hablun min mesed (mesedin)*" Diyanet'in yorumu şöyle: "Boynunda bükülmüş hurma liflerinden bir ip olduğu halde sırtında odun taşıyarak karısı da (o ateşe girecektir)."

Serra bugüne kadar hiç söze dökmediklerini anlatıyor:

"1993 yazında Ayşe'yi alıp Fransa'ya gittim. Gerçeği söylemek gerekirse Hür'ün sürekli bunalımlı hali beni biraz yormuştu. Altı yıldan beri beraberdik. İlk iki yıl zaten epey bir boğuşmayla geçmişti. Sonra tam bir denge bulmuştuk, ama Hür giderek daha depresifleşiyordu....

Dışarıya çok enerjik, eğlenmeye düşkün, güzel dans eden bir insan olarak görüldüğünden, intiharı insanları şoke etti. Hür'ün iç dünyası ve içindeki fırtınaları bilen çok az dostu vardı. Nitekim Hür bazı sabahlar uyanır ve yataktan kalkamazdı. O durumlarda, 'Sen olmasan ben bugün kalkıp işe gidemezdim,' derdi. Bu türden durumlar son dönemde artmaya başlamıştı.

Hür bana telefonlarda dönmem için yalvarmaya başladı... Ayşe'yi de alıp döndüm ama onu büyük bir ajitasyon halinde buldum. Çok mutlu olmuştu döndüm diye. 'Sensiz yapamıyorum,' dedi. 'Evde olmadığın zaman kendimi çok kötü hissediyorum. Evdeki varlığına ihtiyacım var.' Tatile çıktık. Yolda gördüğü bütün şeyleri yazıyordu; panoları, kam-

Hür ve Serra

yonların arkasındaki lafları... Artık öyle bir çılgınlık haline geldi ki, 'Direksiyonu bana bırak sen ne istiyorsan yaz,' dedim. Normal bir şey gibi gözükmüyordu açıkçası.

Hür'ü tanıyan insanlarla, Müge Sökmen'le, Nurdan Gürbilek gibi Hür'ün yakın arkadaşlarıyla, Füsun Akatlı'yla çok konuştuk aramızda, ama hiçbirimiz bunun psikotik bir durum olduğunu anlayamazdık. Çünkü Hür zaten çok değişik şekilde konuşan, kendini farklı ifade eden, imgeler kullanan biriydi. Birdenbire buna takmış olması beklenmedik bir durum değildi. Elimde bir defteri var, bütün dil kırılmalarını not ettiği bir defter. Bu bir çeşit psikoz, hatta ileri ölçüde paranoya belirtisiydi.

Tatilden döndükten sonra Hür kitabını çıkarmaya karar verdi. Baba yazar olmak istemiş, olamamış. 'Sizin yüzünüzden olamadım,' diyor. Gel gör ki oğlu da yazar olmak istiyor. Hikâyeler yazıyor, yazdığı hikâyeler çok beğeniliyor. Özellikle ilk yazdığı hikâye, "Mesed". O dönemde Ada Yayınları'nda çalışan Mehmet Fuat edebiyat eleştirmeni ve Hür'ün

yazılarını beğeniyor. Hür kitabın dosyasını oluşturuyor. Venedik zamanlarımızdan sonra yazdığı son hikâyeye de 'Via Azura Vecchia' adını uygun görüyor. Büyük bir umutla Mehmet Fuat'a götürüyor dosyasını. Çünkü Hür'ün hayatında bir baba figürüne ihtiyacı var, müthiş bir baba figürü arayışı içinde. Bence o sırada Mehmet Fuat'ın, 'Hikâyelerin içine giremedim,' demesi Hür'ü fazlasıyla sarsıyor. Eve korkunç bir durumda geliyor, giderek kötüleliyor. Ben bir psikiyatraya gitmesini istiyorum."

Yazarlığıyla ilgili her laf Hür'ü yaralıyor. Sonunda hali o kadar kötüleliyor ki Psikiyatrist Saffet Murat Tura onu muayenehanesine alıyor ve uzun bir konuşma geçiyor aralarında. Murat ünlü bir psikiyatrdı. Fakat tabii arkadaş olduğundan Hür'le ilgilenemiyor ve salı akşamı Hür, Saffet Muratların grubundan kendisiyle ilgilenecek bir psikiyatrla görüşüyor. Psikiyatraya ona soruyor, "Bir intihar fikriniz var mı?" diye. "Hayır," diyor Hür, "intiharı düşünmem çünkü ailem var." Serra'yla Ayşe'den söz ediyor ailesi olarak.

Serra, "Bu psikiyatrla bir daha görüşmedim, çünkü her şey olup bittikten sonra görüşmek bir şeyi geri getirmiyor!" diye anlatıyor o günü.

Psikiyatrist dönüşünde intihar ediyor Hür. Serra'nın aklında kalan detaylardan biri: "Bayağı bir ilaç vermişti adam. O da reçetelerin hepsini çöpe atmıştı."

Sonradan anlatmak bile bu denli zorken nasıl yaşandığını düşünemiyor bile insan. Hür'ün intihar ettiği gece Serra sahnede. Eve dönüyor, banyoda kan izleri görüyor. Hür'ün bileklerini kesmiş olduğu anlaşılıyor sonradan. Cesedini Hümeysra buluyor. Polis evi mühürlüyor, evli olmadıkları için Serra tek bir eşyasını bile alamadan evden atılmış oluyor. Tiyatroda malum, gösterinin devamlılığı esas olduğundan, iki-üç gün sonra yine sahneye çıkıyor. Hür'ün intiharını soruşturan savcı Serra'ya, "Sizin bu evde oturma hakkınız var. Çünkü bunca yıl bu kişiyle beraber olduğunuzu rahatlıkla ispat edebilirsiniz ve sizi iki yıldan önce çıkaramazlar bu evden," diyor. Mühürler kalkınca Serra eve dönüyor, hatta bir

süre ben ve David de onunla birlikte kalıyoruz. Fakat Hür'ün ailesi daireyi satmak istedi.

Bu olaydan fazlasıyla etkilenen kişilerden biri de Serra'nın can dostu Yiğit Bener. Yiğit, Serra'yla aralarındaki dostluğun dramatik dönüş noktalarından birinin Hür'ün intiharı olduğunu söylüyor. Hür'le beraber seyahatler yapmışlar, dost olmuşlardı. Öfkeyle şunu dile getiriyor: "Asla unutamıyorum, hiç unutamıyorum. Hür'e sonradan ödül verildi, Serra'yı sahneye bile çağırmadılar. Niye? Resmî olarak evli değiller diye. Resmî olarak evli olsalar Hür'ün adına ödülü eşi alır. Şimdi bu ödülü düzenleyen insanlar, o ödülleri alan insanlar klasik burjuva toplumunun, burjuva ahlakının insanları olsa hadi anlarım. Protokol icabı devlet olsa da anlarım. Ama bizim gibi insanlar ve bizimle aynı değerleri paylaşan insanlar olunca... En azından çağır sahneye! O, orada duruyor, başka acılar içinde. Umurunda değil sahneye çıkıp çıkmamak. Kaybettiği sevgilisinin acısını yaşıyor. Sen orada adını bile anmıyorsun. O olay benim için hakikaten korkunç bir şeydi. Bunlar nasıl insanlar? Bizimle aynı değerleri paylaşıyorlar fakat orada kimse çıkıp Serra'nın adını telaffuz bile etmiyor."

"Mesed"ın son paragrafı: "Mesed... Canım?! Sen bana bir soru sormuştun, ben de bilmiyorum diye cevap vermiştim; hatırlıyor musun? Çocuklar sorulara hep bilmem diye cevap verirler zaten. Cevabı sonradan uydururlar. Hatırlıyorum. Karanlık burası... Sıkı tut elimi. Son basamağa geldik galiba..."

Kovulma ortaklığı: Şehir Tiyatroları'ndan kovulma

"Benim paranoya duyugum şöyle gelişti. Özellikle Şehir Tiyatroları'nda bana karşı insanlar olduğunu idrak ettiğimde düşündüm ki, 'Üf, ben şöhret olmuşum.' Ne zaman ki yurtdışında, Ferzan'ın filmlerine ve şöhrete sıra geldi beni kovdular."

Serra tiyatro dışında yaptığı işlere devam eder. *Harem Suare* filminde rol alır, çekim sırasında annesine bir dizi sa-

Harem Suare filminden bir sahne

raylı ismi yazdırır, böylece çorba dağıtırken her birine bir laf etmesi gerekince, gerçek saray isimlerini kullanır. Evlerindeki Abdülhamit armalı lambaları ve anneannesinin oynadığı oyuncakları da getirir. Bir yanda *Harem Suare*'deki rolü, bir yanda da simultane çeviri için Avrupa Konseyi'nin görevlerine katılmaları... O günlerde Özpetek'in çağrısı üzerine, tiyatro için geldiği Marsilya'dan bir telaş koştur koştur Cannes Film Festivali için kıyafet edinir. *Harem Suare* için festivale katılacaktır...

Serra, Şehir Tiyatroları'nda Kenan'ın yardımcısı olduğundan dramaturji bölümünden tamamen ayrılmış ve Kenan Işık'ın odasının yakınında bir odaya yerleşmişti. Kenan Işık Şehir Tiyatroları'ndan ayrılmaya karar verince, Nurullah Tuncer genel sanat yönetmeni olur. Nurullah Tuncer bir sahne tasarımcısıdır ve, "Neden bir dekoratörü genel sanat yönetmeni yaptılar?" diye protesto edenler olur. Serra o günleri anlatırken Şehir Tiyatroları'nda herhangi bir şeyin en az üç kişi tarafından protesto edilmediği bir günün geçmediğine dikkat çekiyor. Ayrılınca Kenan Işık yeni yönetime, "Serra'ya dokunmayın, o bağımsız çalışıyor ama onun sayesinde bir

Papa Francesco ile

sürü ilginç iş yaptık burada. Serra'dan sabah gel, akşam git gibi taleplerde bulunmayın," dese de, Şehir Tiyatroları'nda hâkim anlayış, sanatçıların statüsü Memurin Kanunu'na bağlı olduğundan sabah 9 akşam 8 gidip gelmeleridir.

Gelgelelim, Serra sözümona Nurullah Tuncer'ın yardımcısı olsa da, onunla çok fazla işbirliği yapmaz. Çeviri için yurtdışına bir misyona gittiği bir seferinde, "Size bir türlü ulaşamadık," denir kendisine. Sonrasını Serra şöyle anlatıyor: "Oysa bu insanlar kendi işleri söz konusu olduğunda beni bulmasını çok iyi biliyorlardı. Mesela vizeye ihtiyaçları olduğunda beni çok kolay buluyorlardı. Kaldı ki sözünü ettiğimiz tarihte artık cep telefonları mevcuttu. Ama ne hikmetse o sırada beni bulamıyorlar ve işten atılmama karar veriyorlar.

Aslında Şehir Tiyatroları'ndan kovulmuş olmam sayesinde İtalya'da tiyatro yapabiliyorum. Şehir Tiyatroları'nda çalışmaya devam etseydim böyle bir şey yapmam pek mümkün değildi. Bu anlamda bana iyilik yaptılar. Bütün bunları son derece seviyesiz buluyorum. Dava açabilirdim büyük bir rahatlıkla, kazanırdım da. Ama davayı kazanmak, bu insanlarla bir daha görüşmek, yüz yüze de gelmek istemedim.

Bertrand Tavernier ile birlikte

Kendi vasatlıklarında, hasetliklerinde, çapsızlıklarında yaşamaya devam etsinler ve benden uzak dursunlar, diye düşündüm. Dolayısıyla dava açmadım ve böylece ayrıldım Şehir Tiyatroları'ndan.

Orası çok kısıtlayıcı olduğundan da hayırlı oldu. Kaldı ki yönetime gelen insanların havasına göre tavır değişiyordu. Mesela oraya girerken muhababım Hakan Altınır'dı. Hakan Altınır'e birtakım koşullar söyleyerek işe girmiştim. Hakan Altınır bir süre sonra o görevden ve tiyatrodan ayrıldı, bana verilmiş sözlerse ister istemez havada kaldı. Dolayısıyla bir başkası gelip, çeviri için yurtdışına çıktığımda, 'Bu kadın görevinin başında oturmuyor,' deyip sinirlenebiliyor. Bir de şöyle düşünemediler: 'Serra Yılmaz İtalya'da tanınmış bir oyuncu haline gelmiş, oynadığı *Cahil Periler* çok meşhur olmuş. Her yerde röportajları çıkıyor. Adı sayesinde bize başka kapılar açılabilir.' Onun da farkında değillerdi."

Kovulmak derken...

Cumhuriyet'te 1992'de yaşanan parçalanmayı burada uzun uzun anlatmak anlamlı değil. O dönemde yaşananları merak edenler *Benim Cumhuriyet'im* kitabında olup biteni ayrıntılı olarak okuyabilirler. Burada önemli olan bu parçalanmanın hayatımda yarattığı köklü değişiklikler ve bıraktığı izler. Yine de özetlemek gerekirse, 1990'daki ekonomik krizin, iç sürtüşmelerin iyice derinleşmesine yol açtığı bir ortamda üç yönlü bir kavga yaşanmaya başlamıştı *Cumhuriyet*'te: siyasi kavga, kuşak çatışması ve nihayet aile içi rekabet. Bu üç hatta da çeşitli türden kamplar oluşmuştu. Nadir Nadi'nin vefatından sonra kılıçlar çekildi ve sonuçta gazete parçalandı.

Nadir Nadi'nin ölümünden önce oluşturulan yayın kurulu bu parçalanmada başrolü üstlendi. Bana gelince... Krizi yönetemedim. Hasan Cemal'e artık ayrılmasının gerekli olduğunu söyleyemedim. Gazetenin geleceği açısından yaptığım en büyük hata buydu. İlhan Selçuk ve ayrılan ekibi hazırlıklıydı. *Cumhuriyet*'in Atatürkçü devrimci geleneğinin yıkılmak istendiğini ileri sürdüler, okurları boykota davet eden bir seferberlik başlattılar. "Artık *Cumhuriyet*'i okumuyorum çünkü *Cumhuriyet* okuruyum" sloganıyla örgütlediler bu boykotu. 1990 yılında günlük ortalama 120 bin olan gazetenin satışları hızla yarılandı ve düşmeye devam etti.

Kemal Uzan ve ayrılanlar gazeteye her yönden saldırınca *Cumhuriyet* konkordatoya gitti. Avukat Tunga Ongun ve Zühal Oktay kolları sıvadılar. Bu arada prosedür icabı şirkete ait olup da adıma kayıtlı olan İkitelli'deki arsayı şirkete devrettim. Savaş halindeyken avukatların uyarısına rağmen yaptığım bu hareket, benim için bir namus borcuydu. Ancak beklenmedik bir durumla karşılaştım: *Cumhuriyet* adı tescil edilmemişti! Bu konuda avukatlar gene beni uyardı: *Cumhuriyet* adını kendi adıma tescil etme fırsattıydı bu. Bana göreyse ailemin mülkiyetinde olan isim hakkını kendi adıma tescil etmek başkalarına ait bir hakkın gaspıydı. Yapmadım.

Böylece bu fırsatı başkalarına sunmuş oldum. Sonradan yaşananları düşününce, teslimiyet bayrağını çekmek anlamına gelen bu kararım doğru muydu, yanlış mıydı, tartışmaya açık. Fakat İlhan Selçuk'un beni er ya da geç gazeteden tasfiye edeceğini biliyordum. Yaşanacak savaşta en çok *Cumhuriyet*'in yara alacağını da biliyordum.

Beş ay süren sarsıntıdan sonra, şirketin yönetim kurulu toplandı ve annem dahil olmak üzere herkes istifamı istedi. Okay Gönensin'le ikimiz istifa ettik. *Cumhuriyet*'te yeni bir dönem açıldı, konkordato rafa kaldırıldı, Cumhuriyet Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.Ş. iflas etti, bir vakıf kuruldu ve Yunus Nadi'nin ailesi böylece *Cumhuriyet*'ten tamamen tasfiye ediliverdi.

8 Nisan 1992 Çarşamba günü arkama bakmadan ve geri dönmek üzere *Cumhuriyet*'ten ayrıldım. Savaşı kaybetmiştim. Zafer İlhan Selçuk'undu. Küçük olsun benim olsunlar galip gelmiş, gazeteyi sadece gazete olarak görenler ise mağlup olmuştu. İlhan Selçuk'un ekibi gazetenin başına geçti geçmesine, ne ki *Cumhuriyet* hiçbir zaman eski tirajına kavuşamadı. Doğrusu odamı topladıktan sonra arkama bakmadan *Cumhuriyet*'in kapısından nasıl çıktığımı, vedalaşmışsam kimlerle vedalaştığımı, hiç ama hiç hatırlamıyorum. Evime hangi duygularla geldiğimi de...

Bugün bile geçmişi düşündüğümde sorumluluk duygusundan tam kurtulamıyorum. Eskilerde kalmış bir dönem olmasına rağmen *Cumhuriyet*'in geleceği için kaygılanmanın önüne geçebildiğim pek söylenemez. *Cumhuriyet*'in yaşamasının önemli olduğunu düşünüyorum. Kitabımda düşlediğim *Cumhuriyet*'i şöyle ifade etmiştim: "Benim hedeflediğim *Cumhuriyet* açık bir toplumu savunan bir *Cumhuriyet* idi. Bu *Cumhuriyet* insanların fakirlikten ezilmesine, kimlikleri nedeniyle horlanmasına, çevrenin hoyratça tüketilmesine karşı dururdu. Özgür düşünceyi savunurdu. Hukuk dışı uygulamaların takipçisi olurdu. Ve her şeyden önce asla bir gazete olduğunu unutmazdı."

Bir kez daha, yeniden hayat...

Yeni bir hayatın kapısını bana açan Onat Kutlar oldu. Aradı beni ve İFA'da (İstanbul Film Ajansı) birlikte çalışmayı önerdi. Sinemaya dönme fırsatını kaçırarak değildim. İstanbul Film Ajansı'nda başta Onat Kutlar olmak üzere, Osman Kavala ve Hasan Karabey'le keyifle çalışmaya başladım.

Çok özel bir insandı Onat, gerçek bir kültür adamıydı, sinemayı edebiyatla birleştiren, has ve sıra dışı bir öykü anlatıcısı, dostlarına karşı düşünceliydi. O kadar dikkatliydi ki bana karşı: "*Cumhuriyet*'ten yazma teklifini aldım. Seni rahatsız eder mi?" diye sorabildi. Bense, "Ne münasebet, tereddüt etme," dedim ve Onat'ın birbirinden güzel yazıları haftada bir *Cumhuriyet*'te yayımlandı. İFA *Robert's Movie* ve *Simurg* gibi yapımlar gerçekleştirdi, ben film alımını ve dağıtımını üstlendim, Cannes ve benzeri film pazarlarına gidip geldim. Onat'ın rüyasını gerçekleştirip bir sinema sahibi olduk, Alkazar Sineması restore edildi, bağımsız ve Avrupa filmleri için bir nevi gösterim şubesi oldu. Bir Sinematek'ten mahrum İstanbul'a kayda değer ve keyfli bir hizmet verdik.

Ne ki 11 Ocak 1995 Marmara Cafe'de patlayan bir bomba Onat Kutlar'ın ve Yasemin Cebenoyan'ın hayatına mal oldu. Tuhaftır ama birkaç ay önce Onat Kutlar bugün de güncelliğini koruyan bir yazıyı kaleme almıştı. Başlığı "Herkesin Kaybettiği Tek Oyun" olan yazısında şunları söylüyordu: "Hiçbir şiddette kazanan yoktur. Herkesin birden kaybettiği tek oyundur terör. Korkunç bir oyundur... Her öldürülenle bir evren yok edilir. Hiçbir kutsal amaç, hiçbir ideoloji, hiçbir hak, hiçbir öfke, hiçbir yetki doğrulamaz öldürmeyi."

Yeni yüzyıl

Okay Gönensin beni röportajlar yapmak üzere *Yeni yüzyıl*'a davet ettiğinde, tereddüt etmeden kabul ettim. Yöneticilikle yakından ilgilenmeden, Okay'la birlikte çalışarak salt gazetecilik yapmak cazipti. Kaldı ki Okay Gönensin'in

yönetimindeki *Yeniyyüzyıl* heyecan veren bir gazeteydi. Kolları sıvamış, *Cumhuriyet*'te yapamadıklarını yapmaya niyetlenmişti. Başardı da. Daha çıkmadan, Ceylan Saner'in hamile rolünde "*Yeniyyüzyıl*"ı bekliyorum" diye karnını ovuşturduğu reklamıyla *Yeniyyüzyıl* dikkat çekmiş, "yeni bir zihniyetin çocuğu" sloganıyla lansmanını yapmış, çıktığı dönemde liberal akımın imgesi olmuş, hatta *Liberation* tarafından tüm dünya basınına müjdelenmiş, Türk basınına yepyeni bir soluk getirmişti. Logosundan başlamak üzere tüm sayfa düzeninde sadelik ilkesi hâkimdi, ilk sayfada özenle seçilmiş tek fotoğraf kullanımı ile boyalı basının arasında sivriliyordu. Ne yazık ki 1994'te yayına parlak bir şekilde başlayan *Yeniyyüzyıl* Dinç Bilgin grubunun yaşadığı krize kurban gitti ve 1998'de Korkmaz Yiğit'e satıldı. Bu öykü Okay Gönensin tarafından anlatılmalıydı ve bildiğim kadarıyla bir kitap yazmaktaydı. Ne ki Okay'ı Temmuz 2017'de kaybettik. Çok şeyi birlikte yaşadık, başarılar ve yenilgileri paylaştık, şimdi de hayatımın bir parçasını aldı götürdü. Onu çok arayacağım. Kitabına gelince umarım ki yakınlarda yayımlanır.

Yeniyyüzyıl'da yaptıklarına dönersek: İlk ropörtajım İtalya Başbakanı Romano Prodi ile oldu. Roma'ya gitmek her zaman keyiftir. Merkez sol Zeytin Ağacı koalisyonunun başını çekerek, 1996 Seçimleri'nde başbakan olmuştu. Başbakanlığın bulunduğu Palazzo Chigi'de uzun uzun sohbet edebilmiştik. Fakat İstanbul'a dönüp teybimi açınca bir felaketle karşılaştım. Prodi'nin karşılıklı konuşunca anlaşılır olan İngilizcesini sökmek her babayiğidin harcı değildi. Yaşadığım dehşeti aştıktan sonra, aldığım notlarla hafızam sayesinde ve aynı cümleyi tekrar tekrar dinleyerek durumu kurtardım.

Avrupa Birliği'nin konsey toplantılarını esefle takip ediyordum. Esefle, zira her toplantıda genişlemeden önce alınması gereken kararlar uzun uzun tartışılıyordu ve her seferinde bir sonraki toplantıya erteleniyordu. Ertelene ertelene Avrupa Birliği genişledi, fakat genişlemeden önce yapılması gereken değişiklikler yapılmadı.

NTV'nin internet sayfasının kuruluğu aşamasında yer aldıktan ve bir süre internette *AB Mektubu*'nu yayımladıktan sonra medya dünyasından ayrılma zamanımın geldiğine karar verdim.

Meslekler çok, ödöl yok

Bir hayatı en kısa yoldan özetlemek hem kolay hem zor. Düşününce icra ettiğim meslekler hiç de az değil: sinema sektöründe asistanlık; gazetecilik; gazete yöneticiliği; şirket yöneticiliği; sinema işletmeciliği; sinema ve televizyon için film prodüksiyonu; simultane çevirmenlik, yazarlık (*Benim Cumhuriyet'im* ve *Bir Şehri Yok Etmek*), son olarak da çiftçilik. Herhangi bir ödöl almadım ama birçok ödölden daha değerli süreçlerdi, zira yaptığım her işten keyif aldım, değer verdiğim insanlarla tanıştım, kalıcı dostluklar edindim ve birçok şey öğrendim.

XII. BÖLÜM

Yeni Maceralar, Yeni Limanlar

Harem Suare ve Ferzan Özpetek filmleri

Harem Suare filmi, Serra'nın Ferzan Özpetek ile işbirliğinin başlangıcı oldu, büyük bir dostluğun temelini attı, İtalya'da da ünlenmesine yol açtı.

Harem konusunda Serra şuna dikkat çekiyor: "Bir Batılı hareme ne kadar yabancıysa bizim de o kadar yabancı olduğumuzu gördüm. Bu filmi görmeden önce, sözgelimi Osmanlı İmparatorluğu çöküp de Cumhuriyet kurulduğunda haremdeki kadınlar ne oldu diye bir soruyu düşündük mü?"

Harem Suare'nin neredeyse tümü İstanbul'da çekildi. Serra filmin finali olan tek bir sahne için Roma'ya gitti. İstanbul'daki çekim sırasında Öcalan krizi yaşandı. Tuhaf bir İtalyan düşmanlığı başlayınca İtalyan ekip ister istemez terdirgin oldu.

Serra *Harem Suare* ve genel olarak filmin çekimi konusunda şunları anlatıyor:

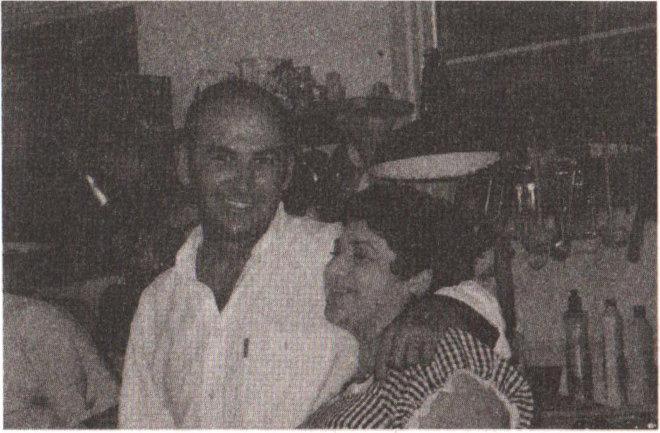
"*Harem Suare*'nin çekim süreci çok neşeli geçmişti. Güçlükler ve Öcalan krizi bir yana, şen şakrak çektiğimiz filmi. Güzel vakit geçirdik ve birbirimizden çok zor ayrıldık. O zaman Altan'ın yeri Safran vardı Beyoğlu'nda. Orada bir akşam aramızda son gece kutlaması yaptık. Ben birkaç gün boyunca öksüz gibi gezdim ki bu durum bütün filmlerin sonunda yaşanır aslında. Çünkü film ânu o kadar yoğun bir an ki, öyle bir mikrokozmos içinde yaşıyorsun ki, film çekimi

Cannes Festivali, 1999

bittiği anda böyle birdenbire kendini dünyada yapayalnız kalmış gibi hissediyorsun.

Bu da bir filmin doğum sürecinin çok yoğun yaşanmasıyla ilgili. Sizi bir anlamda bütün dünyaya kapatıyor ve ekiple küçük bir baloncuk içinde yaşıyorsunuz. Nabzınız birlikte atıyor. O ekibin içinde beraber olduğunuz ve kendinize çok yakın hissettiğiniz insanları, belki de gerçek hayat içinde seçmeyebilirsiniz. Ne ki işi beraber yapıyor olmanın getirdiği tuhaf bir yakınlık, samimiyet duygusu oluşuyor. Sanki sizi dünyadan koruyan bir kabuk oluyor film, sanki hep böyle yaşamaya devam edeceksiniz ve hayat bir daha canınızı hiç acıtmayacak. Hep şöyle düşünmüşümdür: Oyunculuk yapmanın belki de ölümü ve hayatı savmaya yönelik bir yanı var. Genellikle çekim sırasında ekip birbirine çok yakınlaşır, birçok şey paylaşır, birçok itiraflaşma yaşanır. Ama bu, ilişkilerin dış dünyada da sürekli olacağı anlamına gelmez. Fakat içlerinde birkaç kişi bile kalsa hayatınızda kendinizi çok şanslı addedebilirsiniz. Örneğin *Cahil Periler* ekibi çok kaynaşmış ve daha sonra dostluğunu sürdürmeyi başarmış bir ekip.”

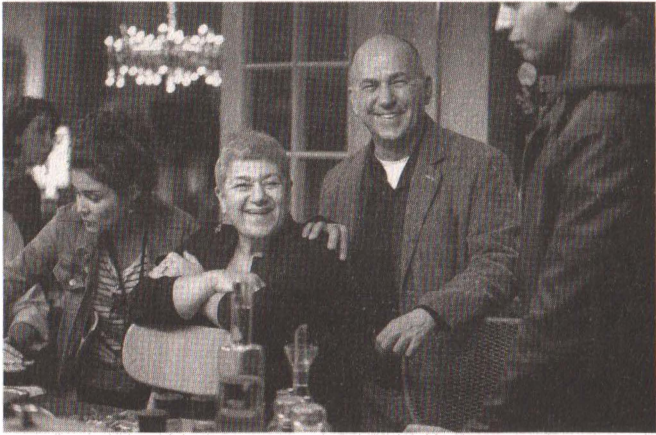

Ferzan Özpetek'le

Cahil Periler filminin Serra –ve aslında bütün ekip– için özel bir yer edindiği anlaşıyor. Çekim 2000 yılında Roma’da yapıldı:

“Ferzan Özpetek filmleri arasında en mutlu çekim benim için *Cahil Periler*’di. Çünkü *Cahil Periler*’de hepimiz gençtik, filmi coşku içinde çektik. Paydos dendiğinde hiç kimse birbirinden ayrılmak istemiyordu. Akşamleyin hepimiz, bir an önce yeniden sete dönelim duygusu içindeydik. Çok keyifli çalıştık ve çok güzel vakit geçirdik. Dolayısıyla *Cahil Periler*, Ferzan’la yaptığım filmler içinde çok özel bir yere sahip. O zamanlar bazı rol arkadaşlarıma karşı gelişen dostluk duygularım hiçbir zaman değişmedi. Hepimizin çok mutlu, çok neşeli, çok keyifli olduğu bir dönemdi. Çok güzeldi.

Zaten Ferzan’la çalışmanın şöyle bir özelliği var; keyifli bir ortamda çalışmayı seven bir yönetmen. Sette keyiflenilsin, gülünsün, yenilsin, içilsin, şakalar yapılsın, bir miktar birileri işletilsin, bunlardan çok hoşlanır. Tabii zaman zaman işle ilgili aksaklıklara kızdığı olur. Netice itibarıyla film çekimi ve prodüksiyonla baş etmek çok ağır işler. Bu nedenle onun da bu tür gerginlik anlarının olması en doğal şey. Ama genelde

Ferzan Özpetek'le

Ferzan'la çok keyifli çalışılır. Hakikaten doyamazsın, çekim devam etsin istersin. O da çok önemli bir özelliği. İkincisi, genelde bir oyuncuyla anlaştığı zaman hem oyuncuya alan yaratır hem de en azından öneri getirilmesini ister, sonra kendi bildiği gibi yapar ama en azından seni dinler. O yüzden filme gerçekten katıldığın duygusunu taşırsın. Keyiflidir Ferzan'ın seti ve onunla çalışmak. Eğlenmeyi, şakalaşmayı, gülmeyi çok sever ki bence önemli konular gerçekten.”

Filmin öyküsüyle ilgili yorumuysa şöyle:

“Film gayet zor şeyler yaşayan insanları gösteriyor bize. Ama hepsinin hayata olan yaklaşımları çok olumlu. Tüm mutsuzluklara ve kaldırılması güç sorunlara belirli bir mizah anlayışı, belirli bir olumlulukla yaklaşıyorlar. Bunu çok seviyorum çünkü benim de hayatta yaptığım bu. Trajik olaylara rağmen gülmeyi başaramadığım zaman bunun var olmamak kadar kötü bir şey olduğunu bilmek. Beni yaşar kılan ve yaşar kalmama yardımcı olan şey gerçekten gülebilmek.”

Kamera ile ilişkisine gelince onu şöyle tanımlıyor:

“Ben kameradan hiç tedirgin olan bir oyuncu değilim. Oysa meslektaşlarımın içinde kameradaki görüntülerine iliş-

kin çekinceleri olan insanlar var. Profilim nasıl, göbeğim çıkıyor mu, memelerim sarkık görünmesin, gibi kaygılar duyabiliyorlar. Benim öyle bir derdim yok. Belki de bir meydan okuma bu. Çünkü o anlamda bakıldığında onları tedirgin eden güzellik kriterlerine ben zaten uymayan bir insanım. Dolasıyla, ben böyleyim diye ortaya çıkıyorum. Ekrana yansıyanın başka olduğuna inanıyorum. Çünkü ben bir süs bebeği değil, bir oyuncuyum. Sahicilik ve içtenliğin oyunculukta en önemli unsurlar olduğunu düşünüyorum.”

Babasının onun bol bol fotoğrafını çekmiş olmasının, kamerayla aşına olmasına yardımcı olduğunu da düşünüyor. Sonuç olarak nasıl görüldüğünü hiç merak etmez, üretim ânından çok keyif alır. Kendini sadece oyunculukla sınırlı tutmayıp senaryoyu tartışır, macerasına katıldığı filmleri daha çok merak eder...

Yönetmen oyuncu ilişkisiyle ilgili düşüncesine gelince: “Yönetmenin oyuncuyu cezbetmesi lazım. Ben yönetmen-den isterim ki beni kapıp götürsün, benimle özel ilişki kursorun. O olduğu zaman insan yönetmeni memnun etmek için bir şeyler yapmaya başlıyor. Çünkü oyunculukta avutulamayan bir çocukluk var.”

“*Karşı Pencere*’ye gelince çekerken içimizde biraz hü-zün vardı. Başrol oyuncusu Giovanna Mezzogiorno’nun bazen hırçın olması, bir de hikâyenin hüznünlü olması... Daha önemlisi Massimo Girotti’nin film sırasında hastalanması, hatta arkadan görüldüğü bir-iki sahnede dublör kullanılması, film bittikten hemen sonra da ölmesi. Oysa *Karşı Pencere*’nin Ferzan’ın en iyi filmlerinden biri olduğunu düşünüyorum. Hikâyesi, kurgusu, oyunculukları, her şeyiyle harika bir film. Ne ki çok fazla eğlenceli olayların yaşandığı bir film değildir.

Oysa *Saturno Contro* çekimi sırasında çok eğlendik, oyuncu kadrosu kalabalıktı, birbirinden çok farklı çok kişilik vardı. Film Circeo’da çekildi. Circeo, Roma’nın 100 km ötesinde deniz kıyısında. Filmin büyük bir bölümünü Rossel-

lini'nin bir dönem kiralayıp Ingrid Bergman'la birlikte yaşadığı villada çektik. O villa denize vâkıf bir tepede. Uzak ve güzel bir deniz manzarası var... O tepenin hemen önündeki mezarlıkta da Anna Magnani yatıyordu.

Özellikle kocamı oynayan Filippo Timi ve Ennio Fantastichini'yle yaşadığım gülme krizlerini unutamam. Ayşe de gelmişti bir ara sete. Dördümüz inanılmaz gülmüştük. Çok severim ikisini de, Filippo'yu da Ennio'yu da."

Ferzan Özpetek ve Serra Yılmaz'ın son işbirliği bu yaz İstanbul'da çekilen *İstanbul Kırmızısı*. Serra'ya göre film Özpetek'in kitabından uyarlama da olsa, oldukça farklı. Serra'ya ait sahnelerin büyük çoğunluğu Anadolu yakasında bir yalıda geçti.

Hain bir kadınla karşılaşmak

Serra Yılmaz'ın Ümit Ünal'la tanışması zamanla efsanevi bir öyküye dönüştü. Anlattıklarından yönetmen oyuncu ilişkisinin nasıl geliştiğini görüyoruz. Film yapmanın zorluklarını da. Keza dizi dünyasındaki kısırdöngüleri de... Sözünü onlara bırakıyorum:

Ü.Ü.: Serra'yla *Teyzem* filmi dolayısıyla tanıştık. Ben onu öncesinden tanıyordum. İlk defa Başar Sabuncu'nun *Gündüz Güzeli* uyarlamasının *Kupa Kızı*'nda dikkatimi çekti.

S.Y.: *Kupa Kızı* Buñuel'e nazire olarak yapılan bir film...

Ü.Ü.: *Kupa Kızı*'ndaki karakteriyle ve görüntüsüyle dikkatimi çekmişti. Ve *Teyzem*'in senaryosunu yazarken aklında iki oyuncu vardı. Biri Müjde, doğal olarak... Biri de... Bir hain görümce karakteri vardır orada. Onun için de diyordum ki bu kadın her kimse onu bulup onu oynatmak lazım.

E.U.: Hainlik kendisine çok uyuyor değil mi! Herkes anlamıyor bunu ama...

Ü.Ü.: Sonra İstanbul'a geldik, şanslar birbirini kovaladı ve *Teyzem*'in çekilmesi söz konusu oldu kısa zaman içinde. Bir yıl içinde *Teyzem* çekilecek hale geldi ve Serra'ya da senaryo gitti. Onu istiyorum, dedim ve bu fikir başta Halit

Ümit Ünal'la. *Nar* filminin seti.

Refiğ olmak üzere herkesin hoşuna gitti... Serra beni evinde yemeğe davet etmişti. Tanışacağım diye çok heyecanlıyım... Halit Refiğ'in asistanı olan Gül Erbil, Serra'yı çok yakından tanıyor. O da gelecek partiye. Ve Gül dedi ki, kapıyı açar açmaz...

S.Y.: Beş kat çıkmış bu arada. Güneşli Sokak'taki ev beş kat.

Ü.Ü.: Kapıyı açar açmaz diz çöküp tapınacakmışsın. Yoksa rolü kabul etmeyecekmiş. Öyle dedi Gül. Ondan sonra ben de yeter ki kabul etsin diye düşünüp kapıyı açar açmaz diz çöktüm böyle secde ettim birkaç kere. Ama zamanla bu hikâyeyi unutmuştum. O da yıllar sonra bu hikâyeyi *Dokuz*'un basın toplantısında...

S.Y.: *Dokuz*'un bütün oyuncularını orada. Herkes konuştu ama herkes. En son ben konuşuyorum.

Ü.Ü.: Bir gazeteci şunu sordu: "Serra Hanım yurtdışında bu kadar iş yapıyorsunuz, Ferzan Özpetek filmleri varken, bu filmi nasıl kabul ettiniz? Bütçesiz, tek mekânda geçen bir film... Nasıl kabul ettiniz?" Serra da, "Senaryosunu beğendim ama dahası, ilk tanıştığımız gün Ümit yerlere kadar ka-

46. SİYAD ödöl töreninde Ümit Ünal'ın elinden, Onur Ödülü'nü alırken

panıp bana tapmıştı. Tabii ki bu senaryoya hayır diyemeyecektim,” dedi. Ben de o zaman bu tapınma hikâyesini yeniden hatırladım. Böyle ilk tanışmamız...

Birlikte çalışmalarına gelince:

Ü.Ü.: Serra'yla çalışmak çok zevkli. Dedğim gibi *Teyzem*'de Serra için bir rol yazmıştım. *Dokuz*'daki rolü onun için yazmamıştım çünkü o çok gidip geliyordu o sıra. Filmi de zaten bir günlük bir iş olduğu için kabul etti. Barış Pirhasan'ın filminden gelip hemen yine gidecekti.

S.Y.: Basın toplantısının olduğu gün de Barış Pirhasan'ın *O da Beni Seviyor* filminden Malatya'dan geldim...

Ü.Ü.: *Nar*'a gelince sadece Serra'yı düşünerek yazdım. *Ses*'te ise çok küçük bir rol oynar. Oradaki rolü, bu kesin

Serra olmalı diye düşünüp diyaloglarını yeniden yazdım. Serra'yla çalışmak zevkli her zaman.

S.Y.: Ümit'le çok rahat çalıştık hep. *Dokuz* filmi tek günlük bir çalışmaydı. Tek günlük bir çalışma olduğu için çok yoğun bir çalışmaydı. Sabahtan başladık gece bir buçuk-iki-de bitirdik. Bütün sahneleri herkes tek günde oynuyordu ister istemez. Dolayısıyla yoğun bir çalışmaydı ama zevkle çalıştık. Sonra *Nar* daha film gibi çekilen bir film oldu. *Nar*'da da çok keyifli çalıştık. Günümüz ve imkânımız az olmakla birlikte doğru düzgün çalıştık. Ümit çalışırken gergin değil! Genelde senaryoyu da kendi yazdığından kafasında zaten hikâye kurulmuş oluyor. O yüzden de ne yapacağını bilerek geldiğinden gerginlik olmuyor. Oysa bunu nasıl yap-sam, diye dertlenen bir sürü yönetmende böyle bir gerginlik vardır. Yeterince kendini hazır hissetmemek, hangi açıdan çekeceğini o anda bilememek ya da tereddütlü olmak gibi... Ümit'te hiçbir zaman böyle bir gerginlik hissetmedim. Oyuncuyla ilişkisi açısından, kendi istediğini anlatıyor, iyi de anlatıyor. Oysa bazı yönetmenler kendileri oynamaya kalkarlar. O zaman zaman sinir bozucu olabilir. Ümit'in öyle bir yanı yok. O istediğini anlatıyor. Zaman zaman sen oyuncu olarak acaba iki defa daha yapsa mıydım duygusuyla kalıyorsun, çünkü o istediğini alınca, "Tamam," diyor. Yani gereksiz tekrar yapmıyor. Genelde daha fazla tekrar yapıldığından senin içinde "çok mu çabuk oldu, acaba bir de şöyle mi yapsaydım" duygusu bırakabiliyor. Fakat nihai ürün tatmin edici.

Ü.Ü.: Tabii ki, tabii ki... Bizim *Dokuz*'daki, *Nar*'daki, *Teyzem*'deki rolü de Serra için biçilmiş kaftan rollerdi. Yapabilseydik *Sultan Mutfak*'ta da... *Sultan Mutfak*'ta Türk yemeklerine kafayı takmış bir kadın var ve kendisini TV'de meşhur bir aşçı olarak hayal ediyor. Sanki bir yemek programı yapıyormuş gibi hayal ediyor ve bize yemek tarifleri veriyor. Verdiği her tarifi de hayatındaki bir insanla ilişkisi var. Sonra yavaş yavaş hepsini öldürdüğünü öğreniyoruz. Aslında aynı zamanda seri katil... Öyle bir hikâye...

(Maalesef bu projeyi hayata geçiremediler. Oysa çok sıkı bir hikâyeydi.)

E.U.: O mesela bir TV dizisi olamaz mı?

Ü.Ü.: Yoo, çok zor! TV dizileri çok belli formüllerle işliyor şu an Türkiye’de... Yurtdışında olsa bir mini dizi olabilir. Özellikle Amerika’da dizi dünyası yeniliklere ve deneylere çok açık. Türkiye öyle değil... Türkiye dizi dünyası şu an Yeşilçam’ın eski günleri gibi; hani en kalıp, en klişe şeyler yapılıyor. Esas olan oyuncular ve senaryonun iyi kurulmuş olması... Çünkü yönetmen kendini gösterecek pek bir şey yapamıyor dizilerde hızlı çekildikleri için... Ama asıl konuşan, asıl kendini gösteren kişi, yazar... Yeşilçam nasıl yıkıldı ve içinden yepyeni bir sinema çıktıysa eminim buradan da başka türlü bir dizi dünyası çıkacak.

Mesleğe özel bir bakış

Bunca film ve oyunda rol üstlenmiş, ödül kazanmış biri mesleğine nasıl bakıyor? Sinemadaki çabukluğu, tiyatrodaki yoğunluğu seviyor Serra. Tiyatroda provaları, filmlerde çekimleri çekici buluyor. Ama her şeyden önce oynadığı ânu seviyor. Her rolde başka bir kimliğe bürünmek, başka bir insan olabilmek... Kendi hayatında hiç rol yapamadığını anlatıyor. O bakımdan oyuncu olmak onu bu kısıtlamadan kurtarıyor. Çok şeyden söz edebildiğini, ama kendi duyguları söz konusu olduğunda zorlandığını kabul ediyor. Bu anlamda tiyatro onun için büyümlü bir yer. Sahneye çıkacak, bir sürü insan onu seyredecek; beğenilme ve sevilme, her sahne alıştır farklı bir cezbetme duygusu...

“Kendinizi öykünün içinde hissetmeniz gerek. Bu, rollerden ziyade senaryonun bütününde verilmek istenen şeyle ilgili. Bunu elde etmek karakter oyuncularının en büyük mutluluğu ve en büyük ayrıcalığı. Çünkü öncesinde müthiş bir hazırlık var. Ben bir role hazırlanırken hep o karakteri düşünüyorum ve ona bir hikâye yazıyorum. Kendi kafama göre o karakterin geçmişini dolduruyorum. Tabii bunu ya-

parken yönetmenle işbirliği halindeyim. Onunla hemfikir olduktan sonra başlıyor her şey...”

Kendini sonradan seyretmekten pek hoşlanmıyor. *Cahil Periler* hariç... Her seyrettiğinde eski bir dostuna kavuşmuş, ona el uzatmış gibi oluyor. Japonya’da Toga Suzuki Tiyatro Festivali’nde bir köyde, bir Özen Yula¹ projesinde çalıştıktan sonra, İtalyan Film Haftası’nda *Cahil Perileri* sunmak üzere Tokyo’ya gider. Japon seyircisiyle oturur, onlara Japonca *Cahil Perileri* sunar, seyreder ve o kadar heyecanlanır ki bir güzel ağlar... Doruk noktasında yaşadığı bu duyguları, sevdiği işleri yapmasına borçlu olduğunu söylüyor: “Hayata karşı inanılmaz bir merak besliyorum. Bu merakı da sevdiğim meslekleri icra ederek gideriyorum. Sinema, tiyatro, simultane çeviri bu anlamda tabiatıma çok uygun meslekler... Sadece sevdiğim işleri yapıyorum ve sevdiğim işlerden hayatımı geçindirmeye yetecek kadar kazanıyorum. Bu benim için çok önemli.”

Bu öykü bizi Serra’nın Japonya seferlerine götürüyor.

Japonya macerası

Günlerden bir gün Özen Yula, Serra’yı arar. Görüşmeye karar verirler ama Özen Yula’nın annesi ağır hasta olduğundan bir süre görüşemezler. Özen Yula bir süre sonra Serra’nın evine gelir.

“Özen’le balkonda oturup Japonya’dan konuşurken Özen’in yazdığı bir oyunu çevirmemi isteyeceğini düşünüyordum. Derken çok tuhaf bir olay gelişti. Boğaz’ın kuzeyine doğru ilerleyerek Topkapı Sarayı tarafından sarı renkte bir yağmur gelmeye başladı. O sarı ışık ve sarı yağmur her tarafı kapladı. Ondan sonra tuhaf bir ışıkla Boğaz’ın iki tarafını birleştiren çifte bir gökkuşağı oldu. O kadar heyecanlandık ki aşağı koşup fotoğraf makinesini aldım ama bu özel bir

1. Eskişehir’de 1965 yılında dünyaya gelen Özen Yula tiyatro yazarıdır. Yula’nın aynı zamanda öykü, roman, deneme türlerinde yazdığı önemli eserleri vardır.

Japonya'da

filtre, özel bir objektif olmadan görüntülenebilecek bir şey değildi. Bunu o kadar olağanüstü bir olay olarak algıladım ki Özen bana ne teklif ederse etsin kabul edeceğim diye düşündüm. Özen'se oyununda oynamamı istedi ve bu oyunu Japonya'da oynayacağımızı söyledi. Hemen kabul ettim çünkü Japonya'ya gitmeyi hep hayal ediyordum.”

Ortak bir Türk-Japon yapımı olan Özen Yula'nın *Yakındoğu'da Emanet* adlı oyununun Toga Tiyatro Festivali'nde yapılacak dünya prömiyerinde oynamak üzere Türkiye'den kalabalık bir ekip Nisan 2003'te yola çıktı. Oyuncu olarak Devrim Nas, Serra Yılmaz, hem oynayan hem koreografi yapan koreograf Erdal Uğurlu, sinemacı Ümit Ünal'la karıştırılan modacı Ümit Ünal da kadrodaydı. Tokyo'ya uçup orada havaalanı değiştirip Toyama'ya uçtular. 12 saat üzerine bir saat daha uçtukten sonra Toyama'ya varıp bir otobüse bindiler. Ve yaklaşık üç saat sonra dağların arasındaki Toga köyüne varıl oldular.

Japonya'nın ilk uluslararası tiyatro festivalinin kurucusu Tadashi Suzuki, hem ülkesinde hem uluslararası alanda tanınmış yenilikçi bir yönetmen ve Togo köyünü sahneleri

olan bir tiyatro köyüne dönüştürmüş. Türkiye’den gelen ekip ortak banyosu olan basit misafirhanelere yerleşti. Dört yıl sonra yeniden orada oynamaya geldiklerinde misafirhaneler yenilenmişti, her odanın içinde artık tuvalet vardı, banyo yine ortaktı, kocaman Japon usulü bir jakuzi. Togo’ya ikinci gidişinde Serra komşu kasabayı da ziyaret etti. Orada bulunan Japonya’nın en büyük ve çok etkileyici ikinci ahşap tapınağını ve harika minik evleri gördü.

Serra’nın Japonya’ya ilk gidişi keyifli bir keşifti: Prova yaptıkları tiyatro salonundan ve kaldıkları misafirhaneden aşağı yukarı 1 km uzaklıktaki belediye binasına gidip kahvaltı ediyor ve yemeklerini yiyorlardı. Türkler aynen İtalyanlar gibi her gittikleri yerde Türk mutfağı aradıklarından yanlarında birtakım erzaklar da götürmüşlerdi, bisküvi, konserve gibi... Yiyecek getirmeyen bir tek Serra vardı:

“Çünkü zaten Japon yemeğı heveslisiydim. Sabah kahvaltıda pirinç, lotus kökü, sebze turşuları, haşlanmış pirincin üzerine hafiften bozulmaya yüz tutmuş iplenmiş kırmızı fasulye, kısacası orada yerli halkın yediğı ne varsa yiyordum. Çay içenler bol bol. O belediyenin lojmanında verilen kahvaltı hakikaten yerli halkın yediğı kahvaltıydı. Katiyen Batı mutfağı yoktu. O büyük binalara geldiğın zaman taşrada, Tokyo’da değil ama taşrada, ayakkabını çıkarıyorsun kapıda. Orada bulduğın bir terliğı giyiyor ve onunla dolaşıyorsun. Tuvalet girerken terlik değıştiriyorsun. O köyde kaldığımız zaman boyunca birtakım şenlikler oldu. Mesela bir ip çekiyorduk bir kayayı yerinden kıpırdatmak için. Çok eğleneliydi ve çok değışikti. Bize tuhaf gelen alışkanlıkları vardı tabii. Her kültür çok farklı ister istemez. Japonlar hem çok zarif hem bazı davranışları bizim için çok kaba kaçabiliyor. Örneğın davet veriyorlar, davette tam eğlenmeye başlıyoruz hadi artık herkes evine diyorlar. Suzuki’nin asistanı olan bir hanım telefon etti, “Hâlâ yatmadınız mı? Yatın artık,” diye... Dedim harika bir şey bu... Netice itibarıyla neredeyse elli yaşıma gelmişim. Kadının biri bana hâlâ yatmadın mı, yatsana diyebiliyor...

Tokyo'da ilk oyunumuzda seyirci geldi fakat salonda girmeleri pek uzun sürdü. Oyunun başında sahnedeydim, böyle çuhaların altındayım ve ödüm patlıyor uyuyakalacağım diye. Çünkü karanlık ve bir türlü oyun başlamıyor. Neden? Çünkü seyirciler ayakkabılarını çıkarıyorlar salona girerken. Herkes pabucunu yerleştiriyor bir tarafa, girişte bir yere konuyor. O yüzden uzun sürüyor girmeleri. Türkçe oynuyoruz ve Japonca çeviri yukarıdan aşağıya akıyor yandaki sütunlarda."

İtalyan Film Haftası'nda *Cahil Periler*'i temsil ettikten sonra, Serra, Tokyo'ya gider ve tanıştığı Maria Suzuki (Suzuki Japonya'da yaygın bir isimdir ve yönetmen Tadashi Suzuki'yle ilgisi yoktur) sayesinde bir hafta boyunca Tokyo'nun tadını çıkarır, çok gezer, çok eğlenir, çok yer görür; Tokyo'nun ne kadar şaşırtıcı bir yer olduğunu tecrübe eder.

"Tokyo'da en çarpıcı şeylerden birincisi ne kadar kalabalık, tıkkış tıkkış olsa da hiçbir zaman saldırganlık vakasının olmaması. İnsanlar son derece saygılı ve *zen*. Ama kadın konusuna hiç girmeyeyim çünkü kadın konusunda inanılmaz maço ve ayrımcılık yapan bir toplum. Kaldı ki genelde kadınları zaten hiç görmüyorsun. Anlayacağınız bizim maçolardan berbatlar.

Kadın evde ve genelde Tokyo'da çalışanların büyük çoğunluğu Tokyo merkezde oturmuyor. Herkes uzakta oturuyor. Dolayısıyla erkenden evlerine dönmeleri gerekiyor. Eğer geceleyin iş nedeniyle bir yemeğe, bir davete katılmaları gerekiyorsa onlar zaten Tokyo'da 'Tabut Otel' dedikleri yerlerde kalıyorlar. Kabuki Mahallesi'nde, eskiden fahişelerin falan olduğu bir mahalleymiş, bir bar ilanı gördüm. Jigolo Bar... Bizim Jigolo'dan anladığımızla onların anladığı farklı... Japonya'da kadınlar Jigolo Bar'a gidiyorlar çünkü oradaki erkeklerle içki içiyorlar ve kadınlar biraz moral bulsun diye o erkekler onlara iltifat ediyor. Bundan ibaret. Çünkü Japon erkekleri asla iltifat etmiyorlar. Nitekim benim üstümde Japonların esprisine uygun çok ince, ipekten yapılma bir takım vardı ve bizimle birlikte dolaşan Koga Futoshi iltifatta

bulununca Maria, 'Aman Allahım hayatımda ilk kez bir Japon erkeğinin iltifat ettiğine tanık oldum,' dedi."

Ayrıca Japonların çok içtiğini ve içkiyi hiç kaldıramadıklarını anlatıyor: "Bu yüzden lüks lokantaların önünde kovalar var, kaldırımın kenarına oturup kovanı eline alan kusuyor. Çok mesafeliler ama biraz içtikten sonra açılıyorlar. Masaj da yaygın, ama masaj yapanların hepsi Çinli. Her şey zevkli ve her şey çok pahalı. Herkes herkese sürekli olarak kartını veriyor. İki elle tutarak, malum, çünkü tek elle vermek ayıp.

Kendine has enerjisi ve gelenekleri açısından çok ilginç bir yer... Tapınakları muhteşem... Şaşırtıcı birçok şey var. Örneğin dışıde sıra bekleyen yaşlı teyzeler bekleme salonunda bulunan Japonların resimli erotik mangaları ellerine alıp ve okuyup ağızlarını kapatarak kık kık güldüklerine tanık olabilirler."

Serra'nın son Japonya seferi Ertuğrul Fırkateyni'yle ilgiliydi. Diyor ki:

"Zaten beni Japonya'ya kim davet ederse, koşarak gitmeye hazırım. Çünkü çok hoşuma gidiyor. Benim bundan sonraki amacım Japonya'da Kyoto'yu, Osaka'yı görmek. Tokyo'yu gördüm. Gerçi Tokyo öyle iki defa görmekle bitecek yer katıyen değil."

Son sözümüz: Bugünden yarına

Bu kitabın sonuna yaklaştığımız sıralarda, Serra yönetmen koltuğuna oturmuştu. Anlatıyor:

"İtalya'da Paolo Genovese'nin *Perfetti Sconosciuti* adlı filmini seyrettim ve çok beğendim. Aynı düşüncede olan Ferzan Özpetek Türkiye'de bir *remake*'ini yapmak üzere filmin haklarını satın aldı, ancak kendisi yönetmek istemedi. Çünkü onun filmleri genelde kendine ait olan projeler, yani bir başka yönetmenin yaptığı bir filmin *remake*'ini yapmak onu ilgilendirmiyor. Tartıştık, bana böyle bir teklifte bulundu. Benim de çok ilgimi çekti. Ferzan bir anlamda prodüktör olarak projenin bir parçası olacaktı. Neden olmasın, dedim. BKM ile de işbirliği yapıldı. Bir ilk deneme olarak güzel bir fikir, çünkü yanı başımda bana destek verecek, güvendiğim biri olacak. Anlayacağın bir çeşit yeni Coen kardeşler oluyoruz. Kabul ettim ve filmin çalışmalarına başladık. Kast yapıldı. Harıl harıl çalışmaktayım. Bu deneyin sonucu nasıl olacak?.. İyi olacağını umut ediyorum ve buna inancım tam. Hep birlikte göreceğiz."

Gördük de... 2018 Şubat'ında vizyona giren ve günümüz dünyasındaki yabancılaşmayı anlatan *Cebimdeki Yabancı*, 800.000'in üzerinde seyircinin beğenisini kazandı, ezcümle Serra'nın bu ilk yönetmenlik tecrübesi başarılı oldu.

Bu yeni tecrübeden sonra Serra, İtalya'ya yöneldi. Orada daha çok iş yapmak istiyordu. Bu arada *Harem Suare*, Floransalı izleyicilerin talebi üzerine bu sezon tekrar sahneye konulacak. Zira Serra tiyatro yönetimine dedi ki: "Bir piyesin seyircisi bitince kalkmasıdır doğru olan. Oysa bu piyes İtalya'da bugüne kadar kimsenin erişemediği bir rekoru gerçekleştirdi. İtalya'da böyle Broadway'deki gibi yıllar boyu süren piyesler yok; böyle bir kültür, böyle bir gelenek yok. Madem biz böyle bir şansa sahibiz neden durup du-

rukken bu piyesi kaldıralım? Seyirci karar versin piyesi ne zaman oynamayacağımıza.”

Serra ayrıca bir monolog arayışına girdi. Anlatıyor:

“Diyeceksin ki bu bir çelişki değil mi? Çünkü bugüne kadar monolog sevmediğimi, monolog oynamak istemediğimi söylüyordum. Gel gör ki monoloğun şöyle bir avantajı var; her yerde kültüre verilen paralar, yardımlar azalıyor. Monoloğu oradan oraya, turneye götürmek, sekiz-on oyunculu bir piyesi götürmekten daha kolay. Dolayısıyla bir monolog arayışına girdim. O sırada Sedef Ecer, 2016’da Avignon’da izlediği bir monologdan bahsetti. Oynayan da yine arkadaşı olan komedyen Coralie Zahonero, Comedie Française’in kadrosundan. Yaşadığı dünyayı sorgulayan bir sanatçı Coralie Zahonero. Tamamen tesadüfen keşfettiği Grisélidis Réal’ın metinlerinden hareket ederek topladığı bir monoloğu sahnelemiş. Konusu Grisélidis adlı bir fahişe. Bu karakteri araştırmaya başladım ve çok etkilendim. Çok şaşırtıcı bir karakter.”

Grisélidis Réal nadiren görebileceğimiz cinsten bir kadın. Bütün hayatı cengâverlik yapmakla geçmiş. Tutkularının peşinden gitmiş, erkeklere hep çok düşkün, onları hep çok sevmiş. Annesinden çok eziyet görmüş, ama aslında aydın bir ortamda doğmuş. Yunanca profesörü olan babası, İskenderiye’de çalışırken ve henüz Grisélidis dokuz yaşındayken ölüyor. Anne, Grisélidis’in en büyüğü olduğu üç kızını alarak İsviçre’ye dönüyor. Çok muhafazakâr, çok dindar bir kadın. Grisélidis ise isyankâr bir karakter. Güzel Sanatlar Okulu’nu bitirmiş. Çok sayıda kitap yazmış, resim yapmış, sergi açmış biri. Güçlü bir kalem, cesur bir kişilik, fahişelerin hakkını korumak için savaştan bir fahişe. Serra, YouTube’da röportajlarını seyretti, kadının halinden, tavrından etkilendi. Derken, Coralie Zahonero’nun Grisélidis’in tüm röportajlarını, yazdıklarını topladığı bu kolajı, bu monoloğu oynamaya karar verdi.

Oyun ağustosta prova edildi ve Ağustos’un 26’sında da Todi Festivali’nin açılış oyunu olarak sahnelendi; Serra’dan dinleyelim:

“Grisélidis’e ses vermekten ötürü çok mutluyum. Grisélidis müzikle diyalog üzerine kurulu bir oyun. Bestecisi ve yetenekli saksafoncu Stefano Cocco Cantini’yle birlikte sahneye çıktık. Bundan sonra oynayacağımız oyunların daha da iyi olacağını düşünüyorum. Çünkü çok fazla prova yapamadık. İlk oyunu oynadıktan sonra dönüp baktığımda çok daha iyi şeyler yapabileceğimizi düşünüyorum. Tiyatronun da böyle bir büyüğü var; sinemada böyle bir şey yapmak mümkün değil. Sinemada bir kere yaptın, yaptın!”

Bu sezon oyun Milano’da, Roma’da, Trieste’de, Floransa’da

sahnelendi. Her yerde kapalı gişe oynadı, çok beğenildi. Nedenini Serra anlatsın:

“Grisélidis gibi isyankâr, devrimci figürler azaldı zamanımızda. Grisélidis ve beraberindeki 500 fahişe, 1975'te Paris'te Montparnasse'ta bir kiliseyi işgal ediyorlar ve kendilerine bir statü tanınmasını talep ediyorlar. Bu mücadelenin parçası olmuş bir kadın... Kanserden ölüyor 2005 yılında. Yazdığı mektupları okudum. Bir gün öncesine kadar hâlâ mücadeleden söz edebilen bir kadın, her şeyle mücadele ediyor.”

Milano tecrübesi de ilginç. Niguarda diye bir mahallenin Kooperatif Tiyatrosu'nda oynadılar. Mücadele geleneği olan eski bir işçi mahallesidir burası. Kooperatifin kurulmasının nedeni de şu: Yirminci yüzyılın başlarında sanayi yeni oluşurken, o bölgede fabrikaların sahipleri aynı zamanda işçilerin oturduğu binaların da sahipleri. Dolayısıyla, işçiler örgütlenmeye, sendikalaşmaya kalkıştıklarında, işlerinden kovuldukları gibi oturdukları evden de kovuluyorlar. İşçiler imkânsız bir durumda olduklarını anlıyorlar, bir kooperatif kurup kendi binalarını yapıyorlar. O kooperatifin evlerinde hâlâ yıllık 200-300 euro kiralara oturan yaşlı işçiler var.

Bütün bunlardan sonra Serra, Grisélidis'in kendisi için de güzel bir macera olduğunu söylüyor. Bir sezon daha devam edecek ve sonrasına öyle karar verilecek. Serra bu esnada yeni bir projeye zaten başlamış olacak.

Anlaşıyor ki durmaksızın çeşitli oyunlarla İtalya'yı turlayacak. Kasımda *Baba ve Piç* oyunu Roma'da tekrar sahnede, zira Roma'da kapalı gişe oynamıştı. Şehirde dolaşan otobüslerin üstünde senenin programı içinden seçilen üç oyunun afişleri var. *Baba ve Piç* de onlardan biri... Serra ve diğer iki oyunun başoyuncularının fotoğrafları da şu anda Roma'daki belediye otobüslerinin üstünde dolaşıyor.

Gelelim yeni projeye... İtalya'nın en ünlü oyuncularından biri Alessio Boni'dir. Sinema, tiyatro ve televizyonda çok tanınan bir figür, çok sevilen bir aktör ve yabancı prodüksiyonlarda ve birçok filmde oynamış bir oyuncu. Alessio Boni, Serra'ya reddedemeyeceği bir teklifte bulundu: Kendisi Don Kişot'u, Serra da Sanço'yu oynayacak. Serra bu parlak fikri gözü kapalı kabul etti ve aralık ayında bu oyunun da provaları başlayacak.

Bana gelince... Anlatacaklarım son derece kısa. Kafamda dolaşan birkaç kitap projesi var. Okuyacağım, düşüneceğim, kararımı sonra vereceğim. Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar altında bugün ile dün arasındaki bağlantıları kurmak, hem cazibeli hem

son derece zorlayıcı. Etrafta yaşanan onca dram varken bazı şeylere eğilmek bazen anlamsız, bazen de zorunlu görünebiliyor. Ben de herkes gibi anlamlı adımlar atmaya gayret edeceğim.

Türkiye'nin koşullarının sözünü etmişken... Bugünleri öngörememiş olabiliriz. Tekil olarak anlayan yok muydu? Elbette vardı, hem de çok. Ancak yine de bilgi birikimleri geniş topluluklara yayılıp toplumsal hareketlere dönüşemedi.

Oysa siyasetin kısırdöngüsüne hapsolmaksızın neler yapılabirdi neler.

Sonuçta, kadınların erkeklerle gerçekten eşit olduğu, özgür bireylerden oluşan bir açık toplum halen bir hayal gibi görünüyor. Hele Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik krizin sebeplerine bakıldığında, bu hayalin giderek daha da uzaklaştığı görülüyor. Gazeteci yazar Kemal Can çok güzel ifade etmişti:¹ Hep birlikte ürettibildiğimiz zenginlik, "Az olana daha az, çok olana daha çok, yakınlarla en çok" olacak şekilde bölüşülüyor. Krizlerin maliyeti de benzer şekilde paylaşılıyor: "Az olandan çok, çok olandan az, yakınlardan çok daha az."

Her şeye rağmen, insanların fakirlikten ezilmediği, düşüncenin özgür olduğu, hukukun egemenliğinin yeniden tesis edildiği bir dünya hâlâ mümkün. Böyle düşünmek istiyor, bunu düşünmenin, arzu etmenin bir sorumluluk olduğuna inanıyorum.

1. Kemal Can, *Cumhuriyet*, 18 Ağustos 2018.

SERRA YILMAZ FİLMOGRAFİSİ

Sinema

Yönetmen:

Cebimdeki Yabancı - 2018

Oyuncu:

İstanbul Kırmızısı - 2017

Tommaso - 2016

Toz Bezi - 2015

Coup de Chaud - 2015

Eyyah Eyyah 3 - 2014

Nar - 2011

Kaybedenler Kulübü - 2011

Unutma Beni İstanbul - 2010

Ses - 2010

Scontro di civiltà per un ascensore a Piazza Vittorio - 2010

Vavien - 2009

7 Avlu - 2009

Mükemmel Bir Gün - 2008

Bir Ömür Yetmez - 2007

Benim ve Roz'un Sonbaharı - 2007

Vaniya ve Çikolata - 2004

9 - 2002

Karşı Pencere - 2002

Yeşil Işık - 2002

Cahil Periler - 2001

O da Beni Seviyor - 2001

Güle Güle - 1999

Harem Suare - 1999

Kaç Para Kaç - 1998

Ağır Roman - 1997

Hollywood Kaçakları - 1996

İz - 1994

Tersine Dünya - 1993
Ay Vakti - 1993
Kanlar Koşuşu - 1989
Fotoğraflar - 1989
Sen de Yüreğinde Sevgine Yer Aç - 1987
San Mercedes - 1987
Sevgili Bebeklerim - 1987
Anayurt Oteli - 1987
Teyzem - 1986
Milyarder - 1986
Davacı - 1986
Kupa Kızı - 1986
Bir Yudum Sevgi - 1984
Seni Seviyorum - 1983
Şekerpare - 1983

Dizi

Lale Devri - Fox TV
Parmaklıklar Ardında - ATV
Dolunay - ATV
Sıdika - Show Tv
Şehnaz Tango - Star
Geçmiş Bahar Mimosaları - TRT

ÖDÜLLER

36. Antalya Film Şenliği - 1999 (En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu, *Harem Suare*)

Flaiano Film Festivali - 2003 (En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu, *Karşı Pencere*)

21. İstanbul Film Festivali - 2002 (En İyi Kadın Oyuncu, 9)

21. Siyad Türk Sineması Ödülleri - 1999 (En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu, *Harem Suare*)

Persofone Ödülleri - 2016 (En İyi Kadın Oyuncu, *Baba ve Piç Tiyatro Oyunu*)

Cuomo Uluslararası Ödülü - 2016

MIX Milano Festivali - 2016 "Komedi Kraliçesi" (Queen of Comedy)

Şimdilik Bu Kadar'da, birbirinin dostu iki sıra dışı kadın, uzun soluklu ve keyifli bir sohbetle hayat hikâyelerini anlatıyor. Tanışıklıkları yıllara dayanan Serra Yılmaz'la Emine Uşaklıgil'in pek çok ortak noktası var: köklü ailelerden geliyor olmaları, uzun yıllar yurtdışında yaşamaları, dolayısıyla "çok dilli" ve "çok kimlikli" olmaları gibi. Ayrıca ikisi de sevdikleri işi yapmakta, hayallerini gerçekleştirmekte, sözlerini söylemekte hep direten, ödün vermez kişiler olmuşlar.

Serra Yılmaz sinema ve tiyatroseverlerin gönlünde taht kurmuş dünyaca ünlü bir sanatçı olmakla kalmıyor, aynı zamanda da hayli etkili bir aktivist ve başarılı bir simultane tercüman. Dillere destan aşçılığı, iflah olmaz seyyahlığı da cabası... Emine Uşaklıgil ise gazeteciliğin yanı sıra sinema sektöründe çalışmış; gazete ve şirket yöneticiliği, film prodüksiyonu, simultane tercümanlık ve yazarlık gibi birçok mesleği zorlanmadan icra etmiş biri, şimdi de çiftçilikle ilgileniyor. İkisinin de kanseri yenmesi, sarsıcı kayıplar yaşaması, her seferinde hayata tutunup yeniden başlaması ve yıllara meydan okuması bu renkli hayatlara farklı tonlar katmış.

Serra Yılmaz ve Emine Uşaklıgil, *Şimdilik Bu Kadar*'da çocukluktan bugüne yaşadıkları hayatı anlatırlarken bir döneme de ışık tutuyorlar. Gerek siyasetin içinden, gerekse sanat dünyasından yakın tarihin birçok önemli figürünü bu rengârenk kitabın sayfalarına taşıyorlar.

#türksineması #cumhuriyet #sahneyaşamı #türkiyatrosu #eskiistanbul
#dostluk #kadın #aktivizm

can yayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi

ISBN 978-975-07-3863-0

9 789750 738630